

**T.C. YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANA BİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**YEREL YÖNETİMLERDE
TOPLUMCU UYGULAMALAR,
TÜRKİYE'DE İMKÂN VE SINIRLAR:
OVACIK BELEDİYESİ DENEYİMİ 2014-2019**

**ECE YILDIZ
12716006**

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. ESRA DANACIOĞLU
EŞ DANIŞMAN
PROF. DR. ŞÜKRÜ ASLAN**

**İSTANBUL
2019**

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANA BİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**YEREL YÖNETİMLERDE
TOPLUMCU UYGULAMALAR,
TÜRKİYE'DE İMKÂN VE SINIRLAR:
OVACIK BELEDİYESİ DENEYİMİ 2014-2019**

**ECE YILDIZ
12716006**

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. ESRA DANACIOĞLU
EŞ DANIŞMAN
PROF. DR. ŞÜKRÜ ASLAN**

**İSTANBUL
2019**

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANA BİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YEREL YÖNETİMLERDE TOPLUMCU
UYGULAMALAR, TÜRKİYE'DE
İMKÂN VE SINIRLAR:
OVACIK BELEDİYESİ DENEYİMİ 2014-2019

ECE YILDIZ
12716006

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih:
Tezin Savunulduğu Tarih:
Tez Oy Birliği ile Başarılı Bulunmuştur

Unvan Ad Soyad
Tez Danışmanı : Prof.Dr. Esra Deracıoğlu
Jüri Üyeleri : Prof.Dr. Besime Sun
Prof. Dr. Elgin Mazer

İmza
Sun
B.Sun
E.M.

İSTANBUL
HAZİRAN 2019

ÖZ

YEREL YÖNETİMLERDE TOPLUMCU UYGULAMALAR, TÜRKİYE'DE İMKÂN VE SINIRLAR: OVACIK BELEDİYESİ DENEYİMİ 2014-2019

Ece Yıldız
Haziran, 2019

Kentsel politikalar, kapitalist birikimin, devletin geçirdiği evrimin, sınıfsal ve toplumsal mücadelelerin ritmini yansıtır. Kent mekanındaki mahalli müşterek hizmetlerin sağlayıcısı olmalarının yanı sıra mekanda yaşayanların politik tercih ve eğilimlerini temsil etme sorumluluğuna da sahip olan yerel yönetimlerin, ekonomik, siyasal ve toplumsal değişim örüntüleri içinde ele alınması gerekir. Bu değişim örüntülerinin yarattığı zeminde gelişen sınıfsal ve toplumsal mücadelelerin etkisiyle, yerel yönetimlerde benimsenen toplumcu anlayışın düşünsel gelişiminin ve ortaya koyduğu somut uygulamaların incelendiği bu çalışmada, yerelin yönetilmesinde politik nitelikli hareketlerin etkisi üzerinde durulmuştur. Türkiye siyasal hayatında yerel yönetimlerin gelişimi ve toplumcu uygulamaların hayata geçirildiği yerel yönetim deneyimleri, dönemin ekonomik, siyasal ve toplumsal yapısı içinde anlatılmış; hâkim yerel yönetim anlayışına alternatif, güncel bir örnek olarak Ovacık Belediyesi Deneyimi (2014-2019) incelenmiştir. Türkiye'nin yerel yönetim tarihinde oldukça sınırlı kalan toplumcu uygulamaların hayata geçirildiği güncel bir deneyim olması açısından önem arz eden Ovacık Belediyesi (2014-2019) deneyiminin bu özgünlüğü, incelemeye konu olmasında belirleyici bir unsur olmuştur. Çalışma kapsamında iki saha ziyaretinin gerçekleştirildiği Ovacık'ta, Belediye Başkanı Fatih Mehmet Maçoğlu (2014-2019) ile beraber belediye meclis üyeleri ve kurum temsilcilerinden oluşan 38 kişiyle yarı yapılandırılmış mülakatlar yapılmıştır. Ovacık Belediyesi'nin tarımsal üretimi desteklemeye yönelik kooperatif çalışmaları, görüşmecilerden en çok destek gören uygulama olarak öne çıkmıştır. Belediyenin, geleneksel hizmetlerinin ötesinde toplumcu pratikler üretebilmesinin önündeki en büyük engelin, belediye bütçesinin yetersizliği olduğunu vurgulayan görüşmecilerin değerlendirmeleri, çalışmada konu edilen belediyenin bütçe analizleri ile de tutarlılık göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Toplumcu Belediye, Yerel Yönetim, Sınıfsal, Toplumsal, Kentsel Hareketler, Ovacık.

ABSTRACT

COLLECTIVIST PRACTICES CARRIED OUT BY LOCAL GOVERNMENTS, OPPORTINITIES AND LIMITS IN TURKEY: OVACIK MUNICIPAL EXPERIENCE 2014-2019

Ece Yıldız

June, 2019

Urban policies reflect the rhythm of capitalist accumulation, the evolution of the state, struggles of class and society. In addition to being the provider of local common services in the urban space, local governments, which have the responsibility to represent the political preferences and tendencies of the inhabitants, need to be discussed with in the patterns of economic, political and social change. In this study, which examines the intellectual development and social practices of the collectivist approach adopted in local administrations, with the effect of the struggles of class and society rise on the ground created by these patterns of change, the effect of political movements in the administration of the local is emphasized. Development of local governments and municipal experiences carried out collectivist practices in Turkey's political life are described in relation with economic, political and social structures. Ovacik Municipality (2014-2019) is examined as a current exemple of alternative municipal experience. Ovacik Municipality is one of the rare municipalities in Turkey's local government history that carried out collectivist practices and its rareness is the determining factor in being subject to the examination. Two field visits are made to Ovacik in the scope of the thesis and semi-structured interviews are conducted with 38 people, including Mayor Fatih Mehmet Maçoğlu (2014-2019), municipal councilors and representatives of the institutions. The efforts of Ovacik Municipality on establishing a cooperative towards supporting agricultural production is the mostly appreciated practice of Ovacik Municipality by the interviewees. The evaluations of the interviewees, who emphasized that the municipality's biggest obstacle to the carry out collectivist practices beyond traditional municipal services is the insufficiency of the municipal budget, is also consistent with the municipal budget analyzes discussed in the study.

Key Words: Collectivist Approach, Local Administrations, Urban Movements, Ovacik.

ÖN SÖZ

Tez çalışmam oldukça uzun bir süreye yayılmış olsa da her zaman pozitif tutumuyla beni motive etmiş olan tez danışmanım Prof. Dr. Esra Danacıoğlu'na ve bu süreçte çalışma alanıma dair bilgi birikiminden yararlanma imkanı bulduğum ikinci tez danışmanım Prof. Dr. Şükrü Aslan'a, sıkılmadan sorularımı yanıtlayan ve fikirleriyle çalışmaya katkı sağlamış olan Prof. Dr. Besime Şen'e çok teşekkür ederim.

Fatih Mehmet Maçoğlu'na Ovacık Belediyesi ve Ovacık Kaymakamlığı çalışanlarına, Kaymakamlık Yazı İşleri'nden Ali Haydar İmre'ye ilgileri ve yardımları için, Ovacık'a yaptığım iki saha ziyaretinde de beni yalnız bırakmayan, görüşmecilere ulaşmamı sağlayarak tezin saha çalışmasında daha fazla görüşün yer bulmasını mümkün kılan Ovacık'lı dostum Yaman'a, bizi evlerinde misafir eden Haze, Birsen Abla ve Nurettin Enişte'ye sonsuz teşekkürler.

Tez yazma sürecim boyunca her zaman yanımda olduğu ve moral verdiği için dostum Ceylan'a ayrıca teşekkür ederim.

Ovacık Belediyesi'nin bütçe analizini yaparken yararlandığım Kamu Harcamaları İzleme Platformu'nun, belediye bütçesi inceleme yöntemi ile beni tanıştıran tez çalışmasının orijinalliğine katkı sağlayan ve Prof. Dr. Nurhan Yentürk'ün bu alandaki çalışmalarında gönüllü olarak yer alan dostum Yakup, tez yazım sürecinde konuyla ilgili yaptığımız uzun ve zihin açıcı tartışmalarla fikirlerimin şekillenmesindeki kıymetli katkıları ve beni her zaman motive eden desteği sayesinde tezi tamamlayabilmemi mümkün kıldığı için kendisine kocaman teşekkür etmek isterim.

Tezimi tamamlayabilmek için kendilerinden hiç olmadığı kadar ayrı kaldığım, beni her zaman daha fazla araştırmak ve öğrenmek adına cesaretlendiren ailem annem, babam ve kardeşime destekleri ve varlıkları için minnettarım.

İstanbul; Haziran, 2019

Ece Yıldız

İÇİNDEKİLER

Öz	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	x
1. GİRİŞ	1
2. YEREL YÖNETİMLERDE TOPLUMCU UYGULAMALAR VE DÜNYADAN ÇAĞDAŞ DENEYİMLER	11
2.1. Yerel Yönetimlerde Toplumcu Yaklaşım İçin Kavramsal Parantez	11
2.2. Sosyalist Yerel Yönetim	16
2.3. Yerel Yönetimlerde Toplumcu Uygulamalar	19
2.3.1. On Dokuzuncu Yüzyıl	20
2.3.2. Refah Devleti Dönemi.....	24
2.3.3. Neo-Liberal Dönem.....	31
2.4. Dünyadan Çağdaş Toplumcu Yerel Yönetim Deneyimleri.....	40
2.4.1. Zapatista Özerk Belediyeleri (1994)	41
2.4.2. Porto Alegre Katılımcı Bütçe Deneyimi (1989)	45
2.4.3. Marinaleda Komünal Köyü (1979)	52
3. TÜRKİYE SİYASAL HAYATINDA YEREL YÖNETİMLER VE TOPLUMCU BELEDİYECİLİK	57
3.1. Osmanlı İmparatorluğu'nun Yerel Yönetim Mirası	58
3.2. Erken Cumhuriyet ve Tek Parti Döneminde Yerel Yönetimler	60
3.3. 1950'lerden Sonra Belediyecilik Deneyimleri	64
3.4. Toplumcu Belediyecilik Deneyimleri	68
3.5. Türkiye Toplumcu Belediyeciliğinin Ayrık Otu: Fatsa	77
3.6. Neo-Liberal Dönüşümün Türkiye'de Yerel Yönetim Alanında Yansımaları: Yeni Politik Arayışlar, Gerilimler	79
3.7. Yerel Yönetimlerde Toplumcu Uygulamalar için Aktüel İmkân ve Sınırlar	91
4. OVACIK BELEDİYESİ DENEYİMİ 2014-2019.....	97
4.1. Ovacık Genel Görünümü	97
4.1.1. Tarih	98
4.1.2. Coğrafya.....	99
4.1.3. Dil ve İnanç	100
4.1.4. Yerleşim ve Demografik Yapı	102

4.1.5. Sosyo-Ekonomik Göstergeler	107
4.1.6. Tarım ve Hayvancılık	108
4.1.7. Eğitim	110
4.1.8. Sağlık	111
4.1.9. Sivil Toplum ve Siyasi Partiler	111
4.2. Ovacık Belediyesi Deneyimi 2014-2019	112
4.2.1. Seçim Çalışmaları	112
4.2.2. Belediye Bütçesi	114
4.2.3. Üretim	120
4.2.4. Sosyal Yardımlar ve Politikalar	127
4.2.5. Kadın Çalışmaları	129
4.2.6. Ücretsiz Ulaşım, Zamsız Su	130
4.2.7. Yaşlı ve Engelli Bireylere Yönelik Çalışmalar	133
4.2.8. Sosyal Konut	133
4.2.9. Öğrencilere Burs Desteği	135
4.2.10. Şeffaflık	135
4.2.11. Katılım	138
4.2.12. Emek Politikaları	142
4.2.13. Kültürel Çalışmalar	143
4.2.14. Çevre Politikaları	144
4.3. Ovacık Belediyesi Deneyimine Yönelik Algılar	146
4.3.1. Ulusal ve Uluslararası Basında Ovacık Belediyesi	146
4.3.2. Yerelde Ovacık Belediyesi Algısı	147
5. SONUÇ	150
KAYNAKÇA	160
EKLER	173
Ek 1. Görüşmeci Listesi	173
Ek 2. Ovacık Belediye Başkanı Fatih Mehmet Maçoğlu Görüşmesi ...	175
ÖZ GEÇMİŞ	196

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: 1940-2017 Dersim/Tunceli ve Türkiye Nüfus Yoğunluğu (kişi/km ²).....	104
Tablo 2: 2004 Ovacık Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Göstergeleri	108
Tablo 3: Ovacık'ta Üretimi Yapılan Ürünler	109

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1:	Ovacık İlçe Merkezi.....	99
Şekil 2:	Kedek (Koyungözü) Köyü Gağan Kutlaması.....	101
Şekil 3:	Ovacık İlçesi 2017 Yılı Merkez Mahalleler ve Köylerin Nüfus Oranları	102
Şekil 4:	1965-2018 Ovacık Köyler ve İlçe Merkezi Nüfusları	107
Şekil 5:	1991-2017 Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Sayısı	109
Şekil 6:	1991-2018 Arıcılık Yapan İşletme Sayısı ve Bal Üretim Miktarı ...	110
Şekil 7:	2014-2017 Ovacık Belediyesi Gelirleri	115
Şekil 8:	2014-2017 Ovacık Belediyesi'ne Gelen Bağış ve Yardımlar	115
Şekil 9:	2014 yılı Ovacık Belediyesi Giderleri	118
Şekil 10:	2015 yılı Ovacık Belediyesi Giderleri	119
Şekil 11:	2016 yılı Ovacık Belediyesi Giderleri	119
Şekil 12:	2017 yılı Ovacık Belediyesi Giderleri	120
Şekil 13:	Ovacık Belediyesi Halk Otobüsü	132
Şekil 14:	Ovacık Belediyesi Yıllık Bilanço Özeti Pankartı	136
Şekil 15:	Ovacık Halk Meclisi	139

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ADC	: Alman Demokratik Cumhuriyeti
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AFC	: Almanya Federal Cumhuriyeti
ANAP	: Anavatan Partisi
Ak Parti	: Adalet ve Kalkınma Partisi
AP	: Adalet Partisi
BDP	: Barış ve Demokrasi Partisi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CUT	: Central Unica de Trabalhadores (Birleşik İşçi Merkezi)
CUT	: Colectivo de Unidad de los Trabajadores (İşçi Birliği Kolektifi)
CRC	: Coordenação de Relações com as Comunidades (Topluluk İlişkileri Koordinasyonu)
DİSK	: Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
Eğitim-Sen	: Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası
EMEP	: Emek Partisi
GAPLAN	: Gabinete de Planejamento (Planlama Kurulu)
Genel-İş	: Türkiye Genel Hizmetler İşçileri Sendikası
Gıda-İş	: Türkiye Gıda Sanayii İşçileri Sendikası
HDP	: Halkların Demokratik Partisi
H-TKP	: Halkın Türkiye Komünist Partisi
MC	: Milliyetçi Cephe
MÜSİAD	: Müstakil Sanayici ve İş Adamları Derneği
NAFTA	: North America Free Trade Agreement (Kuzey Amerika Serbest Anlaşması)
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü)
PRI	: Partido Revolucionario Institucional (Kurumsal Devrimci Parti)
PT	: Partidodos Trabalhadores (Emekçiler Partisi)

SES	: Sağlık Emekçileri Sendikası
SHP	: Sosyal Demokrat Halkçı Parti
SMF	: Sosyalist Meclisler Federasyonu
SOC	: Sindicato de Obreros del Campo (Tarım İşçileri Sendikası)
TKP	: Türkiye Komünist Partisi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
Tüm Bel-Sen	: Tüm Belediye ve Yerel Yönetim Hizmetleri Emekçileri Sendikası
YAYED	: Yerel Yönetim Araştırma Yardım ve Eğitim Derneği

1. Giriş

19. yüzyılda sanayi kapitalizminin doğuşu ile beraber sermaye ve işgücünün sarsıcı yükselişinin mekânı olan kentler, yoksulluk ve zenginliğin bir arada yoğunlaşma alanları olmuşlardır. Sınıfsal yapının da bir yansıması olan kentler, sınıfsal ve toplumsal mücadelelerin sahası ola gelmişlerdir. Kapitalist coğrafyalarda devletin, kapitalist sınıf lehine kentlere müdahalesi, sermayenin kâr odaklı mantığına dayanan kent yönetimlerini hâkim kılmıştır. Bununla beraber kentte yaşayanların toplumsal ihtiyaçlarının karşılanması ve adil bir kent yaşamını savunan müdahalelerin etkisi, kent yönetimlerinde toplumcu anlayışın yer bulmasını mümkün kılmıştır. Bu müdahalelerden olan, 19. yüzyılda kent yönetiminin ele geçirildiği devrimci bir hareket olarak gelişen Paris Komünü, kentli işçi sınıfının ilk kent yönetimi deneyimidir. Aynı yüzyılda İngiltere'nin sanayi kentlerinde gelişen beledi sosyalizm hareketi ile yerel yönetim birimleri aracılığı ile kent yoksullarının yaşam koşullarının iyileştirilmesine yönelik uygulamalar hayata geçirilmiştir. 20. yüzyılda toplumsal refahın sağlanmasına yönelik politikaların Kıta Avrupası ülkelerinde merkezi düzeyde benimsenmesiyle gelişen sosyal belediyeçilik uygulamaları doğrultusunda, ortak tüketim araçlarının üretimi yerel yönetimlerce üstlenilerek kent halkının yaşam maliyetlerinin düşürülmesi hedeflenmiştir.

Ekonomik, siyasi ve toplumsal değişim örüntüleri bağlamında ele alınması gereken kentlerin yönetimlerinde benimsenen yaklaşımlar, bu örüntülerin yarattığı zeminde gelişen sınıfsal ve toplumsal mücadelelerinin yansıması olarak da okunabilir. Yerel yönetimlerde karşılık bulan toplumcu anlayış ve bu anlayış ile hayata geçirilen uygulamalar, zamanın ve mekânın yapısal özellikleri ile doğrudan ilgilidir. Toplumcu anlayışı, bu nedenle kuramsal bir çerçevenin doğrudan kent yönetiminde uygulanması olarak tarif etmek güçtür. Yerelin ölçeğine, zamanın ruhuna ve coğrafyanın koşullarına bağlı olarak farklılaşabilen olanakların değerlendirilmesi ile hayata geçirilen toplumcu uygulamaların muhteviyatı yine bu değişkenlere bağlı olarak farklılaşabilmektedir. Öz olarak, yerelin yönetilmesinde demokratik işleyişin

sağlandığı, yerelde yaşayan insanların ortak ihtiyaçlarının karşılanmasında kâr mantığının değil toplumsal faydanın öncelik kazandığı, kaynakların adil dağıtımının öngörüldüğü ve yerelde yaşayanların gerçek manasıyla bir kamuya dönüşebilmesinin zemininin yaratıldığı yaklaşımlar için ‘toplumcu’ tanımlaması yapılabilir.

Kamusal hizmetlerin sunulmasında kâr amacının güdülmediği, devletin sosyal ve ekonomik sorumlulukları doğrultusunda yerel yönetimlerin eğitim, sağlık, barınma, ulaşım gibi ortak tüketim alanlarındaki üretim işlevini üstlendiği evrede, bu hizmetler ‘ekonomik ve sosyal haklar’ çerçevesinde ele alınmıştır. Yerel yönetimlerde toplumcu yaklaşımların benimsenmesi, tek başına ekonomi-politik bakış açısıyla ya da örgütlü toplumsal mücadelelerin etkinliğiyle açıklanamayacağı gibi 20. yüzyılın sonunda yerel yönetimlerde hâkim olmaya başlayan anlayış da çok boyutlu bir dönüşümün sonucudur.

Piyasa toplumunun yaratılmasına yönelik neo-liberal politikalar doğrultusunda, kentsel kaynakları ve toplumsal ihtiyaçları metalaştıran anlayış, 1980’lerden itibaren yerel yönetimlerde hâkim hale gelmiştir. Neo-liberal yerel yönetim anlayışı çerçevesinde, mahalli müşterek hizmetler piyasa mekanizması aracılığıyla sunulmaktadır. Kamusal hizmet sektöründe rekabetçi piyasa ilkesinin benimsenmesiyle, ekonomik ve sosyal hak olarak bu hizmetlerden yararlanan yurttaş kavramının yerine, ödediği bedel karşılığında hizmetlerden yararlanan müşteri kavramı geçmiştir. Sermayenin örgütlenme alanı olan mekânın bu süreçte kendisinin de sermayeye dönüşmesi, kapitalizmin yarattığı mekânsal eşitsizliklerin derinleşmesine yol açarken, bu eşitsiz gelişim neo-liberal sermaye birikimine kaynaklık etmektedir. Sınırsız piyasa hakimiyetine dayanan küresel neo-liberalizm, örgütlenme ölçeğini ulusal sınırların ötesine taşıırken dünyanın en ücra taşraları bile sermayenin birikim ağının parçası haline gelmiştir. Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler gibi uluslararası aktörlerin yönlendiriciliğinde “yerelin” kalkınmasına yönelik vurgular artmıştır. Yerelin akışkan sermaye döngüsüne eklenmesiyle, kent yönetiminin düzenleyici işlevleri yerini girişimci kent yönetimi uygulamalarına bırakmıştır. Yerel kalkınma vurgusunun arttığı, demokratikleşme retoriği ile ilişkilendirilen “yerellik” ve “yönetişim” kavramlarının dolaşıma girdiği 80 sonrası dönemde, yerelin görece özerkliğine dayanan bu süreç, âdem-i merkezileşme tartışmalarını da beraberinde getirmiştir.

Bugün insanlık tarihi boyunca sahip olduğumuzu bildiğimiz en yüksek nüfusa, en yüksek üretim ve tüketime erişilmiştir. Sanayi kapitalizminin şehirlerinde artan yoksulluk, bugün neo-liberal politikalar ile sermayenin birikim ağına eklenen her yerel birimde derinleşmekte, kapitalizmin yıkıcı etkisi en ücra taşrada bile hissedilir olmaktadır.

Küreselleşme ve neo-liberal hegemonyanın “yerelci” stratejileri, sömürü ve tahakkümü belirli bir yerden çıkarıp her yere taşırken paradoksal biçimde kapitalizm karşıtı muhalefeti de her yere taşımaktadır. Bugün yerelde örgütlenen kapitalizm karşıtı mücadeleler, küreselleşmenin yerellere taşımış olduğu sorunlara karşı bir itiraz olarak okunabilir. 19. yüzyıl Manchester’ında yaşayan işçi sınıfının sefaletini, bugün özellikle dünyanın az gelişmiş ülkelerinde ve neo-liberal tarım politikalarının uygulandığı kırsal alanlarda görmek mümkündür. Kapitalizmin tarihi boyunca tekrar tekrar dile getirilen, mekânın kapitalizmin kar odaklı mantığına göre değil toplumsal ihtiyaçlara göre inşa edilmesi talebinin bugün de yerelerde karşılık bulması bu çerçevede okunabilmektedir. Dünyanın farklı ülkelerinde yerelin toplumcu anlayışla yönetilmesine yönelik girişimler artmakta, neo-liberalizmin yarattığı buhranlara karşı alternatif yerel yönetim deneyimleri güç kazanmaktadır. Her ülkenin kendi özgüllüğü, yerelin yönetilmesinin yöntemlerini olduğu gibi ortaya konan toplumcu pratikleri de farklılaştırmaktadır. Metin Yeğin’in deyişiyle “kapitalizmin karnında”, toplumcu uygulamaların yerelin yönetilmesinde hayata geçirilmesi mücadelesi ise dünyanın farklı yerlerindeki alternatif yerel yönetim deneyimlerinin ortak noktasıdır.

Yerel yönetimlerde toplumcu anlayışın düşünsel gelişiminin ve ortaya koyduğu somut uygulamaların incelendiği bu çalışmada, yerelin yönetilmesinde politik nitelikli hareketlerin etkisi üzerinde durulmuştur. Türkiye siyasal hayatında yerel yönetimlerin gelişimi ve toplumcu uygulamaların hayata geçirildiği yerel yönetim deneyimleri, dönemin ekonomik, siyasal ve toplumsal yapısı içinde anlatılarak hâkim yerel yönetim anlayışına alternatif, güncel bir örnek olarak Ovacık Belediyesi Deneyimi (2014-2019) incelenmiştir. Türkiye’nin yerel yönetim tarihinde oldukça sınırlı kalan toplumcu uygulamaların hayata geçirildiği güncel bir deneyim olması açısından önem arz eden Ovacık Belediyesi (2014-2019) deneyimi, bu özgünlüğünün yanı sıra küçük bir ilçe belediyesi olmasının, ulaşılabilirliği açısından incelemeyi kolaylaştıracak bir faktör olması da konu seçiminde belirleyici olmuştur. Ovacık Belediyesi’nin, toplumcu pratikler ortaya koymasının yanı sıra bu pratiklerin Türkiye gündeminde oldukça fazla

yer bulması, Türkiye’de yerel yönetimlerden toplumsal beklentilerle ilgili de fikir verici olması açısından dikkat çekicidir.

Günümüzde küreselleşme olgusunun sermayenin hareket dinamikleri çerçevesinde yarattığı dönüşümün, güçlü merkezi yapıların yerine yerel yönetimlerin ön plana çıkmasını sağladığı görülmektedir. Neo-liberal ekonomi politikaları doğrultusunda yerel yönetimlerin yapısı ve işlevlerinde benimsenen yaklaşımlar farklılaşırken bu bağlam, yerelin özerkliği tartışmalarını da beraberinde getirmekte, dünyadaki bu yöndeki eğilimler Türkiye’de de karşılık bulmaktadır. Merkeziyetçi yapısı oldukça güçlü olmasına rağmen 80 sonrasında yerel yönetimlerin yetki ve kaynaklarında kaçınılmaz olarak artışın gözlendiği Türkiye’de, âdem-i merkezileşmeye yönelik adımların daha ziyade yerel hizmetlerin görülmesinde etkinlik ve verimlilik arayışı ile sınırlı kaldığı, yerel demokrasinin gelişmesini sağlayacak koşulların yaratılmasında iyileşme sağlanamadığı gözlenebilmektedir. Merkezin idari ve mali vesayetinin güçlü şekilde devam etmesi, yerel yönetimlerin siyasi ve ekonomik sınırlayıcı faktörlere karşı, yerel yaratıcılıklar geliştirerek baş etmesini kaçınılmaz kılmaktadır. Gelişmekte olan bir ülkede, kısıtlayıcı yapısal özellikler barındıran yerel yönetim yapılanması ile etkinlik sahası aslında çok geniş olmayan yerel siyasetin, Türkiye kamuoyunda çok daha görünür hale gelmeye başladığı ise yadsınamayacak bir gerçektir. Merkezi yönetimin siyasi aktörleri, kariyer deneyimlerini çoğunlukla yerel siyaset alanında kazanırken bir yandan da bakanlık ya da milletvekilliği görevlerinin yerine belediye başkanlığı görevine talip olan siyasetçilerin sayısı artmaktadır. Yerel yönetimlerden beklentilerin de farklılaştığı bu süreçte, belediye yönetimleri tarafından hayata geçirilen alternatif uygulamalar, daha görünür hale gelmektedir.

31 Mart 2014’te Türkiye Komünist Partisi Adayı Fatih Mehmet Maçoğlu’nun Ovacık Belediye Başkanı seçilmesini, Türkiye kamuoyundaki genel şaşkınlığın aksine çok sıra dışı bir durum olarak algılamadığımı belirtmeliyim. Maçoğlu’nun da “burada zaten herkes komünistti” diyerek ifade ettiği duruma aşına biri olarak, Türkiye’de komünist bir belediye başkanının en az yadırganacağı yerin Dersim/Tunceli olacağını düşünmektaydım. İlerleyen zamanda, Ovacık Belediyesi’nin ortaya koyduğu yerel yönetim pratiklerinin Türkiye kamuoyunda ilgiyle izlendiğini, “komünist başkanın” Türkiye genelinde de yadırganmadığını, aksine icraatlarının taktirle karşılandığını görmek, yerel yönetimlerin alternatif uygulamalarının dikkat çekiciliği açısından

Ovacık Belediyesi deneyiminin bir inceleme başlığı olabileceği düşüncesine yönelmemi sağlamıştır.

Maçoğlu'nun, TKP adayı olarak belediye başkanı seçilmesi, kendisini sosyalist olarak tanımlaması, Türkiye kamuoyunda ve ilgili tartışmalarda konunun yaygın biçimde sosyalist belediyecilik olarak değerlendirilmesine yol açmıştır. Ancak bu çalışma kapsamında, Ovacık'taki belediyecilik deneyimini tutarlı bir kavramsal kategoriye yerleştirme gerekliliği doğmuştur. Yerel yönetim alanındaki geçmiş ve güncel pratikleri tanımlamada Türkiye'deki alan yazınında yaşanan kavramsal karmaşanın, tez çalışmamın literatür taraması aşamasında beni en çok zorlayan kısım olduğunu söylemem gerekir. Sol, sosyalist, halkçı, devrimci, toplumcu, demokratik, sosyal, sosyal demokrat ve daha nice sıfatlarla anılan belediyecilik tanımlamaları arasından bir yol bulmaya çalışmanın, tez yazım sürecimin en yorucu kısmı olduğunu belirtmeliyim. Bu nedenle çalışmanın ilk bölümünde, "Yerel Yönetimlerde Toplumcu Anlayış İçin Kavramsal Parantez" açma ihtiyacı duydum. Kapitalist üretim ilişkilerinin hâkim olduğu bir ülkede, sosyalist yerel yönetimin uygulamalarının hayata geçirilmesinin güç olacağını belirterek, alt başlıkta 'Sosyalist Yerel Yönetim' anlayışı doğrultusunda inşa edilen Almanya Demokratik Cumhuriyeti ve Küba'daki kentsel gelişimi ve yerel yönetim anlayışını ele alarak kapitalist olmayan bir ülkede kentsel gelişimin nasıl farklı bir yol izlediğini tarif etmeye çalıştım. Kapitalist üretim ilişkilerinin hâkim olduğu ve bu üretim ilişkilerinin dışına çıkmaya imkân vermeyen yerel yönetim yapılanmasına sahip bir ülkede sistem içi bir model olarak ele alınması gereken Ovacık Belediyesi deneyimini bu nedenle sosyalist yerel yönetim olarak incelemenin tutarsız olacağı önermesi ile deneyimi "toplumcu yerel yönetim uygulamaları" çerçevesinde ele almayı tercih ettim. "Yerel Yönetimlerde Toplumcu Anlayış için Kavramsal Parantez" bölümünün devamında, yerel yönetimlerde toplumculuğun, kuramsal bir yaklaşımın doğrudan bir belediyede uygulanması olarak tarif etmenin güç olduğunu belirttim. Yerel yönetimlerde toplumcu uygulamaların, daha ziyade zamana ve mekâna bağlı olarak değişebilen olanakların değerlendirilerek yerel yönetimler aracılığı ile toplumsal refahın sağlanmasına yönelik uygulamaları önceleyen bir yaklaşım olarak ele almak gerektiğini ifade ettim. "Yerel Yönetimlerde Toplumcu Uygulamalar" bölümünde, yerel yönetimlerin batıdaki gelişimini ekonomik, siyasi ve toplumsal yapı içerisinde ele almaya çalıştım. Yerel yönetimlerde hayata geçirilen toplumcu uygulamaları aktararak toplumcu anlayışın düşünsel

gelişimine katkılarını vurgulamayı amaçladım. 19. yüzyıldan itibaren kapitalist ekonomi koşullarında yerel yönetimlerde toplumcu uygulamaların ortaya çıkmasını mümkün kılan siyasi, ekonomik ve toplumsal örüntüleri tarif etmeye çalıştığım bu bölümde, kapitalist kentleşme biçimlerinin çeşitli boyut ve sonuçlarını kritik eden Marksist kuramlardan yararlandım. David Harvey'nin sermayenin, geçtiğimiz yüz yıl içinde girdiği krizleri mekânı kullanarak aştığı önermesinden yola çıkarak kapitalist toplumlarda kentleşme dinamiklerini sermaye birikim süreçlerine yer vererek açıklamaya çalıştım. Kentlerin gelişiminin, yalnızca sermayenin etkinliklerinin bir sonucu olarak değerlendirilemeyeceğini söyleyen ve ayrıcalıksız grupların yaşam koşullarını değiştirmek için verdikleri mücadelenin altını çizen Manuel Castells'in yaklaşımı doğrultusunda yerel yönetimlerde toplumcu uygulamaların hayata geçirilmesini mümkün kılan toplumsal dinamikleri aktarmaya çalıştım. “Dünyadan Çağdaş Toplumcu Yerel Yönetim Deneyimleri” bölümünde, küresel neo-liberalizm çağında yerelin yönetilmesinde toplumcu uygulamaları hayata geçiren dünyadan yerel yönetim deneyimlerini anlattım. Brezilya'nın Porto Alegre şehrinde, yerelin görece özerkliğinden yararlanarak kentte yaşayanların kent yönetimine katılımını sağlayan ve bu yönüyle yurttaşlık bilincinin gelişimine katkı sunmayı hedefleyen katılımcı bütçe uygulamasının nasıl hayata geçirildiğini aktardım. İkinci örnek olarak Zapatista Özerk Belediyeleri'ni anlatırken, küreselleşme çağının iletişim teknolojilerinden yararlanarak neo-liberal politikalara karşı toplumun nasıl örgütlendiğini, küresel ağlar üzerinden geliştirilen dayanışma mekanizmaları ile sürecin sürdürülebilirliğinin hedeflendiğini vurguladım. Son örnek olan Marinaleda Komunal Köyü'nü inceleyerek, az nüfuslu bir yerel birimin yönetiminde hayata geçirilen toplumcu pratiklerin, neo-liberalizmin yarattığı kriz karşısında nasıl başarılı bir alternatif haline geldiğine dikkat çekmeye çalıştım.

“Türkiye Siyasal Hayatında Yerel Yönetimler ve Toplumcu Belediyecilik” bölümünde, Türkiye'nin yerel yönetim politikalarının Kıta Avrupası'nın yerel yönetim ve uygulamalarına yakınsadığını ancak geç kapitalistleşen bir ülke olarak sermaye birikiminin sınırlı olmasının ve Osmanlı İmparatorluğu'nun idari mirasının da etkisiyle özgül bir gelişim izlediğini vurgulamaya çalıştım. Batıda merkezin politikaları doğrultusunda yerel yönetimlerin üstlendiği sosyal ve ekonomik işlevlerin, Türkiye'de merkezi yönetimin bizzat kendisi tarafından yerine getirilmeye çalışıldığına dikkat çekmeye çalıştım. Seçimler yoluyla belediye başkanlarının

belirlenmesinin ancak 1960'lı yıllarda mümkün olduğu Türkiye'nin fazlasıyla merkezîyetçi olan idari örgütlenmesinin, yerel yönetimlerin özerk gelişimine imkân vermediğinin altını çizerek yerel yönetimlerde toplumcu uygulamaların hayata geçirildiği deneyimlerin sınırlı kaldığını belirttim. Kent nüfusunun ve kentsel yoksulluğun arttığı 70'li yıllara gelindiğinde yerelde yaşayanların ortak ihtiyaçlarının giderilmesinden sorumlu olan belediyelerin, merkezin vesayeti altında sınırlı kalan yetki ve kaynaklar nedeniyle bu işlevleri yerine getirmekte sıkıntı yaşadıklarını, bu sorunun aşılmasında “üretici belediyecilik” formülünün geliştirildiğini aktardım. Belli bir yerelde yaşayanların siyasi temsilcisi olma işlevine de sahip olan yerel yönetimlerde bu dönemde hayata geçirilen toplumcu uygulamaların, emek gücünün kentlerde yoğunlaşması ve kent yoksulluğun artmasına bağlı olarak sol düşüncenin ve toplumsal hareketlerin yükselişi ile ilişkilendirilebileceğini belirttim. 1980 sonrası neo-liberal politikaların yön verdiği Türkiye siyasal hayatında yerelin önemi artarken, yerel yönetimlerin de kaynak ve yetkilerinde artış gözlendiğine değinerek, bu süreçte belediyelerin kamusal hizmet anlayışında geçirdiği dönüşümü açıklamaya çalıştım.

“Ovacık Belediyesi Deneyimi 2014-2019” bölümünde öncelikle Ovacık ilçesinin genel görünümü hakkında bilgi verdikten sonra saha çalışmasında yaptığım görüşmeler doğrultusunda, seçim süreci, belediye bütçesi, üretim, sosyal politikalar, şeffaflık, katılım, kültürel politikalar, emek politikaları, çevre politikaları, ulusal ve uluslararası basında ve yerelde Ovacık Belediyesi algısı başlıkları altında Ovacık Belediyesi deneyimini incelemeye çalıştım. Nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniğinin kullanıldığı bu çalışmada, Ovacık'ta yaşayan 38 kişi ile yarı yapılandırılmış mülakatlar yapılmıştır. Görüşmecilerin belirlenmesinde, kurum temsilciliği esas alınmıştır. Aralık 2017 ve Eylül 2018'de yapılan iki saha ziyaretinde; Ovacık Belediye Başkanı Fatih Mehmet Maçoğlu, belediye meclisi üyeleri, il genel meclisi üyeleri, ilçe siyasi parti temsilci ve üyeleri, eski belediye başkanları, mahalle muhtarları, öğrenciler, kooperatif, birlik ve dernek başkanlarından oluşan 38 kişiyle görüşme yapılmıştır. Önceden belirlenmiş açık uçlu sorulara ek olarak konunun detaylandırılması amacıyla görüşmecilere ek sorular yöneltilerek belediyeye ilgili bilgi ve görüşlerinin detaylı bir şekilde öğrenilmesi amaçlanmıştır. Belediye ile ilgili soruların yanı sıra görüşmecilerin mesleki alanı, temsilcisi olduğu dernek, kooperatif ya da iş örgütü doğrultusunda ilçe ile ilgili bilgi alma amaçlı sorular sorulmuştur. Görüşmelerin öncesinde tez araştırması hakkında bilgi verilmiş, görüşmecilerin onayı

alınarak tarafın bilgisi dahilinde görüşmeler süresince ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Sonrasında ses kayıtlarının deşifresi yapılarak incelemeye kaynak oluşturulmuştur. İsim, yaş, meslek ve titr bilgileri alınan görüşmeciler kimlik bilgilerinin çalışma kapsamında kullanılmasında mahsur görmediklerini ifade etmişlerdir. Bu doğrultuda, ilgili bölümde görüşmecilerin isimlerine yer verilerek aktarım yapılmıştır. Tez çalışması kapsamında, ilçede yaşayan kurum temsilcileriyle mülakat yapılmasının yanı sıra literatür ve basın taraması araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Ovacık Belediyesi'nin bütçesinin analiz edilmesinde Kamu Harcamaları İzleme Platformu'nun, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Harcamalarını İzleme Kılavuzu'nda¹ aktarılan yöntemden faydalanılmıştır. Ovacık Belediyesi Mali İşler Müdürlüğü'nden talep edilen 2014, 2015, 2016, 2017 yıllarına ait kesin hesap gelir-gider cetvelleri ve faaliyet raporları² incelenerek KAHİP yöntemi ile hazırlanmış gider çizelgeleri doğrultusunda hazırlanan grafikler, "Belediye Bütçesi" bölümünde yorumlanmıştır.

2017 yılında karlı bir aralık ayında Ovacık'a yaptığım yolculukta, otobüste yanımdaki koltukta oturan ve elindeki kamerayla yolculuk boyunca kayıt yaparken bir yandan sesli bir şekilde defalarca "geldim işte buradayım, çağırdım geldim, 20 yıl oldu gideli, hep rüyalarımıydın, şimdi geldim işte buradayım..." diyerek konuştuğu bu coğrafyanın insanların özgüllüğünü ayrıca belirtmem gerektiği kanaatini taşımaktayım. Her köyünde bir ya da birden çok su kaynağı olan, kaynakların kutsal ziyaret yerleri olarak kabul edildiği ve bilumum tabiat ögesinin inanç dünyasında yer bulduğu bu coğrafyadan ayrı düşenler için memleket kavramının büyük bir anlam dünyasının parçası olduğu söylenebilir. 1938 sürgünleri, 90'lı yıllarda köyleri boşaltılarak zorunlu göçe tabi kılınanlar, ekonomik ve siyasi nedenlerle bugün de göç etmek zorunda kalanlar, Ovacık'ta yaşamayan büyük bir Ovacıklı nüfusun var olmasının sebebidir. Bu nüfusun Ovacık'la kurduğu ilişki, yapılan görüşmelere de konu olmuş, inceleme içerisinde yer bulmuştur.

Munzur Çayı'nın doğduğu Ziyaret Köyü'nde yaşayan, Fidel Castro'nun alnından öptüğü 70 yaşındaki Çeşminaz'ın ya da herkesin çağırdığı ismiyle Keço'nun hikayesinin konuşulduğu Ovacık, Gözeler'de kitap satışı yapan amcanın standında

¹ Nurhan Yentürk, Yakup Kadri Karabacak, Çağrı Çarıkçı, **STK'lar için İstanbul Büyükşehir Belediyesi Harcamalarını İzleme Kılavuzu** (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2015), <https://stk.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/07/27/klavuz.pdf> [22.04.2019].

² 2017 yılına ait faaliyet raporu tez yazım aşamasında henüz hazırlanmamış olduğu için 2017 yılının bütçesinde detaylandırma daha sınırlı kalmıştır.

Mao Zedung'un kitaplarını da bulabileceğiniz bir yerdir. Oldukça az nüfusu olan bir ilçede, gitmeden önce bulmayı beklediğimden daha fazla dernek, birlik, siyasi parti temsilciliği, iş örgütü temsilcisi bulabilmiş olmamın, ilçenin politik etkinliği ile ilişkilendirilebileceğini düşünmekteyim. Küçük bir ilçe olması nedeniyle neredeyse herkesin birbirini tanıdığı Ovacık'ta bu sayede bir görüşmecinin beni diğerine ulaştırmasıyla ya da yolda, kahvede karşılaşmamız ile çok sayıda görüşmeciyle mülakat yapabildim. Ekte görülebilecek olan görüşmeci listesinde yer alan kişilerle yaptığım görüşmelerin yanı sıra iki saha ziyaretinde toplam 15 gün geçirdiğim ilçede bulunduğum süre boyunca bilgi alma amaçlı tanıştığım kamu kurumlarında çalışanlarla, görüşmecilerle bulduğum kahvehanelerde, yemek yediğim restoranlarda, internet ve zengin kahve seçenekleri imkanlarına erişim imkânı bulduğum ve bu nedenle çokça vakit geçirdiğim Küba Cafe'de tanıştıklarımla, belediye yönetimi ile ilgili kayıt dışı sohbet etme şansım oldu. Oldukça küçük ve az nüfuslu olan Ovacık'ta geçirdiğim ilk iki günün ardından ilçede yaşayan birçok kişinin benden ve tez çalışmasından haberdar olmuş olması sohbetlere vesile olan sebepti. Bu sohbetlerde dile getirilen görüşlerin de deneyim hakkındaki izlenimlerimin oluşmasında önemli katkıları olduğunu belirtmeliyim.

Tez çalışması kapsamında, Ovacık ile ilgili mümkün olduğunca detaylı bir bilgi paylaşımı yaparak, ana akım dışı bir yerel yönetim deneyiminin hayata geçtiği bu yer hakkında detaylı bir profil oluşturmaya çalıştım. Bu doğrultuda saha ziyaretinde, uğradığım ilk yerlerden biri de Ovacık Kaymakamlığı olmuştur. Kaymakamlığa bağlı kamu kurumlarından, tez çalışması kapsamında ihtiyaç duyduğum bilgileri edinmek için dilekçe yazarak kaymakamlık yazı işleri müdürlüğüne başvuru yapmamın ardından, ilgili kurumlardan gerekli bilgileri edindim; ancak kurumlarla olan görüşmelerimde ilçe düzeyinde bilgilere ulaşmanın hayli sıkıntılı olduğunu tecrübe ettim. Dijital veri kaydının çok sınırlı olmasına bağlı olarak bu süreçte çoğu bilgi elle yazılarak tarafıma iletilmiştir. İlçe Tarım Müdürlüğü'ndeki refakatçi memur ile büyük ve küçükbaş hayvanların güncel sayılarını öğrenebilmek için eldeki kayıtlardan inekleri, koyun ve keçileri saydığımızı ayrıca paylaşmak isterim. Saha ziyaretinde kurumlardan ve görüşmecilerden edindiğim bilgilerin yanı sıra Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) veri tabanından ilçeye ilgili verileri derlemeye çalıştım ancak bu aşamada da birçok istatistiğin il bazında veriler içermesi nedeniyle sınırlı veriye ulaşabildiğimi söylemeliyim. Tez çalışması sürecinde halen devam etmekte olan bir

deneyimi incelediğim için konu ile ilgili akademik kaynakların sınırlı olmasıyla beraber bu süreçte Erdal Emre'nin "Komünist Başkan" isimli kitabı yayınlanmıştır. Tez çalışmasının uzun bir süreye yayılmış olması, deneyimin devam ettiği süre boyunca daha fazla veri toplama olanağına erişmemi sağladığı gibi 31 Mart 2019 yerel seçim sonuçlarının da incelemede yer bulmasını mümkün kılmıştır. Tartışmaları halen devam etmekte olan son yerel seçimlerde Fatih Mehmet Maçoğlu'nun Tunceli/Dersim Belediye Başkanlığını kazanmış olması, Ovacık Belediyesi'nde hayata geçirilen yerel yönetim modelinin il düzeyinde uygulanma ve takip edilme fırsatının oluşmasını sağlamıştır. Öte yandan bu modeli devam ettirme amacını taşıyan aynı siyasi hareketin adayının Ovacık ilçesinde seçilememiş olması, deneyimin ilçede yaşayanlardan gördüğü toplumsal destek hakkında düşündürücü sonuçlar içermektedir.

2. YEREL YÖNETİMLERDE TOPLUMCU UYGULAMALAR VE DÜNYADA ÇAĞDAŞ TOPLUMCU YEREL YÖNETİM DENEYİMLERİ

Yerel yönetim pratikleri ekonomik, siyasal, coğrafi, kültürel, vb. birçok nedenle ülkeler arası uygulamalarda olduğu gibi ülke içi uygulamalarda da farklılıklar gösterebilmektedir. Hiçbir deneyimi gerçekleştirdiği zamanın ve mekânın ruhundan ayrı ele almak mümkün değildir. Hem ana akım eğilimlerin hem de bunların alternatifleri deneyimlerin benzerlik ve farklılıklarını tartışabilmeyi kolaylaştırmak, dönemseller ve kavramsal tasnifleri ve gelişmeleri ortaya koyarak mümkün olabilecektir.

2.1. Yerel Yönetimlerde Toplumcu Anlayış İçin Kavramsal Parantez

İnsanların birlikte yaşamaları neticesinde ortaya çıkardıkları sosyal organizasyonlar tarih boyunca çeşitli isimler altında gelişmiştir. Kabile, aşiret, köy, kasaba, site, polis, komün, kanton, kent devleti gibi kuruluşlardan devletlere (krallık, mutlak devlet, ulus devlet gibi) kadar geniş bir spektruma sahiptir. Antik Yunan ve Roma İmparatorluğu dönemlerinde de yerel yönetimlerin varlığından söz edilebilirken çağdaş anlamdaki yerel yönetimlerin oluşması, 19. yüzyılın sonuna tekabül eder. Burada bahsedilen çağdaş anlamdaki yerel yönetimler, yerel bir topluluğun bir arada yaşamasının ortaya çıkardığı ihtiyaçların kendileri veya kendilerinin seçtiği organlar vasıtasıyla giderilmesi olgusuna dayanır.³ Ortaylı'ya göre, eski Yunan-Roma kent yönetimini çağdaş yerel yönetimin kaynağı olarak görmemek gerekir. Çağdaş anlamda yerel yönetimden söz edebilmek için, merkezi devlete gereksinim vardır. Merkezi devletlerin güçlenmesi ve kentlerin özgürleşmesi, bugünkü anlamda yerel yönetimlerin oluşumuna kaynaklık etmiştir.⁴

³ Mehmet Karaaslan, *Özerklik ve Denetim Açısından Yerel Yönetimler Reformu*, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2008), 13.

⁴ M. Akif Çukurçayır, *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi: Küreselleşme Sürecinde Yurttaş, Yönetim, Siyaset*, 2. bs. (Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2002), 86.

Tarihsel olarak kent, kapitalizmin türediği koşulların önemli bir kısmını içinde barındırmışsa da kapitalizmden önce ortaya çıkmış bir olgudur. Orta Çağ'ın feodal üretim tarzını yıkarak yenisini üretecek olan kapitalist üretim ilişkilerinin nüvelerini içinde barındıran kentler, bu koşullar içerisinde feodal üretim tarzının zıddı bir ortam niteliği kazanmış ve özgürlük adaları olarak ortaya çıkmıştır.⁵ Orta Çağ'da, ticari etkinliklerin artmasıyla zenginleşen burjuvazi, güç kazanarak yargı ve yönetim bakımından özerklikler elde etmiştir. Ticari etkinliklerinin merkezi olan kentlerin özerkliğinin ve kentsel hizmetlerin sürekliliğinin sağlanması için burjuvazinin oluşturduğu birlikler (komünler), kentsel özgürlüklerin kaynağı olduğu gibi aynı zamanda bugünkü anlamda yerel yönetimlerin de temelini oluşturmaktadır. Günümüzde yerel yönetim birimleri, genellikle mali özerkliğe sahip yönetsel birimlerdir ancak Ruşen Keleş, mali özerkliğe sahip yerel birimlerin oluşması için uzun yılların geçmiş; büyük savaşların verilmiş olduğuna dikkat çeker. Hiyerarşik bir sistem olarak yerel yönetimler aracılığı ile ülkeyi yönetsel birimlere ayırma düşüncesi, yerel yönetim anlayışı ve uygulamasını büyük ölçüde etkilemiştir. Bu anlayış doğrultusunda gelişen belediye terimi ilk defa, 1789'da Fransız Kurucu Meclisi'nde kullanılmıştır. İngiltere'de ise belediye tüzel kişilikleri ilk defa 1835 tarihinde kurulmuştur.⁶

Ovacık Belediyesi'nin 2014-2019 yılları arası yerel yönetim deneyiminin inceleneceği bu çalışmada, deneyim süresince hayata geçirilen uygulamalar ve yerel yönetim anlayışının tartışılmasında, toplumcu yerel yönetim perspektifi referans alınmıştır. Türkiye Komünist Partisi'nin Ovacık'ta belediye yönetimini üstlenmiş olması konuyla ilgili tartışmalarda sosyalist, komünist belediyecilik kavramının kullanılmasına yol açmıştır. Ancak çalışma kapsamında bu deneyimin sosyalist, komünist yerel yönetim anlayışından referansla tartışılması kavramsal açıdan sorunlu olacağı için toplumcu yerel yönetim anlayışı başlık olarak tercih edilmiştir. Reel sosyalist ülkelerdeki ya da kendisini demokratik halk cumhuriyeti diye tanımlayan ülkelerdeki sosyalist yerel yönetim anlayışı ile kapitalist ekonomik ilişkilerin hâkim olduğu ülkelerdeki sosyalist yerel yönetim anlayışının iki ayrı düzlemde değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu ön kabul, sosyalist yerel yönetim anlayışının

⁵ Bülent Batuman, "Kapitalizm, Kent ve İktidar", **Devrimci-Halkçı Yerel Yönetimler: Umud ve Mücadele Mekanlarından Deneyimler**, haz. Ahmet Kerim Gültekin, İbrahim Gündoğdu (İstanbul: Patikakitap, 2013): 13.

⁶ Ruşen Keleş, **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, 10. bs. (İstanbul: Cem Yayınevi, 2016), 40-41.

bütün sosyalist ülkelerde aynı şekilde karşılık bulduğu anlamına gelmemektedir. Sosyalist Doğu Avrupa ülkelerinde hâkim yerel yönetim politikaları ile bugün Küba'da benimsenen yerel yönetim anlayışı muhakkak farklılıklar içermektedir. Ancak bu ülkelerde, kapitalist kentleşme biçimlerinin yer bulmadığı farklı dinamiklerin işlediği göz önünde bulundurulduğunda kapitalist üretim ilişkilerinin hâkim olduğu bir ülkede sosyalist yerel yönetim anlayışının hayata geçirilmesinin güçlüğü daha anlaşılır olmaktadır. Yerel yönetim yapılarının idari ve mali özerkliğe sahip olduğu ülkelerde sosyalist yerel yönetim pratiklerinin uygulanması için olanakların daha geniş olduğu düşünülebilir. Ancak özellikle Türkiye gibi merkeziyetçi yapısı oldukça güçlü olan bir ülkede sosyalist pratiklerin uygulanabilirliği çok sınırlı olacağından Ovacık Belediyesi deneyimini incelemek için sosyalist yerel yönetim kavramı tercih edilmemiştir. Ovacık Belediyesi deneyiminin inceleneceği bölümde aktarılacağı üzere, Belediye Başkanı Fatih Maçoğlu'nun da konuyla ilgili değerlendirmesi, kapitalist üretim ilişkilerinin hâkim olduğu bir ülkede sosyalist belediyeciliğin hayata geçirilemeyeceği yönündedir. Bu ayrımı belirginleştirmek adına sonraki bölümde sosyalist devlet yönetiminin olduğu Almanya Demokratik Cumhuriyeti ve Küba'da yerel yönetim anlayışı ve kentleşme biçimleri tartışılmıştır.

Bu kavramsal saptamanın yanı sıra kapitalist-sosyalist ikiliğini, kuramsal bir kategoriden çok toplumsal süreçleri ayrıştırmak için kullanmak da hatalı bir yönelim olabilir. Kapitalizm teriminin, sabit, her tür toplumsal oluşumda doğrudan kâr tarafından belirlenen bir tarihsel gerçeği ifade ettiğini düşünmek, kentsel politikadaki değişimin; kapitalist birikimin, devletin geçirdiği evrimin ve sınıfsal ve toplumsal mücadelenin ritmini yansıttığını gözden kaçırmaya yol açabilir.⁷ Bu bağlamda, kapitalist üretim ilişkilerinin egemen olduğu coğrafyalarda kentsel politikaları, bu dinamiklerin birbiriyle çarpıştığı anların belirlediği söylenebilir.

Kent mekanındaki mahalli müşterek hizmetlerin sağlayıcısı olarak işlevsel rolleri ile merkezi idari yapılardan bağımsız düşünülemez olan yerel yönetimler aynı zamanda belli bir yerelde yaşayan halkın politik eğilimlerini ve tercihlerini temsil etme sorumluluğuna sahiptirler.⁸ İçerisinde var oldukları ekonomik, politik ve

⁷Manuel Castells, **Kent, Sınıf, İktidar**, çev. Asuman Türkün, 2. bs. (Ankara: Phoenix Yayınevi, 2017), 54.

⁸ Ulaş Bayraktar, "Kamuyu Kamulaştıran Toplumcu Belediyeler için Geçmişten Alınabilecek İlham Üzerine", **Katılımcı Yerel Yönetim**, der. İnan İzci, (İstanbul: Kalkedon, 2014): 52.

toplumsal yapılar, kentsel mekanın biçimi ve anlamını da belirlerken, bu mekanda süren politik mücadelelerin, yerel yönetimlerde benimsenen hakim anlayışın karşısında alternatifler yaratabildiğini görmek mümkündür. Sadece bir fiziksel mekân üretimi olarak değerlendirilemeyecek, zihinsel ve sosyal boyutları da üreten bir süreç olarak kentsel mekanın üretimini de bu örüntülerinden bağımsız ele almak güçtür.⁹ “Mekân, salt eylemin içinde gerçekleştiği bir kap değil, aksine sosyal etkinliğin ve kimliğin kurgulayıcı bir boyutu olarak toplumsallığın kendisidir.” Bu bağlamda Aslan, mekan üretiminin ve mekanın kendisinin siyasal çatışmaların ve mücadelelerin hem sahnesi hem de konusu olduğunu ifade etmiştir.¹⁰ Tarık Şengül, kent mekanının makro bağlamını oluşturma anlamında, sınıf mücadelelerinin ve hareketlerinin yarattığı farkın sadece sermaye ve devlet üzerindeki dolaylı etkiyle sınırlı kalmadığına, doğrudan etkiler de yaratabildiğine dikkat çekmiştir. Şengül’e göre siyasal mücadelelerin yükseldiği dönemlerde kentsel sosyal hareketlerin de yükseldiği, görülmekte, aynı biçimde yerel yönetimlerin de bu tür siyasal bağamlardan etkilendiği görülmektedir.¹¹

Tarihsel süreçte, bu dinamiklerin yön verdiği kent politikalarında toplumcu yaklaşımları görmek mümkündür. Toplumsal faydayı gözeten ve bu yönüyle toplumcu olarak adlandırılan yerel yönetim pratikleri için halkçı, solcu, demokratik, sosyalist, sosyal vb. farklı sıfatların benzer bağlamda kullanıldığı söylenebilir. Öte yandan bir dönem Türkiye’de Ak Parti Belediyeleri tarafından kullanılan sosyal belediyeçilik tanımlaması için Türkiye Siyasal Hayatında Yerel Yönetimler ve Toplumcu Belediyeçilik bölümünde ayrıca bir parantez açıldığı için toplumcu belediyeçilik bahsinde bu ayırım üzerinde durulmamıştır.

Can Hamamcı’nın, hiçbir türden ayrımcılık yapmayan, eşitlikçi, akılcı, yoksulluk ve yoksunluğa yol açmayan, sosyal adaletçi, bütünleştirici bir şehircilik olarak tarif ettiği toplumcu belediyeçilik anlayışı¹² için Ulaş Bayraktar, hedeflerinden birinin de aynı kentte yaşayan birey ve toplulukların tekrar bir kamuya dönüşebilmesini, farklılıklarına rağmen hemşehri kimliklerine sahip çıkabilmelerini

⁹ Henri Lefebvre, **Mekânın Üretimi**, 4. bs. (İstanbul: Sel Yayıncılık, 2014)

¹⁰ Şükrü Aslan, Besime Şen, “Politik Kimliğin Temsil Edici Mekanları: Çayan Mahallesi”, **Toplum ve Bilim**, s. 120 (2011): 110-111.

¹¹ H. Tarık Şengül, **Kentsel Çelişki ve Siyaset-Kapitalist Kentleşme Süreçleri Üzerine Yazılar**, (İstanbul: WALD Yayınları, 2001), 32.

¹² Can Hamamcı, “Sunuş”, **Toplumcu Belediye: Nam-ı Diğer Belediye Sosyalizmi**, Sonay Bayramoğlu (Ankara: NotaBene Yayınları, 2015): 12.

sağlamak olduğunu ifade etmiştir. Yerel Yönetim Araştırma Yardım ve Eğitim Derneği'nin (YAYED) Toplumcu Belediyecilik Bildirgesinde ise ilkeler şöyle sıralanmıştır:¹³

1. Yeniden belediyeleştirme
2. Toplumsal eşitlik
3. Dayanışma
4. Demokratik yönetim
5. Üretimci ve paylaşımcı belediyecilik
6. Planlamacılık ve kalkınma
7. Ortak yaşam kültürü ve kentlilik bilinci
8. Nitelikli hizmet, üretken emek, nitelikli çalışma koşulları
9. Doğal ve tarihi çevrenin korunması
10. Gelişmeye açık olmak
11. Herkesi görmek
12. Tüketiciyi korumak
13. Toplumsal cinsiyet eşitliği
14. Kültür ve sanatı desteklemek

YAYED bildirgesinde sıralanan ilkeler toplumcu belediyecilik için bir çerçeve sunsa da toplumcu belediyeciliği, kuramsal bir yaklaşımın doğrudan bir belediyede uygulanması olarak tarif etmek güçtür. Toplumcu belediyecilik bu yönüyle, zamana ve mekâna bağlı olarak değişebilen olanakların değerlendirilerek yerelin yönetilmesinde demokratik işleyişin sağlanmasına, yerelde yaşayan insanların ortak ihtiyaçlarının karşılanmasında kar mantığının değil toplumsal faydanın öncelik kazanmasına, kaynakların adil dağıtımının öngörülmesine ve bu sayede o yerelde yaşayanların gerçek manasıyla bir kamuya dönüşebilmesinin zemininin yaratılmasına yönelik bir yaklaşım ortaya koyar.¹⁴

Yerel Yönetimlerde Toplumcu Uygulamalar Bölümünde, kapitalist üretim ilişkilerinin hâkim olduğu coğrafyalarda gelişen toplumcu kent yönetimi pratikleri olarak Paris Komünü, beledi sosyalizm hareketi ve 20. yüzyıl refah devleti uygulamaları olan sosyal belediyecilik deneyimleri ele alınmıştır. Kent yönetimlerinde

¹³ "Toplumcu Belediyecilik Bildirgesi", **Toplumcu Belediyecilik Ulusal Forumu, 11 Mayıs 2013**, ed. İlyas Osmanoğlu, (Ankara: Memleket Yayınları, 2014), 725- 728, <http://www.yayed.org/uploads/yuklemeler/toplumcu%20belediye.pdf> [12.2.2019].

¹⁴ Hamamcı, **age**, 12.

toplumcu yaklaşımın düşünsel gelişimine katkıları yönüyle önemli deneyimler olarak değerlendirilen bu pratikler, zamana ve mekâna bağlı olarak değişebilen olanaklar doğrultusunda hayata geçirilmişlerdir.

Sanayi devriminin ardından giderek artan bir hızla toplumsal yaşamın merkezi haline gelen kentler, buna bağlı olarak kapitalizmin yarattığı eşitsizlik ve çelişkilerin en yoğun biçimde hissedildiği yerlerdir. Farklı siyasi, ekonomik ve toplumsal koşullar altında kent yönetimlerinde benimsenen anlayışlar da farklılaşmaktadır. Kent yönetimlerinin politika ve uygulamaları sermaye ve halk sınıflarının, kapitalizmin tarihi boyunca çatışan çıkarlarının bir çıktısı olarak okunabilir. Belli dönemlerde kent politikalarında toplumcu yaklaşım benimsenmiştir. Kent yönetimlerinde benimsenen toplumcu yaklaşımlar doğrultusunda çeşitli uygulamalar hayata geçirilmiştir. Farklılaşan pratiklerin biriktirdiği deneyimlerin, toplumcu yerel yönetim anlayışına dair ilkelerin geliştirilmesinde belirleyici olduklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Öte yandan, kapitalizmin kendi yarattığı krizleri her seferinde sömürüyü derinleştiren yöntemlerle bertaraf ettiği koşullarda toplumcu yaklaşımın da kendisini sürekli güncellemesi kaçınılmazdır. Tarihsel süreçte sermayenin birikim yöntemleri ile beraber toplumsal sınıfların mücadele dinamiklerinin de kaçınılmaz olarak değiştiği iddia edilebilir. Bu koşullar altında kent yönetimlerinde benimsenen toplumcu anlayışın da dönüşmesi kaçınılmazdır.

2.2. Sosyalist Yerel Yönetim

Sosyalist Doğu Avrupa ülkelerinde deneyimlenmiş olan ya da bugün gelişmiş ve gelişmekte olan sosyalist ülkelere yola çıkarak sosyalist yerel yönetim politikalarını tanımlamaya çalışmak riskli olabilir. Karma ekonomiye sahip ve sosyalizme geçişin erken safhalarında olan ülkelere ya da devletin ekonomiye daha çok dahil olduğu ülkelere bu politikalar farklılık gösterebilmektedir. Ancak sosyalist yerel yönetim anlayışının, kapitalizmden farklı bir toplumsal, ekonomik ve politik sistem içerisinde geliştiği söylenebilir.

Ezen ve ezilen tarafların var olduğu ve buna göre mekânsallaşan bütün kent deneyimlerinin karşısında konumlanan sosyalist kent yönetiminde hedeflenen mekânsal eşitlik, toplumsal bütünleşmeyi sağlayıcı kentsel kullanımlar, toplu konut

anlayışı, üretim odaklı kentsel gelişme, Marks, Engels ve Lenin'in ortaya koyduğu kuramların mekânsallaştırması amacına yöneliktir.¹⁵

Kapitalist dünyada akılcı kentleşmenin önündeki en büyük engelin, sermaye sınıfının kar odaklı kurguladığı ekonomik ilişkilerin kentlerin biçimini belirlemesi olduğunu söyleyen Sevim, sosyalist kentlerin ise mülkiyet ilişkilerini barındırmayan yapısını, akılcı kentleşme için bir avantaj olarak ele almıştır.¹⁶ Bununla birlikte, Doğu Berlin'de ders verdiği yıllar aynı zamanda Doğu Almanya'nın da dönüş (Wende) yılları olan 1989 ve 1990'a rastlayan Marcuse, "kâr için değil halk için bir kentin inşası" için öncelikle kâr odaklı piyasanın olmaması gerektiğini söylemiş, öte yandan kâr odaklı piyasayı ortadan kaldırmanın da böyle bir kentin yaratılabilmesi için – reel sosyalizmin hüküm sürdüğü kentleri işaret ederek – tek başına yeterli olmadığına dikkat çekmiştir. 1949'da kurulan ve yaklaşık 40 yıl reel sosyalizmle yönetilen Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin (ADC) başkenti Berlin, kâr güdüsüyle değil, insanların gereksinimlerini karşılama amacı ile şekillenen bir iktisadi, düşünsel yapı çerçevesinde kentsel gelişime yönelen sosyalist kent deneyimi olarak dikkat çekicidir. Reel sosyalizm ile yönetildiği süre boyunca ADC'nin başkenti olan, 1990 yılından beri de reel kapitalizmin hüküm sürdüğü Almanya Federal Cumhuriyeti'nin (AFC) başkenti olan Berlin'de biriken deneyim ve bilgiler, sosyalist kent yönetimi hakkında fikir vericidir.¹⁷

ADC'deki kent yönetimi ve şehirlerin biçimi, sosyalist üretim ilişkileri temelinde gelişmiş, bu doğrultuda "yapılı çevrenin, iskanın ve bina gruplarının meta niteliği kazanmaması, diğer bir deyişle de değişim değerleri üzerinden değil, kullanım değerleri üzerinden ve eşitlikçi bir şekilde belirlenmiş fiyatlar temelinde değerlendirilmesi" için devlet tedbir almıştır. Bu sayede ADC kentlerinde toprak, bina ve mahalle birer meta haline gelmemiş; bunların biçim ve kullanımını belirleyen tipik kapitalist piyasa ortaya çıkmamıştır. Kar odaklı piyasanın olmayışı sayesinde sosyalist kentlerde kutuplaşma ve ayrımcılık yaşanmamış, kent sakinleri yerlerinden edilme gibi süreçler yaşamamıştır. Flierl, bu yönüyle bütün yurttaşların toplumsal eşitliği

¹⁵ Emre Sevim: "Sosyalist Kenti Yeniden Düşlemek: 1917-1932 Sovyet Kentleşmesinde Miliutin'in Lineer Kent Örneği", 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 38. Kolokiyumu: Kentlerin Geleceği, 8 Kasım 2014, İstanbul.

¹⁶ Sevim, *age*.

¹⁷ Bruno Flierl, Peter Marcuse, "Sosyalist Kentler: Halk İçin mi İktidar İçin mi?", **Kâr İçin Değil Halk İçin: Eleştirel Kent Teorisi ve Kent Hakkı**, der. Neil Brenner, Peter Marcuse, Margit Mayer, çev. Ali Yağız Şen (İstanbul: Sel Yayıncılık, 2014): 287-291.

üzerine kurulan ADC'nin kent politikalarının, insancıl ve idealist bir anlayış temelinde geliştiğini belirtmiştir. Öte yandan Flierl, yerel yönetim politikalarının merkezi düzeyde belirlendiğine değinmiş, ADC'yi başarısızlığa götüren önemli bir unsur olarak kent yönetimlerinde demokratik karar alma süreçlerin eksikliğine dikkat çekerek şu eleştiriyi getirmiştir:¹⁸

“ADC'de, toplumsal süreçlerde kamu çıkarlarını ilgilendiren kararlar alınırken, toplumsal katılımın gerçekleşeceği açık toplumsal tartışmalar öngörülmemiş, halkçı, demokratik bir kendi kaderini tayin anlayışı hiçbir zaman gelişmemiştir. Sovyet Stalinizmi ile Sovyetler Birliği'nin devlet partisi olan SBKP'nin doktrinsel etkisi altında gelişen ADC'deki reel sosyalizm ne “halk demokrasisi”ydi ne de ADC'nin ilk yıllarında sosyalistlerce öngörüldüğü üzere bir tür demokratik halkçı sosyalizmdi. ADC'deki sosyalizm, otoriter araçlarla kurulmuş bir devlet sosyalizmiydi. Herkese açık bir davet niteliğindeki “fikirlerinle katkıda bulun, çalışmalara katıl, yönetimin parçası ol” sloganı, çoğu zaman içi boş bir ifade olarak kaldı.”

Flierl aynı zamanda Doğu Berlin'in tarihi merkezinin ortasında merkezi bina işlevi görececek bir “halk evi” yerine sonradan alınan kararlarla “devlet evi” (çok katlı bir hükümet binası) inşasının planlanmasının, devlet sosyalizminin mimari ifadesine örnek teşkil ettiğini aktarmıştır.¹⁹

Sosyalist Cumhuriyet ile yönetilen Küba'daki konut politikasını inceleyen Jill Hamberg'in çalışması, sosyalist yerel yönetime dair fikir verici bilgiler içermektedir. 1959'daki devrimin ardından bugüne kadar konut alanında farklı yasal düzenlemelerin yapıldığını belirten Hamberg, kapitalizmden farklı olarak bütün olarak ekonomide olduğu gibi konut sektöründe de kâr arayışının itici güç olmadığına dikkat çekmiştir.²⁰ Yerel yönetimlere bağlı, mikrokiplerin üretimini yaptığı ve ihtiyaç seviyesine göre dağıtımın yapıldığı konutların yanı sıra, yine yerel yönetimlere bağlı inşaat kooperatiflerinin malzeme desteği sağlaması ile kişilerin kendilerinin oturacakları konutları inşa ettiği Küba'da 1983'te yapılan sayımda bu yolla 180.000 konutun inşa edildiği bilinmektedir. Konutun haksız zenginleşme kaynağı haline gelmesini önlemek için ev satışlarında sınırlayıcı önlemlerin alındığı Küba'da, mikrokiplerin yanı sıra devletin de ayrıca konut üretimi yapması ve bunların düşük fiyatlardan satılması nedeniyle konut fiyatları serbest piyasa fiyatlarına göre değil devlet konutlarının fiyatlarına göre belirlenir hale gelmiştir. Mikrokipler tarafından yapılan konutlardaki kalite sorunu nedeniyle bu yolla konut yapımı dönemsel olarak durdurulan, konut ihtiyacının artmasına bağlı olarak çeşitli yasal düzenlemelerle yeniden devreye

¹⁸ age, 290-293.

¹⁹ age, 299.

²⁰ Jill Hamberg, “Sosyalist Üçüncü Dünyada Konut Politikaları”, **Praksis**, s. 2 (2001): 310.

sokulan bir uygulama olarak devam etmektedir.²¹ Konutlarla ilgili meseleler ya da yerel sorunları tartışmak amacıyla düzenli olarak sokak düzeyinde toplantıların yapıldığı Küba'da Hamberg, yerel planlama süreçlerine halk katılımını teşvik edici yöntemlerin arttığına değinmiştir. Özellikle 1986 sonrasında inşaat patlaması yaşanmasıyla birlikte âdem-i merkezîyetçi bir planlama yönteminin geliştiği Küba'da başkent Havana'da yerelin yönetilmesinde mahalle ve kent genelinde eşgüdümü sağlamak, daha iyi bir kentsel tasarımı desteklemek ve yerel faaliyetleri koordine etmek amacıyla genellikle mahallelerde oturanlardan oluşan Başkent'in Sağlıklı Gelişimi Grubu kurulmuştur.²²

Kapitalist ülkelerde bir meta işlevi gören konutun, sosyalist yönetimlerde kullanım değerinin öne çıktığını belirten Hamberg, konuttan gelen kazanılmamış geliri engellemede sosyalist bir yönetimde dahi çeşitli zorluklarla karşılaşıldığını, bu nedenle konut alanında esneklemeye yönelik çeşitli düzenlemelerin yapıldığına dikkat çekmiştir. Hamberg, Küba'da kent yönetiminde benimsenen politikaların, konutun meta değerini engellemeye yönelik uygulamaların pek çoğunun gelişmekte olan sosyalist ülkeler için örnek teşkil edebileceğini ancak kapitalist ülkelerde uygulanmasının mümkün görünmediğini ifade etmiştir.²³

2.3. Yerel Yönetimlerde Toplumcu Uygulamalar

Modern yerel yönetimlerin tarihi, kapitalist üretim ilişkilerinin doğuşu ve gelişimi ile eş zamanlıdır. Üretim ilişkileri içerisinde sermaye ve işgücünün merkezi olarak konumlanan kentler, kapitalizmin dönemsî yönelimlerinden, bu yönelimler karşısında direnen toplumsal kesimlerin müdahalelerinden doğrudan etkilenmişlerdir. Kapitalist ekonomilerde sermaye birikiminin ve özel teşebbüslerin güç kazandığı liberal ekonomi politikalarının ilk döneminde hayat bulan beledi sosyalizm deneyimlerinin, Kıta Avrupa'sında yerel yönetimlerin ve kamu politikalarının gelişiminde derin etkileri olmuştur. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gelişen sosyal refah devleti politikalarının uygulayıcısı olarak yerel yönetimler bu dönemde toplumsal refahı artırmaya yönelik olarak ortak tüketim araçlarının üretiminden sorumlu yapılar olarak işlevsellik kazanmışlardır. Sınıfsal ve toplumsal mücadelelerin

²¹ age, 296-302.

²² age, 308-309.

²³ age, 312.

etkisiyle şekillenmiş olan yerel yönetimler, 1980 sonrası dönemde neo-liberal ekonomi politikaları ve küreselleşmenin yerele dair yarattığı yeni anlamlandırmalar ile çok boyutlu bir dönüşümün odağında yer almışlardır.

2.3.1. On Dokuzuncu Yüzyıl

Özel girişimlere devlete olduğundan daha büyük güven duyulan 19. yüzyıl, liberalizm çağı olarak ifade edilebilir.²⁴ Liberalizm çağının siyasi ve iktisadi yaklaşımının ve gelişen sanayinin kentler üzerinde yarattığı etki, yüzyıl sonunda özellikle İngiltere’de sanayi kentlerinin yönetimlerinde yeni yaklaşımların ortaya çıkması sonucunu doğurmuştur. Toplumsal faydayı gözetmek suretiyle yerel yönetimlerin işlevselliğini artıran yeni yaklaşımların ortaya çıkması, 19. yüzyıl kentsel sınıf ittifaklarının politik gücü bağlamında ele alınabileceği gibi, fokurdayan kent kazanının kontrolden çıkmasını engellemek ve devrimci çalkantıları denetim altında tutabilmek için geliştirilen yeni yöntemler olarak da değerlendirildiği görülmektedir.

Komünist Parti Manifestosu’nda yer alan bir pasaj, dönemi tanımlayan yıkıcı değişiminin tarif edildiği çağdaş bir anlatım olmasıyla açıklayıcıdır:²⁵

“Burjuvazi, ancak yüzyılı bulan sınıf egemenliği sırasında, daha önceki kuşakların tümünün yaratmış olduklarında daha yoğun ve çok daha büyük üretici güçler yarattı. Doğa güçlerine egemen olunması makine, kimyanın sanayiye ve tarıma uygulanması, buharlı gemiler, demir yolları, elektrik telgrafları, koskoca kıtaların tarıma açılması, nehirlerin su yolları haline getirilmesi, yerden bitercesine nüfus çoğalması-toplumsal emeğin bağrında böylesine üretici güçlerin yatmakta olduğunu daha önceki hangi yüzyıl sezebilmiştir.”

Kentlerin, 19. yüzyıla gelindiğinde en temel özelliğinin yoğunlaşma olduğunu söyleyen Batuman’a göre, “kentte nüfusun, üretimin, zenginliğin, refahın ve modernliğin; öte yandan da bunlara koşut olarak sefaletin, yoksulluğun ve açlığın yoğunlaşması söz konusudur.”²⁶ Kapitalist kentleşmenin ilk buhranlarının yıkıcı etkisine maruz kalan çalışan sınıflar 1871’de devrimci bir hamleyle Paris Komünü ’nü inşa etmiş, İngiltere’nin sanayi kentlerinde Beledi Sosyalizm hareketi, işçi örgütlerinin öncülüğünde gelişmiştir. Paris Komünü ve Beledi sosyalizm hareketi, kent yönetiminde toplumcu anlayışın şekillenmesine etki eden deneyimler olarak ele alınmaktadır.

²⁴ Ruşen Keleş, **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, 10. bs. (İstanbul: Cem Yayınevi, 2016), 43.

²⁵ Karl Marx, Friedrich Engels, **Komünist Manifestove Komünizmin İlkeleri**, 6. bs. çev. Muzaffer Erdost, (Ankara: Sol Yayınları, 2005), 122.

²⁶ Batuman, **age**, 14.

Güler'in yerel yönetimlerin siyasallaşması sürecini ortaya çıkardığını söylediği ve bu yönüyle toplumcu belediyeçilik anlayışı üzerindeki etkilerine değindiği Paris Komünü, kamu hizmetlerinin görülmesine yönelik olarak gerçekleştirilen devrimci bir hareket olarak tarif edilmiştir.²⁷ Mısır, Paris Komünü'nün tarihteki ilk işçi hükümeti olduğunu söylemiştir.²⁸ 19. yüzyılda Fransa'da, kapitalist birikim krizine bağlı olarak kentleşmeye yönelen sermayenin bu süreçte yarattığı sosyo-mekansal dönüşüm, kentte yaşayanların tepkisine ve kentli işçi sınıfının daha da yoksullaşmasına yol açmış; bu duruma isyan eden işçi sınıfının kent düzeyindeki ilk siyasal yönetim deneyimi olan Paris Komünü'nün doğmasına zemin hazırlamıştır.

Harvey'nin kullanılmayan artı-sermaye ve artı-işgücünün Avrupa çapında yarattığı ilk kriz olduğunu söylediği 1848 yılında yaşananların Paris'te yarattığı etki, önce burjuva ütopyacıların "toplumsal bir cumhuriyet" talebiyle devrim gerçekleştirmeleri ve cumhuriyetçi burjuvazinin bu devrimi bastırması ile sonuçlanmıştır. Kullanılmayan artı-sermaye ve artı-işgücünün yol açtığı krizin devam ettiği 1851'de darbe ile kendini imparator ilan eden Louis Napolyon Bonaparte'ın geliştirdiği çözüm büyük bir altyapı yatırımı programı olmuştur. Artı-sermaye ve işsizlik sorunlarına kentleşme ile çözüm aranmış, muazzam miktarda emek ve sermaye emilimi sağlayacağı için Paris bu dönemde yeniden inşa edilmiştir. Paris'in yeniden inşasının yalnızca bir kentsel dönüşüm değil aynı zamanda kitleleri tüketime yönlendiren toplumsal bir dönüşüm olduğuna dikkat çeken Harvey, bu girişimin kapitalizmin yeniden krize girmesini engellemediğini aksine Paris Komünü gibi devrimci bir girişimin ortaya çıkmasına zemin hazırladığını söylemiştir.²⁹

"Paris 'ışıklar kenti', büyük tüketim, turizm ve keyif merkezi haline geldi; kahveler, büyük mağazalar, moda endüstrisi ve büyük sergilerin hepsi de kent yaşamını tüketimi özendirme sayesinde çok büyük artıkları emebilsin diye değiştirdi. Ama bunun ardından aşırı genişlemiş ve spekülatif malî düzen ve kredi yapıları 1868'de iflas etti. [...] III. Napolyon umutsuzluk içinde Bismark Almanya'sına savaş açtı ve yenildi. Oluşan boşlukta kapitalist kent tarihindeki en büyük devrimci olaylardan biri olan Paris Komünü ortaya çıktı ki Komün, kısmen Haussmann'ın [Paris kentinin bayındırlık işleri için görevlendirilen kişi] yok ettiği dünyaya duyulan özlem ve onun yaptığı işlerle yoksunlaşmış olanlar adına kenti geri alma isteğiyle şekillenmiştir."³⁰

²⁷ Mahmut Güler, "Toplumcu Belediyeçiliğin Doğuş Koşulları Üzerine", **Toplumcu Belediyeçilik Yerel Yönetimlerde Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları**, der. İhsan Kamalak, Hüseyin Gül (İstanbul: Kalkedon Yayıncılık, 2009): 126-127.

²⁸ Mustafa Bayram Mısır, "Gerçek Demokrasi Olanığı: Paris Komünü", **Praksis**, s. 10, (2003): 115

²⁹ David Harvey, çev. Meriç Kırmızı, "Kent Hakkı", **New Left Review**, s. 53 (2008): 23-40
<http://politeknik.org.tr/kent-hakk-david-harvey> [17.05.2019].

³⁰ **age.**

1871 yılında kent yönetimini ele geçiren halkın, kendini yönettiği Paris Komünü deneyimi 71 gün varlık gösterebilmiştir. Kent halkının, seçimler yoluyla yarattığı komün meclisinin doğrudan demokrasiye yaklaşan uygulamaları, Paris Komünü'nün temsili demokrasilerden ayrılmasını mümkün kılmıştır.³¹ O tarihte yedi yüz bin ile bir milyon arasında değişen büyük bir nüfusa sahip olan Paris'te zamanın lojistik olanaksızlıklarına rağmen Komün'ün koordine ettiği mahalleler, üzerlerine düşen sorumlulukları başarı ile yerine getirmişlerdir.³² Komün, Paris'te kira ödemelerini ertelemiş, evsizlerin ev edinmelerini sağlayacak tedbirler geliştirmiştir. İşçilerin çalışma koşulları iyileştirilmiş, ücretler eşitlenmiş, işsizler için iş bulma büroları örgütlenmiştir.³³

Kamusal ihtiyaçların karşılanmasında yurttaşların inisiyatif aldığı bu yönüyle doğrudan demokrasinin uygulanabilirliğinin tecrübe edildiği Paris Komünü'nde, mülk sahibi olmayan sınıflar tarihte ilk kez yönetici sınıf haline gelmişlerdir. Güler, Paris Komünü'nün varlık gösterdiği süre içinde hayata geçirdiği uygulamaların, toplumcu belediyecilik için önemli bir referans kaynağı haline geldiğini belirtmiştir.³⁴

19. yüzyılın ortalarına gelindiğine liberalizmin sermaye için sağladığı özgürlük, emekçi sınıfları yıkıcı bir sefaletle mahkûm etmiştir ve bu çelişkilerin en yoğun biçimde yaşandığı kentler, sanayi devriminin etkisiyle aldığı göçe bağlı olarak nüfus patlamaları yaşamışlardır. Bu bağlamda başat bir sorun haline gelen kentlerin idaresinde mevcut yaklaşımların yetersizliğine mukabil ortaya çıkan beledi sosyalizm akımı, toplumcu belediyeciliğin düşünsel gelişimin anlaşılabilmesi için mercek altına alınması gereken yerel deneyimler yaratmıştır.

Merkezinde refahın çeperlerinde ise yoksulluğun hâkim olduğu 19. yüzyıl sanayi kentinin bu ikili yapısını tasvir ettiği İngiltere'de Emekçi Sınıfların Durumu adlı eserinde Engels, bu durumun kendiliğinden bir gelişme diyalektiği olduğunu, kapitalizmin ürettiği kentin tabiatı gereği böyle olduğunu vurgulamış,³⁵ İngiltere'nin sanayi kentlerinde yaşanan sefaleti gözlemlerine dayanarak şöyle aktarmıştır:³⁶

³¹ Mısır, 2003, 116.

³² Murray Bookchin, "Kentsiz Kentleşme Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü", çev. Burak Özyalçın, (İstanbul: Sümer Yayıncılık, 2014), 377-378.

³³ Mısır, 2003, 117

³⁴ Güler, **age**, 126.

³⁵ Friedrich Engels, **İngiltere'de Emekçi Sınıfların Durumu**, çev. Yurdakul Fincancı (Ankara: Sol Yayınları, 1997), 84.

³⁶ Engels, 1997, 56-57.

“Üç dört oda bir mutfak olan bu evler, Londra’nın bazı kesimleri hariç, tüm İngiltere’de bir baştan öteki uca işçi sınıfı evidir. Sokaklarda genelde kaldırım yoktur, inişli yokuşlu, pis, çöp ve hayvan pisliği doludur; kanalizasyon ya da atık su kanalı yoktur. Her yanda çöp ve kül yığınları vardır; kapıların önüne dökülen sıvı atıkları, çok kötü kokular yayan birikintiler halinde durur.”

Atık sorunu, kent temizliği, çöp, kanalizasyon altyapısı, temiz suya erişim gibi alanlardaki sorunların varlığı, kamu sağlığına dair yeni politikalar üretilmesini zorunlu kılmıştır. Ortak yaşam alanlarını ıslah etmenin zaruriet, yerel yönetim örgütlerinin görev ve sorumluluklarının artmasını bir gereklilik haline getirirken, bu süreçte kamusal ihtiyaçların giderilmesine yönelik geliştirilen yeni yaklaşımlar, beledi sosyalizm akımının doğmasına öncülük etmiştir.

19. yüzyılın ortalarından itibaren Glasgow, belediye yetkisinin, toplumsal iyileştirme için kullanılması bakımından öncü bir kent olmuştur. Arka plandaki temel güdüsünü kentli halk sınıflarının gündelik yaşamını tehdit eden faktörlerle mücadelenin oluşturduğu belediye sosyalizmi deneyimi doğrultusunda kamu hizmetlerini ilk beledileştiren kent Glasgow olmuştur. Su temini işinin iki özel şirketin tasarrufunda olduğu Glasgow’da, doktorların 1840’larda kolera salgını ile su kirliliği arasında ilişki kuran çalışmaları dikkate alınmış ve şirketlerin yetersizliği göz önünde bulundurularak su hizmetini belediyenin yerine getirmesi kararı alınmıştır. Su hizmetinin ardından, gündelik yaşamın bir başka kolaylaştırıcısı olarak gaz hizmeti de beledileştirilmiş, dönemin Glasgow belediye başkanı, su ve gaz arasında fark olmadığını şu sözlerle ifade etmiştir: “Sokakların, merdivenlerin, mahkemelerin, aydınlatılmasını ve vatandaşlara bu hizmetin ucuz sunulmasını, temiz su temin etmek kadar temel önemde görüyoruz.” 19. yüzyılda çeşitli kamusal hizmetlerin beledileştirilmesinde işçi örgütlerinin verdiği mücadelenin etkisi başat nedendir. Belediye sosyalizminin sosyal etkilerini belirgin hale getiren toplumsal güç işçi sınıfı olmuştur.³⁷

Harvey hem sermayenin hem de emeğin yeniden üretimi için verimli çerçeveler olarak işlev gören altyapı yatırımlarının gerekliliğini ifade etmiş, bireysel kapitalistlerin altyapı üretimlerinin yetersizliğini telafi etmek üzere beledi sosyalizm hareketi doğrultusunda kamu yatırımlarının artırılması çözümüne gidilmiş olduğuna dikkat çekmiştir. Bununla beraber, egemen sınıfların sınıfsal uzlaşmazlıkları gidermek

³⁷ Sonay Bayramoğlu, **Toplumcu Belediye: Nam-ı Diğer Belediye Sosyalizmi**, (Ankara: NotaBene Yayınları, 2015), 35-36.

için emekçi sınıfın sosyal yeniden üretiminde (sağlık, eğitim, sosyal yardım ve konut tedariki vb.) sorumluluk almayı kabullendiğini ileri sürmüştür.³⁸

Belediye sosyalizminin 19. yüzyıl macerası bakımından ortaya konan deneyimlerin kritik önemi, doktrinlere, fikirlere ve etkileyici başka örneklerle kaynaklık etmiş olmalarıyla ilgilidir. Paris Komünü ve belediye sosyalizmi uygulamalarının 20. yüzyıl boyunca belediyecilik anlayışına kaynaklık ettiğini söyleyen Bayramoğlu, elektrik, su, sağlık, eğitim, ulaşım, atık, lojman, itfaiye, gaz gibi hizmet alanlarının devlet koruması altında kabul edilen kamu hizmet alanlarına dönüştüğünü belirtmiştir.³⁹

2.3.2. Refah Devleti Dönemi

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sanayileşmiş pek çok Batı ulusunda, Keynesçi ekonomi politikalarının hakimiyetiyle beraber sosyal refah devleti uygulamaları söz konusudur.⁴⁰ 1980 sonrası neo-liberal yeniden yapılanma evresine kadar bu dönemde kentler kolektif tüketimin örgütlendiği mekanlar olmuş, yerel yönetimler, bu tüketim araçlarının üretiminden sorumlu yapılar olarak ön plana çıkmışlardır.⁴¹ Genel olarak bu evrede yerel yönetimler refah devleti içinde anlamlarını bulmuşlardır.⁴²

Ekonomik dönüşümün tetikleyicisi olarak değerlendirilebilecek olan 1929 ekonomik buhranının ertesinde devletin ekonomik işlevlerindeki artışa paralel olarak, nüfus yoğunluğu artmaya devam eden kentlerde kamu hizmetlerinin de sayısının arttığı ve karmaşıklaştığı yıllarda,⁴³ merkezi politikalar doğrultusunda kolektif tüketimin örgütleyicisi olarak yerel yönetimlerin etkinliği ve işlevleri de artmıştır.⁴⁴

Sınai kapitalistleşmenin 19. yüzyıldaki sarsıcı sonuçlarını henüz tam manasıyla onaramadan iki dünya savaşının tahripkâr şiddetiyle gerçek anlamıyla tükenmiş olan Avrupa kentleri, adeta varoluşsal bir krizle karşı karşıyadılar. Kentlerin ulaşım,

³⁸ David Harvey, **Kent Deneyimi**, çev. Esin Soğancılar (İstanbul: Sel Yayıncılık, 2017), 56-57.

³⁹ Bayramoğlu, 2015, 43-44.

⁴⁰ Christian Schmid, "Henri Lefebvre, Kent Hakkı ve Yeni Metropol Anaakımı", **Kâr İçin Değil Halk İçin: Eleştirel Kent Teorisi ve Kent Hakkı**, der. Neil Brenner, Peter Marcuse, Margit Mayer, çev. Ali Yağız Şen (İstanbul: Sel Yayıncılık, 2014): 73.

⁴¹ Castells, **age**, 66.

⁴² Şengül, **age**, 50.

⁴³ M. Akif Çukurçayır, **Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi: Küreselleşme Sürecinde Yurttaş, Yönetim, Siyaset**, 2. bs. (Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2002), 87.

⁴⁴ Castells, **age**, 68.

barınma, kanalizasyon, hijyen, su, enerji vb. ihtiyaçları acil olarak çözülmesi gereken sorunların başında gelmektedir. Ortaya çıkan sorunların büyüklüğü, kent yönetiminin de öneminin artması anlamına gelmektedir.⁴⁵ Toplumsal yaşamın merkezi haline gelmiş olan kentlerin, nüfusunun kitlesel göçlerle hızlı bir artış gösterdiği, ekonomik, sosyal ve siyasal rollerinin güçlendiği yüzyılda, Keynesçi düşüncelerle, yerel yönetimlerin yatırımlarını özendirme ve genel ekonomiye katkıda bulunma düşüncesi, yerel yönetimlerin etkinlik alanlarının genişlemesi sonucunu yaratan önemli bir unsurdur.⁴⁶

19. Yüzyılda işçi sınıfının siyasal eylemliliği ile başlayan ve ivme kazanan demokratik haklar mücadelesi, sonuçlarını vermeye başlamış, birçok ülkede siyasal ve sosyal haklar kazanımları uygulamalar yaygınlaşmıştır. Seçme ve seçilme hakkının tüm vatandaşlara tanınması, parti ve sendikaların siyasal alana etki edebilen toplumsal güçler haline gelmesi gibi demokratikleşmeye yönelik gelişmelerin yanı sıra halk sınıflarının siyasal alandaki güçlerinin de belirgin bir artış gösterdiği 20. yüzyılda, önemi giderek artan kent yönetim sistemi içinde, halk sınıflarının gücü ve etkisi de artmıştır.

“Örneğin Fransa’da savaştan sonra ortaya çıkan gecikme, halkın talepleri ve halkın güçlü bir şekilde sesini duyurabilme fırsatını yakalaması 1954’ten sonra büyük konut projelerinin gerçekleştirilmesi politikasını teşvik etmiştir. Bir acil durum politikası olarak sosyal konut en fazla sayıda konutu en az zamanda ve mümkün olan en az maliyetle yapmak gibi bir tercihle ortaya çıkmıştır.”⁴⁷

Avrupa’da gelişen sanayi proletaryasının, 20. yüzyıla kendi kolektif eylemliliklerinden ve egemen sınıfların bu eylemlilik karşısında geliştirdikleri politik hamlelerden edindikleri deneyimlerle girdiklerini aktaran Bayramoğlu, 1917 Ekim Devrimi’nin de Avrupa işçi sınıfının siyasal mücadelesini güçlendiren bir faktör olarak değerlendirilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. Öte yandan kapitalist sınıfların da Avrupa’nın devrimler çağı boyunca biriktirdikleri deneyimler olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bayramoğlu, kapitalist rejimin, hiçbir zaman sistemin barikatını en derinde kurup sabitlemediğinin, mecbur kaldıkça barikatı geri çekmesini bildiğinin, 20. yüzyılın inişli çıkışlı sınıf mücadeleleri tarihi ışığında açıklıkla görülebileceğini ifade etmiştir.⁴⁸ 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Kıta Avrupası’nda gelişen refah

⁴⁵ Bayramoğlu, 2015, 50.

⁴⁶ Çukurçayır, 2002, 86.

⁴⁷ Castells, *age*, 48.

⁴⁸ Bayramoğlu, 2015, 49-52.

devletinin merkezi politikalarının, yerel yönetimler aracılığı ile karşılık bulduğu sosyal belediyecilik uygulamaları bu bağlamda da ele alınabilmektedir.

1917 Ekim Devrimi'nin ardından Sovyetler Birliği'nin kurulması ile beraber ortaya çıkan çift kutuplu düzen, batılı kapitalist ülkelerde liberal partilerin dahi sosyal politikalara ağırlık vermesi sonucunun ortaya çıkmasında etkisi hissedilen önemli bir unsurdur. 90'lı yıllara gelindiğinde Sovyetler Birliği'nin çöküşü ile eş zamanlı olarak refah devleti politikalarının sönümlenmesi, başka pek çok faktörle beraber bahsi geçen etkinin önemini vurgular niteliktedir.

Sosyal devlet için “18. yüzyıl sonlarında ve 19. yüzyılda sanayi toplumlarında baş gösteren sosyal zararları ortadan kaldırma ve içtimai tezatları hafifletme fonksiyonlarına sahip devlet” tanımlamasına yer veren Serter, sosyal devletin esas fonksiyonunun, yapılacak sosyal reformlar yoluyla sosyal ihtilalleri önlemek olduğuna vurgu yapmıştır.⁴⁹ Sosyal devlet anlayışı doğrultusunda uygulanan sosyal belediyeciliği, “sunduğu mal ve hizmetlerle kentte yaşayan ücretli kesimlerin yaşam maliyetlerini düşürerek onlara daha iyi bir yaşam çerçevesi yaratmayı hedefleyen, ucuz hizmet sunarak halkın bütçesine dolaylı katkı yapan bir belediyecilik” olarak tanımlayan Doğan, sosyal belediyecilik uygulamalarının bir tür burjuva reformizmin ürünü olarak ortaya çıktığı değerlendirmesini yapmıştır.⁵⁰ Songül Sallan Gül, serbest piyasa ekonomisinin başarısız olduğu alanlardaki üretim eksikliğini gidermeyi, yoksulluğu önlemeyi, serbest piyasa sürecinin doğurduğu eşitsizlikleri ve adaletsizlikleri hafifletmeyi amaçladığını söylediği refah devletinin amaçları arasında çalışan kesimlerden -özellikle işçilerden- gelebilecek isyancı hareketlerin önünü kesebilmek ve kontrol edebilmek olduğuna dikkat çekmiştir.⁵¹

1929 Ekonomik Bunalımı da liberal kuramın yeniden yorumlanarak refah devletinin doğuşuna zemin hazırlayan önemli bir gelişmedir. 1929 Ekonomik Bunalımının yarattığı etki, klasik iktisadi sistemin sorgulanması sonucunu doğurmuştur. İngiliz iktisatçı John Maynard Keynes'in 1936 yılında yayınladığı “Para,

⁴⁹ Nur Serter, **Devlet Görevlerindeki Gelişmelerin Sonucu Olarak Sosyal Devlet**, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayinevi, 1994), 32.

⁵⁰ Ali Ekber Doğan, “Neoliberalizmin Yerel Yönetimlere Yansımaları”, **Devrimci-Halkçı Yerel Yönetimler: Umut ve Mücadele Mekânlarından Deneyimler**, haz. Ahmet Kerim Gültekin, İbrahim Gündoğdu (İstanbul: Patikakitap, 2013): 88.

⁵¹ Gül, 1995, 67.

Faiz ve İstihdamın Genel Teorisi”⁵² isimli kitabı, iktisadi paradigma değişikliğine zemin hazırlamıştır. Keynesçi teori, ekonomik hayata devletin müdahalesinin kaçınılmaz olduğunu savunmuştur. Mevcut sisteme duyulan güvensizlik neticesinde sosyal ve ekonomik yaşama müdahaleyi reddeden, devleti sadece politik düzenin bekçisi olarak konumlandıran devlet anlayışı yerine planlayıcı, düzenleyici ve koruyucu fonksiyonları ön plana çıkan bir devlet anlayışına geçilmiştir.⁵³ İkinci Dünya Savaşı sonrasında, millileştirme ve kamulaştırma dalgası kapsamında hükümet politikalarınca içerilen toplumcu yaklaşım, sosyal ve kamusal hizmetleri devletin görev ve sorumluluğunun kapsamı içinde görmüştür.⁵⁴ 1930’ların ilk yarısında aşılabileceği düşünülen ancak ikinci yarısı boyunca devam eden “ekonomik durgunluk”, yalnızca İkinci Dünya Savaşı’nın ardından keskin bir şekilde duraklamış, 1970’lerle birlikte yine boy göstermiştir.⁵⁵

Keynesyen politikaların benimsenmesiyle bu dönemde iktisadi bir paradigma değişikliği yaşanmış olsa da devletin sosyal ve ekonomik müdahalesini yalnızca ekonomik bir bakış açısıyla yorumlamak yanıltıcı olabilir. Castells, kentsel politikaların belirlenmesinde sınıf ilişkileri ve mücadelesinin analiz edilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır.⁵⁶ Buna kanıt olarak Fransa’da 1947-1956 yılları arasında konut ve kentleşme alanında devlet harcamalarının çok büyük oranda artış göstermesine rağmen bu alandaki harcamalarda 1956-1971 döneminde azalma görüldüğüne dikkat çekmiştir. “... devletin ekonomik işlevlerinin genişlemesini doğal bir zorunluluk olarak gören ekonomistik bakış açısının ötesine geçerek, devlet müdahalesinin temelinde yatan toplumsal süreçleri incelemek gerekli olmaktadır.”⁵⁷

Refah devleti kapitalizminde adalet ve rasyonaliteyi tanımlayanın devlet olduğunu söyleyen Harvey, piyasa rasyonalitesinin lehine sosyal rasyonalite kavrayışının hakim olduğu bu evrede adil yeniden dağıtım kavramının bu bağlamda devletin sosyal adalet tanımının parçası haline geldiğini ifade etmiştir.⁵⁸ Bu nedenle gelir aktarımları yoluyla ya da konut, sağlık bakımı, eğitim hizmetleri gibi belli

⁵² John Maynard Keynes, **The General Theory of Employment, Interest and Money**, (London: Macat International, 2017)

⁵³ Serter, **age**, 38.

⁵⁴ Bayramoğlu, 2015, 53.

⁵⁵ Paul Sweezy, “Neden Durgunluk”, çev. Çiğdem Çıdamlı, **Monthly Review**, s. 8, (2006a): 73.

⁵⁶ Castells, **age**, 80.

⁵⁷ **age**, 78.

⁵⁸ David Harvey, “Sosyal Adalet, Postmodernizm ve Şehir”, çev. Bülent Duru, **20. Yüzyıl Kenti**, der. Ayten Alkan (Ankara: İmge Yayınevi, 2002), 243.

alanlarda yardım yoluyla bir yeniden dağıtım sağlayan refah devleti kapitalizminin, toplumcu yaklaşıma temas eden sosyal adalet anlayışını, kapitalist rasyonalite çerçevesinde okumak mümkün olabilir.

Castells de devletin bu süreçteki evrimini ele alarak, devletin en temel rollerinden birinin, işgücünün yeniden üretimi sürecinin gerekli unsurlarını garanti altına almak olduğunu bunu da özellikle konut, eğitim, sağlık, ulaşım ve ortak hizmetler gibi ortak tüketim araçlarının üretimi yoluyla sağladığını belirtmiştir.⁵⁹

20. yüzyılın ilk yarısında üretici güçlerin evriminin, değer yaratma sürecinde emeğin rolünü artırdığına dikkat çeken Castells, bu durumun, sistemi, işgücünün yeniden üretiminin ihtiyaçlarına daha duyarlı olmaya yönelttiğini belirtmiştir. Sınıf mücadelesinin yükseldiği bu dönemde işçi hareketlerinin gücünün artması, genel ihtiyaçların sınırlarının, işçilerin talepleri doğrultusunda gelişmesinde önemli bir etken olarak ele alınmalıdır.⁶⁰

“Halk kitleleri, ortak tüketim araçları ve özellikle belediye düzeyindeki yönetim aygıtları karşısında giderek daha fazla örgütlendi ve harekete geçtiler. Bu talepler, bir yandan üretim yerlerinde sendikal hareketlerin örgütlenmesi yoluyla ifade edilirken, öte yandan, kiracılar birliğinden toplu ulaşımı kullananların oluşturduğu komitelere kadar uzanan ve ortak tüketim alanında giderek tam bir hareket ağı oluşturan kitle örgütlenmeleri aracılığıyla duyuruldu. Sonuç olarak, sermayenin evrimi, üretim birimleri, sermayenin dolaşım süreci, üretici güçler, sınıf mücadelesi ve halk taleplerinin işgücünün yeniden üretilmesinde çok önemli etkileri oldu ...”⁶¹

Kıta Avrupası’nda sosyal refah devleti uygulamalarının artışının, sınıfsal ve toplumsal mücadele dinamiklerinin hız kazanması ile paralellik gösterdiğine dikkat çeken Gül şu değerlendirmeyi yapmıştır:

“Siyasal hakların tüm topluma yaygınlaştırılması ve siyasal sistemin çoğulcu ve katılımcı bir temsil sistemine dönüşmesi, işçi sınıfı başta olmak üzere, diğer toplumsal grupların ve sınıfların, demokratik sistem içinde meşru yollardan seslerini duyurup gereksinimlerini ortaya koyabilmelerine paralel olarak gelişmiştir. Bu gelişmeler aynı zamanda klasik Marksist yaklaşımın öngörüsü olan kapitalistler ile işçi sınıfı arasındaki aşırı kutuplaşmanın yerini uzlaşımın almasına ve işçi sınıfının emek piyasasındaki gücünü artırarak yeni haklar kazanmasına olanak sağlamıştır.”⁶²

Toplumcu yaklaşımın kamu hizmeti uygulamaları, “özellikle Batı Avrupa’da, devletin sıfatı halini alarak, refah devleti biçiminin içerisinde hem merkezi hükümetleri hem de hükümet politikalarının uygulama kanallarından belediye yönetimlerinin çerçevesini belirlemiştir.”⁶³ Şengül, refah devleti açısından kentlerin

⁵⁹ Castells, *age*, 70-71.

⁶⁰ *age*, 74.

⁶¹ *age*, 75.

⁶² Gül, 1995, 69.

⁶³ Bayramoğlu, 2015, 52-53.

önemli mekânsal odaklar olduğunu belirtmiştir. Refah devletini tanımlayan eğitim, sağlık, konut ve benzeri hizmetlerin büyük bölümü kent mekanına özgü nitelikler taşımaktadır ve bu durum, kentin kendisini önemli hale getirirken, yerel yönetimler de bu hizmetleri sağlayan kurumlar olarak ön plana çıkmışlardır. Bu dönemde kolektif tüketimin örgütleyicisi olarak yerel yönetimler, refah devletinin en önemli birimlerinden birisi olmuştur.⁶⁴ Bu doğrultuda gelişen sosyal belediyeçilik anlayışı ile yerel yönetimler, sosyal hayatı iyileştirmeye yönelik hizmetler sunmuşlardır. Merkezi yönetimin bir uzantısı ve yerel hizmetlerin etkin sunumunu sağlayan bir sistem olarak yerel yönetimler, sosyal politika alanında daha işlevsel bir pozisyonda yer almışlardır. Böylece geleneksel hizmetlere ilaveten sağlık, eğitim, sosyal yardım, sosyal konut, meslek edindirme ve benzeri uygulamalar sosyal politikalar doğrultusunda yerel yönetimlerden beklenen hizmetler haline dönüşmüştür.⁶⁵

Düzenleyici devlet anlayışı ile fiziksel ve toplumsal altyapının devlet tarafından planlandığı refah devleti döneminde, yerel yönetimlerin yetki ve sorumlulukları artmış olsa da bağımsız bir kent yönetiminden bahsetmek güçtür. Merkezi yönetim politikalarının yerele adaptasyonunu amaçlayan bir pratiğin ürünü olan sosyal belediyeçilik uygulamaları, toplumcu bir yeniden dağıtımı gözetse de yerel siyaseti göz ardı eden bir yerel yönetim pratiği olarak değerlendirilebilir.⁶⁶

60'lı yılların sonuna gelindiğinde kent yönetiminde dair kararların alınmasında demokratik kanalların işletilmesine yönelik sorunların çözümünde yerel ölçekli çözüm arayışları yoğunlaşmıştır. Refah devleti döneminin sanayi üretiminin azalması ve işçi sınıfı ile sermaye arasındaki çelişkiler, toplumsal cinsiyet, etnisite, kültür, yaşam kalitesi gibi tartışma odaklarının ön plana çıkmasıyla daha karmaşık bir hal almıştır. 70'li yıllara kadar kent siyasetine etki eden ve sınıfsal vurgusu ön planda olan kent hareketlerinin 70'lerden sonra içeriğinin çeşitlenmeye başladığı görülebilir. Ortak tüketim, sendikacılık, kültürel kimlik ve yurttaşlık haklarının artırılmasına dair talepler, kent siyasetinde etkisi hissedilen yeni toplumsal hareketlerin vurguladığı kavramlardır. "Fransa'daki öğrenci eylemlilikleri ve bununla yükselen yeni politika alanlarının öne çıkışı ise işçi sınıfının dönüştürücü gücü üzerine olan tartışmaları

⁶⁴ Şengül, *age*, 45.

⁶⁵ Selahattin Yıldırım, *Yerel Yönetim ve Demokrasi*, (İstanbul: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı ve Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği, 1993), 67.

⁶⁶ Yıldırım, *age*, 67.

arttırmıştır.”⁶⁷ Ortaya çıkan politik bölünmelerin, kentsel hareketlerin sınıfsallığının kaybolduğu iddialarıyla birlikte tartışıldığını belirten Şen, bu tür politik bölünmelerin kaynağında sınıfsal tavır ve beklentilerinin rolüne dikkat çekerek, konjonktürün sınıfsal çelişiklere mesafeli yaklaşımlarla beslenmesinin tartışmayı da sınırlı bir konuma hapsedtiğini ifade etmiştir.⁶⁸ Pratik deneyimler incelendiğinde ise bu tür hareketlerin sınıfsal içeriğinin, mücadelenin belirli aşamalarına kadar etkili olduğunun görülebildiğini söyleyen Şen, sınıfsal bir örgütlenme ve talepler ile yola çıkmasına rağmen süreç içinde kentsel toplumsal hareketlerin politik arayışlarının farklı yönlere kayabildiğini belirtmiştir. Fainstein ve Hirst’in makalesine atıfla,⁶⁹ Alman Yeşiller Hareketi’nin parlamenter bir siyasetin içinde varlığını sürdürmesiyle ilgili tartışmaya değinen Şen, bu gibi kentsel toplumsal hareketlerin çeşitli iktidar düzeyleri ve politik çevreler ile gerçekleştirdiği uzlaşmaların, bu tür bir yönelimi başlatmada en çok karşılaşılan örneklerden olduğunu söylemiştir.⁷⁰

Harvey, 70’lerin sonunda aşırı sermaye birikiminin yol açtığı kriz ve bu dönemde yaşanan toplumsal mücadelelerde sermaye ile emek arasındaki sınıf uzlaşmasının çöküşünün aynı zamana denk gelmesinin, kapitalist ekonomik-politik sistemin istikrarı için tehdit oluşturduğuna dikkat çekmiştir. Bu tehdit karşısında, refah devletinin rasyonalite ve adalet tanımlamasının terk edilerek piyasanın belirlediği rasyonalite ve adalet kavrayışına geçildiğini söyleyen Harvey’e göre dünyanın önemli bir bölümünde merkezden planlı ekonomilerin çöküşü, bu geçişte piyasa aracılığı ile yönlendirilen adaletin yalnızca toplumsal olarak doğru değil aynı zamanda son derece rasyonel olduğunu varsayan piyasa egemenliğini derinleştirmiştir.⁷¹

70’li yılların sonunda Batı’da refah devletinin çözülüşü ile kolektif hizmetlerin örgütleyicisi olarak işlev gören yerel yönetimlerin biçim ve işlevleri de yeniden tanımlanmıştır. Kolektif hizmet üretiminden aşamalı biçimde çekilip, yerlerini pazar mekanizmasına bırakmışlardır.⁷²

⁶⁷ Besime Şen, “Kentsel Dönüşüm ve Kaybetmeden Mücadele Etme Arayışı Gülsuyu Gülensu ve Başbüyük Deneyimleri”, **Tarih, Sınıflar ve Kent**, der. Besime Şen, Ali Ekber Doğan, (Ankara: Dipnot Yayınları, 2010), 314-315.

⁶⁸ **age**, 316.

⁶⁹ S.S Fainstein, C. Hirst, “Urban Social Movements”, ed. David J. Stoker, G. And Wolman, H. **Theories of Urban Politics**. (London: Sage Publication, 1995) 181-204’dan aktaran Şen, 2010, 314-315.

⁷⁰ Şen, 2010, 317.

⁷¹ David Harvey, Sosyal Adalet, Postmodernizm ve Şehir, Ayten Alkan, Bülent Duru (Der. Ve Çev.) **20. Yüzyıl Kenti**, (Ankara: İmge Yayınevi, 2002), 243.

⁷² Şengül, **age**, 51.

2.3.3. Neo-Liberal Dönem

20. yüzyılın son çeyreğinde dünyaya damgasını vuran, özünde bir ekonomi-politik teorisi olan neo-liberal düşünce, felsefi temellerini “sınırsız sömürü ütopyasını” takip eden Milton Friedman ve Friedrich Hayek’in tezlerinden almıştır.⁷³ Neo-liberalizmi “yaratıcı yıkım” olarak betimleyen Harvey, kapitalizmin, doğurduğu krizleri kendi lehine çevirerek, sermaye dağılımını yaratıcı bir yıkım yoluyla yeniden düzenleyebildiğini söyler. Krizlerden kaçınmak yerine onların, birikim süreci için gerekli koşulların düzenlenmesinde araçsallaştırıldığına vurgu yapan Harvey’e göre neo-liberalizm, kapitalizmin 20. yüzyılın sonundaki aşırı birikim krizinin uluslararası ölçekte yeniden örgütlenerek aşılmasını sağlayan paradigmanın adıdır.⁷⁴ Sermayenin uluslararası dolaşımını sağlayan küreselleşme olgusu bu yönüyle neo-liberal ideoloji ile ayrılmaz bağları üzerinden okunması gereken bir kavram olarak öne çıkar. Kent yönetiminde refah devleti uygulamalarının gerilediği neo-liberal dönemde bu uygulamaların yerini piyasa mekanizmasını ön plana çıkaran yeni sağ politikalar almıştır.⁷⁵

Neo-liberal söylem, ilk olarak İngiltere’de 1979 yılında başbakanlığa gelen Muhafazakâr Partili Margaret Thatcher ve Amerika Birleşik Devletleri’nde 1981 yılında başkanlığa gelen Cumhuriyetçi Partili Ronald Reagan hükümetlerinin uygulamalarında yer bulmuştur. 1989 yılında Sovyetler Birliği’nin çökmesi ile beraber “alternatif yok” söyleminin yükseldiği, 1990’larda AB’nin mal, hizmet ve sermaye için “tek pazar” oluşturma denemelerinin başladığı evrede hızla sınır aşan rekabet ve kâr odaklı neo-liberal gündem, küreselleşme süreci ile iç içe bir şekilde yaygınlaşmıştır.⁷⁶

1970’lerden itibaren kapitalist ekonomileri etkileyen durgunluğun yeni bir sınıfsal örgütlenmeyi zorunlu kıldığını aktaran Gambetti, neo-liberalizmi “sermaye birikiminin önündeki tıkanıklığı aşan, refah devleti gibi engelleri bir bir yok eden ve hem uluslararası kuruluşlar hem de ulusal devletler aracılığıyla kendini dünyaya dayatan fikir ve pratikler bütünü” olarak tarif etmiştir.⁷⁷ Çoban da benzer şekilde

⁷³ Bayramoğlu, 2015, 48.

⁷⁴ Zeynep Gambetti, “İktidarın Dönüşen Çehresi: Neoliberalizm, Şiddet ve Kurumsal Siyasetin Tasfiyesi”, **İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, s. 40 (2009): 147.

⁷⁵ Şengül, **age**, 52.

⁷⁶ Vincent Navaro, “Dünya Çapındaki Sınıf Mücadelesi: Bir Sınıf Pratiği Olarak Neoliberalizm”, çev. Çiğdem Çıdamlı, Eren İnan Canpolat, **Monthly Review**, s. 10, (2006): 27.

⁷⁷ Gambetti, 2009,148.

Bourdie'nun, neo-liberalizmin bir doktrinden fazlasını ifade ettiği; toplumun yeniden inşasına yönelmiş siyasal bir eylem programı, yani pazar ekonomisi teorilerinin toplumsal yaşamda kurumsallaşması çabası olduğu görüşünü aktarmıştır.⁷⁸

Toplumsal refahı tesis etmenin en iyi yolunun, uluslararası düzeyde belirlenen serbest ticaret ve serbest piyasa kurallarının hayata geçirilmesi olduğunu savunan neo-liberal yeniden yapılanmanın üç boyutunu, Doğan şu şekilde sıralamıştır:⁷⁹ “Serbestleştirme (liberalizasyon), düzenleme dışı bırakma (deregülasyon) ve esnekleştirme”. Doğan, batılı ülkelerde hayata geçirilen bu neo-liberal modelin, “1970’li yıllarda Uluslararası Para Fonu’nun (IMF, International Monetary Fund) dış tıkanma koşulları altında bunalan pek çok az gelişmiş ülkeye empoze ettiği standart ‘istikrar politikası’ paketi ile daha ziyade Dünya Bankası tarafından geliştirilen tipik bir ‘yapısal uyum’ programı” aracılığı ile az gelişmiş ülkelerde hayata geçirildiğini aktarmıştır.⁸⁰ Neo-liberal yeniden yapılanmanın örnekleri olarak işaret ettiği Latin Amerika’daki Arjantin, Şili gibi ülkelerle beraber Türkiye’de de bu siyasaların askeri rejimlerin şiddeti ile hayata geçirilebilmiş olduğuna vurgu yapmıştır.⁸¹ Neo-liberal üretim ilişkileri ve dolayısıyla ulusüstü şirketler ağına katılmanın, özellikle az gelişmiş ülkelerde, ulusal kalkınma ve refah seviyelerinde ne tür iyileştirmelere sebep olduğu oldukça tartışmalıdır. Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı, gelişmekte olan ülkelerin 1980 sonrası bütçe açıklarının, 1970’lere oranla %3’ün üzerinde bir fazlayla büyüdüğünü ve ortalama büyüme oranlarının düştüğünü rapor etmektedir.⁸²

Batı’da Keynesçi refah devletini, az gelişmiş ülkelerde ithal ikameci- kalkınmacı devleti hedef tahtasına koyan neo-liberal yeniden yapılanma, sosyal adalet ve büyüme amaçlarını birleştirerek müdahaleci ve paylaşımcı pratikler ortaya koyan yönetim modelinden radikal bir kopuşun öncülüğünü yapmıştır.⁸³ Bayramoğlu bu değişimi, “kamu hizmetlerinin, kamu tarafından ve kamu yararına göre sunulması ilkesinin

⁷⁸ P. Bourdieu, **Acts of Resistance: Against the New Myths of Our Time**, çev. R. Nice, (Cambridge: Polity, 1998)’den aktaran Aykut Çoban, “Küreselleşmeye Karşı Olmak: Olanaklar ve Sınırlılıklar”, **Praksis**, s.7 (2000): 125.

⁷⁹ Ali Ekber Doğan, **Eğreti Kamusalılık: Kayseri Örneğinde İslamcı Belediyecilik**, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2007), 47.

⁸⁰ Korkut Boratav, **Türkiye İktisat Tarihi (1908-2002)**, (Ankara: İmge Kitabevi, 2004), 164-165’ten aktaran Doğan, 2007, 46.

⁸¹ Doğan, 2007, 46.

⁸² Hart-Landsberg, **age**, 17.

⁸³ Navaro, **age**, 34.

yerine kamu hizmetinin özel sektör eliyle ve hizmetten yararlananların ödeyeceği bedellerle karşılanması ilkesine geçiş” olarak tanımlamıştır.⁸⁴

“Uzun ve çoğunlukla kanlı toplumsal mücadelelerin ardından elde edilen ve devlet ile vatandaş arasındaki bağı kuran, sosyal ve ekonomik haklar, buharlaşmaya başlamıştır. Kamu hizmeti anlayışında, kamu hizmetlerinden yararlanmayı bir hak olarak gören kamu yaklaşımı terk edilmiştir.”⁸⁵

Kamu hizmetleri alanını yeniden tarif etmeye yönelen neo-liberal ideoloji doğrultusunda, kamu hizmetlerinin devlet tarafından sunulmasının verimsizliğe ve kaynak israfına yol açtığı düşüncesi karşısında etkinlik ve verimlilik vurgusu ile kamu hizmetlerinin şirketler tarafından sunulmasına yönelik olarak özelleştirmeler gündeme gelmiştir.⁸⁶ “Keynesçi dönemin görece refah şemsiyesi altında” toplumsal eşitsizliklerin giderilmesi anlayışı doğrultusunda şekillenen kent yönetimlerinin tasfiye edilmesi ile kentleşmenin eşitsizlikler üzerine inşa edildiği dönem başlamıştır.⁸⁷ OECD, 1984-2000 yılları arasında, yalnızca Avrupa’nın on beş ülkesinde gerçekleşen özelleştirme bedellerinin, Fransa bütçesinin iki katına (563 Milyar Euro) karşılık geldiğini raporlamıştır. Özelleştirme hızının 2000’lerle birlikte düşüşe geçmesi ise, artık “özelleştirecek” kamu kaynağı kalmaması ile açıklanmaktadır. İngiliz demiryollarının özelleştirilmesinin ardından yaşanan ölümlü kazalarda artış, yine İngiltere’de özelleştirilmesini takip eden 12 yıl içerisinde su fiyatlarında yaşanan %12’lik artış gibi örnekler, özelleştirmelerin yerindeliğinin tartışıldığı yalnızca iki örnektir.⁸⁸

Sosyal adaletin temel haklarından biri barınma hakkıdır. Bu yönüyle refah devletinin ayırt edici özelliklerinin başında konut arzı gelmektedir. Bu alanda uygulanan yerel yönetim politikalarının yanı sıra bu tarihsel aralıkta sosyal haklar için toplumsal mücadelenin güçlü ve örgütlü bir zeminde yürüdüğünü gözden kaçırmamak gerekir. Refah devleti döneminin yerel politikaları ve toplumsal hareketleri üzerinde neo-liberal ideolojinin yarattığı yıkımın kentlerde ortaya çıkardığı sosyo-mekansal dönüşümün somut bir ifade bulduğu Amsterdam örneği, bu yönüyle önemli bir örnek olarak ele alınabilir.

⁸⁴ Bayramoğlu, 2015, 90.

⁸⁵ *age*, 89.

⁸⁶ *age*, 87.

⁸⁷ Songul Sallan Gül, Fatih Kahraman, “Kent için sosyal adaleti savunmak ya da David Harvey Üzerinden Kentsel Adaleti Okumak”, **Kent Üzerine Özgün Yazılar**, haz. Cem Ergun, Muharrem Güneş, Ayşe Dericioğulları Ergun (İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2013): 259.

⁸⁸ Bernard Cassen, “Kamu Hizmetlerine Karşı Avrupa Saldırısı”, **Le Monde Türkiye**, çev. Mahmut Nedim Demirtaş, s. 9 (2003): 9.

Radikal bir barınma hareketi ve sosyal iskana yapılan yatırımlar yoluyla konut yetersizliğini çözmeye çalışan ulusal iskân politikası arasındaki etkileşim, Amsterdam'da 1960-1980 arasında adil bir kent yönetimi deneyiminin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Özellikle iskân politikaları açısından kent sakinleri için adil imkanlar yaratmada oldukça başarılı bir deneyim olarak değerlendirilen Amsterdam örneğini inceleyen Uitermark, refah devleti politikalarından neo-liberal politikalara geçişin izini iskân siyaseti üzerinden sürmüştür. 1960'ların sonlarından itibaren Amsterdam'da, devletin özellikle iskân politikalarında yaptırım gücünün artması ile koşut biçimde kent sakinlerinin de devlet üzerindeki yaptırımını artmıştır. Toplumsal tabanda güçlü bir karşılığı olan barınma hareketi ve bu süreçte ortaya çıkan resmî kurumlar sayesinde, “meta olmaktan çıkmış, herkese erişim sağlayabilmiş ve bedelinin karşılanabilirliği azami seviyeye çekilmiş bir konut stoğu” oluşmuştur. 1970'lere gelindiğinde dünyanın genelinde değişen siyasal iktisat akımları doğrultusunda çeşitli kemer sıkma politikaları uygulamaya başlayan devletlerin, sadece kendi sorumluluğunu taşıyamayacak durumda olanlara karşı sorumluluk alması gerektiği fikri kök salmaktadır. Keynesçi refah devletinin ayırt edici özelliklerinden biri konut arzı iken, 1970'lerden itibaren büyük çaplı devlet harcamaları, yatırımdan ziyade masraf olarak görülmeye başlamıştır. Amsterdam'da orta gelir grubundaki kent sakinlerinin, vergilendirme politikaları aracılığıyla ev sahibi olmaya teşvik edilmesi yoluyla sosyal konutlara yönelmesi engellenmiş, bu süreçte barınma hareketi de toplumsal tabanını kaybetmiştir. Hükümetin konut inşasını teşvik etmek için herhangi bir ödenek ayrılmasının gerekli olmadığına ve konut piyasasının daha iyi duruma getirilmesinin yolunun özelleştirmeden geçtiğine karar verildiğini aktaran Uitermark, bu politikaların amacının, sosyal hizmet sektörünün yalnızca alım gücü düşük kesimi hedefler hale gelmesi olduğunun altını çizmiştir.⁸⁹

Amsterdam örneğinde, refah devleti döneminde kent yönetimlerinin, sosyal konut gibi ortak tüketim süreçlerini üstlenmiş olmasında örgütlü toplumsal mücadelenin etkinliği de gözlenebilmektedir. Planlanan ekonomik büyümeyi sağlayamayan, yaygın işsizlik problemini çözemeyen refah devleti politikaları, 70'lerin sonunda çözülmeye başlamıştır. Ekonomik daralma ve sermaye birikimi krizine çözüm olarak devletin ekonomik sorumluluklarına saldıran neo-liberal

⁸⁹ Justus Uitermark, “Reel Bir Adil Kent mi? Amsterdam'da Kent Hakkı İçin Verilen Savaş”, **Kâr İçin Değil Halk İçin: Eleştirel Kent Teorisi ve Kent Hakkı**, der. Neil Brenner, Peter Marcuse, Margit Mayer, çev. Ali Yağız Şen (İstanbul: Sel Yayıncılık, 2014): 273-275.

ideolojinin saldırısının diğerk hedefi ise örgütlü emek gücü olmuştur. Sınırları aşan ve esnek üretim modeli ile birikime yönelen sermayenin bu yeniden yapılanma hamlesi, sınıflar arası güç ilişkilerinin tersine dönmesinde etkili olmuştur.

Castells, halk tabakalarının giderek yükselen muhalefetinin dağıtılmasında toplumsal bütünleşme politikalarının etkisine dikkat çekmiştir. Buna göre 1970 sonrası kent politikalarının birinci özelliği ortak tüketim sektöründe kamu yatırımlarının tasfiye edilerek bu alanın piyasa aktörlerine terk edilmesi iken ikinci özelliği ideolojik bütünleşme girişimleri yoluyla toplumsal ilişkilerin yeniden üretilmesine önem verilmesidir.⁹⁰ Refah devleti döneminin, kamu hizmetlerinden yararlanmanın bir hak olduğu yurttaşlık kavrayışının terk edilerek, kamu hizmetlerini para karşılığı satın alan müşteri kavrayışının benimsendiği neo-liberal dönemde yaşanan bu dönüşüm de sınıfsal güç ilişkilerinin tersine dönmesinin bir ifadesi olarak görülebilir.

Bu dönüşümde etkin role sahip küreselleşmeyi “belli güçler tarafından, zenginlik ve iktidarlarını ticaret serbestisi sayesinde artırıp inanılmaz karlar elde etmek için, belli yerlerde sürdürülen ve onaylanan özgül bir proje” olarak tanımlayan Harvey, küreselleşmenin, sermayenin birikim alanları olan kentler üzerinde yarattığı sosyo-mekansal dönüşüme vurgu yapmıştır.⁹¹ Sermayenin, daha rahat dolaşım yoluyla, taşındığı alanlarda, kendi çıkarları doğrultusunda mekanlar yaratmasını mümkün kılan küreselleşmenin, kentsel politikalar üzerindeki etkisini bu yönüyle ele almak gerektiği söylenebilir.

Neo-liberal yeni birikim tarzının, sermayeyi, kentleşmeden doğan rantlardan pay almaya yönlendirdiğini söyleyen Doğan, buna bağlı olarak “kentin, sermaye birikiminin soğurulma alanı olması yanı sıra, bizzat bir sermaye olarak algılanmaya başladığı yeni bir kentleşme dönemine” girildiğini ifade etmiştir. Bu dönemde, üretime dönmeyen sermayenin, finans piyasalarından sonra soğurulduğu ikinci alan, kentsel rant ve tüketim alanı olmuştur.⁹²

Hüseyin Gül ve Songül Sallan Gül, editörlüğünü üstlendikleri Kent Üzerine Özgün Yazılar adlı çalışmada, 1980 sonrası yaşanan neo-liberal küreselleşme

⁹⁰ Castells, *age*, 94-95.

⁹¹ Gül, Kahraman, *age*, 268.

⁹² Doğan, 2007, 54-55.

sürecinde kentsel mekânın “sermayedarın sermayesi” ve “kamu otoritelerinin pazarlayacağı mal” konumunun öne çıktığını ifade etmişlerdir.⁹³

“Devletçi ulusal kalkınmacılık anlayışı önemini kaybederken, ulus devlet ve sosyal refah devleti, ekonomik ve yönetsel yetki ve sorumluluklarının önemli bir kısmını yerel, bölgesel ve uluslararası kamusal, özel ve sivil aktörlere bırakmaktadır. Bunun sonucu olarak; ekonomik kalkınma süreçleri ağırlıkla kentler üzerinden işletilmekte ya da yönlendirilmekte, ülkeler küresel ekonomide kentler üzerinden var olmaya ve rekabet etmeye çalışmaktadır. Bu doğrultuda Avrupa Birliği, Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler gibi ulusüstü aktörlerin, kalkınma açısından kentlerin motor güç ve yatırım mekânı olma konumuna vurgu yaptıkları görülmektedir.”⁹⁴

Harvey, daha akışkan ve açık ticari ilişkiler sistemi içinde rekabetin artmasına bağlı olarak, neo-liberalleşmenin geniş ilerleyişinin, eşitsiz coğrafi gelişme mekanizmaları vasıtasıyla gittikçe daha çok tahrik edildiğini söyler. Devletler, bölgeler ya da şehirler, IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası aktörlerin kurumsal zorlamalarının da yarattığı baskı ile neo-liberal reformları hayata geçirerek rekabet güçlerini artırmaya yönelmişlerdir.⁹⁵

“Oldukça farklı siyasi kanaatler taşıyan ve aynı şekilde oldukça farklı yasal ve siyasi güçlerle donanmış yerel yönetimlerin hepsi, ana hatlarıyla benzer bir yöne sapmıştır. Sanayisizleşme, yaygın ve görünüşe bakılırsa ‘yapısal’ işsizlik hem ulusal hem yerel seviyelerdeki mali tasarruflar ve bütün bunlara eşlik eden yeni muhafazakâr eğilimle beraber özelleştirme ve pazar rasyonalizmine (pratikten daha fazla teoride) çok daha güçlü bir çekim, bu benzerliği anlamamız için gerekli zemini oluşturur. [...] uluslararası finansal sermaye ile kapitalist gelişmeye cazip olması bir bölgenin çekiciliğini artırmaya çalışan yerel yönetimler arasındaki bir anlaşmaya dönüşmektedir.”⁹⁶

Ulaşım maliyetlerindeki düşüşle birlikte mal, insan, sermaye ve bilginin hareketinin önündeki engellerin azaldığı günümüz dünyasında, üretim ve tüketim olasılıkları açısından kentler arasındaki farklılıklara karşı sermaye daha duyarlı hale gelmiştir. Keynesçi refah devleti politikalarından kopuşla beraber merkezi hükümet politikalarının önceliği olmaktan çıkan istihdam sorununun çözülmesinde inisiyatifin yerel yönetimlere kaymış olması, “girişimci kent yönetimlerini” ortaya çıkartırken, girişimci kent yönetimlerinin görevi, esnek üretim şekilleri ile iyi iş ortamını yaratarak sermayeyi kentlere çekmek olmuştur.⁹⁷

Mekânsal farklılıkların taşıdığı avantajların altının çizilip öte yandan adaletsizliklerin görmezden gelindiği bu doğrultunun, yerellikler üzerinden kalkınma

⁹³ Hüseyin Gül, Songül Sallan Gül, “Önsöz”, **Kent Üzerine Özgün Yazılar**, haz. Cem Ergun, Muharrem Güneş, Ayşe Dericioğulları Ergun (İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2013): 7.

⁹⁴ Gül, Gül, age, 7.

⁹⁵ David Harvey, **Neoliberalizmin Kısa Tarihi**, çev. Aylin Onocak (İstanbul: Sel Yayıncılık, 2015), 95-100.

⁹⁶ David Harvey, **Dünyanın Halleri**, çev. Kolektif (İstanbul: Sel Yayıncılık, 2019), 175.

⁹⁷ age, 173-188.

stratejisine dönüştüğünü söyleyen Doğan, yerellikler üzerinden kalkınma stratejini, “yerelliklerin gelişme için sahip oldukları sosyal ve fiziksel avantaj ve potansiyellerini harekete geçirerek, ulusal ve uluslararası sermayeyi yörelerine çekme çabası içinde birbirleriyle rekabete sokulması” olarak tanımlamıştır.⁹⁸

Kent yönetimlerinde gelişen girişimci anlayış ve yereller arası rekabet koşullarının itici etkisi, “yerel yönetimlerin görece özerkliği” tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. Güçlü merkezi devlet anlayışından kopuşu temsil eden neo-liberal politikalar doğrultusunda yaygınlaşan âdem-i merkezîyet anlayışının temelinde, sermayeyi kendine çekmek için kentte yaşayanlar aleyhine tavizler veren girişimci kent yönetimlerinin serbestliğini artırmak fikri vardır.

Ortak tüketim süreçlerinin örgütleyicisi olan kent yönetimlerinin birikime öncelik veren anlayışa geçtiği neo-liberal dönemin yarattığı dönüşümün diğer boyutu, devletin çekildiği alanlara devlet dışı mekanizmaların sokulmasıdır. 80’lerde kamusal hizmetlerin sağlanması görevinin yerel yönetimlerden özel şirketlere geçtiğini aktaran Şengül, devlet-piyasa ayrımının yetersizliğinin anlaşılması ile yeni sağ anlayışın içinde zaten var olan bir üçüncü sektörün de kent yönetimi içine eklenmesi ile belirginleşen tepkilere bir cevap oluşturulmaya çalışıldığını söylemiştir. Kent yönetiminde oluşturulan üç sektörlü modelin aktörleri, yerel yönetim, sermaye ve sivil toplum kuruluşlarıdır. Çoklu aktörlerin kent yönetiminde karar süreçlerine dahil edilmesini sağlayan formülasyon yönetim olgusudur.⁹⁹ Neo-liberal küreselleşme evresinde, sermayenin, siyasal alan krizine çözüm olarak gelişen; yerel, ulusal, bölgesel, küresel ölçeklerde uygulama alanı bulan yönetim olgusu, beraber yönetim olarak anlamlandırılabilir.¹⁰⁰ Neo-liberalizmin adaleti piyasanın sağlayacağı öngörüsünün başarısızlığı karşısında Batı Dünyasında eşitlik, sosyal adalet, çoğulculuk, yönetime doğrudan katılım gibi kavramlar gündeme getirilmeye başlamıştır. “Devlete karşı piyasa” formüleştirmesinin eksikliğine karşı Dünya Bankası, IMF ve Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD, Organisation for Economic Co-operation and Development) gibi uluslararası kuruluşlar, “devletle birlikte piyasa ve sivil toplum” formülünü geliştirmiş; denkleme sivil toplum sektörünün dahil edilmesi yoluyla yerel yönetimlerde çoğulculuk ve katılımçılık öne

⁹⁸ Doğan, 2007, 56-57.

⁹⁹ Şengül, *age*, 52.

¹⁰⁰ Sonay Bayramoğlu, *Yönetişim Zihniyeti*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2014), 28.

çıkartılmaya başlanmıştır. “Böylece, bu üç aktör arasındaki etkileşim ön plana çıkartılırken, kamu sektörü ile özel sektör arasındaki sınırlar da yeniden tanımlanmaya başlanmıştır.”¹⁰¹

Yeni kent politikalarına yön veren neo-liberalizmin piyasaya içkin bir trend olmadığı, aksine ‘bilinçli ve planlı bir seferberlik’ sonucunda tesis edildiği söylenebilir.¹⁰² Yönetişim kavramını ilk olarak Dünya Bankası tarafından ortaya atılması bu bağlamda okunabilir. 1989 tarihli SubSaharanAfrica: From Crisis to Sustainable Growth” başlıklı raporunda yönetim (governance) kavramını ilk kez kullanan Dünya Bankası, raporunda Afrika’nın gelişme probleminin nedeni olarak yönetim krizine işaret edilirken,¹⁰³ sürdürülebilir bir kalkınmanın sağlanması için özel sektör ve sivil toplumun yönetim mekanizmalarına katılımına dayanan yönetim sürecinin işletilmesinin gerekli olduğunu belirtilmiştir.¹⁰⁴

Devletin ekonomik müdahaleciliği yerine, piyasanın sınırsız hakimiyetine dayanan iktisadi paradigma değişikliğinin benimsenmesinde, temsili demokrasi yerine katılımcı demokrasi anlayışına dayanan siyasi paradigma değişikliği etkili olmuştur. Esas olarak refah devletinin ekonomik ve sosyal sorumluluklarını hedefine alan neo-liberal dönüşüm, devlet eleştirisini demokratikleşme üzerinden formüle ederek, katılımcı demokrasi vurgusu ile yönetim kavramını gündeme taşımıştır. “İyi Yönetişim El Kitabı”, demokratik bir yönetimin kurulması için gerekli tüm ilkeleri içeren yeni bir anlayış olarak aktarılan iyi yönetişimin ilkelerini şu şekilde sıralamıştır: katılımcılık, saydamlık, hesap verebilirlik, etkinlik, tutarlılık, adillik ve hukuka bağlılık.¹⁰⁵

Neo-liberal ideolojinin, kamu idarelerinin sorumluluğunda olan sosyal politika alanında yarattığı dönüşüm, yönetim modeli ile hayata geçirilmiştir. Kamu hizmetlerinin kamu kurumları yerine gönüllü kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri tarafından üstlenilmesinin verimliliği artıracığı öngörülmüştür. Dünya Bankası, Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşlar tarafından verilen

¹⁰¹ Ceren Kalfa, Faruk Ataay, “Yönetişim:Devlet-Toplum İlişkilerinde Yeni Bir Aşama”, **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, s.3 (2008): 231.

¹⁰² Gambetti, 2009, 149.

¹⁰³ “Sub-Saharan Africa from Crisis to Sustainable Growth”, World Bank, Documents, 6, <http://documents.worldbank.org/curated/en/498241468742846138/pdf/multi0page.pdf> [08.01.2018]

¹⁰⁴ “Sub-Saharan Africa From Crisis to Sustainable Growth, World Bank, Documents, 60, <http://documents.worldbank.org/curated/en/498241468742846138/pdf/multi0page.pdf> [08.01.2018]

¹⁰⁵ Fikret Toksöz, **İyi Yönetişim El Kitabı**, (İstanbul: TESEV Yayınları, 2008), 3.

kredilerle hayata geçirilen projelerde sivil toplum örgütlerinin katılımına öncelik verilmiştir.¹⁰⁶

Neo-liberal dönemde yerellik (subsidiarity) ve yönetim (governance) ilkelerinin yön verdiği kent politikalarında, toplumcu yaklaşım bu ilkeler eliyle erozyona uğramıştır. Sermaye yatırımlarını çekebilmek için birbiriyle yarışan girişimci kent yönetimleri, kentte yaşayanların esnek üretim süreçlerine dahil edilmesi yoluyla kentleri sermayenin isteklerine göre yeniden yapılandırmışlardır. Sosyal ve ekonomik müdahaleciliğe dayanan refah devletinin yerini alan düzenleyici devletin ve buna bağlı olarak yerel yönetimlerin sorumluluğu, sermayenin fiziksel ve yönetsel altyapı ihtiyaçlarının karşılanması ile sınırlanmıştır. Kamusal ihtiyaçların kamu eliyle kamu yararına sağlanması anlayışına dayanan sosyal belediyecilik anlayışının yerini, kamunun ihtiyaçlarının özel şirketler tarafından karşılandığı, sosyal politikaların sivil toplum örgütlerinin sorumluluğu haline geldiği neo-liberal belediyecilik almıştır.

Kapitalizmin şafağından bugüne sürekli artan üretim ve sermaye birikimiyle birlikte kentleşmenin yanı sıra, kömür-petrol kullanımı, kimyasallaşmış ve makinalaşmış tarım ve nüfus da artmıştır. Bugün çevre krizi olarak ifade edilen durum, insan-çevre ilişkisinde yaşanan radikal bir dönüşümün sonucudur. İnsanların yarattığı çevre tahribatı da bu süreçte küreselleşmiş, doğanın bölgesel onarım imkanlarının işlemediği felaketler çok daha sık yaşanır olmuştur.¹⁰⁷ Kapitalizm doğası gereği “ekonomik krizler” yaşamış ve yaşıyor olsa da “çevre krizi” oldukça yeni bir çıktı sayılabilir.¹⁰⁸ Harvey ve Castells’in de “yaratılmış çevreler” olarak tanımladığı kentler ile birlikte toprağın da hâkim iktidar düzenini yansıttığı bugün, doğanın en ücra kesimleri bile insan etkinliklerinin etkisini hissetmektedir. En ücra yerleşimlerdeki insanların gıda üretimleri artık yerel ihtiyaçları karşılamamanın ötesinde uluslararası ekonomik, kültürel ve siyasal yeni bir dünyanın parçasıdır.¹⁰⁹ Özellikle az gelişmiş dünyada, üretim süreçlerinde, çok uluslu şirketlerin artan etkinliğinin çevresel etkisine de dikkat çekilmektedir. Neo-liberal küreselleşme ile “mekân kısıtlarından” azade olan

¹⁰⁶ Ahmet İnsel, **Neoliberalizm: Hegemonyanın Yeni Dili**, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2005), 127-129.

¹⁰⁷ Paul M. Sweezy, “Kapitalizm ve Çevre”, çev. Çiğdem Çıdamlı, **Monthly Review**, s. 8, (2006b): 79-80.

¹⁰⁸ Fred Magdoff, “Kapitalizmin İkiz Krizleri: Ekonomik ve Çevresel Krizler”, çev. Çiğdem Çıdamlı, Eren İnan Canpolat, **Monthly Review**, s. 10, (2006): 70.

¹⁰⁹ Anthony Giddens, **Sosyoloji**, 1. bs. çev. İsmail Yılmaz, (İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2008), 953.

sermayenin, üretimini yeni ve daha kârlı bölgelere taşıması, üretimden geriye kalan ekolojik yıkımın enkazıyla yerelde yaşayanları baş başa bırakabilmektedir.¹¹⁰

2.4. Dünyadan Çağdaş Toplumcu Yerel Yönetim Deneyimleri

Bugün kapitalist coğrafyalarda kent yönetimlerinin ufkunu belirleyen neo-liberal politikalar, yerel yönetimlerde toplumcu uygulamaların da rafa kaldırılmasına yol açmıştır. Ekonomik küreselleşme, “kentleri ekonomik gelişme ajanı olarak öne çıkararak ve zorlu bir rekabet ortamına sokarak” yerel yönetimlerin ademi merkezileşmesine yönelik adımları teşvik etmektedir.¹¹¹ Demokratikleşme ve katılımcılık başlığı altında sermayenin karar alma süreçlerinde etkinliğini sağlamak üzere geliştirilen yönetim mekanizması, IMF, Dünya Bankası, BM gibi küresel aktörlerin kurumsal zorlamaları ile hayata geçirilmektedir. Küreselleşme olgusu, sermayenin uluslararası yeniden yapılanması için ihtiyaç duyduğu zemini yaratmaktadır.

Küreselleşmenin aynı zamanda bilginin uluslararası dolaşımını sağlayan bir olgu olduğu ve yerelin bağımsız bir aktör olarak ön plana çıkmasını sağladığı gözden kaçırılmadığında kent yönetimlerinde toplumcu anlayışın hayata geçirilmesi için de olanaklar sunabileceği görülebilir. Brezilya'nın neo-liberal politikalar doğrultusunda yerel yönetim yapısında ademi merkezileşmeye yönelmesi, Porto Alegre'de toplumcu referanslar ile kentin dezavantajlı gruplarının kent yönetimine katılımını sağlayan katılımcı bütçe deneyiminin hayata geçirilmesi mümkün olmuştur. Meksika'nın North America Free Trade Agreement (NAFTA, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması) üyeliğine isyan eden Zapatistalar, küresel pazara karşı yarattıkları alternatif yerel yönetim deneyimlerini, küresel iletişim teknolojileri aracılığı ile dünyaya duyurmuş, küresel ağlar üzerinden gelişen dayanışma mekanizmaları ile kamuoyu baskısı yaratabilmişlerdir. Neo-liberal politikaların 2008 yılında dünya çapında yol açtığı kriz, İspanya'da özellikle kent yoksullarının konut fiyatları üzerinden yıkım yaşamasına yol açmış; bu krizin etkilerinden korunmayı başaran tek yer olan Marinaleda'da uygulanan komünal yerel yönetim pratiği, neo-liberal politikaların sorgulanmasını ve dünyada bir

¹¹⁰ Zygmunt Baumann, **Küreselleşme**, 6. bs. çev. Abdullah Yılmaz, (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016), 16.

¹¹¹ Tarso Genro, Ubiratan de Souza, **Porto Alegre: Özgün Bir Belediyecilik Deneyimi**, çev. Bülent Tanatar (İstanbul: WALD Yayınları, 1997), 7.

fenomen haline gelen Marinelada'nın toplumcu yerel yönetim anlayışının küresel boyutta bir alternatif olarak ele alınmasını sağlamıştır.

Küresel aktörler olarak siyasal-toplumsal düzlemde belirleyici konuma gelen, görece özerk kılınan kentlerin yönetiminde toplumcu ideallere yönelmek, neo-liberal küreselleşmenin, kapitalist sermaye birikimin ulusal sınırları aşması için araladığı kapıdan bambaşka bir ufka bakmayı gerektirir. Bu bölümde, bu ufka bakmayı denemiş ve denemekte olan yerel yönetim deneyimleri anlatılacaktır.

2.4.1. Zapatista Özerk Belediyeleri (1994)

Küresel pazara karşı silahlı mücadele başlatan ilk hareket olma özelliğine sahip Zapatistalar, günümüz dünyasının iletişim teknolojisini, potansiyel bir devrimci güç haline getirerek, mücadelelerini bütün dünyaya duyurmayı başarmışlardır. Meksika'nın Chiapas eyaletinde belediyeleri işgal eden Ejercito Zapatista de Liberacion Nacional'i (EZLN, Zapatista Ulusal Kurtuluş Ordusu) ayrılıkçı teröristler olarak göstermeye çalışan Meksika yönetimi, isyanı bastırmak istemiştir. Ancak Chiapas'lı yoksul Maya yerlilerinden oluşan EZLN'nin, mücadelelerini dünyaya duyurmada gösterdikleri başarı, isyanlarının meşruiyetini kanıtlamalarını sağlamıştır.

Metin Yeğin, silahlı mücadele yürüten bir örgüt olan EZLN'nin onlarca bildiriye internet aracılığı ile tüm dünyaya ulaştırmalarının, bugüne kadar kendilerine kurşunlardan daha fazla başarı getirdiğini söylemiştir.¹¹²

İspanya'nın Orta Amerika'yı işgal etmesinden sonra, Meksika'nın yerli halkı uzun yıllar boyunca sömürge egemenliğine karşı mücadele etmiştir. Yerli halkların İspanya'nın ayrımcı uygulamaları ve toprak işgallerine karşı yürüttükleri bağımsızlık savaşına karşı İspanya'nın yanında yer alan liberal seçkinler, bu sayede 1821 yılında bağımsızlığını kazanan Meksika'da yerli halkın ve emeğinin sömürülmesinin devam ettiği liberal iktidar düzenini yaratabilmişlerdir.¹¹³

Meksika'da siyasal, toplumsal ve ekonomik ilişkilerin liberal modernizasyonu doğrultusunda 19. yüzyılın sonunda, topluluk mülkiyeti olan ve kolektif olarak işlenen 'ejidorlar'ın parçası olduğu 'korporatif mülkiyet' kaldırılmak istenmiştir. Liberal Reform Yasaları doğrultusunda hayata geçirilmek istenen bu uygulama, geleneksel

¹¹² Metin Yeğin, **Gerillanın Barışı: El Salvador-Guatemala-Meksika Barış ve Ateşkes Süreci**, (İstanbul: Tarem Yayınları, 2010), 166.

¹¹³ Alex Khasnabish, **Zapatistalar**, (Ankara: Abis Yayınları, 2010), 32-37

köylü mülkiyet biçimleri için yaşamsal bir sorun teşkil etmektedir.¹¹⁴ Reformlar yoluyla ejidoların özel mülkiyete dönüşmesi ve bu topraklar üzerinde büyük çiftliklerin kurulması sürecine karşı 1910’da Emiliano Zapata önderliğinde başlayan devrimci hareketin kazanımları sonucunda, 1915’te ejido toprakları anayasal kolektif hak olarak kabul edilmiştir. Devrim sonrası kazanımların daha geç ve sınırlı olarak uygulandığı ve bu nedenle Meksika’nın en yoksul eyaleti olan Chiapas’ın sahip olduğu bu tarihsel geçmiş, Zapatista hareketinin neden buradan yükseldiğine ışık tutmaktadır.¹¹⁵

1950 ve 1960’lı yıllar boyunca ekonomik canlanmanın hâkim olduğu Meksika’da 1970’lerle beraber finansal kriz yaşanmaya başlamıştır. Enflasyon ve dış borcun büyümesine bağlı olarak IMF’nin müdahalesiyle şiddetli kemer sıkma programı uygulamaya koyulmuştur. Bu süreçte iktidar partisi Partido Revolucionario Institucional (PRI, Kurumsal Devrimci Parti) “varlığı devlet korporasyonuna sıkı sıkıya bağlı bir parti olarak korporatizmi söküp atmak ve 1980’lerde yapısal uyum ve neo-liberal ekonomi partisi olarak yeniden yapılanmak zorunda kaldı”.¹¹⁶

Meksika, 1992 yılında, NAFTA’nın temellerini atmak için tarımda kapitalist yatırımları teşvik etmeye yönelmiştir. Bu doğrultuda ejido topraklarını özelleştirmeye açık hale getiren anayasa reformlarını hayata geçirmiştir. Aynı esnada Chiapas’ın uzak dağlarında, neo-liberal politikalara karşı bir köylü örgütlenmesi oluşmaya başlamıştır.¹¹⁷

Meksika, ABD ve Kanada arasında imzalanan NAFTA’nın yürürlüğe girdiği tarih olan 1 Ocak 1994’te, EZLN’nin Chiapas eyaletinde gerçekleştirdiği belediye işgalleri, aynı zamanda küresel neo-liberal politikalara karşı ilk sembolik isyan olma özelliğini taşır.

Aylin Topal, işgallerin, kolektif tarım alanlarının korunması amacına yönelik olduğuna, Zapatista hareketinin özellikle NAFTA’dan sonra özerk kalmak istedikleri en önemli sürecin, doğanın metalaşması süreci olduğuna vurgu yapmıştır.¹¹⁸ Zapatist isyan ilk belediye işgallerini gerçekleştirdiği zaman bu ayaklanmanın neredeyse tarihi

¹¹⁴ Khasnabish, *age*, 38

¹¹⁵ Aylin Topal, “Zapatista Özerk Belediye Deneyimleri”, **Devrimci-Halkçı Yerel Yönetimler: Umud ve Mücadele Mekânlarından Deneyimler**, haz. Ahmet Kerim Gültekin, İbrahim Gündoğdu (İstanbul: Patikakitap, 2013): 101-103.

¹¹⁶ Khasnabish, *age*, 59-64

¹¹⁷ *age*, 71

¹¹⁸ Topal, *age*, 104.

geçmiş bir olay gibi görüldüğünü söyleyen Alex Khasnabish, isyan hareketi ile ilgili şu yorumu yapmıştır:¹¹⁹

“Neoliberal kapitalizmin küresel ölçekte egemen olduğu, ABD’nin onun tek süper gücü olarak görüldüğü ve devlet sosyalizminin yıkılan Berlin Duvarı’nın altında darmadağın olduğu bir dünyada ilgisiz eski devrim çağına geri dönüş gibiydi.”

Mücadele pratiğini uluslararası jeopolitik bağlama ve küreselleşme çerçevesine oturtan ve isyana bambaşka bir kimlik kazandıran Subcomandante Marcos¹²⁰ için sibergerilla tanımlaması yapan Ignacio Ramonet, Zapatista hareketi liderinin, devletlerin yazgısını artık siyasi partiler dışındaki güçlerin de şekillendirdiğinin farkında olduğunu söylemiştir:¹²¹

“Marcos bir tür pratik idealist, bir çağdaş Robin Hood gibi.... Bu kimlik, mutlak bir etkinlikle çalışan ve bütün gezegeni Web ya da elektronik posta yoluyla, genellikle hedefi on ikiden vuran bildirilerle, metinlerle, analizlerle, hikayelerle, mesellerle ya da şiirlerle donatan internetin merkezde olduğu bir medya stratejisiyle güçleniyor.”¹²²

Marcos’un simgeleşen kar maskesinin ve alışılmadık devrimci karakterinin, Meksika’nın esas görünmeyenleri olan yerli Maya halkının mücadelesini tüm dünyada görünür kıldığı yadsınamaz bir gerçektir. Bununla beraber, Zapatista hareketinin belediye işgallerinin, küresel boyutta önem kazanmasının bir diğer nedeni, küresel neo-liberal kapitalizmi sadece kendilerini değil, dünyanın her yerindeki halk kitlelerini ezen bir güç olarak tanımlamış olmalarıdır. Belediye işgallerine karşı saldırıya geçen Meksika ordusu karşısında askeri olarak direnme şansı bulunmayan Zapatista Hareketi ve mevcut hükümet arasında ateşkes imzalanmasını sağlayan en önemli unsurun, isyanı haklı gören ulusal ve uluslararası kamuoyunun baskısı olduğu söylenebilir. Bu noktada, Zapatizmin en etkili cephanesi “iletişimsel eylem” olmuştur.¹²³

Meksika’nın en yoksul eyaletlerinden biri olan Chiapas’a doğru dünya kamuoyunu bir yolculuğa çıkaracağını söyleyen Marcos, “Chiapas’ın damarlarından sürekli kan akıyor!” diyerek, başladığı bildiriye, Chiapas köylerinin yaşam koşullarını tüm sarsıcılığı ile paylaşmıştır. Kapitalist politikalar ile yağmalanan toprakları, sömürülen emeği, yoksul yerlilerin eğitim ve sağlık koşullarının yetersizliğini anlatmıştır. Marcos’un “...Güneydoğu tıpkı 500 yıl önce olduğu gibi hammadde ihraç ediyor. Buna karşılık kapitalizmin temel ürünü olan ölüm ve sefaleti ithal ediyor” diyerek bitirdiği bildirin çizdiği ürkütücü tablo, daha önce EZLN’yi hiç duymamış

¹¹⁹ Khasnabish, *age*, 72

¹²⁰ Komutan yardımcısı anlamındadır.

¹²¹ Ignacio Ramonet, “**Marcos Onurlu İsyankâr**”, (İstanbul: Sel Yayınları, 2001), 16

¹²² Ramonet, *age*, 17

¹²³ Khasnabish, *age*, 95-98

insanların, ayaklanmadan sonraki günlerde Zapatist talepleri desteklemesini sağlamıştır.¹²⁴ 12 Ocak 1994'te yaklaşık 100.000 kişinin, ordunun Zapatista ayaklanmasını bastırmasını engellemek için Meksiko City'deki Zocalo Meydanında toplanması, hükümetin karşı saldırısını durdurabilmiştir.¹²⁵

Bu tarihten sonra hükümet ile yürütülen barış görüşmelerinde anlaşma imzalanırsa da hükümetin anlaşmanın hükümlerine riayet etmemesi, Chiapas'lı yerli Maya halkların kendi öz-yönetim yapılarını inşa etmeye yönelmesiyle sonuçlanmıştır. 1995 yılında 38 belediyenin özerkliğini ilan etmesiyle birlikte şekillenen ikili iktidar yapısı öncelikle tüm devlet kurumlarından özerk olma amacı taşımaktadır. Yaklaşık 300.000 kişinin yaşadığı Zapatista topraklarında, resmi belediye kurumlarının idaresinden özerk fakat onun tüm işlevlerini yerine getirdiği ölçüde yerine geçme amacını taşıyan Zapatista özerk belediyelerini, resmi belediyelerden ayıran en temel özellik, karar alma mekanizmalarının aşağıdan yukarıya doğru örgütlenmiş olmasıdır.¹²⁶

Chiapas'ta geliştirilen öz-yönetim modeli, yerli halkların geleneksel toplumsal yapısı üzerine inşa edilmiştir. Bu bağlamda oluşturulan konseylerin özgün örgütlenme biçimi, “temsili demokrasi veya parti siyasetinin reddi, katılım mekanlarının çoğaltılması, idari görevlerin profesyonelleştirilememesi” gibi yaklaşımlar doğrultusunda, kapitalizmin tarihsel olarak kendisini kurduğu siyasi yapıdan ayrılmıştır.¹²⁷

“Köprü inşasından okullarda hangi derslerin okutulacağına kadar kararlar meclislerde ortaklaşa bir biçimde alınır. Köylerin kapasitesini aşan sorunlar bir üst seviyelere sevk edilir, ancak köy yukarı seviyelerde alınan kararları reddetme veya kabul etme konusunda nihai kararı verme hakkına sahiptir. Bireylerin toprağa, kaynaklara ve tüketime dair haklarını korurken, kaynakların bir havuzda toplanmasını mümkün kılan, yani kolektif faydayı da sağlayan alternatif ekonomik çözümler üretilmiştir.”¹²⁸

Marcos, Chiapas'taki komünlerin hâkim siyaset yapma biçiminden ayrılan özelliklerini şöyle anlatmıştır.¹²⁹

“İndian komünlerin mantığı siyasal partilerin politik mantıklarından tamamen farklı. Örneğin temsili demokrasi kullanılmıyor, onlar doğrudan demokrasiyi kullanıyorlar. Komünler direkt olarak katılıyorlar ve açık bir usulle konuları tartışıyorlar ve kararlar veriyorlar. Gizli oy yok.”

¹²⁴ Khasnabish, *age*, 110-113

¹²⁵ Zeynep Gambetti, “Uzam/Mekan Politikası: Kürt ve Zapatista Hareketlerinin Uzamsal Dinamikleri”, *Toplum ve Kuram*. s. 5 (2011): 152

¹²⁶ Topal, *age*, 105.

¹²⁷ Gambetti, 2011, 143

¹²⁸ *age*, 144

¹²⁹ Yeğin, *age*, 41.

Marcos, yerli toplulukların daha güçlü olabilmek ve kendi kendilerini yönetmek için buldukları örgütlenme biçimini ifade ettiğini söylediği özerk yönetim biçiminin, mucizevi şekilde icat edilmediğini, yerlilerin yüzlerce yıllık geleneklerinden çıktığını belirtmiştir.¹³⁰ Chiapas'taki her belediyede eğitim, sağlık, eğitim, adalet, hazine ve tarımdan sorumlu komisyonlar vardır. Yerli halkın günlük yaşamsal ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Yerli halk, kanalizasyon gibi temel ihtiyaçları kendileri kurarak çözmektedir. Önceden hastane ve okul olmayan yerlerde bu yapılar inşa edilmektedir. Aşılama çalışmaları ya da okullardaki öğretmenlerin maaşları gibi maddi ihtiyaçlar için Avrupa'daki Zapatista dayanışma gruplarından destek almaktadırlar.¹³¹

Küreselleşme ve neo-liberal politikalara karşı güçlü bir çıkış yapan Zapatista hareketinin, zamanla gücünü yitirmesinin nedeni olarak, hareketin kimlik siyasetini sınıf siyasetinin önüne koymasını işaret eden Topal, kültürel haklar ve kimlik siyaseti üzerinden şekillendirdikleri mücadeleyi sınıf mücadelesi ile ilişkilendirmekte başarılı olamadıklarını söylediği Zapatista hareketinin, neo-liberal tarım politikalarına karşı etkili bir mücadele stratejisi geliştiremeyerek bölgedeki küçük üreticilerin yoksullaşmasına ve mülksüzleşmesine sessiz kaldıklarına dikkat çekmiştir.¹³²

2.4.2. Porto Alegre Katılımcı Bütçe Uygulaması (1989)

Bir yandan ulus devletlerin rolünü dönüştürerek yerelliğe vurgu yapan ekonomik küreselleşme; diğer yandan da artan kentleşmeye bağlı sorunların yoğunlaşmasına bağlı olarak rolleri artan kentler, son yıllarda özgün siyasi deneyler yürütmekte ve yeni kurumlar geliştirmektedirler.

Brezilya'nın Rio Grande do Sul eyaletinin başkenti olan Porto Alegre'de 1989 seçimlerini kazanan Partidodos Trabalhadores (PT, Emekçiler Partisi) yönetiminde hayata geçirilen katılımcı bütçe uygulaması özgün bir siyasi deney olarak dikkat çekmiş, merkezinde katılımcı bütçe uygulamasının olduğu yerel yönetim deneyimi, birçok farklı ülkede alternatif yerel yönetim arayışları açısından ufuk açıcı olmuştur.

Günümüzün çağdaş devletlerinin politik ve mali bir meşruluk kriziyle karşı karşıya kaldığına dikkat çeken Novak, toplumsal yaşamda insanların doğrudan

¹³⁰ Yeğin, **age**, 199.

¹³¹ Gambetti, 2011, 156.

¹³² Topal, **age**, 111-115.

katılımının somut koşullarını yaratan katılımcı bütçe uygulamasının, bu meşruiyet krizine bir cevap teşkil ettiğini vurgulamıştır.¹³³

Toplumcu belediyeçilik anlayışına katkısının odağında katılımcı bütçe modelinin olduğu Porto Alegre’de, bu model, belediye bütçesinin bir kısmının halk tarafından belirlenen önceliklere ayrılması düşüncesine dayanır. Löwy, doğrudan demokrasinin özgün bir uygulaması olarak gördüğü katılımcı bütçeyi, halkın bizzat kendisinin, bütçedeki parayla, bir yol mu, bir okul mu, yoksa bir sağlık merkezi mi yapılacağına karar verdiği sistem olarak tarif etmiştir.¹³⁴ Mahalle ölçeğinde, yurtaşlardan oluşan meclis temelli bir mekanizmayla doğrudan demokrasinin geliştirildiği Porto Alegre’deki katılımcı bütçe uygulaması, halkın kendi sorunlarını tartışabileceği mekanizmaları kurmayı başarmış ve bu mekanizmalardan geçerek halkın belediye yönetimine katılmasını sağlayan demokratik katılım mekanizmasını sürekli ve işler hale kavuşturmuştur.¹³⁵

1989 yılında belediye başkanı seçilen Olivia Dutra yönetiminde başlatılan ve daha sonra Tarso Genro ve Raul Pont yönetiminde geliştirilen katılımcı bütçe uygulamasının Porto Alegre’de ortaya çıkmasının, ülkenin ve şehrin siyasal yapısı göz önünde bulundurulduğunda şaşırtıcı olmadığına dikkat çeken Bayramoğlu, 1960’lar ve 70’lerdeki sanayileşme sürecinde orya çıkan yeni örgütlü işçi hareketinin yarattığı PT ve Central Unica de Trabalhadores’in (CUT, Birleşik İşçi Merkezi) neo-liberal politikaların hakim olduğu 80’lerin sonunda oldukça güçlü bir konumda olduklarını belirtmiştir.¹³⁶

Genro, 1989 belediye seçimleri için yürütülen kampanya sırasında doğan Katılımcı Bütçe fikrini hayata geçiren PT’nin programında, belediyeyi Halk Konseyleri’ne dayalı olarak yöneterek belediye kararları demokratikleştirmeyi önerdiğini ancak programın aslında bunun mevcut anayasal kurum ve yapılanma içinde nasıl yapılacağına dair net bir yol haritası sunmadığını aktarmıştır. Seçim zaferinin ardından ilk yıl Katılımcı Bütçe’nin on altı ilçesinde yapılan mahalle toplantılarına katılımın çok yüksek olduğunu belirten Genro’nun anlatımına göre, on

¹³³ Adam Novak, “Halkın İktidarını Yaratmak”, **Sosyalist Demokrasi için Yeni Yol Dergisi**, s.4 (2000): 88.

¹³⁴ Michael Löwy, “Brezilya’nın Güneyinde ‘Kızıl’ Bir Hükümet”, **Sosyalist Demokrasi için Yeni Yol Dergisi**, s.3 (2000): 87.

¹³⁵ Bayramoğlu, 2015, 137.

¹³⁶ **age**, 134.

yıllardır karşılık bulmamış taleplerin, yerine getirilmemiş seçim vaatlerinin ardından karar alabilme imkanının ortaya çıkmış olması, mahalle toplantılarına kitlesel katılımı sağladığı gibi, mahallelilerde aceleci bir heyecan yaratmış görünmektedir.¹³⁷

Öte yandan kaynakları ve projeleri yetersiz olan, buna karşılık birikmiş borçları bulunan belediyenin çalışmalara başlayabilmesi için geçen bir yıllık sürede mahalle toplantılarına katılımın kayda değer biçimde düştüğünü dile getiren Genro bunu müthiş bir hayal kırıklığı olarak tanımlasa da karara bağlanan işlerin yapılmaya başlandığının fark edilmesiyle birlikte mahallelilerin ilgisini geri kazandıklarını, “Katılımcı Bütçe’nin uğraşmaya değer” olduğunun anlaşıldığını aktarmıştır. Mahallelilerin katılımını sağlamak için çabalamak gerektiğine dikkat çeken Genro bu süreci şu şekilde özetlemiştir:¹³⁸

“İlk yıldan itibaren, belediye hiçbir yurttaş ideoloji veya partililik sebebiyle hor görmediğini açıkça göstermek için ısrarlı bir çabaya girişti. Sürekli olarak açık bir sürecin söz konusu olduğunu, her yurttaşın belediye karşısında eşit olduğunu, her yurttaşın gerekli gördüğü yatırımların savunucusu olabileceğini hatırlattı. Bunun için, karar sürecine aktif katılım ve seferber olma yeteneklerini kanıtlaması yeterliydi.”

Genel oyla seçilen bir başkan ve bir başkan yardımcısı tarafından yönetilen ve içinde belediyelerin de olduğu üye eyaletlerden oluşan federal bir devlet olan Brezilya’da yasama ile yürütme, eyalet ve belediye yönetimlerinde ayrılmıştır. Genel ve iki turlu çoğunluk oyuyla seçilen ve idari yetkilileri atayan belediye başkanı ve yardımcısı yürütmeyi temsil ederken; genel ve tek turlu nispi oyla farklı listeler üzerinden seçilen Belediye Meclisi, yasama gücünü oluşturur. Bu bakımdan, yürütmenin, Belediye Meclisi’nde çoğunluğu oluşturamayabileceği sistemde belediye yönetimi, bütçe, şehircilik projeleri, vergi alma gibi konularda önerilerde bulunarak meclis oyundan geçirmek zorundadır. Bununla beraber, 1988 tarihli Federal Anayasa’nın yürürlüğe girmesiyle başlayan ademi merkezileştirme politikaları, yerel yönetimlere, belediye anayasalarının kabulü, yerel vergilerin tanımlanması, eğitim, sağlık hizmetleri vb. alanlarda daha fazla yetki verilmesini sağlamıştır.¹³⁹ Porto Alegre Katılımcı Bütçe deneyimi sürecinde yöneticilerin, mevcut anayasanın katılımcılığa olanak tanıyan atıflarından yararlanarak bu deneyimi mümkün kıldıklarını belirten Gret ve Sintomer, kamu yönetiminde dönüşümün gerekli ve mümkün olduğu düşüncesini önce kentte hayata geçirdiklerini ve bunun da PT’nin sonraki yıllardaki

¹³⁷ Genro, Souza, *age*, 28-29.

¹³⁸ *age*, 30-31.

¹³⁹ *age*, 85.

seçim zaferlerinde etkisi olduğunun altını çizmişlerdir.¹⁴⁰ Öte yandan yasal olarak vergi düzenlemeleri yapabilen bir yerel yönetim için kaynak yaratma imkanları ile karşılaştırıldığında daha merkeziyetçi yönetim şekline sahip ülkelerde Türkiye gibi ülkelerde yasal sınırlılıkların kaynak ve proje geliştirmenin önünde engel teşkil edebileceğini gözden kaçırmamak gerekir.

Başlangıçta yasama (belediye) meclisinde PT'li belediye başkanlarının çoğunluğu elinde bulundurması birçok sorun yaratmış olsa da yasama meclisinin onayını alması gereken bütçe, katılımcı bütçe kurumları aracılığıyla yurttaşlar tarafından belirlendiği için bütçeye itiraz etmenin halkın talebine itiraz etmek anlamına geldiğini düşünen üyeler tarafından çoğunlukla onaylanmaktadır.¹⁴¹

PT adayları, 1989'dan sonraki iki seçimde de oylarını artırarak yasama meclisindeki üye sayılarını artırmışlardır. Katılımcı bütçe uygulamasının başarısının bir başka kanıtı olarak, 1998 seçimlerinde eyalet yönetimine de PT'nin başkan adayı Olivia Dutra seçilmiştir. "Porto Alegre Deneyiminden Çıkan İki Sonuç Üzerine" isimli çalışmasında Mustafa Bayram Mısır'ın görüşlerine yer verdiği Raul Pont'a göre, Porto Alegre deneyimine ilişkin olarak artan konsolidasyonun belirleyici unsuru "katılımcı demokrasi deneyimi" olmuştur.¹⁴²

Kamu kaynaklarının, halkın tercihlerine ve ihtiyaçlarına göre kullanılması mantığına dayanan katılımcı bütçe uygulaması, halkın yerel düzeydeki tercihleri ve ihtiyaçlarının belirlenmesini sağlayan halk toplantılarına dayanmaktadır. Katılımcı bütçe uygulamasının sorumlusu Ubiratan de Souza'nın, "teknokratik merkezi planlama yaklaşımının zıddı olan devrimci demokratik planlama" olarak tarif ettiği bu modelde kamu bütçesinin hazırlanması, üç temel bileşenin ortaklaşa yürüttüğü süreçle gerçekleştirilir: "Kentın on altı ilçesinde¹⁴³ örgütlenen halk (coğrafi temel), beş tematik komisyon içinde örgütlenen halk (tematik temel) ve belediye." Halk içindeki kültürel ve siyasi yakınlık kriterlerine dayanır biçimde kentın on altı ilçeye bölünmesiyle oluşturulan coğrafi temel üzerinde, halk gereksinimlerini ifade eder ve sekiz muhtemel öncelik (konut, semt yollarının yapımı, eğitim, sağlık, sosyal yardım,

¹⁴⁰ Marion Gret, Yves Sintomer, **Porto Alegre**, çev. Azer Kılıç, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2004) 10'dan aktaran Bayramoğlu, 2015, 136.

¹⁴¹ B. De Sousa Santos, "Participatory Budgeting in Porto Alegre: Toward a Redistributive Democracy", **Politics and Society**, c. 4, s. 26 (1998): 467.

¹⁴² Mısır, 2013, 125.

¹⁴³ Buradaki ilçe kavramı idari yapı olarak ilçeye değil, mahalleye benzetilebilir. bkz: Mısır, 2013, 128.

ulaşım ve trafik, temizlik, kentsel dzenleme) arasından dđrt tane öncelik belirler. Seçilen her tema içinde öncelik verilecek hizmetlerin ve yapılacak işlerin bir hiyerarşisini yapar. Mahallelerin üzerinde tüm kent ölçeğinde düşünmeye imkân sağlama amacıyla oluşturulan beş tematik komisyon ise kamu bütçesinin bütününe dair tartışmanın yürütüldüğü ve karara bağlandığı toplantılardır. Souza komisyonda ele alınan temaları şu şekilde sıralamıştır: Sağlık ve sosyal yardım, ulaşım ve trafik, iktisadi kalkınma ve vergi, eğitim, kültür ve eğlence-dinlenme, çevre düzenlemesini, temizliğı, konut ve şehirciliğı içeren kentsel gelişim ve kentin örgütlenmesi.¹⁴⁴

Katılımcı bütçenin ilk ayağını oluşturan mikro yerel düzeyde, mahalle veya sokak ölçeğinde örgütlenmiş küçük gruplar kendi meselelerini kamusal alanda tartışırlar. Kentin sosyal, demografik ve siyasal ölçütler temelinde on altı ilçeye bölünmesi ile oluşturulan bölgesel düzeyde ise her bir mahallenin sorunları karşılaştırmalı bir değerlendirme sürecinden geçirilerek puanlama sistemine dayanan bir yöntemle öncelikler belirlenir, Katılımcı Bütçe Konseyi için iki daimî konsey üyesi ve iki vekil seçilir. Mahalle ve ilçe toplantıları ile eş zamanlı olarak yürütölen tematik komisyonların her biri tarafından da Katılımcı Bütçe Konseyi için iki daimî konsey üyesi ve iki vekil seçilir. Piramidin en tepesinde yer alan Katılımcı Bütçe Konseyi, şehrin farklı bölgelerinin önceliklerini bir araya getirerek belediye yatırımlarının bölüştürölmesini sağlar. İlçelerden gelen otuz iki ve tematik komisyonlardan gelen 10 temsilcinin yanı sıra, bu Konsey, Belediye Çalışanları Sendikası'ndan bir ve Porto Alegre Sakin Dernekleri'nden bir temsilci içerir. Belediye yönetiminin, ikisi daimî ikisi vekil olmak üzere Katılımcı Bütçe Konseyi'nde yer almak üzere tayin ettiğı dört temsilcinin ikisi Gabinete de Planejamento'dan (GAPLAN, Planlama Kurulu) diğer ikisi de Coordenação de Relações com as Comunidades'den (CRC, Topluluk İlişkileri Koordinasyonu) gelir. Belediye yönetiminin temsilcileri, bütçe tartışması için gerekli olan teknik bilgileri ve kamu hizmet ve projelerine dair belediye yönetiminin önerilerini sunarlar, tartışmalara katılma hakları olmakla birlikte oy kullanma hakları yoktur.¹⁴⁵ İlçelerden ve komisyonlardan gelen temsilcilerle birlikte hazırlanan bütçe, Katılımcı Bütçe Konseyi'nde kabul edildikten sonra, Belediye Başkanı, GAPLAN ve Katılımcı Bütçe Konseyi'nin önerisi olarak, mevcut yasaların bütçe hazırlama yetkisini kendisine vermiş olduğı Belediye Meclisi'ne sunulur. Belediye

¹⁴⁴ Genro, Souza, *age*, 48-49.

¹⁴⁵ Santos, *age*, 467-469.

Meclisi'ndeki muhafazakâr çoğunluğa rağmen, bütçe genel olarak kabul edilse de kamu kaynaklarının yoksul kesimlere aktarılmasına karşı muhafazakâr çoğunluğun bütçeyi delmeye çalıştığı görülebilmektedir.¹⁴⁶

Katılımcı Bütçe'nin, yenilikçi bir mücadele aracı olarak, kentin on altı ilçesini yapılandıran Halk Konseyleri'ni getirdiğini söyleyen Belediye Başkanı Tarso Genro, deneyimi tüm ayrıntılarıyla anlattığı “Porto Alegre: Özgün Bir Belediyecilik Deneyimi” isimli çalışmada, Halk Konseyleri'ni, bağımsız kamuoyunun doğum, oluşum ve pekişme yerleri olarak tanımlamıştır. Genro, kamusal meselelerde bilginin ve kararların demokratikleşmesi yoluyla yaratılan yeni yurttaş tipini şöyle tarif etmiştir: “Geleneksel yurttaşlıktan, yani bireysel talepler, tecrit olmuş ve sonuçsuz isyanlar üzerine kurulu yurttaşlıktan kendini ayırtıran aktif, katılımcı, eleştirel bir yurttaşlık.” Yurttaşların bir kere oy verdikten sonra, bir sonraki seçime kadar evine döndüğü “son derece biçimsel özgürlüğün pratikteki eleştirisini” sunan katılımcı bütçe aracılığıyla Porto Alegre'de yurttaşlar doğrudan ve somut biçimde, hakları için mücadele yürütebilmektedirler.¹⁴⁷ Souza'ya göre, katılımcı bütçe, içinde toplumun kendi ortaklaşa yönetme sürecini kurduğu ve devlet üzerindeki toplumsal denetleme mekanizmalarını tanımladığı, bir kamusal alan yaratmıştır.¹⁴⁸

Seçilmişlerin, mahalle sakinlerinin ihtiyaçlarını kendilerinin belirlemesine olanak tanıdığı birçok katılımcı yerel yönetim sürecinde, sakinlerin mahallelerinden başka şeylerle ilgilenmelerinin makul görülmediği göz önünde bulundurulduğunda, Porto Alegre'de yurttaşlığa nitelikli bir işlevsellik kazandıran katılım süreci, yurttaşın kendi ihtiyaçlarını belirlemesinin yanı sıra, onları başka ihtiyaçlarla kıyaslamasını sağlayan kamusal bir tartışma ve yönetim alanı yaratmıştır.

Porto Alegre'de belediyenin siyasi bir katılımcı bütçe anlayışı getirmiş olmasının bilinçlenmeyi ortaya çıkardığının altının çizildiği aynı çalışmada, katılımcı bütçenin, belediye için basit bir yönetim aleti olmaktan fazlasını ifade ettiği belirtilmiş; bu uygulama, özellikle yurttaşlık bilincini artırmaya ve belediye yönetimini Brezilya

¹⁴⁶Mustafa Bayram Mısır, “Porto Alegre Deneyiminden Çıkan İki Sonuç Üzerine”, **Devrimci Halkçı Yerel Yönetimler: Umut ve Mücadele Mekânlarından Deneyimler**, haz. Ahmet Kerim Gültekin, İbrahim Gündoğdu (İstanbul: Patikakitap, 2013): 130.

¹⁴⁷ Genro, Souza, **age**, 23-27.

¹⁴⁸ **age**, 44.

Devleti'nin değişimini hedefleyen, daha geniş bir mücadelenin içine yerleştirmeye yarayan bir vasıta olarak değerlendirilmiştir.¹⁴⁹

Katılımcı bütçeyi yerel yönetim meselesine dair çok ileri bir deney olarak tanımlayan Genro'ya göre bu uygulama, temsili ve doğrudan demokrasi ilkelerini birleştiren yeni tip bir devlet yaratmanın evrensel biçimine doğru yönelir.¹⁵⁰ Öte yandan Mustafa Bayram Mısır, Porto Alegre Deneyiminden Çıkan İki Sonuç Üzerine isimli çalışmasında, devrimci Marksizmin devlet anlayışına değinerek, katılımcı bütçe uygulamasında öngörülen devlete dair ufka yönelik eleştirel yaklaşıma yer vermiştir. Bu anlayışa göre devlet, sınıflı bir toplumun somut siyasal biçimidir ve sınıfsız bir toplum, devletin siyasal biçiminin sönümlendiği bir toplumdur. Kamusal işlerin yürütülmesi için kamusal bir örgütün zorunluluğunun, devrimci Marksizmin devlete ilişkin görüşlerine yönelik eleştirilerin geliştirilmesine neden olduğunu da ekleyen Mısır bu noktada, Porto Alegre deneyimine ilişkin şu sorgulamayı gerekli görmüştür: “Katılımcı bütçe deneyiminin aktörleri de yeni tipte devlet görüşleri ile bu eleştirel fikirlere yaklaştıkları oranda, bu deneyimin kapitalist yasallık tarafından içerilmesini engelleyemediler.” Mısır bu doğrultuda, uygulamanın Dünya Bankası tarafından iyi yönetim modeli olarak standardize edilmeye çalışıldığından bahseder.¹⁵¹ Katılımcı bütçe uygulamasının hayata geçirildiği başka örneklerde uygulamanın, yönetimlerin kullandığı bir tür meşruiyet ve ikna aracı haline gelmekte olduğu, bu bahisteki tartışma başlıklarındandır.¹⁵²

Bununla beraber, Mısır'a göre bu sorunların varlığı, katılımcı bütçenin yarattığı devrimci olanakları ortadan kaldırmaz, çünkü her şeye rağmen bu deneyim, merkezi iktidarın karşısında sınırlı bir iktidarı kullanan belediyeler gibi kapitalist devletin birimi olarak yapılanmış siyasal alanlarda, kapitalizm koşulları altında, toplumsal özyönetime yönelen bir alternatifin, geliştirilebileceğini göstermiştir.¹⁵³

Bu bağlamda Löwy, bu deneyimlerin, neo-liberal politikaların hâkim olduğu, uluslararası borcun boğduğu, toplumsal eşitsizliğin dünyadaki en yüksek seviyelerden

¹⁴⁹ **age**, 73.

¹⁵⁰ Genro, Souza, **age**, 25.

¹⁵¹ Mısır, 2013, 132-134.

¹⁵² İbrahim Gündoğdu, “Batı'da Anti-Kapitalist Yerellikler, Politikalar ve Sonuçlar”, Mustafa Bayram Mısır, “Porto Alegre Deneyiminden Çıkan İki Sonuç Üzerine”, **Devrimci Halkçı Yerel Yönetimler: Umut ve Mücadele Mekânlarından Deneyimler**, haz. Ahmet Kerim Gültekin, İbrahim Gündoğdu (İstanbul: Patikakitap, 2013): 144.

¹⁵³ Mısır, 2013, 126.

birinde olduğu bir ÷lkede gerçekleştiğine dikkat çekerek, Porto Alegre deneyimini m÷him bir esin kaynağı olarak yorumlamıştır:

“Kapitalizmi, insanlık tarihinin aşılamaz ufku olarak veya neoliberalizmi, modernitenin tek m÷mk÷n biçimi olarak g÷rmeyi reddedenler için, Brezilya’daki sosyalist, ekolojik ve demokratik solun yenilikçi girişimleri, gelecek için bir umudu temsil etmektedir.”¹⁵⁴

2.4.3. Marinaleda Kom÷nal K÷y÷ (1979)

D÷nyanın kom÷nist k÷y olarak tanıdığı Marinaleda, Avrupa’nın ortasında barış ÷topyası sloganı ile inşa ettiği kom÷nal yerel y÷netim yaklaşımıyla adından s÷z ettiren deneyimler arasında yer almaktadır. İşpanya’nın End÷l÷s B÷lgesi’nin Sevilla kentine bağlı Marinaleda k÷y÷n÷n taban demokrasisi ve kom÷n ilkeleriyle idare ediliyor ve bunu 40 yıldır s÷rd÷r÷yor olması, mercek altına alınması gereken deneyimler arasında yer alması için önemli bir sebeptir.

Franco rejiminin yıkılmasından sonra 1979’da yapılan ilk serbest seçimleri Colectivo de Unidad de los Trabajadores (CUT, İşçi Birliği Kolektifi) kazanması ile birlikte başlayan ser÷venin halen devam ettiği Marinaleda’da, 1979’da 30 yaşında belediye başkanı seçilen Juan Manuel Snchez Gordillo halen belediye başkanı olarak g÷rev yapmaktadır. Medyada kom÷nist k÷y olarak yer bulan Marinaleda için bu tanımın doğru olmadığını belirten Gordillo, Marinaleda’yı sosyalizm, kom÷nizm ve h÷manizmin tek bir potada eritildiği yer olarak tasvir etmiştir.¹⁵⁵

End÷l÷s b÷lgesinin en yoksul yerleşim yerlerinden biri olan Marinaleda’da, 2011 yılı verilerine g÷re 2778 kişiden oluşan n÷fusun geçim kaynağı b÷y÷k oranda tarımdır. N÷fusun %2’sinin toprakların %50’sinin sahibi olduğu End÷l÷s B÷lgesinde yer alan Marinaleda’da yaşayanlar toprakların sahibi olan b÷y÷k aristokratların tarlalarında çok d÷ř÷k ÷cretlere çalışmak zorunda kalırlarken, Franco rejiminin 1975 yılında devrilmesinden sonra kendi zg÷rlükleri için m÷cadelelerine başladıklarını anlatmıştır Gordillo.¹⁵⁶

Franco rejiminin devrilmesinden sonra anayasal geçiş d÷neminin gerilimleri devam ederken End÷l÷s B÷lgesi’nde rg÷tlenme faaliyetleri başlamıştır. 1976’da kurulan Sindicato de Obreros del Campo’nun (SOC, Tarım İşçileri Sendikası)

¹⁵⁴ L÷wy, **age**, 87.

¹⁵⁵ Elisa, Menendez, “How a rural Spanish village has resisted capitalism- until now”, https://www.independent.co.uk/news/long_reads/communist-spanish-village-marinaleda-rural-juan-manuel-gordillo-sanchez-a8681526.html [06.01.2019]

¹⁵⁶ Menendez, **age**.

Marinaleda şubesi de aynı yıl açılmıştır. Gündelikçi işçilerin sendika seçimlerinde oy kullanmasını yasaklayan İspanyol sendika hukuku, saha işçilerinin %98'ini dışarıda bırakarak çok kalabalık bir sınıfın emek örgütleriyle bağını koparmaktaydı. Bu koşullarda gündelikçi emekçilerin sendikası olarak kurulan SOC, Endülüs köylülerin güvencesizliğine karşı doğrudan eyleme odaklanan bir siyaset yürütmekteydi. 1979'da SOC'un kardeş kuruluşu siyasi parti olan CUT kurulmuştur. Aynı yıl, faşist diktatörlüğün devrilmesinden sonra gerçekleşen ilk serbest seçimlerde Marinaleda'daki oyların %76'sını alarak belediye meclisinin on bir üyeliğinden dokuzunu kazanmış, Gordillo belediye başkanı seçilmiştir.¹⁵⁷

Seçimlerin ardından, “kanunlar, adetler, memurlar, alışkanlıklar, bütçeler, düzenlemeler ve İspanyol yerel yönetim standartları”nın iktidar araçları olduğunu farkettilerini söyleyen Gordillo, geleneksel iktidar yapılarını, “halka bir hayrı dokunmayan eski mekanizma” olarak tanımlamıştır. Gordillo, mevcut iktidar piramidini baş aşağı çevirerek karşı iktidarın inşa edilmesi için tüm Marinaledalılar'ın katılımı ile haftalık toplantılar gerçekleştirmeye başladıklarını anlatmıştır. El kaldırma usulüyle oy verilen doğrudan demokrasi uygulamasında, belediye meclisinin bütçesi, mahalli tarifeler ve vergiler, siyasi makamlar için kasaba içinden seçim yapılması, halkı doğrudan eyleme seferber etmeye yönelik kararlar alınmaya başlamıştır.¹⁵⁸

1980 yılında İspanya'da gözlerin Marinaleda'ya çevrilmesine neden olan ilk olay, 700 kişinin dokuz gün boyunca topluluk işsizlik fonlarında artış yapılması talebiyle “açlığa karşı açlık grevi” yapması olmuştur. Köydeki sosyo-ekonomik durumun katlanılmaz bir noktaya geldiği noktada gerçekleştirilen bu eylem, 17 Ağustos 1980'de “Endülüs'te açlık olduğunu herkes öğrenene kadar devam edeceğiz” manşetiyle El Pais'te haber olmuştur. Eylem neticesinde topluluk işsizlik fonlarında artış yapılması kabul edilse de bu ancak geçici bir çözümdü. Öte yandan internetin henüz olmadığı tarihlerde, açlık grevi boyunca yerli ve yabancı basınla beraber sanatçı ve entelektüellerin akın ettiği köy, medyanın gündemine oturmuştur. Medyanın bu ilgisinin köyü de değiştirdiğini söyleyen Hancox, eylemlerin sözcülüğünü yapan Gordillo'ya duyulan güvenin artmasının yanı sıra köylünün, bu süreçte kendi dönüştürücü güçlerini de fark ettiğine dikkat çekmiştir. Medyanın gözbebeği haline gelen Gordillo için Hancox şu yorumu yapmıştır: “Gençliğinden, sebatkarlığından ve

¹⁵⁷ Dan Hancox, **Dünyaya Kafa Tutan Köy**, (İstanbul: Metis Yayınları, 2016), 78-81.

¹⁵⁸ **age**, 82-97

otoriteleri ifrit etmenin yeni ve haber değeri taşıyan yollarını bulmadaki tartışmasız becerisinden etkilendikleri açıldı.”¹⁵⁹

Devam eden yıllarda Marinaleda’dadaki işsizlik ve yoksulluğun esas sebebi olan tarımsal yapının değişmesi için örgütlü eylemlerini sürdüren halk, “Tarlalarda kim çalışıyorsa, tarlalar onundur” sloganıyla bir dizi eylem gerçekleştirmişlerdir. Çiftlikleri, belediye binalarını işgal etmiş, grevler ve yürüyüşler organize etmiş, mitingler düzenlemişlerdir.¹⁶⁰ Bu süreçte ufak kazanımlar elde eden ancak hala işsiz ve yoksul olan Marinaleda halkı, 1985 yılında Infantado Dükü’ne ait on El Humosa arazisini işgal etmeye başlamışlardır. Yüzden fazla işgal işgal eylemi ve tutuklamalardan sonra 1200 hektarlık El Humosa arazisi 1991 yılında Marinaledalılara verilmiştir.¹⁶¹

Çiftliğin kazanılmasının ardından Marinaleda kooperatifi, olabildiğince fazla insana istihdam yaratmak amacıyla, ekim için en fazla insan emeği gerektiren ürünleri seçmiş ve hemen ekime başlamıştır. Bölgenin en yaygın tarım ürünü olan zeytin için zeytinyağı imalathanesi kurulmuştur. Köye daha fazla istihdam sağlamak için ikinci bir sanayi olarak işletme tesisi kurularak konservesi yapılacak envai çeşit biber, enginar, bakla, fasulye gibi başka ürünlerin de ekimi yapılmıştır.¹⁶²

Marinaleda kooperatifindeki bütün işler, hasadın ihtiyaçlarına ve miktarına bağlı olarak, vardiya sistemine dayanır. Eğer belli bir gruba iş düşüyorsa, köyü dolaşan bir kamyonetten hoparlörlerle bir akşam önceden bu duyurulur. Karşılıklı yardımlaşma ve iş birliği hem ilkesel hem de pratik düzeyde birçok çiftlik işinde geçerlidir.¹⁶³ Kasabanın kooperatifi kar dağıtımını yapmamakta, elde edilen bütün kar daha fazla istihdam yaratmak üzere yatırım yapılarak değerlendirilmektedir. Kooperatifteki 6,5 saatlik çalışma karşılığında herkes 47 avro maaş alır. Hangi ürünün ne zaman ekilip biçileceğine ilişkin kararlar tüm kooperatif üyelerinin katıldığı toplantılarda karara bağlanmaktadır. Ürünler Marinaleda dışındaki yerlerde de satılmakta, köyün web sitesinde “kooperatifimizin herhangi bir ürününü tüketiyorsanız, istihdama ve

¹⁵⁹ Hancox, **age**, 83-85

¹⁶⁰ Menendez, **age**.

¹⁶¹ Hancox, **age**, 100.

¹⁶² Menendez, **age**.

¹⁶³ Hancox, **age**, 106

toplumsal adalete katkıda bulunduğunuzu bilin. Bu alternatif dayanışma ekonomisi için neden desteğinizi göstermeyesiniz ki?” ibaresi yer almaktadır.¹⁶⁴

Marinaleda'nın sembolik değere sahip aktivitelerinden biri olan “Kızıl Pazar” ritüelinde, ayda bir kez pazar günü sabah sekizde belediye binası önünde toplanan halk, bireysel becerilerine ve oylamayla karar verilen acil ihtiyaçlara göre köyün ortak işlerini yapmak üzere çalışırlar. Özel teşebbüslerin yasak olmadığı köyde, küçük çapta özel kâra izin veren bir karma ekonomi uygulanmaktadır.¹⁶⁵ “Halkın refahı ve esenliğinin sınırı olmamalı” diyen Gordillo, Marinaleda'da bu doğrultuda sunulan hizmetleri şöyle sıralamıştır: “kablosuz internet bedava, halka açık yüzme havuzunda bütün bir yıl yüzmek üç avro, kreş aylık 12 avro.”¹⁶⁶ Aylık 15 avro ödeme karşılığında herkesin ev sahibi olabildiği Marinaleda'da, gerekli inşaat malzemeleri, Endülüs hükümeti tarafından sağlanmakta, bekleme listesine adını yazdıranlar sırası geldiğinde komşularının da yardımıyla kendi evlerini inşa etmektedirler. Marinaleda'da bu şekilde yapılmış 350 evin her biri 90 metrekare inşaat alanına ve 100 metrekare bahçe alanına sahiptir.¹⁶⁷ Teorik olarak kooperatife ait olan bu evlerde yaşayanlar ev üzerinde istedikleri değişikliği yapma hakkına sahiptir, Hancox buradaki asıl amacın, kimsenin mülkü üzerinden sermaye biriktirmediğinden ve bu şekilde konut piyasasında spekülasyon yaparak kar elde etmediğinden emin olmak olduğunu aktarmıştır.¹⁶⁸

Marinaleda, herkesin düşük ücretle ev sahibi olabildiği, işsizlik oranının %5 olduğu, 2700 nüfuslu köy olarak tanımlanabilecek bir yereldir. İşsizlik oranının, Mortgage kredilerini ödeyemedikleri için evlerinden çıkarılanların, güvencesiz ve düşük ücretlerle çalışmak yerine ülkeden göç etmeyi tercih eden gençlerin sayısının hızla arttığı İspanya'nın geri kalanı karşısında, kar güdüsüne değil, karşılıklı yardımlaşma ve kolektivizm esasına dayalı bir yerel yönetim anlayışının egemen olduğu Marinaleda başka bir dünyanın mümkün olabileceğinin somut kanıtı olarak giderek daha fazla ilgi çekici hale gelmektedir.

¹⁶⁴ Menendez, **age**

¹⁶⁵ Hancox, **age**, 116-119.

¹⁶⁶ **age**, 138

¹⁶⁷ Emma López Bahut, “Bottom-up Process in Marinaleda, Spain: Houses, Public Spaces and Landscape as Spatial Materialisation of Democracy.” **Defining Landscape Democracy** (2015): 38.

¹⁶⁸ Hancox, **age**, 40

Neo-liberal ekonomik büyüme doğrultusunda 1996 ile 2008 yılları arasında muazzam bir konut patlamasının yaşandığı İspanya, 2008’de kapitalist ekonomileri sarsan Mortgage krizinden en çok etkilenen Avrupa ülkelerindendir. Kısa süreli iş sözleşmeleri, güvencesiz ve yoksulluk sınırının altında kalan ücretlerle çalışanların sayısının her geçen arttığı İspanya’da, 2011 yılında yapılan emek reformları ile bu süreç hızlanmıştır.¹⁶⁹ Ekonomik çöküşle beraber işsiz sayısının altı milyona ulaştığı, mortgage alacaklıları tarafından evlerinden çıkarılanların sayısının 400 bine ulaştığı İspanya’da işsizlik, haciz ve borç rakamlarına karşı 2011’de Madrid’in Puerta de Sol meydanında işgal eylemleri başlamıştır. Kısa süre içinde ülke çapında yayılan gösterilerin ilk başladığı, 15 Mayıs 2011 tarihine atfen kendilerine 15M diyen protestocular, kapitalizmin krizinin cezasının kendilerine ödetilmesine isyan etmişlerdir.¹⁷⁰

2011 yılı boyunca basın aracılığı ile İspanya halkına kendilerinin yaptığı gibi kapitalist politikalar karşısında direnme çağrısı yapan Gordillo, Sevilla’daki eylemlerde de yaptığı konuşmalarda eylemcilere başka bir dünyanın mümkün olduğunu söylemiştir. “İspanya’yı vuran kriz, köyün müstesna tarihinin ve bugünkü eşsiz varoluşun her zamankinden de çok dikkat çekmesine ve krizin ortasında reel bir alternatif olarak öne çıkmasına neden oldu.” diyen Hancox, kriz sürecinde Marinaleda’da gelişen yerel yönetim anlayışının, daha fazla ilgi çektiğine değinmiştir. 15M hareketi Kasım 2011’de Endülüs çapındaki toplantılarını yapmak için Marinaleda’yı seçmiş, on binlerce kişinin geldiği köy ulusal çapta antikapitalist direnişin odaklarından biri haline gelmiştir. Hancox bu buluşma için şu yorumu yapmıştır: “Marinaleda, şartlar tamamen aleyhineyken Romalılara karşı cesurca direnen Asteriks’in köyü ise, 15M de imparatorluğun dört bir yanından onlarca insanın sihirli iksire belki de herkesin ulaşabileceğini aynı anda keşfetmesi gibiydi.”¹⁷¹

¹⁶⁹ Laurence Knight, “Spanish economy: What is to blame for its problems?”, <https://www.bbc.com/news/business-17753891> [10.01.2019].

¹⁷⁰ Dan Hancox, “Spain's communist model village”, <https://www.theguardian.com/world/2013/oct/20/marinaleda-spanish-communist-village-utopia> [10.01.2019].

¹⁷¹ Hancox, *age*, 180-186.

3. TÜRKİYE SİYASAL HAYATINDA YEREL YÖNETİMLER VE TOPLUMCU BELEDİYECİLİK

Osmanlı'dan Cumhuriyete kalan yerel yönetim mirasından başlamak üzere, Türkiye'de yerel yönetim yapılanmaları ve politikaları üzerinde derin etkiler bırakan gelişmeler göz önünde bulundurmadan, bugün yerel yönetimlerin “toplumcu uygulama” imkanlarını ve sınırlarını çizen siyasal ve yasal çerçeveyi anlamak mümkün olamayacaktır. Osmanlı'dan miras kalan ekonomik, siyasal ve toplumsal yapının, Türkiye Cumhuriyeti'nin idari yapısının şekillenmesinde etkisi olan Osmanlı İmparatorluğu'nun ardından Cumhuriyetin ilanı ile birlikte ekonomik kalkınma çabası, ulus devlet inşası ve modernleşme projesi, Türkiye'nin idari yapısının gelişimini de belirlemiştir.

“Yerel yönetimlerin kaynak ve yetkilerini, çevreye yönelik güvensizlikleri ışığında kısıtlama eğilimindeki merkezi hükümetlerin, bu kurumların yeteri kadar gelişmemesine sebep oldukları savunulur.”¹⁷² 1930'da ilk modern Belediye Kanunu 1580 sayılı Kanun kabul edilmiş olsa da tek parti döneminin belediyeçilik uygulamaları merkezin vesayetinin güçlenmesi ve yerel hizmetlerdeki etkinliğinin belirgin olarak görüldüğü dönem olarak kayda geçmiştir. 1961 Anayasası ile yerel yönetimlerin, mahalli özerk kuruluşlar olması karakteri kuvvetlenmiştir.¹⁷³ Bununla beraber, tek parti döneminde kentsel politikalar doğal olarak merkezi düzeyde ulusal devletin inşası mantığı çerçevesinde oluşturulurken çok partili dönemde de belediyelerin pratikte özerk bir yapı kazanmadıkları görülmektedir.¹⁷⁴ 70'li yıllara gelindiğinde özellikle İstanbul'da artan emek göçü ile beraber kentsel yoksulluk ve

¹⁷² Bayraktar, 2014, 56.

¹⁷³ Hatice Kurtuluş, Şükrü Aslan, “Üç Şehir Üç Başkan: Yeni Liberal Dönemde İstanbul, Ankara ve İzmir'de Sosyal Demokrat Belediyeçilik Deneyimi (1989-1994)”, **İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, s. 54 (2016), 21.

¹⁷⁴ Şükrü Aslan, “Yasalar ve Kamu Yönetiminin Politikaları Üzerinden Türkiye'de Gecekondu Sorunu”, **Yönetim Bilimleri Dergisi**, c. 6, s. 1 (2008): 159.

gecekondulaşma yerel siyasette de belirleyici unsurlar olmuşlardır.¹⁷⁵ Ekonomik ve toplumsal krizin yoğunlaştığı bu yıllar aynı zamanda Türkiye’de yerel yöneticilerin merkezin vesayeti ile yoğun biçimde kavga ettikleri, kentlerde yaşayanların ve özellikle kent yoksullarının yaşam koşullarının iyileştirilmesi için toplumcu uygulamaların hayata geçirildiği dönemdir. 1980’lerden itibaren ithal ikameye dayanan sanayileşme modelinin terk edilmesi ve sermayenin küresel dolaşım mantığına uygun, küresel sermaye ile bütünleşmeyi kolaylaştıracak yeni ekonomik politika ve programlarının benimsenmesi söz konusudur.¹⁷⁶ Yerelleşme gündeminin Türkiye siyasetinde de yer bulduğu, yerel yönetimlerin yetki ve kaynaklar bakımından önceki dönemlere kıyasla kapasitelerinin arttığı bu dönemde yerel demokrasi adına çok iyimser bir manzaranın ise görülmediği söylenebilir.¹⁷⁷ Bu yönüyle hakim yerelleşme eğilimlerinin sermayenin kar odaklı mantığı doğrultusunda geliştiği Türkiye’de yerel yönetimlerin, toplumsal refahı artırmaya yönelik toplumcu uygulamalardan ziyade ortaya çıkan yoksulluk sorunuyla mücadele için yardım ve bağışların dağıtıcısı pozisyonuyla ön plana çıktıkları gözlenebilmektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze değin yerel yönetim politikalarındaki eğilimlerin izlenebilmesi açısından, Türkiye kentleşme süreçlerini üç döneme ayıran Tarık Şengül’ün tanımlaması fikir vericidir:¹⁷⁸

“I. Dönem: (Ulus) Devletin Kentleşmesi 1923-50
II. Dönem: Emek Gücünün Kentleşmesi 1950-80
III. Dönem: Sermayenin Kentleşmesi 1980 sonrası”

3.1. Osmanlı İmparatorluğu’nun Yerel Yönetim Mirası

Türkiye tarihinde modern yerel yönetim modellerinde toplumcu belediyeçilik ilkelerinin gelişimi ancak batı tipi idari ve ekonomik sistemler arasında sayılan cumhuriyet dönemiyle başlayan bir tartışmadır. Osmanlı İmparatorluğu idari yapısının ve bu dönemde Batı’dan farklı dinamiklerin etkisiyle gelişen yerel yönetimlerin Türkiye’de yerel yönetimlerin gelişimine etkisi göz önünde bulundurulduğunda,

¹⁷⁵ Şükrü Aslan, “1970’lerde Politik Nitelikli Kentsel Hareketler: Mustafa Kemal-Gültepe ve Gülsuyu Mahalleleri Deneyimleri” **32. Dünya Şehircilik Günü Kolokiyumu Kentsel Yeniden Yapılanma: Kazananlar, Kaybedenler, 6-7-8- Kasım 2008**, (İstanbul: MSGSÜ İstanbul, 2008a): 793.

¹⁷⁶ Şükrü Aslan, **1 Mayıs Mahallesi 1980 Öncesi Toplumsal Mücadeleler ve Kent**, 5. bs. (İstanbul: İletişim Yayınları, 2016), 65.

¹⁷⁷ Bayraktar, 2014, 56-57.

¹⁷⁸ Şengül, **age**, 64.

Osmanlı İmparatorluğu'nun bu alandaki mirasının konu başlıklarından birisi haline gelmesi kaçınılmaz olmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun çağdaşı imparatorluklardan farklı idari ve ekonomik yapısı, kapitalist birikimin sınırlılığı ve buna bağlı olarak farklı kentleşme deneyimleri yaşamış olması, Türkiye'de yerel yönetim geçmişi tartışmalarının 1839 Tanzimat Fermanının gerisindeki tarihlere götürülmesini zorlaştırmaktadır.¹⁷⁹ Tanzimat Fermanı ile tesis edilen 'Muhassıl Meclisleri' dahi ancak beledi bir yönetimin erken uygulamaları arasında sayılabilir. Vilayet Meclislerinin oluşumunda yerel aktörlerin etkisini görmek için ise 1850'li yılları beklemek gerekecektir.¹⁸⁰

Türk Devlet geleneği içerisinde önemli aktörler olan ahi meslek birlikleri, loncalar ve vakıfların yanı sıra, bilhassa Balkanlar'da kilise ve yerel burjuva ailelerin üstlendikleri idari ve sosyal sorumluluklar, şüphesiz devlet otoritesinden bağımsız var olmamışlarsa da bunları modern yerel yönetim ve toplumculuk tartışmalarının bir parçası saymak mümkün görünmemektedir.¹⁸¹ Bununla beraber Şengül, batı feodalitesinin adem-i merkezîyetçi yapısından farklılıklar taşımakla birlikte Osmanlı İmparatorluğu'nda merkezi düzeyde örgütlenmiş toplumsal güçlerin dışındaki güçlerin de iktidar yapısı içinde temsiliyet olanağı bulduğu bir devlet örgütlenmesinin varlığına dikkat çekmiştir.¹⁸²

İmparatorluğun başkentinin önemli bir finans ve ticaret merkezi olan Beyoğlu bölgesinde, 6. Dairenin kurulması (1857) modern belediyeçilik tarihimizin başlangıcı olarak kabul edilir.¹⁸³ İstanbul Şehremaneti 1869'da faaliyetine başlarken Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi Galata ve Beyoğlu Daireleri yanı sıra başkent geneli için geçerli kılınmıştır. Dersaadet Belediye Yasası (1877) ile 14 olan daire sayısı 20'ye çıkarılmıştır. Bugünün İl Özel İdarelerine karşılık geldiği düşünülebilecek Meclis-i Umumiler'in yetkileri de aynı dönemde İdare-i Umumiye Vilayet Nizamnamesi ile genişletilmiş ancak, katı merkezi vesayet esaslarına göre çalışmışlardır. Temelleri bu dönemde atılan İl Özel İdareleri mevzuatının tadilatı ancak 2005 yılında mümkün

¹⁷⁹ Çukurçayır, 2009, 64.

¹⁸⁰ Çukurçayır, 2002, 166

¹⁸¹ Akif Çukurçayır, **Yerel Yönetim Kuram, Kurum ve Yeni Yaklaşımlar** (Konya: Çizgi Kitabevi, 2011), 148.

¹⁸² Şengül, **age**, 101,102.

¹⁸³ İlhan Tekeli, **Cumhuriyetin Belediyeçilik Öyküsü (1923-1990)**, (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2009), 32.

olmuştur.¹⁸⁴ Osmanlı İmparatorluğundan, Cumhuriyete idari olarak tesis edilmiş 389 belediye devredilmiş olsa da bu belediyelerin yalnızca yirmisinde içme suyu, dördünde elektrik şebekesi ve yalnızca on yedisinde mezbaha vardır.¹⁸⁵

Osmanlı devlet geleneği, Cumhuriyet'in yerel yönetim öyküsüne ancak kısa süreli ve başarısı oldukça tartışmalı reformist politikalar döneminde ürettikleriyle sınırlı katkı sunabilmiştir. Yine de Cumhuriyet'in başkenti Ankara Şehremanetinin 1924'te kurulmasını takip eden günlerde idari yapılanmasını sağlamakta zorlanması üzerine, İstanbul Şehremaneti deneyimi olan Haydar Bey'in göreve getirilmesi bu sınırlı deneyimin dahi öneminin altını çizmektedir.¹⁸⁶

3.2. Erken Cumhuriyet ve Tek Parti Döneminde Yerel Yönetimler

“Hem Osmanlı dönemi hem de Cumhuriyet dönemi yerel yönetimleri demokratik kaygılardan çok, yerel kamu hizmetlerinin etkin ve ucuz olarak sağlanması amacıyla tesis edilmişlerdir.”¹⁸⁷ Daha milli mücadele günlerinde izleri bulunabilecek yerel idari yapılanma ilkelerine 1921 Tarihli Kanun-i Esasi'de tesadüf edilir. Devletin idari yapısının tanımlandığı 10. Maddesi ülkeyi idari olarak vilayetlere böler ve ardından seçimle göreve gelmiş olmalarını şart koştuğu vilayet meclisinin görev ve sorumluluk alanlarını, iç yapısını tarif eder; 14. Madde, vilayette merkezi idarenin çıkarını koşulsuz korumak üzere Valiyi yetkili kılmıştır. Kanun, seçilmiş vilayet birimleri ve merkezi idare tasarrufları arasında vuku bulabilecek her türlü ihtilafta yine Valiyi yetkili kılmıştır.¹⁸⁸ 1924 Kanun-i Esasi de aynı ilkeleri tekrar etmiştir.¹⁸⁹ 1921 Anayasası, vilayetlerin yetki genişliği ve özerkliği esasına atıf yaparken, 1924 Anayasası vilayet özerkliğinin devletin üniter yapısını tehdit edebileceği endişesiyle yetki genişliğini tanımış ancak vilayetin yönetim birimlerinin yalnızca tüzel kişiliğini tanımlamıştır.¹⁹⁰ Aslan, 1930'lara kadar sürecek olan bu yönetsel yapının, adem-i merkeziyetçi bir idari yapı öneren ancak uygulanamayacak olan 1921 Anayasası ile

¹⁸⁴ Keleş, *age*, 157-159.

¹⁸⁵ Çukurçayır, 2011, 163.

¹⁸⁶ Tekeli, 2009, 43.

¹⁸⁷ Çukurçayır, 2011, 158.

¹⁸⁸ **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası**, 1921, Md. 14.

¹⁸⁹ Keleş, *age*, 162.

¹⁹⁰ Çukurçayır, 2002, 173.

değil, daha merkezîyetçi bir idari yapıyı benimseyen 1924 Anayasası çerçevesinde 1930 yılında yeniden şekillenecek olduğunun altını çizmiştir.¹⁹¹

Balkan Savaşları'ndan bu yana ekonomik ve beşerî birikimini büyük ölçüde yitirmiş ve üzerinde kurulduğu topraklarda savaşılmış Cumhuriyet'in önünde aciliyetle çözüm bekleyen iki büyük şehircilik sorunu vardır. Türkiye'nin yerel yönetim deneyiminin şekillenmesine de etki eden iki büyük sorundan birincisi Ankara'nın imaridir. "Gecekondu olgusu, ilk olarak 1930'larda Ankara'da "baraka" olarak adlandırılan evlerin ortaya çıkmasıyla gündeme gelmiştir."¹⁹²

Ankara, Cumhuriyetin modernist politikalarının vitrini olarak görülmüştür. Ankara'nın yeniden imarında yaşanan sorunlar ve bu sorunların üstesinden gelinme yolları Türkiye Kamu Politikası üzerinde derin etkiler bırakmıştır. Ankara deneyimi, 1930 yılında yürürlüğe giren 1580 Sayılı Belediye Kanunun öncesindeki düzenlemeler de dahil olmak üzere Türkiye'nin ilk yerel idare mevzuatının oluşumunda oldukça etkili olmuştur.¹⁹³

Cumhuriyet'in siyasal nitelik taşıyan geç modernite projesinin önemli bir dayanağının sanayileşmeyle birlikte mekânsal düzenleme olduğuna dikkat çektikleri çalışmalarında, Türkün, Aslan ve Şen başkent olarak seçilen Ankara'nın, bir yaşantı kalıbı oluşturulmak üzere sembolik ve estetik olarak Batı'da ortaya çıkan kentleşme biçimlerine benzer şekilde düzenlendiğini vurgulamışlardır.¹⁹⁴

Cumhuriyetin önündeki bir diğer önemli şehircilik sorunu da Yunan işgalinde yerle bir edilen Batı Cephesi şehirleridir.¹⁹⁵ Kaynak bulmakta güçlük çeken devletin ekonomisi 1929 Ekonomik Buhranı ile sarsılmaya devam etmiştir. Buhran en çok Türkiye gibi tarıma dayalı ülke ekonomilerini vurmuştur.¹⁹⁶ Buhran yıllarıyla başlayan, İkinci Dünya Savaşı sonrası yıllarda Kıta Avrupa'sında Keynesçi iktisat politikaları ile beraber 'refah devleti uygulamaları' yaygınlaşmıştır. Keynesçi iktisat

¹⁹¹ Kurtuluş, Aslan, 2016, 21.

¹⁹² Asuman Türkün, Şükrü Aslan, Besime Şen, "1923-1980 Döneminde Kentsel Politikalar ve İstanbul'da Konut Alanlarının Gelişimi Mevzuat, Aktörler ve Hakim Söylem", **Mülk Mahal, İnsan İstanbul'da Kentsel Dönüşüm**, der. Asuman Türkün, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2014): 46.

¹⁹³ Tekeli, 2009, 42-48.

¹⁹⁴ Türkün, Aslan, Şen, *age*, 48.

¹⁹⁵ Tekeli, 2009, 7.

¹⁹⁶ Keleş, *age*, 216.

politikaları, devletin ekonomik etkinliğini harekete geçirirken, bu süreçte kamu gelirlerinin toplanması ve yeniden dağılımında devletin rolü güçlenmiştir.¹⁹⁷

Tek parti iktidarı yıllarında liberal ekonominin kurallarına riayet edilmekte olsa da 1929 Ekonomik Buhranı'nın yarattığı olumsuz sonuçların etkisinin yanı sıra özel teşebbüsün az gelişmişliğine bağlı olarak devletin ekonomik girişimlerde bulunması mecburiyeti söz konusu olmuştur. 1934'te yürürlüğe giren Beşinci Beş Yıllık Sanayi Planı'na göre hammaddelerin ithal edilmesinden önce yurtiçinden temin edilmesi ve sanayi kollarının devletçe kurulması hedeflenerek ithal ikameci sanayileşme hamlesi başlatılmıştır.¹⁹⁸ 1940'ta çıkarılan Milli Koruma Kanunuyla cisimleşen aşırı korumacı politikalar, 1930'lar boyunca sağlanan devletçi kalkınmanın yarattığı ivmeyi düşürmüştür.¹⁹⁹

1930 yılında yürürlüğe giren 1580 Sayılı Belediye Kanunu, 76 başlıkta yerel idarelerin görev ve sorumluluklarını listelemiştir.²⁰⁰ 1930-1945 arası dönemde merkezi idarenin taşra örgütleri olan İl Özel İdareleri'nin etkinliği, belediyelere göre daha yoğundur. 1945 sonrasında İl Özel İdareleri etkinliklerini merkezi idare karşısında kaybetmeye başlayınca belediyeler bu sayede görece önem kazanmaya başlamıştır.²⁰¹ 1530 Sayılı kanun; havagazı, elektrik, su ve tramvay hizmetlerini belediyelerin görev ve sorumlulukları arasında sayar. Bununla beraber, belediyelere, imtiyazları 40 yılı geçmemek kaydıyla özel teşebbüslerle ortaklıklar kurma hakkı verir. Öte yandan, birkaç Anadolu şehri dışında bu hizmetler daha çok yabancı şirketler tarafından verilmiş, 1932 senesinde 15 yıl sürecek 'devletleştirme' süreci başlamış ve ardından kentsel altyapı hizmetleri belediyelere devredilmiştir.²⁰² 1580 Sayılı Belediye Kanunu'nun öngördüğü belediyeçilik toplumsal karakterlidir ancak belediyelerin üretim yapabilecekleri alanlar sınırlandırılmış, bunlar da ihtiyari görevler arasında sayılmıştır.²⁰³ Kanun tek dereceli seçimi şart koşmuş, 'hemşerilik hukukunu' tanımlamış ve karar süreçlerine katılımı ilgili düzenlemeler getirmiş olsa da

¹⁹⁷ Gül, 1995, 65-66.

¹⁹⁸ Türkün, Aslan, Şen, **age**, 48

¹⁹⁹ Mustafa Aydın, "Kafkasya ve Orta Asya'yla İlişkiler", **Türk Dış Politikası**, ed. Baskın Oran, 5. bs. (İstanbul: İletişim Yayınları, 2003): 389.

²⁰⁰ Tekeli, 2009, 260.

²⁰¹ Gül, 1995, 103.

²⁰² Tekeli, 2009, 70-76.

²⁰³ Şenol Adıgüzel, "Türkiye'de 'Belediyeçilik Anlayışı'nın Dönüşümünü Küreselleşme Üzerinden Okumak", **Toplumcu Belediyeçilik Teorik Yaklaşımlar Türkiye Uygulamaları**, der. İhsan Kamalak, Hüseyin Gül (İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2009): 105.

uygulamada bunların örneklerini bulmak güçtür.²⁰⁴ Belediyelere oldukça geniş bir görev alanı tanımlayan Belediye Yasasına rağmen, yerel yönetimlerin kentsel alana müdahaleleri, çöp toplama, sınırlı ulaşım hizmeti sunma, yol bakım ve onarımı gibi sınırlı bir alanı içermiştir. Şengül'e göre "Yapısal olarak ortaya çıkan sınırlamada, Türkiye'nin siyasal dengeleri içinde kaynakların endüstrileşmeye yönlendirilmesi ve kentsel yatırımların sınırlı tutulması yatmaktadır."²⁰⁵

Belediyelerin kaynak geliştirmekte zorluklar yaşadığı bu dönemde, İzmir Belediye Başkanı Behçet Uz (1931-1941), yeni imar alanlarının açılması, şehrin turistik tanıtımı ve tasarruf tedbirleri ile beraber şehre Yamanlar içme suyunu getirmiş ve bir de çocuk hastanesi yapılmasını sağlamıştır.²⁰⁶ Aktif nakit ve finansal varlık yönetimi ve kamulaştırmalarla yeni imar alanları açılması yoluyla belediye gelirlerinde artış sağlamayı başaran bir diğer isim de 1950 yılında Kayseri Belediye Başkanlığı koltuğuna oturan Osman Kavuncu'dur.²⁰⁷

Türkiye kentleri dönem itibariyle büyüme içerisinde değildir. Ankara dışında göç alan il neredeyse yoktur. Ankara'da baş gösteren konut sorunu, yerel idarelerin konut üretiminde sorumluluk almasına yönelik ilk adımların atılmasını da sağlamıştır.

"1925-1950 döneminde ülke ortalamasının üzerinde büyüyen ve ciddi anlamda konut açığının yaşandığı tek kent Ankara'dır. Ankara'nın başkent olarak yeni işlevleri ve bunun gerektirdiği inşaa faaliyetleri ve özellikle hizmet sektöründe hızla artan emek talebi kentte çok ciddi bir nüfus artışına neden olmuştur. Konut arzının yetersizliği sonucu devlet doğrudan konut üretimine katılmıştır; özellikle bu dönemde memurlar için konut üretmek önemli bir politikadır."²⁰⁸

1947 yılında İller Bankası'nın desteği ile Ankara Yeni Mahalle'nin inşası başlamış, projenin başarıyla sonuçlanması üzerine bir benzeri yine Ankara Etlik'te hayata geçirilmiştir.²⁰⁹ Ülkedeki sanayileşmeye bağlı olarak artan fabrikalarda çalışan işçilerin barınma sorununun çözümü için işçi lojmanlarının desteklenmesi, kooperatifleşme koşulu ile ucuz faizli kredi imkanları sağlanması gibi yöntemler geliştirilmiştir.²¹⁰

²⁰⁴ Çukurçayır, 2011, 160.

²⁰⁵ Şengül, **age**, 103.

²⁰⁶ Tekeli, 2009, 101-107.

²⁰⁷ Tekeli, 2009, 156-157.

²⁰⁸ Türkün, Aslan, Şen, **age**, 49-50

²⁰⁹ Tekeli, 2009, 160-164.

²¹⁰ Türkün, Aslan, Şen, **age**, 50

3.3. 1950'lerden Sonra Belediyecilik Deneyimleri

Mayıs 1950 seçimlerinde Demokrat Parti iktidara gelmiştir. Tek parti iktidarının sembolü 'radikal modernleşme' bu dönemde yerini 'popülist modernleşme' politikalarına bırakmıştır.²¹¹ Çok partili sisteme geçiş ile belediyeler ve belediyecilik de artık siyasi partilerin gündeminde ciddiyeti artan başlıklardan biri olmaya başlamıştır. Çok partili siyasal yaşam, artan kentleşme, nüfus ve olgunlaşan demokratik toplum, yerel siyaset ve belediyelerin giderek daha önemli hale gelmesinde etkili olmuştur. 1945 yılında Türk Belediyecilik Derneği kurulmuş, merkezi yönetim vesayetinin gevşetilmesi için çaba göstermeye başlamıştır.²¹² Belediye Başkanlarının seçimle göreve gelmesini sağlamaya çalışmak, derneğin bir diğer önemli çalışması olmuştur.²¹³ 17 Kasım 1963 yılında genel seçim ile beraber yapılan ilk yerel seçim ile Belediye Başkanlarının, Belediye Meclisi içerisinde seçilmesi ya da vali/belediye başkanı uygulamaları terk edilmiştir.²¹⁴ Ancak çok partili dönemde de belediyelerin özerk bir yapı kazanamadığı görülmektedir.

1960'lı yıllara kadar olan dönemde belediye başkanlarının merkezi yönetimce atanması, belediye meclis üyelerinin seçimlerle belirlenmesi söz konusudur. Şengül, bu durumun yerel yönetimlerdeki temsiliyet yapısına ilişkin anlayışı yansıttığı görüşündedir. Bu yapıda belediye başkanları, merkezi yönetimin temsilciliğini yaparken, meclisler yerel düzeyde güçlü grupların temsilcisi olmaktadır ancak bu yapı içerisinde çalışan sınıfların yerel yönetimler düzeyindeki temsiliyeti sınırlı kalmıştır. Şengül, çalışan sınıfları ilgilendiren eğitim, sağlık, konut ve bezeri kolektif tüketim araçlarının üretiminin merkezi otoritenin sorumluluk alanında kaldığını ifade etmiştir. 50'li yılların sonuna kadar varlığını sürdüren bu idari yapının 70'li yılların başına kadar önemli bir muhalefet ile karşılaşmadığını söyleyen Şengül, 50'li yıllardan itibaren kır kökenli göç sonucu ortaya çıkan kentleşme olgusunun kentlerin yapısını değiştirmeye başladığını, başta konut ve altyapı alanında kentsel sorunların büyümesine yol açtığını belirtmiştir. Kır yoksullarının kent yoksullarına dönüştüğü bu süreçte göçmen nüfusun kentin dışlanan kesimleri olma özelliği 70'li yıllarda kentsel

²¹¹ Tekeli, 2009, 10.

²¹² *age*, 126.

²¹³ Çukurçayır, 2011, 157.

²¹⁴ Çukurçayır, 2002, 181.

düzeyde sol bir radikalleşmenin temellerini hazırlayacak, yerel yönetimlerdeki mevcut yapılanmaya karşı muhalefet geliştirecektir.²¹⁵

1945 sonrasında Kıta Avrupası'nda refah devleti uygulamaları güç kazanırken, Türkiye ekonomide özel sermaye payının ve birikiminin artırılması sorunuyla karşı karşıyadır. Türkiye'nin kalkınma sorunu sınırlı kamu sermayesi ile çözülememiş, savaş öncesinde takip edilen sanayi öncelikli kalkınma hamlesi yerini makineleşmiş tarım stratejisine bırakmıştır. "Nitekim 1948-1950 yılları arası alınan Marshall Yardımı'nın traktör ithalatı ve karayollarının yurt çapında geliştirilmesi yönünde değerlendirilmesiyle kapitalist tarımsal üretimin de altyapısı oluşturulmuştur."²¹⁶ Türkiye'ye 'Avrupa'nın manavı' olmayı salık veren Marshall Planı (1948) yardımlarıyla tarıma önemli yatırımlar yapılmıştır. Bretton Woods Sistemi (1944) ile kurulan IMF ve Dünya Bankası'nın Türkiye ile ilişkileri, bu tarihlerden itibaren güçlenmeye başlamıştır.²¹⁷ Makineleşmiş tarıma yapılan bu yatırımlar, köyde ihtiyaç fazlası nüfusun ortaya çıkmasına ve 1950'li yıllardan başlayarak, bu fazlanın kentlere hareket etmesine sebep olmuş, Türkiye kentleşme sürecinin en önemli belirleyeni haline gelmiştir.²¹⁸ Göç eden nüfusun büyük kısmının yöneldiği İstanbul'da ortaya çıkan barınma sorunu, meselenin çözümünde kurumsal yetki ve sorumluluklarda düzenleme yapılması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. İlk olarak 1951 yılında 5656 sayılı ek düzenleme ile Belediye Kanunu'nda konut üretimi, belediyelerin zorunlu görevlerinden biri olarak tanımlanmış, kentlerin ve köylerin imarının zorunluluk haline gelmesi ile 1958 yılında İmar ve İskân Bakanlığı kurulmuştur.²¹⁹ Demokrat Parti iktidarı (1950-1960) döneminde yerel yönetimler mevzuatına ilişkin yapılan değişikliklerden bir diğeri de 1956 yılında İmar ve İskân Kanunlarının yürürlüğe girmesidir. Adnan Menderes Hükümeti'nin İstanbul'da hayata geçirdiği imar düzenlemeleri bugün dahi tartışma konusu olmakla birlikte, dönemin kamu politikasının tipik bir merkezi uygulamasıdır.²²⁰ Öte yandan "bu düzenlemeler, kente göç ederek sanayinin emek gücünü oluşturan dar gelirli çalışan kesimlerin formel konut piyasası içinde konut edinebilmelerinin koşullarını yaratmaya yetmemiştir."²²¹

²¹⁵ Şengül, *age*, 103-105.

²¹⁶ Türkün, Aslan, Şen, *age*, 51.

²¹⁷ Melek Fırat, "Yunanistan'la İlişkiler", *Türk Dış Politikası*, ed. Baskın Oran, 5. bs.(İstanbul: İletişim Yayınları, 2003): 480.

²¹⁸ Şengül, *age*, 76.

²¹⁹ Türkün, Aslan, Şen, *age*, 52.

²²⁰ Tekeli, 2009, 126.

²²¹ Türkün, Aslan, Şen, *age*, 52.

Bu minvalde geliştirilen kentsel politikaların, kent yoksullarının barınma sorununu çözmediğini vurgulayan Aslan, Türkiye’de kamunun kentsel politika oluşturma sürecine ilişkin şu tespiti yapmıştır:²²²

“... kamunun kentsel politika oluşturma süreci ve biçimleri açısından bakıldığında genellikle gelişmeleri öngören değil, izledikçe çözüm aramaya başlayan bir çizgi üzerinde olduğu görülmektedir. Bu ardıl pozisyon, kamunun kentsel sorunları, ortaya çıkmadan önce önleyen değil, ortaya çıktıktan sonra çözümünü sağlamaya çalışan bir siyasi pratik içinde durmasına neden olmuştur. Bu durum kamu yönetiminin kentsel sorunlar karşısında hem edilgen bir pozisyon içinde bulunmasına hem de oluşturduğu/geliştirdiği kentsel politikaların tutarlıktan yoksun kalmasına yol açmıştır.”

1960 Askeri Darbesi’yle çok partili demokratik rejim kesintiye uğramış, planlı ekonomi dönemine geçilmiştir.²²³ 1961 Anayasası’nda yerel yönetim, “Vilayet, belediye ve köylerin mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere, karar organları seçikle iş başına gelen kamu tüzel kişilikleri” olarak tanımlanmıştır.²²⁴ 1963 senesinde yapılan ilk yerel seçimlerde, İstanbul’da seçimleri kazanan Adalet Partisi’nden (AP) Nuri Erdoğan’ın kamu görevinden zamanında istifa etmemiş olması nedeniyle itiraz eden Cumhuriyet Halk Partisi’nden (CHP) Haşim İşcan Belediye Başkanı olmuştur. Aynı seçimlerde Ankara’da CHP’den Halil Sezai Erkut, İzmir’de AP’den Osman Kibar Belediye Başkanı seçilmişlerdir.²²⁵ Kentte yaşayanların verdiği oylarla seçilen ilk yerel yöneticilerden biri olan Osman Kibar, İzmir Belediye Başkanlığı (1963-1973) döneminde, kaynak sorunlarını çözme gayreti ile belediyeye asfalt tesisi açtırmış, bu girişimi ona ‘Asfalt Osman’ namıyla ülke genelinde popülerlik kazandırmıştır.²²⁶

Türkiye’nin makro tarım politikaları ve sanayileşmeyle birlikte kente emek göçünün artarak devam ettiği 60’lı yıllar boyunca çözüm getirilemeyen konut sorununa bağlı olarak gecekondu mahalleleri artmakta, nüfusları kalabalıklaşmaktadır. Bu yıllarda hakim siyasette eğilim, gecekonduların iyileştirilmesi, bu bölgelere kamu hizmeti götürülmesi ve kente göç edenlerin barınacakları konut üretiminin sağlanması yönündedir.²²⁷ 1961 Anayasası’nın 49. maddesinin “Devlet, yoksul ve dar gelirli ailelerin, sağlık şartlarına uygun konut ihtiyaçlarını karşılayıcı tedbirler alır.” hükmüne yer verilen Türkün, Aslan ve Şen’in çalışmasında, lüks konut yerine kiralık ucuz konutların yapımı ile arsa spekülasyonunun önlenmesinin hedeflendiğine dikkat

²²² Aslan, 2008a, 158.

²²³ Türkün, Aslan, Şen, *age*, 52.

²²⁴ Çukurçayır, 2002, 176

²²⁵ Kurtuluş, Aslan, 2016, 21.

²²⁶ Tekeli, 2009, 222-224.

²²⁷ Aslan, 2008a, 162

çekilmiştir.²²⁸ Bu dönemde resmi söylemin gecekondulaşma olgusuna ilişkin en önemli belgelerinden biri 1966 yılında çıkarılan Gecekondulaşma Kanunu'dur. Kanuna göre Emlak Bankası bünyesinde kurulması öngörülen fonlar, o tarihte ihtiyaç sahiplerine yönelik halk konutu üretme amacını da içermektedir.²²⁹ Bu dönemde geliştirilen politikalar ve çıkarılan yasalarda bir toplumsal vaka olarak kabul edilen ve kentsel sorun olarak ele alınan gecekondulaşmanın çözümünde toplumsal yararın ihmal edilmediğine dikkat çeken Aslan, bu politik tercihte dönemin sosyal refah devleti olmanın asgari gerekliliklerinin teorik olarak kabul edilmiş olmasının etkili olduğunu belirtmiştir.²³⁰

Belediye başkanlarının yerel seçimler yoluyla belirlenmeye başlamasının, kentlerin mahalli müşterek ihtiyaçlarının giderilmesinde yerelleşme eğiliminin ortaya çıkmasını sağlamadığı görülmektedir. Kentsel alt yapı sorunları, Devlet Su İşleri, Türkiye Elektrik Kurumu gibi merkezi yönetime bağlı birimlerin teşekkülüyle çözülmeye çalışılmış, bu kararlarla merkezi yönetimin yerel idareler karşısındaki ezici gücü pekiştirilmiştir.²³¹ 60'lı yıllar boyunca Avrupa'da sosyal refah devletlerinde, sosyal politika alanında daha işlevsel bir pozisyonda yer alan yerel yönetimlerin, Türkiye'de yetki ve kaynaklarının sınırlı kaldığı gözlenebilmektedir.

Türkiye'nin, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Batı Bloğunun ve liberal kapitalist dünyanın bir parçası olduğunun emareleri güç kazanırken, Kıta Avrupa'sı liberal devletlerinin yerelleşme eğilimi aynı öneme sahip olmamıştır. 1970'li yıllarda azalmaya başlamakla birlikte, dönem boyunca sosyal yardımlar, ekonominin de el verdiği ölçüde, merkezi idare eliyle yürütülmeye çalışılmıştır.²³² Keynesçi ekonomilerin, yoksulluğu bir sorun olmaktan çıkaracağı ve istihdamı arttıracacağı fikri 1970'lere değin Türkiye'de de egemen olmuştur.²³³

Kamu hizmetlerinin yerelleşme eğilimi halen çok zayıf olmakla birlikte, 1971'de Zonguldak-Kozlu-Kilimli-Çatalağzı Belediyeler Birliği, 1973'te Marmara ve

²²⁸ Türkün, Aslan, Şen, *age*, 71

²²⁹ Şükrü Aslan, "Güncelden Geçmişe Türkiye'de "Gecekondulaşma Meselesi" Üzerine Yeniden Düşünmek", **Kent Üzerine Özgün Yazılar**, haz. Cem Ergun, Muharrem Güneş, Ayşe Dericioğulları Ergun (İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2013): 97-98.

²³⁰ Aslan, 2013, 99.

²³¹ Tekeli, 2009, 206.

²³² İhsan Kamalak, Hüseyin Gül, Eylem Beyazıt, "Sosyal Demokrat İlkelerin Yerel Düzeyde Uygulanması Üzerine Bir Deneme: Türkiye Örneği", **Toplumcu Belediyecilik Teorik Yaklaşımlar Türkiye Uygulamaları**, der. İhsan Kamalak, Hüseyin Gül (İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2009): 28

²³³ Gül, 1995, 78.

Boğazlar Belediyeleri Birliği kurulmasıyla, yerel yönetimlerin güç kazanma gayretleri devam etmiştir.²³⁴

3.4. Toplumcu Belediyecilik Deneyimleri

Toplumcu belediyecilik, yeni belediyecilik, demokratik belediyecilik gibi farklı isimlerle ifade edilen kent yönetimi pratikleri, 1973-1980 döneminde Türkiye'nin önemli kentlerinde CHP'nin uzunca bir dönemden sonra belediye başkanlıklarını kazanmasıyla başlamıştır. 1973 seçimlerinde "CHP, 33 ilin belediye başkanlığını kazanırken, AP 22 ilin belediye başkanlığını alabilmiştir. Bu seçimlerde ilk defa CHP üç büyük kentin belediye başkanlığını kazanmıştır."²³⁵ Bu dönem, Ankara'da Vedat Dalokay (1973-77) ve Ali Dinçer (1977-80), İstanbul'da Ahmet İsvan (1973-77) ve Aytekin Kotil (1977-80), İzmir'de İhsan Alyanak (1973-1980), Adana'da Ege Bagatur (1973-77) ve Selahattin Çolak (1977-80), Mersin'de Kaya Mutlu (1973-80) ve İzmit'te Erol Köse (1973-77) belediye başkanlığı dönemlerini ifade eder.²³⁶

1973 yerel seçimlerine giderken CHP ve AP seçim bildirgelerinde önemli farklılıklar yoktur. Temel kentsel hizmetlerin ve dar alanlı proje vaatlerinin öne çıktığı bir seçim çalışması izlenmiştir.²³⁷ 1973 Yerel Seçimlerine, 'belediyelerin idari ve finansal olarak güçlendirilmesi, sağlık ve sosyal hizmetlerin artırılması vb. başlıklardan oluşan bir programla katılan bir diğer parti de Milli Selamet Partisi'dir.²³⁸ Batuman, CHP'nin bu dönemde kentleşme sürecinin yarattığı politik potansiyellerin farkında olmadığını ancak CHP'li belediyelerin özellikle 1973-1977 dönemindeki politikalarıyla kentsel sorunların ve belediye hizmetlerinin toplumsal mücadele konusu olduğunu ortaya çıkardıklarına dikkat çekmiştir.²³⁹ Güler, 1973 seçimlerinin, kentsel sorunların siyasi tercihleri yönlendirdiği seçimler olduğunu ifade etmiştir. Kapitalist ilişkiler çerçevesinde sürdürülen belediyeciliğin sınıfsal içerikli eleştirilerin hedefi olması, toplumcu belediyecilik deneyimlerinin ortaya çıkmasında etkili bir

²³⁴ Tekeli, 2009, 218.

²³⁵ Kurtuluş, Aslan, 2016, 21.

²³⁶ Ulaş Bayraktar, Mehmet Penpecioglu, "Yerel Liderlik, Toplumcu Belediyecilik ve Ali Dinçer: 1977-1980 Dönemi Ankara Belediyesi", **Toplumcu Belediyecilik Teorik Yaklaşımlar Türkiye Uygulamaları**, der. İhsan Kamalak, Hüseyin Gül (İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2009): 160

²³⁷ Tekeli, 2009, 238

²³⁸ Doğan, 2007, 83.

²³⁹ Bülent Batuman, "Toplumcu Belediyecilik Modeli: 'Yeni Belediyecilik Hareketi' 1973-1977", Mülkiye, c. 34, s. 266 (2010): 229.

unsur olarak öne çıkmaktadır.²⁴⁰ 70’li yıllarda dünya ekonomisinde olduğu gibi Türkiye’de de yoğunlaşan ekonomik kriz ve keskinleşen toplumsal mücadeleler, kent siyasetinin de yönelimini belirlemiştir.²⁴¹ Bu yıllarda sayıları ve nüfusları muazzam artış gösteren gecekondu mahallelerinin kuruluşunda belirleyici olan emekçi sınıflar, yerel yönetimlerin politikalarına da kendi ihtiyaçları ekseninde etki ederek bu dönemin kent siyasetinde önemli bir güç odağı olarak varlık göstermişlerdir.²⁴² Batuman’ın emekçi sınıfların henüz formüle edilmemiş taleplerine karşılık olarak ortaya çıktığını söylediği belediyecilik programı, çeşitli disiplinlere mensup kentleşme uzmanlarının katkısıyla gelişmiştir.²⁴³ 60’ların son yıllarında yapılı çevreye ilişkin konuların politika gündemi içinde artan bir ilgi gördüğünü vurgulayan Batuman, Mimarlar Odası çatısı altında bir araya gelmiş ve planlı kalkınmanın mekânsal boyutlarını öne çıkarmaya çalışan bir teknokrat kuşağının bu yıllarda önemli bir muhalefet odağı haline gelmiş olduğuna değinmiştir. Toplumcu duyarlılıkları teknokrat kimlikleriyle belirlenen bu uzmanların, gündemdeki problemleri teknik olmaktan çok politik boyutlarıyla ele almalarının, Mimarlar Odası ve TİP arasındaki yoğun etkileşimin ürünü olduğunu söyleyen Batuman, sonraki yılların yerel siyaset deneyiminin kavramsal altyapısının oluşmasında bu uzmanların çabasının önemine dikkat çekmiştir.²⁴⁴ Toplumcu belediyecilik ifadesine ilk olarak Ankara Belediyesi ‘1976 Mali Yılı Çalışma Raporunda’ yer verilmiştir.²⁴⁵ Kavram ve ilkeler büyük ölçüde dönemin deneyimleri doğrultusunda şekillenmiştir.

Türkiye’de ilk kez bu dönemde yerel yönetimin özerkliği yönünde bir talebin ortaya çıkmasında ismi sayılan CHP’li belediye başkanlarının merkez-sağ koalisyonlar yönetimdeki Ankara ile yaşadığı sürtüşmeler etkili olmuştur.²⁴⁶ Merkezi ve yerel idare arasındaki siyasal ayırım, kentlerin artan sorunları ve karşı karşıya oldukları sorunların çeşitlenmesi karşısında belediye yetki ve gelirlerinin kısıtlılığı, belediyelerin merkezi vesayet kurumlarıyla çatışmasına yol açmıştır.²⁴⁷ 1974 yılına kadar yerel ve genel seçimlerin sonuçlarının paralellik göstermesine bağlı olarak

²⁴⁰ Güler, *age*, 134.

²⁴¹ Şükrü Aslan, 1 Mayıs Mahallesi 1980 Öncesi Toplumsal Mücadeleler ve Kent, 5. bs. (İstanbul: İletişim Yayınları, 2016), 70-72

²⁴² Aslan, Şen, 2011, 112.

²⁴³ Batuman, *age*, 224.

²⁴⁴ *age*, 227.

²⁴⁵ Keleş, *age*, 482.

²⁴⁶ Batuman, *age*, 230.

²⁴⁷ Tekeli, 2009, 234.

iktidardaki partiler belediyeleri de ellerinde bulundurmuşlar, bunun bir sonucu olarak belediyeler, merkezi yönetimin yerel organları gibi algılanmışlardır. Ancak 1975'te Milliyetçi Cephe Hükümetinin kurulması ile birlikte CHP'li belediyeler, hükümetten gelecek engellemelerle uğraşmak zorunda kalmışlardır. Batuman, bu engellemelerin başlıcasının finansal kaynakların kesilmesi olduğuna değinmiştir.²⁴⁸ Merkezi hükümetle yaşanan çatışmalar ve kaynakların yetersizliği, bu belediyeleri hizmet üretirken daha etkin ve girişimci olmaya, bölgesel ittifaklar içine girmeye yöneltmiştir.²⁴⁹ Milliyetçi Cephe (MC) hükümetine karşı, tek tek belediyelerin mücadele etmesinde karşılaşılan zorluklar 'birlikçi ve bütünlükçü belediyecilik' ilkesinin gelişiminde etkili olmuştur.²⁵⁰ Belediyelerin bölgesel birlikler oluşturmaları ve bölgeci bakış açıları geliştirmeleri bu dönemde hız kazanmıştır. "Türkiye'nin son derece merkezîyetçi siyasi yapısında bir kırılma noktası olarak yerel siyasetin yükselişi de bu belediyecilik modeli ile başlayacaktır."²⁵¹ Merkezi yönetimin baskılarına karşı toplumun desteğini alabilmek için dönemin belediye başkanları, kamuoyuyla sürekli bir diyalog içerisinde olmuş, belediyelere ve yönetimlerine yurttaş ilgisinin artışı teşvik etmişlerdir.²⁵²

1970'ler itibariyle kentsel solculuk hareketleri güç kazanmaya başlamıştır. Kentsel hizmetlerinin karşılanmasında güçlük yaşayan gecekondu bölgelerinin sakinleriyle kentlerin siyasal yapısı da değişime uğramış, bu bölgeler sol, sosyalist partilerin ve örgütlerin politik etkinlik kurduğu sahalar haline gelmiş, CHP de kent politikasının merkezine yoksulluk ve bu bölgelerin sorunlarını almıştır. CHP'nin 1973 yerel seçimlerindeki başarısında en önemli etkenlerden biri kente yeni gelenlerin tepkisine sebep olan ekonomik ve sosyal adaletsizliklere yönelik vurgularındır.²⁵³

"CHP'nin elinde bulunan belediyelerin MC hükümetleriyle yaşadıkları çatışma Türkiye siyasi tarihinde ilk kez yerel yönetimlerin özerkliğine dair talepleri gündeme getirirken, toplumcu kentleşme uzmanlarının belediyelerde başkanlık uzmanları olarak görev almaları, siyasal karar süreçlerinde emekçilerin katılımını öngören, kentsel emek gücünün yeniden üretim maliyetini ucuzlatmayı amaçlayan, sol tandanslı bir belediyecilik programının oluşumunun koşullarını sağlamıştır."²⁵⁴

Ankara'da Kızılay Meydan düzenlemesi için, Türkiye'de ilk defa uygulanan 'göbek kavşak' çözümünü üreten ve 'Göbek Vedat' namıyla anılan Vedat Dalokay,

²⁴⁸ Batuman, **age**, 229.

²⁴⁹ Tekeli, 2009, 272.

²⁵⁰ Tekeli, 1992, 89.

²⁵¹ Kurtuluş, Aslan, 2016, 21.

²⁵² Bayraktar, 2014, 66.

²⁵³ Güler, **age**, 153

²⁵⁴ Batuman, **age**, 237.

Türk siyasi yaşamının karizmatik liderleri listesindedir. Öyle ki sınır aşırı ifadeleri ve eylemleri ile de tartışma konusu olmuştur. İspanya'nın ayrılıkçı Bask Bölgesi örgütü militanlarını idam etmesi durumunda, İspanya Elçiliğinin su ve gazını keseceğini ilan etmiştir.²⁵⁵ Milliyetçi Cephe (MC) Hükümeti'nin mali kısıtları nedeniyle, maaş alamayan belediye işçileriyle birlikte hareket etmiş, belediyeye bağlı kuruluşların elektrik faturalarını ve sigorta primlerini ödememiştir. Hatta üç gün süren açlık grevi yapmıştır.²⁵⁶ Bu dönemde Dalokay'ın uygulamaya koymak istediği projelerin MC Hükümeti tarafından engellenmesi karşısında yaptığı açlık grevi ve Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK)'e bağlı belediye işçilerinin grevine katılarak destek vermesi, yerel demokrasi mücadelesinin önemli yapıtaşlarından biri olarak ifade edilebilir.²⁵⁷

Dalokay'ın Ankara Metrosu çalışmaları kapsamında Moskova Belediyesi ile kurduğu iş birliği ve ortaklık İçişleri Bakanlığı'ndan vize alamamıştır.²⁵⁸ Seçim vaatlerinden biri olan “her kapıya iki şişe süt” çalışması kapsamında Danimarka'dan inek getirtmiş ama proje yine hükümetin veto etmesi nedeniyle hayata geçirilememiştir.²⁵⁹ Bütün bu deneyimler ve benzerleri, aralıklarla tartışma konusu olsa da yerel yönetimler üzerindeki idari ve mali vesayeti, toplumcu belediyecilik tartışmalarındaki önemli başlıklardan biri haline getirmiştir. Bu bağlamda, dönemin toplumcu belediyecilik anlayışında öne çıkan özerk yerel yönetim ilkesiyle, merkezi yönetim vesayetinin ‘hukuka uygunluk denetimiyle’ sınırlandırılması, gerçek denetimin ‘halk denetimi’ olması gerektiği ileri sürülmüştür.²⁶⁰ Bununla beraber, halkın tüm karar süreçlerine katılımını mümkün kılacak düzenlemelerin yapılmasını öngören ‘katılımcılık’ vurgusu, toplumcu belediyeciliğin ayırt edici özelliklerinden sayılır.²⁶¹

Bayraktar, belediye yönetiminin formel siyasi yapısının demokratik temsil için yeterli olmadığını o zaman için bile fark edilen bir olgu olduğuna dikkat çekmiştir. Adana Belediye Başkanı Ege Bagatur, meclis içindeki örgütlü çıkar gruplarına karşı muhtarları seferber ederek, yönetim süreçlerinin demokratikleşmesi için çaba sarf

²⁵⁵ Tekeli, 2009, 247.

²⁵⁶ Ebru Deniz Ozan “İki Darbe Arasında Kriz Sarmalı”, **Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Siyasal Hayat**, (İstanbul: Yordam Kitap, 2015): 725.

²⁵⁷ Kurtuluş, Aslan, 2016, 22-23.

²⁵⁸ Tekeli, 2009, 248-249.

²⁵⁹ Güler, **age**, 147.

²⁶⁰ Çukurçayır, 2002, 181

²⁶¹ Tekeli, 2009, 253.

eden belediye başkanlarındandır. Dönemin belediye başkanlarının halkın yönetime katılmasını sağlamak için el yordamıyla bazı teknikler geliştirdiğini söyleyen Bayraktar, İzmit Belediye Başkanı Erol Köse'nin mahalle ve kahve toplantıları yaptığını aktarmıştır. Bayraktar, bu kahvehane toplantıları sayesinde halkın siyasete katılmasının ötesinde, yürütülen çalışmalara da katkı sağlandığına, çünkü kendilerine danışılmış, kendi aralarında tartışılmış, nedenleri sunulmuş projelerin uygulamaya geçirilmesinin de çok daha kolay gerçekleştiğine dikkat çekmiştir.²⁶² Ankara Belediye Başkanı Ali Dinçer'in, Vedat Dalokay gibi karizmatik bir başkanın halefi olarak yaşadığı Ankara deneyimi, 'karizmatik liderler' siyasetinden ayrıksı bir örnek teşkil ettiği için önemsenmektedir. Belediyeciliğin bir 'ekip çalışması' olarak telakki edilmesi, Dinçer'i, döneminin diğer toplumcu belediye başkanlarından farklı bir tartışmanın da konusu yapmaktadır.²⁶³ Dalokay'ın halefi Ali Dinçer, belediyelerin siyasi doğasının sadece seçimlere ve dolayısıyla seçimlerle işbaşına gelen temsilcilere indirgenemeyeceğini söylemektedir.²⁶⁴ Dinçer döneminde katılımcılık ilkesi bağlamında, "Başkent Danışma Forumu" bir kere denenebilmiştir. Dönemin tanıkları, katılımın istenilen düzeyde olmadığını aktarmakta, Ankara'nın coğrafi büyüklüğünün katılımı sağlamaya engel teşkil ettiğine dair tanıklıklarını paylaşmaktadırlar.²⁶⁵

Belediye Meclislerinin yapısı da katılım konusunda oldukça belirleyici karakterdedir. Cumhuriyet geleneği içerisinde belediye meclislerinin bileşenleri önemli ölçüde, eşraf, tüccar ve diğer kent elitlerinden oluşmuşlardır. Yoksulların ve emeği ile geçinenlerin meclislerde temsili her zaman daha düşük olmuştur. Ayrıca başkan adayları daha seçimlerden başlayarak ismiyle yarışa girerken, tanınırlığı ve bilinirliği her zaman daha düşük olan belediye meclis adayları, aday oldukları partinin aldığı oy nispetinde mecliste temsil imkânı bulmaktadırlar. Bu iki neden bile belediye meclisleri ve belediye başkanları arasında sıklıkla yaşanan krizlere sebebiyet vermektedir. Başkan sıklıkla kent elitlerinin ve eşrafının çıkarları ile oyuna talip olduğu kentli yoksul kalabalıkların çıkarları arasında tercihler yapmak zorunda kalabilmektedir.²⁶⁶ İzmit Belediye Başkanı Erol Köse, tanzim satışları uygulamasını, "küçük esnafla ve bakkalla rekabet etmeyeceğim" gerekçesiyle hayata geçirmemiş;

²⁶² Bayraktar, 2014, 60.

²⁶³ Bayraktar, Penpecioglu, *age*, 191

²⁶⁴ Bayraktar, 2014, 61.

²⁶⁵ Bayraktar, Penpecioglu, *age*, 174.

²⁶⁶ Güler, *age*. 135-136

çözümü semt pazarlarının ve tüketici kooperatiflerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasında aramıştır.²⁶⁷

60'lı yıllar boyunca gecekodu sorunun patronaj ilişkileriyle birlikte ele alındığına değinen Batuman, özellikle AP hükümetleri tarafından seçim yatırımı olarak uygulanan tapu vaadi gibi yöntemlerin iktidar ilişkilerini de belirlediğini ifade etmiştir. 12 Mart müdahalesinin patronaj ilişkilerini kesintiye uğratması ve gecekodu yıkımları, kent yoksullarının 70'lerde radikalleşmesinin önünü açmıştır.²⁶⁸ Kentleşme olgusu ile birlikte her dönemde gözlenmiş olan gecekondulaşma olgusu, 70'li yıllarda kentsel mekânı yeniden inşa etme amaçlı politik nitelikli hareketler olarak gerçekleşmiş ve döneme damga vurmuştur. Bu dönemde gecekodu mahallelerindeki sefalet ve eşitsizlik koşullarına karşı mücadelenin ötesine geçen sosyalist hareketler ilk kez gecekodu mekanları yaratmak gibi yeni bir tercihle ortaya çıkmışlardır.²⁶⁹ Aslan, İstanbul'da kentli emekçilerin yaşadığı ve 40'lı yıllardan beri hızla büyüyerek ilçe statüsü kazanmaya başlayan gecekodu mahallelerinin 70'li yıllarda tıpkı fabrikalar gibi birer örgütlenme birimi olarak kabul edilmesinin, bu mahallelerin sosyalist grupların ilgi alanına girmeye başlamasının nedenlerinden biri olduğunu söylemektedir.²⁷⁰

“Yoksulluk ve sefalet mekanları olarak gecekodu mahalleleri bu dönemde yoğun olarak sosyalist grupların dergi ve gazetelerinde işlenmeye başlamıştır. Bu mahallelerde sosyalist grupların taraflarınca kurulan “dayanışma dernekleri”, gecekodu gençliği başta olmak üzere hemen her kesimi kamu hizmetlerinden daha fazla pay almak gibi gündelik sorunlardan başlayarak siyasal söyleme kadar geniş bir çerçevede örgütlenmeye çalışmışlardır. Örgütlenme süreci aynı zamanda kitlesel eylemlere de eşlik etmiş hem bir dizi gecekodu mahallesinde hem de belli başlı kent merkezlerinde gecekodu mahallelerinden gelen kitleler politik gösteriler gerçekleştirmişlerdir.”

Sosyalist gruplar, bu alanlarda örgütlenme hedefinin de ötesine geçerek emekçilerin konut sorununu çözmek için doğrudan gecekodu mahallelerinin inşasını hedeflemişlerdir. Kapitalizm koşullarında konut sorununun çözümünün sistemden beklenemeyeceği düşüncesiyle sorunun, halkın ve sosyalistlerin kendi yöntemleriyle çözümlenmesi gerektiğinin savunulduğunu aktaran Aslan, bu dönemde sosyalist gazetelerde sık işlenen sloganlardan birinin “Gecekodu Hakkımız Söke Söke Alırız” olduğuna dikkat çekmiştir. Bu süreci “mekâna müdahale” olarak tarif eden Aslan,

²⁶⁷ Bayraktar, 2014, 62-65.

²⁶⁸ Batuman, *age*, 228.

²⁶⁹ Aslan, 2008b, 793.

²⁷⁰ *age*, 796-797.

sosyalist hareketin aktif bir dinamik olarak kentsel mekâna aşağıdan müdahale ettiğini belirtmiştir.²⁷¹

“Aşağıdan gelen toplumsal dalga, merkezi örgütlülükler aracılığıyla inşa ettiği bu mekanları 1 Mayıs Mahallesi, 16 Haziran Mahallesi gibi kendi özgün politik kimlikleriyle isimlendirmiştir. Bu isimler, burada ikamet edenlerin kolektif iradeleriyle belirlenmiştir. Kendi bağımsız bütçeleri, yukarıdan aşağıya doğru örgütlenmiş komiteleri vardır ve bu komitelerde görev yapanlar kimi zaman açık kimi zaman da gizli seçimle belirlenmiştir. Hakimiyet kurdukları alanın hazine (kamu) arazisi olmasına dikkat edildiği gibi ve araziye dağıtmada keyfiyetten uzak ölçütler belirlenmiştir: işçi olmak, kiracı olmak, kentte bir ev, araba ve arsaya sahip olmamak gibi. Kentsel mekâna aşağıdan müdahale ile dahil edilmiş bu fiziki ve toplumsal dokuda hemen tüm sorunlar var olan örgütlü yapı içinde çözülmüştür.”

Kentsel sistem ve toplumsal yapı içinde özgün bir yer tutan gecekondu mahallelerinde kamusal mekânın inşa edildiğini aktaran Aslan, kent mekanının hem çatışma alanı hem de çatışmaların yapıldığı alan olduğuna dikkat çekerek bu süreçte özgün biçimde politikanın mekanında, mekanın politikasının yapıldığını söylemiştir.²⁷² Akın akın İstanbul’a gelen, parası ve barınacak yeri olmayan kalabalıklar, Türkiye’nin sanayileşme hamlesinin emek gücü ihtiyacını karşılayarak sermaye birikimi sürecinin odağını teşkil etmişlerdir. Kentin yoksul emekçi kesiminin yaşamlarını sürdürecektür koşulları yaratmakta ise aciz kalan merkezi ve yerel idare, bu insanların mesken sorununu kendi yöntemleriyle çözmelerine müdahale etmemiştir. Merkezi idarenin gecekonduya yönelik düzenleyici ve affedici yaklaşımlarıyla beraber, merkezi ve yerel yönetimler tarafından konut üretimi sağlanmaya çalışılmış olsa da bu çaba, sorunun çözümünde yetersiz kalmıştır. 12 Mart müdahalesi ile askeri rejimin düzeni tesis etme iddiasının kentlerdeki karşılığının bir parçası olan gecekondu yıkımları karşısında radikalleşen gecekondu sakinleri sol hareketler ile ilişkilendirilmiş, oyunu sola kullanmaya başlamıştır.

Bu yönüyle CHP’li belediyelerin ilk eğildikleri konulardan birinin konut sorunu olmasının tesadüf olmadığını söyleyen Batuman, kentlerin yaşadığı en acil sorunlardan biri olmasının yanı sıra siyasal öncelikleri açısından CHP’li belediyelerin gecekonduya önem verdiklerini belirtmiştir.²⁷³ Konut üretiminde de yetkilerin ve imkanların çoğu merkezi idarede toplanmıştır. Toplumcu anlayışa sahip dönemin kent yöneticileri konut üretiminde yetkileri sınırlı olsa da bu alanda önemli girişimleri hayata geçirebilmişlerdir. İzmit Belediyesi’nin düşük gelirliler için yapımına başladığı Yenilikçi Yerleşimler Projesi ve Vedat Dalokay döneminde hayata geçirilen

²⁷¹ age, 797-798.

²⁷² age, 798.

²⁷³ Batuman, age, 231.

Ankara Batıkent Projesi, konut sorununun çözümüne yönelik geliştirilen projelerdir.²⁷⁴ Toplumcu belediyeçilik çizgisinde yürümeye çalışanlar, belediyeçiliğin ‘sosyal adalet’ ilkesini gözetmesi gerektiğini ileri sürmektedirler.²⁷⁵ Yeni belediyeçiliğin, imar planları hazırlamanın ötesinde aktif bir toprak ve altyapı yönetimi izlemesi, toprak rantının adil dağılımını sağlaması ve spekülasyonla mücadele etmesi, toplumcu belediyeçiliğin ilkeleri arasında gösterilmektedir.²⁷⁶ Konut sorunu vesilesiyle belediyelerin uygulamalarına eleştirileriyle katkı sunan, önemli bir kısmı 1972 ve 1975’te ODTÜ Mimarlık Fakültesi’nden uzaklaştırılan öğretim elemanları olan uzmanların Dalokay tarafından başkanlık uzmanları olarak göreve çağırılması, toplumcu belediyeçilik hareketinin şekillenmesinde önemli bir etki yaratmıştır. “Bu uzmanlar görev yaptıkları belediyelerde politikalar geliştirmekle kalmayacak, fikir ve deneyimlerin paylaşımı ve aktarımı için de bir iletişim ağı olarak hizmet edeceklerdir.”²⁷⁷

Ankara Belediye Başkanlık Uzmanları, iflasın eşiğindeki belediyelerin gelirlerini artırmanın yollarını da aramışlardır.²⁷⁸ Asfalt tesislerinin açılması, yaygınlaşan ekmek fabrikaları ve toplu konut projeleri “üretici belediyeçilik ilkesi” bağlamında ele alınması gereken girişimlerdir. Belediyelerin mali açıdan özerkleşebilmesinin bu yolla mümkün olabileceği ifade edilmiştir.²⁷⁹ Bu dönemde imar düzenlemeleri ve düşük maliyetli üretimlerle mali kaynakların artırılması hedeflenmiştir.²⁸⁰ Üretici belediyeçilik ilkesi ile aynı zamanda küçük üreticilerin kontrol ettiği rantların önünün kesilmesi ve emekçi sınıfların geçim maliyetlerinin düşürülmesi hedeflenmiştir. Emek gücünün yeniden üretim maliyetini düşürmeye yönelik bu uygulamaların Avrupa’da refah devleti ve Keynesçi müdahaleci devlet anlayışının bir parçası olarak yerel yönetimlerde ortaya çıktığına değinen Şengül, bu anlamda yerel yönetimlerin Avrupa’da bütünleyici bir rol üstlendiklerini ve bu yüzden devlet aygıtının sıradan bir parçası olarak değerlendirildiklerini söylemiştir. Şengül, Türkiye’de ise merkezi yönetimle yaşadıkları çatışmadan ötürü yerel yönetimlerin

²⁷⁴ Tekeli, 2009, 254.

²⁷⁵ Çukurçayır, 2002, 182

²⁷⁶ Tekeli, 2009, 254.

²⁷⁷ Batuman, *age*, 231.

²⁷⁸ *age*, 231.

²⁷⁹ İlhan Tekeli, *Belediyeçilik Yazıları (1976-1991)*, (İstanbul: IULA-EMME, 1992), 124

²⁸⁰ Güler, *age*, 149-150.

merkezi otoritenin karşısına sivil toplumun parçası olarak alternatif iktidar odağı olarak konumlandırıldıklarına dikkat çekmiştir.²⁸¹

Toplumcu belediyeçilik deneyim ve külliyyatının birikmeye başladığı dönemde, 1976'da Dalokay'ın danışmanlığını yapmakta olan İlhan Tekeli dönemin belediyeçilik anlayışını şöyle tanımlamıştır:

“Bugünkü belediye kapitalist toplumun belediyesidir. Bugünün belediye işlevleri kabaca; temel kentsel altyapı sağlanması, kentsel servis üretimi, imar denetimi ve kentlinin günlük gıda gereksinmesini karşılayan ekonomik kesimin kent içindeki faaliyetlerinin düzenlenmesi ve denetim ile sınırlıdır.”²⁸²

Yerel yönetimlerde kamu yararı ilkesinin temel alındığı, kamusal kaynakların sermaye yerine kentlerin emekçi sınıflarının lehine toplumsal transferini sağlayacak mekanizmaların geliştirildiği, temel ihtiyaç ve hizmetlerin yerelde, kamu kaynakları ile üretildiği ve dağıtımının sağlandığı ve kentle ilgili kararların halkın demokratik katılımı ile alındığı 70'lerin toplumcu belediyeçilik modelinin,²⁸³ sol siyasi partilerin programlarına da etkisi olmuştur.²⁸⁴ Nihayetinde 73 seçimlerine giderken bir programı olmayan CHP'nin, 1977 seçimlerine giderken artık bir yerel yönetim programı olmuştur. Türkiye İşçi Partisi (TİP) de benzer bir programla 1977 yerel seçimlerine katılmıştır.²⁸⁵

1973-1977 döneminde CHP'li belediye başkanları tarafından yerel yönetimlerde hayata geçirilen toplumcu uygulamalar, kentli toplumsal sınıfların büyük desteğini alarak 1977 yerel seçimlerinde CHP'nin tarihinde alacağı en yüksek oy oranına ulaşmasında etkili olmuştur. Kurtuluş ve Aslan'ın ortak çalışmasında, toplumcu belediyeçilik deneyimlerini CHP için bir siyasi modele dönüştürecek seçim programlarının hazırlanmasında aktif rol alan bu belediye başkanlarının, kentlerin ve yerel demokrasinin önemi konusunda kendi parti başkanlarını bile ikna edemediklerine dikkat çekilmiştir.²⁸⁶ “Bu durum, yerel siyasetin toplum üzerindeki gücünün, merkezi siyaset tarafından fark edilmesi sonucunda ortaya çıkan iktidar mücadelesi olarak ele alınabilir.”²⁸⁷

²⁸¹ Şengül, *age*, 106-107.

²⁸² Tekeli, 2009, 252.

²⁸³ *age*, 22.

²⁸⁴ *age*, 273.

²⁸⁵ Ozan, *age*, 718.

²⁸⁶ Kurtuluş, Aslan, 2016, 22.

²⁸⁷ Manuel Castells, *City Class and Power*, (MacMillan, 1978), 5-12'den aktaran Kurtuluş, Aslan, 2016, 22.

CHP'nin, toplumcu belediyeçilik deneyimlerine imza atmış belediye başkanlarını 1977 yerel seçimlerinde tekrar aday göstermemesi, bu isimlerin ön seçimlerde genel merkezin desteklediği adaylar karşısında seçilememesi, esas itibariyle iki nedene bağlanmaktadır. CHP genel merkezinin yerel yönetim perspektifi daha çok etkin hizmetler ve yurttaş katılımı gibi başlıklara odaklanmışken, İstanbul, Ankara ve İzmit Belediyelerinde vücuda getirilmek istenen perspektifte “kapitalist belediyeçiliğe eleştiri” vurguları hakimdir. Sosyalist esintiler dönemin siyasal atmosferi itibariyle de göz önünde bulundurulmaya müsaittir.²⁸⁸ Belediye başkanlığı adaylıklarının farklı isimlere verilmesinde, başkanların siyasette ve kamuoyunda artan bilinirliğinin ve görünürlüğünün CHP içerisinde rahatsızlıklar yaratmasının da etkili olduğu söylenebilir.²⁸⁹

3.5. Türkiye Toplumcu Belediyeçiliğinin Ayrık Otu: Fatsa

2000'li yıllara kadar yürürlükte kalan, Türkiye Belediyeçiliğinin temel kanunu 1580 ve ilgili mevzuat, yerel yönetimlerin mali ve idari özerkliğine geniş bir açıklık bırakmamıştır. 1930'dan 1980'e kadar olan dönemde, kanunda listelenen görev ve hizmetlerin sayısında azalma yaşanmıştır. Yine de toplumcu belediyeçilik deneyimlerinin yaşanmasında ve ilkelerinin bir derece tatbik edilmesinde 1580'nin engelleyici hükümlerine rastlanmaz.²⁹⁰ Aynı yasa, Fatsa deneyiminde hayata geçirilmeye çalışılan diğer toplumcu ilkelerle de esas itibariyle çatışmamaktadır.

Fatsa Belediyesi deneyimi, 1973-1979 CHP'li belediyelerin pratiklerinden önemli farklılıklar taşımaktadır. Pertev Aksakal'ın, Fatsa Belediye Başkanı 'Terzi' namıyla anılan Fikri Sönmez (1979) dönemi için yaptığı çalışmanın giriş bölümündeki değerlendirmesi bu bağlamda ilgi çekicidir: “Çünkü gerçekleşen sadece farklı bir yerel yönetim deneyimi ya da belediyeçilik projesi değildi. Asıl olarak yaşanan, Türkiye'de farklı bir sosyal düzenin ve gerçek demokrasinin hayata geçirilmesiydi.”²⁹¹ Nitekim askeri darbe lideri Kenan Evren de 2005 yılında gazeteci Yavuz Donat'a verdiği röportajda, Fatsa'da yaşananları darbenin gerekçeleri arasında saymıştır.²⁹² Fatsa

²⁸⁸ Keleş, *age*, 482-487.

²⁸⁹ Tekeli, 2009, 16.

²⁹⁰ Tekeli, 1992, 37.

²⁹¹ Pertev Aksakal, *Fatsa Devrimci Yol Savunması Bir Yerel Yönetim Deneyi*, 2.bs. (Ankara: Penta Yayıncılık, 2007), 13.

²⁹² Bayraktar, Penpecioglu, *age*, 172.

deneyimi hakkında yapılan bu değerlendirmeler, toplumcu belediyciliğin “yerel hükümet”²⁹³ ilkesine ait tartışmanın halen güncel olan sınırlarını işaret etmektedir.

Fatsa belediye başkanlık koltuğuna ‘bağımsız aday’ olarak oturan Fikri Sönmez, dönemin sol ideolojik düşünce sahasından bir isimdir. 270 gün sürdürebildiği başkanlığa, seçime giren AP ve CHP adaylarının toplamından fazla oyla seçilmiştir.²⁹⁴ Fikri Sönmez, Doğu Karadeniz’de, bütün geçimi fındığa bağlı olan bir sahil ilçesi olan Fatsa’nın, sevilen, saygı duyulan esnaflarındandır. Seçim çalışması döneminde iki defa silahlı saldırıya uğraması, seçimler öncesinde kentte kolluk kuvveti takviyeleri yapılması, dönemin şiddet yüklü siyasal ortamının Fatsa’da da gözle görülür etkilerindedir.²⁹⁵

İletişim ve haberleşme imkanlarının bugünle kıyaslanamayacağı bir dönemde her düzeyde ‘halk katılımı’ sağlayacak mahalli komiteleri ve bunlarla belediye arasında koordinasyonu sağlayan “halkla ilişkiler bürosu” tipi yapılanmayı kurmak, toplumcu belediycilik ilkesinin en uç uygulamalarından biridir.²⁹⁶ 7 mahalle, 11 birime ayrılmış, birimlerin nüfusu nispetinde üç ila yedi halk komitesi üyesi seçilmesi sağlanmıştır.²⁹⁷ Gizli oy açık seçim ilkesi ile seçimleri yapılan mahalle komiteleri mahallelerin temel altyapı ve ulaşım sorunlarının çözümünde belediye ile koordinasyon içinde çalışması öngörülmüştür. Komitelerde AP’li ve MSP’li üyelerin olduğu da aktarılmaktadır.²⁹⁸ Katılımı mümkün kılacak mekanizmaların yaratılması, belediye çalışmalarına kent sakinlerinin ilgisini artmasında etkili olmuştur. Çamurla mücadele, otopark sorunun çözümü, asfaltlama çalışmaları, halk desteğini olumlu yönde etkilemiş, kent sakinlerinin belediye çalışmalarına fiziksel katılımını da mümkün kılmıştır. Bölge belediyeleri, DSİ ve Karayolları, İl Özel İdaresi gibi merkezi idareye bağlı kuruluşların imkanlarıyla yapılan iyi planlama ve yaratılan şenlik havası, kısa sürede Fatsa’nın temel altyapı hizmetlerinde de iyileşmeler görülmesiyle

²⁹³ İlhan Tekeli ve başka yazarların, toplumcu belediycilik ilkelerinden biri olan ‘yerel özerklik’ kavramı yerine ‘yerel hükümet kavramını kullanmalarına dikkat çekilmek istenmiştir. Bkz; Tekeli, 2009, 253.

²⁹⁴ Can Hamamcı, “Devrimci-Halkçı Bir Yerel Yönetim Deneyimi Fatsa Belediyesi”, **Devrimci Halkçı Yerel Yönetimler: Umut ve Mücadele Mekânlarından Deneyimler**, haz. Ahmet Kerim Gültekin, İbrahim Gündoğdu (İstanbul: Patikakitap, 2013): 167-169.

²⁹⁵ Aksakal, **age**, 18- 52.

²⁹⁶ Fidan Kılavuz, Cihan Yüksel, “Yerel Yönetimler Maliyesi Çerçevesinde Toplumcu Belediyeçilik: Fatsa ve Ovacık Örneği”, **Toplum ve Demokrasi**, c. 11, s. 23 (2017): 129.

²⁹⁷ Cem Ergun, Hüseyin Gül “Toplumcu Belediyeçilik ve Kent Kapılarını Sermayeye Açan Anahtar Olarak Kentsel Dönüşüm”, **Toplumcu Belediyeçilik Teorik Yaklaşımlar Türkiye Uygulamaları**, der. İhsan Kamalak, Hüseyin Gül (İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2009): 315.

²⁹⁸ Aslan, 2016, 74.

sonuçlanmıştır.²⁹⁹ Aynı ilgi belediye bütçesi için de geçerlidir. Belediye giderlerindeki şeffaflık ve etkinlik, belediye gelirlerine de yansımıştır. Bu itibarla 1990’lı yıllarda, Porto Alegre deneyimiyle gündeme gelen “katılımcı bütçe uygulamaları” için oldukça erken, öznel bir deneyim yaşanmıştır.³⁰⁰ Fikri Sönmez’le özdeşleşen bu deneyim, 1980 Askeri Darbesi ile son bulmuş; Sönmez de Sıkıyönetim Mahkemesinde, “Fatsa Devrimci Yol Ana Davası’nda” yargılanmıştır.

1973 yılında on iki farklı ülkeden 30 kadar kişinin bir araya gelerek Fransa Marsilya’da bugün içinde üç yerleşim alanı bulunan 300 hektarlık alanda kurulan komünde, 1982 yılında Türkiye’den Fransa’ya iltica eden 10-12 Fatsalı’nın inşa ettiği Fatsa Evi bulunmaktadır. Barınma ve beslenme ihtiyacının komün tarafından karşılandığı, maaşla belirlenmiş bir emek değer mekanizmasının olmadığı komünde yaşayanlar, Fatsa yerel yönetim deneyiminden, 1980 darbesinin ardından Fransa’ya gelen Türkiyeli komünistler vasıtasıyla haberdar olduklarını söylemişlerdir. Fatsa Belediye Başkanı Fikri Sönmez’in yaptıklarından, buradaki yerel yönetim deneyimi ve stratejilerinin oldukça etkilenen komün sakinleri, Türkiye’de darbe sonrası Amasya Cezaevi’ndeki işkencelere karşı ve süren davalarla ilgili olarak Avrupa çapında bir dayanışma örgütlediklerini aktarmışlardır. Amasya’ya gönderilen dört delege arasında İşçi Partisi Genel Başkanı Jeremy Corby’nin olması dikkat çekicidir.³⁰¹

3.6. Neo-Liberal Dönüşümün Türkiye’de Yerel Yönetim Alanında Yansımaları: Yeni Politik Arayışlar, Gerilimler

Batı Avrupa’da 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlayan refah devleti uygulamaları, 1980’lere geldiğinde hızla terk edilmeye başlamıştır. Bu dönüşümde 1973-1975 yılları arasında dünya genelinde yaşanan ekonomik kriz de etkili olmuştur.³⁰² Finansal varlıkların küreselleşmesi, yatırımların sınır ötesi hareketlerinde yaşanan hızlanma ile beraber refah devletinin öngördüğü sıkı vergilendirmenin

²⁹⁹ Aksakal, *age*, 52-66.

³⁰⁰ Kılavuz, Yüksel, *age*, 129.

³⁰¹ Özlem Yeniay, “Fransa’da Bir Komün Köy ve Fatsa ile Dayanışma Hikayeleri”, <https://www.birgun.net/haber-detay/fransada-bir-komun-koy-ve-fatsa-ile-dayanisma-hikayeleri.html> [12.05.2019].

³⁰² Doğan, 2007, 45.

sürdürülememesi, devlet bütçelerinin daralmasıyla refah devletinin ekonomik ve sosyal sorumluluklarının devam ettirilmemesi anlayışı hâkim hale gelmiştir.³⁰³

Türkiye’de de sosyal devlet uygulamalarından hızla uzaklaşmaya başlanmış, ithal ikameci ekonomik kalkınma yerini güçlendirilmiş serbest piyasa ekonomisine terk etmeye başlamıştır. 24 Ocak Kararlarının (1980) görünür hedefi, neo-liberal ekonomik dönüşüm politikaları marifetiyle enflasyonu ve cari açığı azaltmak olarak ifade edilmiştir.³⁰⁴ 1980 Askeri Darbesi, toplumun örgütlenme dinamikleri üzerinde de tahribatlara sebep olmuş, neo-liberal ekonomi politikalarının herhangi bir toplumsal dirençle karşılaşmadan uygulanmasını sağlamış, siyasal süreçlere toplumsal katılımın kurumsallaşma imkanları güç kaybetmiş, toplumsal depolitizasyona sebep olmuştur.³⁰⁵

1980’li yıllarda devlet, merkezi ve yerel yönetim düzeyinde kamusal hizmet alanından çekilirken sermaye merkezli politikalara yönelmektedir.³⁰⁶ Neo-liberal ekonomi politikalarının, yerel yönetimler boyutunda yarattığı en büyük dönüşüm belediyelerin hizmetleri üretmek yerine hizmeti satın almaya başlamalarıdır.³⁰⁷ Bu yıllarda sermayenin ve sistemin kent mekanına daha fazla müdahalesi ile mekânın yeniden üretimi ve örgütlenmesi üzerine yeni yasal düzenlemeler söz konusu olmuştur. “Sermayenin kâr getirecek yeni yatırım olanakları ve alanları olarak konut alanına girmesi bu dönemin önemli özelliklerinden birisidir.” Aslan bu dönemde kentsel mekânın değişim değerinin yeniden keşfedildiğine dikkat çekmiştir.³⁰⁸

1980 sonrası başlayan neo-liberal dönüşüm, belediyelerin kamusal kimliklerini zayıflatmış, ticaret yapan, kâr elde etme motivasyonu ile hareket eden aracı şirketler karakterine yaklaştırmıştır. Kentlerde biriken sermaye ve rant gelirlerinin artışına paralel olarak, sermaye birikimi sürecine yerel yönetimlerin eklenmesi, bu alanda yerel özerklik tartışmalarını Türkiye’de de gündeme taşımıştır. 1980 sonrası merkezi vesayet devam etmekle birlikte önceki yıllarla kıyaslandığında belediyelerin yetki ve gelirlerinde görece artışın gözlenmesi de bu bağlamda okunabilir. Belediyelerin yönetim mantığının işletmeciliğe evirildiği bu süreç, hizmette etkinlik ve verimlilik

³⁰³ İhsan Kamalak, “Giriş: Sosyal Demokrasi ve Yerel Yönetimler – Gecikmiş Bir Adım”, **Toplumcu Belediyecilik Teorik Yaklaşımlar Türkiye Uygulamaları**, der. İhsan Kamalak, Hüseyin Gül (İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2009): 18.

³⁰⁴ Gül, 2009, 81.

³⁰⁵ Kamalak, Gül, Beyazıt, **age**, 48

³⁰⁶ Aslan, 2008a, 164-165.

³⁰⁷ Murat Aydın, **Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler**, (İstanbul: Yedirenk Yayıncılık, 2008), 43

³⁰⁸ Aslan, 2008a, 164-165

sağlanması vurgusu ile gelişirken, yerel yönetimlerin serbest piyasa ile ilişkilmesini kolaylaştıracak yerelin özerkleşmesine yönelik yapısal düzenleme girişimleri, 80’li yıllardan itibaren tartışılır olmuş, 2000’lerden sonra hız kazanarak yerel yönetimlerde katılımcılık, şeffaflık, hesap verilebilirlik ile ilişkilendirilen yönetim kavramının da dolaşıma girmesi ile yerel demokrasinin geliştirilmesi başlığı altında gündemde yer bulmuştur.

12 Eylül’de Türkiye’nin demokratik gelişimi ile beraber 1973 yerel seçimleri sonrası gelişmeye başlayan yeni belediyeçilik tartışmaları da derin bir ‘darbe’ almıştır. Belediyeler, 1984 seçimlerine kadar askeri hiyerarşi ve usullerin egemen olduğu idari ve politik bir yapı ile yönetilmeye çalışılmıştır. 1984 seçimleriyle başlayan Anavatan Partisi (ANAP) Belediyeçiliği dönemi içinde 24 Ocak kararlarıyla hızlı bir neo-liberal dönüşüm sürecini başlatan Türkiye, sosyal ve ekonomik alanda hızlı bir değişime sahne olmaya başlamıştır.³⁰⁹ Bu dönemde “...Belediyeler Yasası ile İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Gaziantep, Kayseri, Bursa ve Konya’yı kapsayan sekiz ilde büyükşehir belediyesi kurulmuştur.”³¹⁰ Esnek üretim modelleri, organize sanayi bölgeleri aracılığıyla, özellikle tarihsel ve coğrafi elverişliliği olan Anadolu kentlerinde gelişmeye başlamıştır. Kayseri, Gaziantep, Denizli, Bursa gibi kentler metropolitan yönetimlerle ve neo-liberal ekonomi politikalarının yerel uygulamalarıyla tanışmaya başlamıştır. Müstakil Sanayici ve İş Adamları Derneği (MÜSİAD) varlığıyla sembolleşen ‘muhafazakâr ve yerel sermaye’ ve onun etrafında yaşanacak çatışmalar da bu sosyolojik ve siyasal değişimde etkili olmuştur.

“Yarışan kentler söylemiyle desteklenen, yerellikler üzerinden kalkınma stratejisi sayesinde, kimi kentlerin yerel sermayesi, kamusal yatırım teşvikleriyle de desteklenerek, ucuz emek havuzları niteliğindeki organize sanayi bölgelerinde ve dokumacılık başta olmak üzere emek yoğun işkollarında, alt sözleşme ilişkileri içerisinde parça başı veya fason işler yapan sanayiye yönelmişlerdir.”³¹¹

ANAP döneminde belediyelerin gelir ve yetkilerinde önemli artışlar söz konusudur. Belediye gelirlerindeki artış büyük oranda devlet hazinesinden yapılan transferler eliyle sağlanmıştır.³¹² 1984 yılında 3030 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasası ile dönem belediyeçiliğinin mevzuatı da oluşturulmaya başlanmıştır. Bu dönemde imar planlama yetkisinin belediyelere devredilmesi, 2981 Sayılı İmar Affı Yasası (1984) ve 3194 Sayılı İmar Kanunu (1985) yasaları, metropolitan kentlerde arsa

³⁰⁹ Keleş, *age*, 218.

³¹⁰ Kurtuluş, Aslan, 2016, 19.

³¹¹ Doğan, 2007, 59

³¹² Tekeli, 2009, 277.

spekülasyonu ve inşaat sektöründeki halen tartışmalı büyümenin de yerel yönetimler nezaretinde önünü açmıştır.³¹³ Tekeli, bu dönemde belediyelerin de konut üretiminden kazanç sağlama imkanlarına yöneldiğini belirtmiştir.³¹⁴ Kentsel alanlardan rant sağlamaya yönelik yasal düzenlemeler, sermayenin birikim alanı olan kentlerin neo-liberal dönemde sermayenin kendisi haline gelmiş olması gerçeği üzerinden okunabilir.

Neo-liberal ekonomi politikalarının dünya genelinde yarattığı sonuçlardan biri de “devletin küçülmesi gerektiği” fikrinin genel kabul görmesi olmuştur. Ekonomi politikasının yeni paradigması, belediyelerin zaten sınırlı olan üretim teşebbüsleri içerisinde olmasını da sona erdirmiştir.³¹⁵ ANAP’ın, “merkezle çatışmadan yerelin güçlendirilmesi” politikasının, idari vesayetin liberalleşme ve özelleştirme önünde de engel teşkil ettiği kabulüne dayandığı değerlendirilmektedir.³¹⁶ Bu dönemde yerel yönetimlerin özerkleşmesine yönelik ilk adımlardan biri olarak, 1985 yılında Avrupa Bakanlar Konferansında kabul edilen ‘Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’ Türkiye tarafından 1988 yılında imzalanmış ve 1992 yılında yürürlüğe girmiştir. Ancak belli başlıklarda şarta çekince koyan Türkiye’de, ilgili başlıklar halen daha demokratikleşme ve ülkenin bütünlüğü tartışmalarının yanı sıra kamu politikası ve yerel yönetim politikalarının da önemli gündemlerinden olmaya devam etmektedir. Türkiye’nin şarta koyduğu çekinceler dört esastan itirazı içermektedir. Devletin, yerel yönetimleri ilgilendiren karar ve planlama süreçlerini, yerel yönetimlerle ortak yürütmesi bunlardan biridir. Yerel yönetimlerin kendi idari yapılanmalarında sahip olmaları öngörülen serbestlik yanı sıra mali özerklik ve kaynak aktarımında merkezle danışıklı bir sürecin yürütülmesi ilkelerine çekince konmuştur. Son olarak yerel yönetimlerin uluslararası kuruluşlara üyeliği, diğer çekince konulan düzenlemedir.³¹⁷ Türkiye coğrafyasının bölgesel ekonomik ve sosyal gelişim eşitsizlikleri, Türk Kamu Yönetimi geleneğinin siyaset ve karar süreçlerindeki etkinliği, özellikle Kürt sorunu bağlamında doğabilecek yerel otonomi hareketlerinin engellenmesi politikasına bağlı tüm tartışmalar, Türkiye’nin şarta koyduğu ve halen yürürlükte olan çekincelerin varlık gerekçeleriyle ilişkili başlıklardan yalnız bir kaçıdır. Çukurçayır, AB’nin yerel yönetim perspektifinin 1999’dan sonra Türkiye’ye etki etmeye başladığını ifade

³¹³ Doğan, 2007, 71.

³¹⁴ Tekeli, 1992, 127.

³¹⁵ Keleş, *age*, 457.

³¹⁶ *age*, 487.

³¹⁷ Çukurçayır, 2002, 89

etmektedir. Katılım ortaklığı belgesi ve ilerleme raporlarında kamu idaresi ve yerel yönetim başlıkları da tartışılmaya ve izlenmeye başlamıştır.³¹⁸

Yerel yönetimler mevzuatında demokratikleşme adımları arasında sayılan iyileştirmeler yapılmış olmasına rağmen, döneme ilişkin yapılan eleştirilerin başında, elde edilen kentsel rantın özel sermayenin kullanımına açılması gelmektedir.³¹⁹ Sürekli yükselen kentsel rantla sermayenin kontrolsüz buluşması bilhassa rant değeri yüksek kentlerde ve özel bölgelerde halen tartışılan yapısal sorunlara sebep gösterilmektedir. Özellikle Bedrettin Dalan'ın (1984-1989) İstanbul Anakent Belediye Başkanlığı döneminde uygulanan yeni imar planları ile başlayan süreç, sonrasında Kamu İktisadi Teşebbüslerine ait arazilerin özelleştirilerek elden çıkarılması ve kentsel dönüşüm projeleri, artan kentsel rantın sermayenin kullanımına açılması anlamında özel öneme sahip uygulamalar arasında sayılmaktadırlar.³²⁰ Dalan dönemi ile başlayan, 'proje belediyecilik', halen seçmenler nezdinde de karşılığı olan, yeni bir 'belediyecilik' başlığının adı olmuştur. Bazı iyileştirmelere rağmen üzerindeki idari ve mali vesayet kuvvetle hissedilen yerel yönetimler ve yöneticiler için 'proje yarışları' bu dönemde hız kazanmıştır.³²¹ Belediyelerin büyük altyapı projeleri için borçlanmalarının arttığı, ortak üretim araçlarının özelleştirilmesi süreçlerinin hız kazandığı bu dönemde,³²² çevre koruma hizmetlerinden, katı atık depolamaya, müzecilikten kütüphanelere kadar birçok kamu hizmetini kapsayan özelleştirmeler devam etmiştir.³²³ Kamu kaynaklarının hizmet alımları yoluyla özel sektöre aktarılmasının, hali hazırda kamu eliyle yürütülen diğer hizmetlere bütçeden ayrılan payın ufalmasına sebep olduğu gibi bu hizmetlerde kalite kaybı yaşandığı eleştirilerini de beraberinde getirmiştir.³²⁴ "1984-1989 döneminde ANAP'lı büyükşehir belediye başkanları, rant yaratmaya ve sermaye birikiminin alanını genişletmeye yönelik yerel politikaları radikal biçimde uygularken, 1989 yılında yapılan yerel seçimde üç metropolde seçimleri kaybetmişlerdir."³²⁵

³¹⁸ Çukurçayır, 2011, 59.

³¹⁹ **age**, 166.

³²⁰ Gül, 2009, 92.

³²¹ Sema Erder, Nihal İncioğlu, **Türkiye'de Yerel Politikanın Yükselişi: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği, 1984-2004**, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008), 6

³²² Tekeli, 2009, 278-280.

³²³ Keleş, **age**, 460.

³²⁴ Gül, 2009, 93.

³²⁵ Kurtuluş, Aslan, 2016, 19.

1989 Yerel Seçimlerinde ANAP'ın, bilhassa büyükşehirlerde Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) karşısında yaşadığı yenilginin nedenleri arasında, neo-liberal ekonomi politikalarının belediyeçilik uygulamalarının toplumsal kesimler arasında yarattığı rahatsızlık da sayılmaktadır. 1980'de Süleyman Demirel, Necmettin Erbakan gibi politik şahsiyetlere uygulanan siyasi yasakların kaldırılması ve işçi sınıfının ekonomi politikalarından rahatsızlığını yüksek sesle dile getirmeye başlaması da ANAP'ın güç kaybetmesine etki eden faktörlerden olmuşlardır.³²⁶ Gecekondu yıkımları, belediyelerin yolsuzluklarla birlikte anılır olması, artan tepkilere sebep olmuştur.³²⁷ 1989 yerel seçimlerinde, İstanbul, Ankara, İzmir başta olmak üzere, 1973-80 döneminde CHP'li belediye başkanlarının toplumcu belediyeçilik girişimlerine şahitlik etmiş kentlerin önemli bir kısmı SHP tarafından kazanılmış, Ankara'da Murat Karayalçın, İstanbul'da Nurettin Sözen birer dönem belediye başkanlığı yapmışlardır.³²⁸ Esas itibariyle 1980 sonrası dönemin neo-liberal ekonomi politikalarının belediyeçilik uygulamaları arasında sayılabilecek hizmet alımları ve taşeronlaştırma SHP'li belediyeler tarafından da devam ettirilmiş, SHP'li belediyelerin de bakış açısı, piyasalarla kavga etmek yerine yönettikleri kentleri yatırım için cazibe mekanları haline getirmeye çalışmak olmuştur.³²⁹ “Bu dönemde SHP, Sovyetler Birliğinin çözülmesi ve dünyada devrimci-sosyalist yerel deneyimlerin yerini iktisadi gelişme odaklı liberal yerel yaklaşımlara bırakması ile uyumlu bir sosyal demokrat söylem geliştirmiştir.” Kurtuluş ve Aslan, SHP'nin, 1973-1980 dönemi CHP'sinden farklı olarak “yeni dünya düzeni ve küreselleşme” söylemleri ile barışık bir ideolojik yaklaşım geliştirdiğine dikkat çekmişlerdir.³³⁰ “Projeci Belediyeçilik”, SHP Belediyelerince de takip edilmiş; hatta yüksek maliyetli projelerin geri ödemeleri belediye bütçelerinde önemli gedikler açılmasına sebebiyet vermiştir.³³¹ ANAP projeleri, önemli ölçüde kent merkezlerini hedef alırken SHP projeleri kentlerin çevresine öncelik vermiştir.³³² Nurettin Sözen'in yönetiminin ilk yarısında İstanbul'da yapılması planlanan metro projesinin ve yeni otobüs ihalelerinin merkezi yönetim tarafından yavaşlatılması, projelerini ancak SHP koalisyonunun

³²⁶ Doğan, 2007, 51.

³²⁷ Adıgüzel, **age**, 109

³²⁸ Kurtuluş, Aslan, 2016, 19.

³²⁹ Muharrem Güneş, “Sosyal Demokrasinin Deneyim Alanı Olarak ‘Ankara Belediyeçiliği’ Karayalçın Yılları”, **Toplumcu Belediyeçilik Teorik Yaklaşımlar Türkiye Uygulamaları**, der. İhsan Kamalak, Hüseyin Gül (İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2009): 229- 246.

³³⁰ Kurtuluş, Aslan, 2016, 28.

³³¹ Doğan, 2007, 76.

³³² Erder, İncioğlu, **age**, 11.

hüküm sürdüğü ikinci yarısında hayata geçirebildiğini ifade etmesi, merkezi-yerel yönetim çatışmasının 1980 sonrası dönemde de gözlenebilen tipik örnekleri arasında sayılabilir.³³³

1991 Genel Seçimlerinde TBMM'ye girmeyi başaran Refah Partisi (RP), 1994 yerel seçimlerinde 'sürpriz' yaparak çok sayıda belediyeyi kazanmıştır. RP'nin, 1995 genel seçimlerinden 'birinci parti' olarak çıkmasının nedenleri arasında "başarılı belediyeçilik" deneyimleri de sayılmaktadır. RP'nin, 1995 genel seçimlerinde ciddi bir destek kaybı yaşamasına rağmen, 28 Şubat'ın etkileri halen sıcakken, 1999 yerel seçimlerinde büyükşehirlerde elde ettiği başarının nedenleri arasında belediyeçilik faaliyetlerinin karakterinin önemli payı olduğu tartışılmaktadır.³³⁴

Millî Görüş siyasal çizgisinin takipçilerinin belediyeçiliğinde referans kabul edilen Konya Büyükşehir Belediyesi deneyimi 1989 yılında başlamıştır. RP'nin, Konya ve 1992 ara seçimlerinde kazandığı İstanbul ilçelerinde, olgunlaşmaya başlayan temel belediyeçilik yaklaşımı ve faaliyetleri, 1994 seçimlerine giderken "adil düzen" başlığı ile propaganda edilmiştir. Partinin, Mahalli İdareler Başkanlığı'nın 1990 ve 1994 yıllarında yayınladığı iki ayrı raporda, belediye yönetim ilkelerinin, 'hizmette eşitliğin, liyakatin, üretici belediyeçiliğin, alt yapı sorunlarının hızla çözümünün, Beyaz Masa ve Halk Meclis'leri marifetiyle halk katılımının' olacağı ifade edilmiştir.³³⁵ "Katılımcı, sosyal adaleti gözeten ve üretici belediyeler" söylemlerinin, kent yoksullarının büyük desteğini almış toplumcu belediyeçilik döneminin ilkeleriyle ortaklığı dikkat çekicidir.

Yerel yönetim uygulamaları, aynı dönemde aynı siyasal eğilimlere sahip aktörler arasında da 'yerellikleri' itibariyle farklıklar gösterebilmektedirler. Ali Ekber Doğan'ın Kayseri'nin belediyeçilik deneyimini tartıştığı Eğreti Kamusalılık adlı çalışmasında, RP'den seçilen Şükrü Karatepe (1994-1998), SHP'li belediye başkanları döneminde başlayan toplu konut üretimi projelerine, 'kent buna alışmış olması' sebebiyle girmek zorunda kaldığını ifade etmektedir. Oysa Karatepe, seçim bildirgesinde konut üretimi değil, 'ucuz arsa' sözü vermiştir. Beyaz Şehir Konut

³³³ Aslan, Kurtuluş, 2014, 196-201.

³³⁴ Erder, İncioğlu, *age*, 16.

³³⁵ Doğan, 2007, 85.

Kooperatifi tarafından yürütülen çalışmanın yapı denetim ve projelendirilme hizmetlerini İmar İnşaat Ticaret isimli, belediyeye bağlı bir ‘şirket’ yürütmektedir.³³⁶

RP döneminde de esas itibariyle hem ulusal hem de yerel düzeyde neo-liberal ekonomi politikalarıyla uyumlu olarak, taşeronlaştırma, personel giderlerini azaltma, belediye hizmetlerinin özelleştirilmesi politikaları devam etmiştir. Refah Partisi ile başlayan, Fazilet Partisi (FP) ile kısa bir süre devam eden, ardından Adalet ve Kalkınma Partisi (Ak Parti) ile sürdürülen belediyeciliğin ayırt edici karakterlerinden biri belediyelerin yoksullara yönelik sosyal yardım ve dayanışma çalışmalarında yaşanan artış olmuştur.³³⁷ Kent yoksullarının geçmişte aile ve hemşerilik ağları üzerinden tesis etmeye çalıştığı ekonomik ve sosyal dayanışma ağları çözülürken, neo-liberal ekonomi politikalarının yol açtığı ağır sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin yarattığı tahribatı hafifletmek üzere bu kez belediyeler, vakıflar ve diğer sivil toplum örgütleri sahnedeki yerlerini almaya başlamışlardır. Bu yeni ağ, RP deneyimden başlayarak, günümüze kadar önemli bir siyasal etkinlik sahası haline gelmiştir.³³⁸ 1980’ler boyunca, kentlerin çevrelerinde oluşmaya başlayan gecekonduculara “göz yumulur hatta teşvik edilirken”, on yıl sonrasında durumun tam tersine dönmesi; DYP-SHP koalisyonunun imzaladığı 24 Nisan 1994 ekonomik reformlarının etkisiyle Türkiye’nin neo-liberal ekonomik dönüşümünün hızlanması, kent yoksullarının “sosyal yardımlara” çok daha muhtaç hale gelmesinde etkili olmuştur.³³⁹ Kurtuluş ve Aslan, bu dönemde RP’nin uyguladığı ve daha sonra Ak Parti tarafından uygulanacak olan sosyal yardım odaklı sosyal belediyecilik modeli ile kentsel politik katılım ve kamu yararı odaklı toplumcu belediyecilik modeli arasında önemli farklar olduğuna dikkat çekmişlerdir.³⁴⁰ RP ile kurumsallaşmaya başlayan belediye sosyal yardımlarının görünürlük kazandığı faaliyetler arasında, Ramazan ayında kurulan iftar çadırları, giyecek, yiyecek ve yakıt yardımları, öğrencilere okul gereçleri yardımları sayılabilir.³⁴¹ Ak Parti döneminde de 2000’lerde yaygınlaşmaya başlayan belediyelerin sosyal yardım uygulamaları devam etmiş, işsizlik ve yoksullukla mücadele kapsamında, “yerel kalkınma” söylemi de dolaşıma girmiştir.³⁴² Esenyurt

³³⁶ **age**, 220-221

³³⁷ **age**, 197

³³⁸ Adıgüzel, **age**, 111-112.

³³⁹ Cihan Tuğal, **Pasif Devrim**, 2. bs. (İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2011), 52-55

³⁴⁰ Kurtuluş, Aslan, 2016, 24.

³⁴¹ Erder, İncioğlu, **age**, 13.

³⁴² **age**, 21-22.

eski Belediye Başkanı Ali Murat Altepe'nin, 2018 yılında gerçekleşen, Marmara Belediyeler Birliği, Akıllı Belediyecilik Zirvesinde dile getirdiği, sosyal yardım uygulaması, yerel yönetimler ve yerel siyasetin “sosyal yardımları” nasıl sürdürebildiklerine işaret etmektedir. Altepe, Esenyurt Belediyesi'nin oldukça yüksek sosyal yardım harcaması giderine sahip olduğunu, sosyal yardım harcamalarını büyük ölçüde, yerli inşaat sektörü firmalarından yapılan bağışlarla sürdürebildiklerini, ekonomik durgunluk döneminde bağışların azalması nedeniyle teknoloji destekli yeni bir sosyal yardım uygulamasını yerelde hayata geçirdiklerini ifade etmektedir.³⁴³

Yerel yönetim alanında, kamu personelinin katılımıyla yapılan saha çalışmalarının sınırlılığı göz önünde bulundurulduğunda, Murat Aydın'ın 50 binin üzerinde nüfusa sahip 206 belediye başkanı ile üstelik, mevzuat reformunun hemen ardından, 2006 yılında yaptığı anket çalışmasının önemli bir kaynak olduğunu belirtmek gerekmektedir. Araştırma özellikle ‘sosyal politika’ başlıklarında fikir verici bazı sonuçları içermektedir. Ak Parti, döneminde belediye gelirlerinde artış sağlayacak bir düzenlemeye gidilirse de sosyal politika başlığında belediyelere daha çok görev ve sorumluluk tanınmıştır. Bununla birlikte belediye başkanları, bütçe yetersizliği durumlarında ilk olarak sosyal hizmet alanlarında kesintiye gittiklerini de ifade etmektedirler. Çevre ve kamu sağlığı, alt yapı, yolların bakım ve onarımı ise kesintisiz sürdürülmesi gereken çalışmaların başında sayılmaktadır. Sağlık hizmetleri, eğitim ve konut üretimi de belediyelerin hizmet öncelikleri arasında kendilerine yer bulamamış görünmektedir. Sosyal politikalara yönelim imkanlarının büyükşehir ve bağlı ilçe belediyelerinde diğer il ve ilçe belediyelerine kıyasla daha fazla olduğu görünmektedir. Belediye başkanları, bütçe yetersizliği durumlarında ilk olarak sosyal hizmet alanlarında kesintiye gittiklerini de ifade etmektedirler. Gıda, giyecek ve kısmi nakdi yardım, belediyelerin sosyal hizmet işlerinde ilk sırada yer alırken araştırmaya konu olan belediyelerin %50'den fazlasının eğitim kurumlarındaki gençlere de kaynak aktardığı anlaşılmaktadır. 5393 Sayılı Kanun, belediyelere sağlık hizmeti kurumları ve tesisleri açma görev ve imkanını tanımlamasına rağmen, bu alanda çok az uygulama bulunmaktadır. Yasanın 50 Bin üzeri nüfusa sahip belediyelere şart koştuğu “kadın ve çocuk sığınma evleri açılması” görevinin uygulanması ise istisnalardan ibarettir.³⁴⁴

³⁴³ Osman Savaşkan, “Türkiye’de Yerel Yönetimler ve AKP Belediyeciliği”, **Birikim**, s. 358-359, (2019): 88-99.

³⁴⁴ Aydın, **age**, 132-156.

“Sosyal Belediyecilik” ifadesi 2004’ten itibaren çoğunlukla “Ak Parti Belediyeciliği” tarafından kullanılmaktadır. Ak Parti’nin “sosyal belediyecilik” vurgusu daha çok, ‘yoksulluğa duyarlı’ politikaların ve hizmetlerin yerelleştirilmesine, yaygınlaştırılmasına ve sonuçlarına işaret etmektedir.³⁴⁵ Ruşen Keleş ve Ayşegül Mengi, ortak çalışmalarında sosyal/toplumcu belediyecilik uygulamalarının ayrımını şu şekilde ifade etmektedirler: “Toplumcu belediyecilik kentliyi, ‘sosyal devlet’ anlayışına uygun biçimde yurttaş olarak kabul ettiği halde, sosyal belediyecilik anlayışında kenttaş (hemşehri) belediyenin yardımına bağımlı hale getirilmektedir.” Sosyal devlet anlayışı ve ilkelerinin ortadan kalktığı bir dönemde, yerel düzeyde sosyal belediyeciliğin olmasının mümkün görünmediğinin belirtildiği çalışmada, 80 sonrası dönemde devletin yoksullukla mücadeleyi siyasal amaçlarla kullanmaya başladığına dikkat çekilmiştir. 2004 ve 2005 yıllarında yürürlüğe giren ve sosyal belediyecilik anlayışını yansıtan düzenlemeler, sosyal devletin dayandığı sosyal hak anlayışı yerine, sosyal yardım anlayışını gösterir niteliktedir. Keleş ve Mengi ortak çalışmalarında, ekme fabrikaları işleterek ucuz ekme satışı yapmak, aş evleri ile gıda ve giysi bankaları kurmak, meslek edindirme merkezleri, kültür merkezleri, sağlık ocakları kurmak gibi sosyal hizmetlerden ayrıştırılması gereken sosyal yardımların, ihtiyaç sahibi öğrencilere eğitim bursu ve kırtasiye malzemesi yardımı, ihtiyaç sahiplerine yiyecek, giyecek ve yakacak yardımı yapılması olarak gerçekleştirildiğine dikkat çekmişlerdir.³⁴⁶

Ak Parti’nin 31 Mart 2019 yerel seçimleri öncesinde kullanmaya başladığı “gönül belediyeciliği” ifadesi, ise büyük ölçüde Cumhurbaşkanı R.T. Erdoğan ve önemli belediyecilik geçmişi ve seçim başarılarına sahip kadroların, Ak Parti Belediyelerine yöneltilen eleştirilere ve dönem politikalarına atfen var ettiği bir ifade olarak okunabilir. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın, seçimler öncesinde İstanbul aday tanıtım toplantısında yaptığı konuşması, 1994’ten bu yana geliştirilen Ak Parti’nin belediyecilik uygulamalarının genel olarak başarılı bulunduğunu; ancak vatandaşlar ve belediye yönetimleri arasında zayıflayan bağların ‘gönül belediyeciliği’ ile tekrar kurulması gerektiğine vurgu yapmaktadır.³⁴⁷ Genel olarak hüküm süren belediyecilik uygulamaları ve politikalarından bir farklılaşmaya rastlanmamaktadır.

³⁴⁵ Erder, İncioğlu, **age**, 21.

³⁴⁶ Keleş, Mengi, **age**, 168-176.

³⁴⁷ “Belediyecilik Ak Parti’nin İşidir”, Ak Parti Türkiye Bülteni, <https://www.akparti.org.tr/media/277898/turkiye-bulteni-ocak-2019.pdf> [01.05.2019].

Türkiye siyasetinin en uzun süreli ‘koalisyonsuz yıllarında’, Ak Parti’nin kamu politikası ve yerel yönetim eğilimleri şüphesiz dönemsel farklılaşmalar içermektedir. Yine de yerel yönetimler ve kamu yönetimine derin etkileri olan düzenlemeler daha çok ilk sekiz yıllık dönem içerisinde yapılmıştır. Bu dönemde yapılan düzenlemelerde özellikle yerel yönetimlerin özerkleşmesi, yetki ve kaynaklarının artırılması çalışmalarının öne çıktığı söylenebilir. Mahalli müşterek hizmetlerin sağlanmasında toplumsal faydanın yerine kar mantığının öncelik kazandığı neo-liberal yerel yönetim anlayışının bu dönemde yasal zemine oturtulduğu gözlenmektedir.

2002 yılında yürürlüğe giren, 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu’yla, kamu hizmetlerinin kâr elde edilmeden yerine getirilmesine dair ilkeyi temsil eden ve bu yönde yargı kararlarıyla desteklenen, ‘emanet usulü’ düzenlemesi yürürlükten kaldırılmış, yerini ‘rekabet’ ilkesi almıştır. Bu sayede belediye hizmetlerinin ‘şirketleşme süreci’ hız kazanmıştır.³⁴⁸

Yerel yönetim alanında 80 sonrası tartışma başlıklarının başında gelen yerelin özerkleşmesi, idari yapısı oldukça merkeziyetçi özellikler taşıyan Türkiye’de de çeşitli yasal düzenlemeler yoluyla karşılık bulmuştur. Yerel yönetimlerin görev ve sorumluluklarının genişletilmesi eğilimi, yerel demokrasi ve yerel özerklik bağlamında daha görünür olmaya başlamıştır.³⁴⁹ Kamu idaresinde yeniden yapılanma ihtiyacı, 1960’lardan sonra aralıklarla ifade edilmiş olsa da AB ile ilişkiler, kentleşmede girilen yeni evre, kamu idaresinde küresel dünyanın belirlediği yeni standartlar, siyasi partileri ve devleti yerel yönetim programlarını güncellemek göreviyle baş başa bırakmıştır.³⁵⁰ 2002 Ak Parti Hükümet programında yer alan “Kamu Reformu” çalışmalarına 2003 yılında Kamu Yönetimi Temel Kanunu çalışma grubu oluşturularak, Başbakanlık Müsteşarı Ömer Dinçer nezaretinde başlanmıştır. Yerel yönetimlerin merkezin ağır vesayetinden kurtarılmasını da hedefleyen çalışmalarda, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’na da sıklıkla atıflar yapıldığı görülmektedir.³⁵¹ 2004 yılı itibariyle parçalı da olsa hayata geçirilmeye çalışılan kamu reformu düzenlemeleri, yerel yönetimler mevzuat ve uygulamasına da etki etmiştir. Reform çabalarının yerel yönetimlerin özerkliğini arttıracak, bilhassa yurttaş katılımının imkanlarını genişletecek adımları içerdiği genel kabul görmekte birlikte,

³⁴⁸ Bayramoğlu, 2015, 85.

³⁴⁹ Gül, 2009, 91.

³⁵⁰ Keleş, *age*, 507.

³⁵¹ Keleş, *age*, 505.

bu hedeflere ne ölçüde ulaşılabildiği oldukça tartışmalıdır. Bu çabalar, yerel yönetimlerin finansal kaynaklarını çeşitlendirme, arttırma girişimleri bağlamında tartışılan zayıflıkları da sürdürmüştür.³⁵²

Kamu reformu çalışmaları kapsamında, Türkiye yerel yönetimler politikasının temel kanunları da değişmiştir. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu 2004'te, 5393 Sayılı Belediye Kanunu 2005 yılında yürürlüğe girmiştir. Yapılan yasal düzenlemelerle 1580 Sayılı Belediye Kanunu, yetmiş beş yıllık ömrünün sonuna gelmiştir. 5393 Sayılı Kanun'la, Belediye Meclisleri kararlarının mülki amirin onayından geçmesi şartı kaldırılarak, yerelin özerkleşmesi lehinde bir adım atılmıştır. Mülki amirin meclis kararları karşında yargı yoluna başvurması ise halen mümkündür.³⁵³ 1580 Sayılı eski Kanunun, "liste ilkesi"³⁵⁴ yaklaşımına atfen belediyelerin görev ve hizmetleri tek tek sayılırken, yeni 5393 Sayılı Belediye Kanunu belediyelerin yalnızca temel görev ve hizmetlerini yine sıralar fakat "genellik ilkesine" yine de açık kapı bırakmıştır. Ancak bu aralık kapı, CHP ve Cumhurbaşkanı A. Necdet Sezer'in Anayasa Mahkemesi'ne yaptığı iptal başvuruları eliyle büyük ölçüde kapatılmıştır.³⁵⁵ Anayasa Mahkemesi, 5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun 14. Maddesinin, 'yerel yönetimlere okul öncesi eğitim kurumları açabilme' yetkisini veren bendini, Anayasa'nın dibacesine ve Türkiye'nin bölünmez bütünlüğüyle ilgili maddelerine aykırı bulunduğunu ilan etmiştir. 2005'te dava edilen, 2007'de açıklanan aynı kararlar "Belediye, kanunlarla başka bir kamu kurum ve kuruluşuna verilmeyen mahalli müşterek nitelikteki diğer görev ve hizmetleri de yapar veya yaptırır" hükümlerinin de yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmiştir.³⁵⁶ Ruşen Keleş de "kanunun, yerel yönetimin görev alanlarında merkezin taşra örgütleri kurmasını yasaklamasını" Türkiye kamu yönetimi geleneğinin temellerini sarsan bir girişim olarak ifade etmektedir.³⁵⁷

³⁵² Kamalak, Gül, Beyazıt, *age*, 38.

³⁵³ *age*, 57.

³⁵⁴ Ruşen Keleş, modern yerel yönetim modellerini görev ve hizmet sınırlarının ilkeleri bakımından üç başlıkta tasnif etmektedir. Genellik ilkesi, icrası yasalarla başka kurumların görevleri arasında sayılmamış bütün sorumluluk alanlarını yerel yönetimlere bırakır. Yetkilendirme ilkesi ise yerel yönetimlerin tüm görev ve hizmet alanlarını merkezi idarenin yetkilendirmesi şartına bağlı kılar. Liste ilkesi, yerel yönetimlerin görev ve hizmetlerini tek tek sayarak sınırlandırır. (Keleş, *age*, 126)

³⁵⁵ Keleş, *age*, 261.

³⁵⁶ Anayasa Mahkemesi, [5393 Sayılı Belediye Kanununun 11. Maddesinin Birinci Fıkrasının Anayasaya aykırı olduğu Kararı] "E.S.:2005/95; K.S.:2007/5; K.G.:24.01.2007", Resmi Gazete, 26741, 29 Aralık 2007.

³⁵⁷ Keleş, *age*, 157.

Ak Parti Hükümetleri tarafından kamu yönetiminde yaygın demokratikleşme talebi vurgusu ile gerçekleştirilen yasal değişikliklerin, hizmetlerin etkinliği ve verimliliği ile ilişkilendirildiğine değinen Bayraktar, etkinlik ve verimlilik sağlanması için belediyelerin piyasa ile daha yakın ve serbest ilişki kurmasının hedeflenmiş olduğuna dikkat çekmiştir.³⁵⁸

“Nitekim kamu yönetimindeki bu dönüşümün ana çerçevesini oluşturan fakat cumhurbaşkanının vetosundan sonra rafa kaldırılan Kamu Yönetimi Temel Kanun Tasarısı’nın gerekçesinde, açık bir şekilde, yerel ve yerinden yönetim yapılarını öne çıkaran bu anlayışın piyasaya saygılı olduğu ve mümkün olduğu ölçüde piyasa araçlarını kullandığı, mevzuatta kısıllıktan ve sadelikten yana olduğu, yatay organizasyon yapısı ve yetki devrini gerektirdiği ve gereksiz hizmetlerin tasfiyesi ile hizmet satın alımının destekleneceği ifade edilmiştir.”

Bayraktar, yukarıda özetlediği anlayış içinde kurgulanan yasal değişikliklerin Ak Parti tarafından iddia edildiği şekliyle Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nın öngördüğü özerklik anlayışıyla ortak yönü olduğunu söylemenin güç olduğunu ileri sürmektedir. Demokratikleşme vurgusu ön plana çıksa da temelde özel sektör unsurlarının kamu yönetimine aktarılmasının ana dinamiğini oluşturduğu süreçte “yerel yönetimlerin merkezi hükümetten özel sektöre yetki ve kaynak devrinde bir ara durak işlevi gördüğü söylenebilir”.³⁵⁹

3.7. Yerel Yönetimlerde Toplumcu Uygulamalar için Aktüel İmkân ve Sınırlar

İki kutuplu dünyanın ve Kıta Avrupası’nda sosyal refah devleti uygulamalarının yarattığı etkinin hissedilir olduğu 70’li yıllarda sınıfsal ve toplumsal mücadelelerin keskinleştiği, merkezîyetçi devlet tercihlerinin belirleyici olduğu Türkiye’de varlık gösteren ve birikmeye başlayan toplumcu/yeni/demokratik/halkçı belediyeçilik ilkeleri, neo-liberal dönemde de tartışılmaya, deneyimlenmeye devam etmiştir. Neo-liberal ekonomi dünyasının, Dünya Bankası, IMF, OECD gibi uluslararası örgütlerin kamu politikası paradigmasının ve Türkiye’nin AB adaylık sürecinde muhatap olduğu AB müktesebatının ‘yönetişim ilkeleri’ arasında yer alan ‘katılımcılık, yerelleşme’ gibi ifadelerin, Türkiye ve dünyadaki toplumcu belediyeçilik deneyimlerinin ilkeleriyle ortaklıkları tartışılabilir ve vurgulara sahiptir.

1980 sonrası dönemde dünyada ‘genel bir uzlaş’ ile öne çıkan yerelleşme ve yerel demokrasi söylemleri, Türkiye’de de karşılık bulmuş, 90’lı yıllarda bu alandaki

³⁵⁸ Ulaş Bayraktar, "Kimin için, nasıl bir özerklik? Farklı yerelleşme söylemlerinde özerklik zaafı", ed. Mengi, Çınar ve Özgül, **5. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, TBB, Adana (2011): 282.

³⁵⁹ **age**, 275-276.

uluslararası anlaşmalarda Türkiye de imzacı ülkeler arasında yer almıştır. Neo-liberal dünyanın kamu politikasında yapmış olduğu bu kavramsal güncellenmenin, Türkiye yerel siyasetinde yoğun biçimde tartışılmaya başlaması, 2000’li yıllarda gerçekleşmiştir. Türkiye’de kentsel sorunların, yurttaşların ve sivil toplum örgütlerinin gündeminde daha fazla yer bulmaya başlayan ve küresel aktörlerin yönlendirmeleri ile yaygınlaşan “katılım, yerelleşme, yönetim” kavramları, yerel yönetimlere ilişkin tartışmalarda önemli başlıklar haline gelmiştir.

1992 yılında Brezilya, Rio’da toplanan Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı, yerel yönetimlere Yerel Gündem 21 birimleri oluşturarak “katılım, sürdürülebilirlik, çevre” başlıklarında yeni bir çalışma modeli geliştirmelerini tavsiye etmiştir.³⁶⁰ 1996 yılında İstanbul’da gerçekleşen Habitat 2 toplantısı da aynı perspektifle, Türkiye’de yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve yerelleşmenin sağlanması önerilerinin güçlenmesine katkı sunmuştur.³⁶¹ 1996 yılında Yerel Gündem 21 programına katılan belediyelerde, 1997 yılında gerekli kurumsal mekanizmaların geliştirilmesine hız verilmiş ve BM Kalkınma Programı desteğiyle projeler geliştirilmeye başlanmıştır. Yerel Gündem 21’lerin Kent Konseylerine dönüşümü 2004 yılında başlamıştır.³⁶²

Her iki çalışmanın da bugün gelinen noktada elde ettikleri başarı oldukça tartışmalıdır. Bursa Büyükşehir Belediyesi’nin Yerel Gündem 21 birimi nadir olumlu iz bırakan çalışmalardan biri olmuştur. Batı Avrupa yerel yönetim yapılanmaları içerisinde, ‘yürütme’ yetkisine sahip olan Kent Konseyleri, Türkiye’de yalnızca ‘danışma’ meclisleri olarak var olabilmiş, gündemleri dahi yerel bürokrasi tarafından belirlenmiştir.³⁶³ Kent Konseyleri, yurttaşların örgütlü gruplarının belediye hizmetlerine katılımına imkân vermektedir. 2006 yılında yayınlanan Kent Konseyleri Yönetmeliği ile kent hukuku, hesap verebilirlik, çevre duyarlılığı ilkelerinin hayata geçirilmesine ayrıca vurgu yapılmıştır. Ancak, Kent Konseylerinin iki yürütme organının da meclis başkanı ya da birinci vekilinin katılımı olmaksızın toplanamaması, konsey yapısının demokratikliğini tartışılır kılmıştır.³⁶⁴ Türkiye’nin Kent Konsey’leri uygulamasında elde ettiği mesafe de sınırlıdır. Kent Konseylerinin kuruluşundan

³⁶⁰ Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları”. Birleşmiş Milletler Türkiye.

<http://www.un.org.tr/belgeler/surdurulebilir-kalkinma-hedefleri/> [27.04.2019].

³⁶¹ Korel Göymen, “Önsöz”, **Katılımcı Yerel Yönetim**, der. İnan İzci (İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2014): 15.

³⁶² Turan Dolu, “Katılımcı Yerel Yönetim ve Kent Konseyleri”, **Katılımcı Yerel Yönetim**, der. İnan İzci (İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2014): 96

³⁶³ Çukurçayır, 2011, 170-176.

³⁶⁴ Kamalak, Gül, Beyazıt, **age**, 50.

bugüne kadar 13 yıl geçmesine rağmen, 1398 belediyeden yalnızca 285’inde Kent Konseyleri varlıklarını sürdürebilmektedir.³⁶⁵

Yerel yönetimlerin kaynak ve yetkileri artmasına, yeni katılım mekanizmalarının yaratılmış olmasına rağmen istenen demokratik işleyiş düzeyine ulaşamadığını ifade eden Bayraktar, bunun nedeni olarak bu araçların yeteri kadar kamusallaşamaması ve sadece belli bir azınlığın bilgisi ve erişimine açılabilmiş olmasını işaret etmiştir.³⁶⁶ Türkiye’nin mevcut yerel yönetim yapısı içinde anlamlı bir katılım ve temsil işlevi kazanamayan kent konseylerinin siyasi meşruiyet adına araçsallaştırdıklarına dikkat çeken Bayraktar şu değerlendirmeyi yapmıştır:

“...müşterekçi bir yerel yönetim anlayışının gelişmesi için belli mekanizmaların tesis edilmesinin pek bir anlamı olmayacaktır ki, yasal bir zorunluluk haline dönüştükten sonra bir yasak savma edimine dönüşen kent konseyleri bunu net bir şekilde ortaya koymuştur. Kimsenin sahip çıkmadığı veya halihazırda nüfus sahibi olanların güçlerini daha da arttırdıkları ya da resmi iktidar makamlarının meşruiyetlerini desteklemek adına araçsallaştırdıkları bu mekanizmaların kastedilen demokratik etkiyi yaratamadığı ortadadır.”

Katılımın sözde kalmasının faturasını sadece mekanizmaların kurgusuna bağlamının da haksızlık olacağını ifade eden Bayraktar, katılımın tekniği kadar iştirakçisinin yaklaşımının da belirleyici olduğuna dikkat çekmiştir. Bu bahiste örgütlülük düzeyinin çok yetersiz olduğu bir toplumsal düzende demokratik katılımın geliştirilmesinin kolay olmayacağını söyleyen Bayraktar, bir diğer boyut olarak da siyasetin önemli ölçüde kutuplaştığı, topluluk kimliklerinin öne çıktığı bir siyasal alanda katılım için gerekli dayanışmanın yeşermesinin beklenemeyeceğini ifade etmiştir.³⁶⁷

“Katılım süreçleri” kamu politikası ve siyaset felsefesinde önemli tartışma başlıklarından biri olmaya devam etmektedir. Güçlü katılımın toplumsal aklın açığa çıkarılmasında önemli bir faktör olduğu, temsili demokrasinin yaşadığı krizin bu yolla aşılabileceği ileri sürülmektedir. Katılımın iyi ve aktif vatandaşlar olmanın, ortak, bütünleştirici değerleri açığa çıkarmanın ve etkin bir yönetimin şartı olduğunu ileri süren neo-liberal yorumlara karşılık, eşitsiz koşullarda katılımın ancak, toplumun erk sahibi elitlerine ve sermaye sahiplerine kapıyı daha da açmak anlamına geldiği ise gözden kaçırılmaması gereken bir unsurdur.³⁶⁸

³⁶⁵ “Yerel Demokrasi, Katılım ve Kent Konseyleri Eğitimi”, Yerelİz, <http://yereliz.org/yerel-demokrasi-katilim-ve-kent-konseyleri-egitimi-katilimcilarini-ariyor/> [28.04.2019].

³⁶⁶ Bayraktar, 2014, 57.

³⁶⁷ *age*, 54-55.

³⁶⁸ Kamalak, Gül, Beyazıt, *age*, 46-48.

Eylül 2015'te toplanan BM Genel Kurulu, "2030 yılına kadar yoksulluğun bütün boyutlarıyla ortadan kaldırılması" hedefiyle 'Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları' politika metnini kabul etmiştir.³⁶⁹ Neo-liberal dönemin, yönetim paradigmasını oluşturan bu politika belgelerinin, Türkiye yerel yönetimlerinde istikrarla takip edildiğini söylemek halen oldukça güçtür.

Yerel İzleme Araştırma ve Uygulamalar Derneği'nin (YERELİZ), 'BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri' kriterlerinin 'yerel yönetimlerdeki uygulamalarına ilişkin yayınladığı rapor, 'iyi örnekleri' yedi başlık altında derlemiştir. Belediyelerin kendi kaynakları yanı sıra çoğunlukla dış finansman (DB, BM, Finans Kuruluşları, Şirketler, Sivil Toplum Örgütleri, Kalkınma Ajansları) desteğiyle yürüttüğü projeler büyük ölçüde dönemseldir. Eğitim politikaları, eşitlik ve katılım, sağlık politikaları, çevre ve iklim, istihdam, sosyal hizmet ve kentsel planlama başlıklarında yapılan incelemelere konu olan 'iyi örnekler', farklı siyasal partilerin yönetiminde olduğu, çoğunluğu büyükşehir ve bağlı ilçe belediyelerinde hayat bulmuş 64 uygulamayı saymaktadır.³⁷⁰ Uygulamalar arasında, 'kadınlar, engelliler, LGBTİ bireyler, mülteciler vb.' dezavantajlı grupların hedef alındığı 'sosyal içerme' çalışmaları ağırlıktadır. Çoğunluğu tamamlanmış olan bu projelerin her biri, katılım, sosyal adalet ve diğer toplumsal çıktıları itibariyle incelenmeyi hak etmektedir. Bursa Nilüfer Belediyesi'nin 'katılımcı bütçe uygulaması'³⁷¹ ve mahalle komiteleri' neo-liberal dönemde toplumcu belediyeciliğin imkanlarının tartışılması için ayrıca izlenmesi ve tartışılması gereken örneklerdendir. Raporda yer alan bir diğer örnek de 'ücretsiz su' uygulamasıyla tartışmalara konu olan Dikili Belediyesi'dir.

İzmir, Dikili Belediye Başkanı Osman Özgüven, 1984'de Sosyal Demokrat Parti (SODEP), 1989'da ve 2004'te SHP, nihayetinde 2009 yerel seçimlerinde CHP adayı olarak başkan seçilmiştir. 10 tona kadar suyun ücretsiz kullanımı, bütün giderleri belediye tarafından karşılanan bir sağlık ocağının açılması ve sembolik bir ücretle hasta kabulü, jeotermal kaynakları vasıtasıyla düşük maliyetli ısınma projesinin hayata geçirilmesi, ücretsiz toplu taşıma ve ekmek fiyatlarının düşmesiyle sonuçlanan, belediye fırınının tekrar hizmete açılması uygulamaları, Özgüven döneminde

³⁶⁹ "Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları". Birleşmiş Milletler Türkiye.

<http://www.un.org.tr/belgeler/surdurulebilir-kalkinma-hedefleri/> [27.04.2019].

³⁷⁰ Yerel İzleme Araştırma ve Uygulamalar Derneği, **Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin Yerelleştirilmesinde İyi Örnekler Kitabı**, (İstanbul: 2018)

³⁷¹ "Bozbey katılımcı bütçesi anlattı". Nilüfer Belediyesi.

http://www.nilufer.bel.tr/haber-1248-bozbey_katilimci_butcesi_anlatti [20.03.2019].

gerçekleşmişlerdir. Geleneksel belediyeçilik hizmetlerinde yaşandığı iddia edilen eksikler, sağlık ocağının hizmet kalitesi tartışmaları, Dikili deneyimi değerlendirmelerinin farklı boyutlarına işaret etmektedir. Karar süreçlerine, Dikilililerin katılımına ilişkin bir çalışmaya dönem içerisinde rastlanılmamaktadır.³⁷²

18 Nisan 1999 yerel seçimlerinde Halkların Demokratik Partisi'nin (HADEP) 38 belediyede seçimleri kazanması ile başlayan ana akım Kürt siyasi partilerinin yerel yönetim deneyimleri, 31 Mart 2019 seçimleri itibariyle üçü büyükşehir olmak üzere sekiz il ve 56 ilçede devam etmektedir.³⁷³ 1999 yılında başlayan, 2014 yerel seçimlerinde 11 ilde toplam 102 belediyeyi kapsayacak şekilde daha geniş bir alana yayılan, 15 Temmuz 2016 askeri darbe girişiminden sonra ilan edilen Olağanüstü Hal Yönetimi kapsamında yapılan düzenlemelerle 2016 yılında başlayan kayyım uygulamasıyla büyük oranda kesintiye uğrayan deneyimi inceleyen Cuma Çiçek çalışmasında, Türkiye'de ana akım yerel yönetim anlayışının karşısında konumlanan alternatif deneyimler arasında özgün bir çizgiye sahip olan ana akım Kürt siyasi partilerinin yerel yönetim deneyimleri, radikal demokrasi kavramı ve kavramın beş ana eksenini üzerinden tartışmıştır. Çoğulcu kimlik politikaları ile toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın özgürlüğü ve kadın özgürlüğü alanlarında görece bir başarı elde edildiğini söyleyen Çiçek, sınıf, ekoloji ve aşağıdan toplumsal örgütlenme alanlarında neo-liberal politikaların sınırlarında kaldığına dikkat çekmiştir. Bu durumun iki ana nedenden kaynaklandığını ileri süren Çiçek'e göre bunlar; yapısal sınırlar ve ana-akım Kürt siyasetinin kendisinden kaynaklı sorunlar.³⁷⁴

Kürtler ile diğer etnik/ulusal gruplar arasında ilişkilenebilir, karşılıklı tanımayı ve birlikte yaşamayı geliştirmeye yönelik belediyelerin politika ve uygulamalarını aktaran, azınlıkta bulunan dini gruplara da alan açıldığına değinen Çiçek, çoğulcu kimlik politikaları ile beraber toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın özgürlüğü alanında da Kürt siyasetinin önemli bir mesafe aldığını ve Türkiye'nin başka yerlerine taşınabilecek önemli bir deneyim oluşturduğunu ifade etmiştir.³⁷⁵ Yerel yönetimlerde toplumsal cinsiyet eşitliği çalışmaları AB uyum süreci politikaları döneminde daha

³⁷² Erbatır Çavuşoğlu, Murat Cemal Yalçın, "Kapitalist Kentte Sosyal Belediyeçilik Ne Kadar Mümkün? Dikili Örneği", ed. Deniz Yıldırım, Evren Haspolat, Değişen İzmir'i Anlamak, (Ankara: Phoenix Yayınevi, 2010): 549-555.

³⁷³ "Bölgede seçim | HDP 3'ü büyükşehir 8 ilde kazandı", <https://www.evrensel.net/haber/376745/bolgede-secim-hdp-3u-buyuksehir-8-ilde-kazandi> [11.04.2019].

³⁷⁴ Cuma Çiçek, "Kürt Siyaseti ve Yerel Yönetimler (1999-2019)", **Birikim**, s. 358-359 (2019): 75.

³⁷⁵ age, 82.

çok metropol kentlerde projelerle hayata geçirilmeye çalışılmıştır. Ancak toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarında öncü adımların bir kısmı bu belediyelerce atılmıştır. Türkiye yerel yönetim tarihinin ilk eşitlik müdürlüğü 2011 yılında Diyarbakır Sur Belediyesi'nde kurulmuştur.³⁷⁶ Deneyimin bu alanlardaki başarılarına karşılık, 930 bin kişinin yaşadığı Diyarbakır kent merkezinde yaklaşık 150 bin kişinin gıda yardımına muhtaç olduğuna dikkat çeken Çiçek, bu durumun sınıf politikaları bağlamında yaşanan başarısızlığa işaret ettiğini, Türkiye'nin birçok kentinde olduğu gibi HDP'nin yönettiği illerde de imar politikaları üzerinden kentsel rantın üretimi ve dağıtımının neo-liberal ilkeler çerçevesinde gerçekleştiğini söylemiştir.³⁷⁷

1973-1980 deneyimlerinin biriktirdiği ilkelere referanslar ve toplumcu belediyecilik tartışmaları, sol-sosyalist çevrelerde daha yaygındır. 2011 yılında 'Devrimci-Halkçı Yerel Yönetimler' başlığıyla gerçekleşen sempozyuma katılan, Dersim/Tunceli'nin Mazgirt (DHF), Hozat (DHF); Hatay'ın Samandağ (ÖDP) ilçe belediye başkanları ve Diyarbakır (DTP) Büyükşehir Belediyesi Başkanı Osman Baydemir, programlarında yer alan "toplumcu belediyecilik uygulamalarının" hayata geçirilmesinde önlerindeki iki büyük engelin, kaynak yaratamama ve merkezin idari ve finansal vesayeti olduğunu belirtmektedirler. Bununla birlikte, Diyarbakır'da Sümer Park Ortak Yaşam Alanı ve Sarmaşık/Yoksullukla Mücadele projeleri³⁷⁸, Hozat'ta 300 dönüm araziye buğday ve nohut ekimi uygulamalarını belediye başkanları, Türkiye'nin 'toplumcu belediyecilik geleneği' perspektifiyle hayata geçirdiklerini ifade etmektedirler.³⁷⁹

³⁷⁶ Özgün Akduran, "Belediyeciliğin Kadınlarla İmtihanı" **Birikim**, s. 358-359 (2019): 57-58.

³⁷⁷ Çiçek, **age**, 83.

³⁷⁸ Osman Baydemir, "Amed Büyükşehir Belediyesi", **Devrimci Halkçı Yerel Yönetimler: Umud ve Mücadele Mekânlarından Deneyimler**, haz. Ahmet Kerim Gültekin, İbrahim Gündoğdu (İstanbul: Patikakitap, 2013): 231-233

³⁷⁹ Cevdet Konak, "Dersim/Hozat Belediyesi", **Devrimci-Halkçı Yerel Yönetimler: Umud Ve Mücadele Mekânlarından Deneyimler**, haz. Ahmet Kerim Gültekin, İbrahim Gündoğdu (İstanbul: Patikakitap, 2013): 208-209

4. OVACIK BELEDİYESİ DENEYİMİ 2014-2019

Dünyada ve Türkiye’de yerel yönetimlerin gelişim dinamiklerini, ortaklıkları ve farklılıklarının tartışıldığı bölümlerde de altı çizildiği üzere, yerel yönetim politika ve uygulamalarıyla etkileşim içerisinde olan oldukça fazla sayıda parametre sıralanabilir. Ovacık Belediyesi deneyiminin (2014-2019) tartışılacağı bu bölümde, bölgenin tarihsel, ekonomik, siyasal, sosyal ve coğrafi niteliklerinin ana hatları ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Ovacık Belediyesi faaliyetleri, dünya ve Türkiye yerel yönetimler tarihinin “toplumcu uygulama alanları” başlıklandırılarak tartışılacaktır.

4.1. Ovacık Genel Görünümü

Ovacık Belediyesi deneyiminin inceleneceği bölümde ilçede yaşayanlarla yapılan görüşmelerde aktarılan görüşlerin anlaşılabilirliğine katkı sağlaması amaçlanarak bu bölümde Ovacık’ın sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik yapısıyla ilgili bilgiler derlenmiştir. Sağlık, eğitim, tarım, siyaset, inanç, tarih, coğrafya alanında Ovacık ilçesi hakkındaki bilgilerden yola çıkarak ilçenin genel görünümü çizilmeye çalışılmıştır. Genel görünümü ortaya çıkarmada kullanılan verilerin büyük çoğunluğu saha çalışması sırasında ilgili kurumlar ile yapılan görüşmelerle ve yazışmalarla elde edilirken, TÜİK internet sayfasından ve yazılı kaynaklardan da yararlanılmıştır. Saha ziyaretlerinde, temasta bulunan ve veri talep edilen kamu kurumlarının çok azının elinde, temel verilerin hali hazırda derlenmiş ve dijitalleştirilmiş olduğu gözlemlenmiştir.

4.1.1. Tarih

İlçeye ilk insan yerleşiminin hangi tarihte olduğu kesin olarak bilinmemektedir. İlçeye insanların daha geç tarihlerde yerleşmelerinin sebebinin yörenin dağlık coğrafi yapısı olduğu düşünülmektedir. M.S. 395 yılında Roma İmparatorluğu’nun ikiye ayrılmasından sonra Bizanslıların egemenliğine giren bölgeye, 639 yılında Hozat

ilçesini merkez yapan Arap kavimleri hâkim olur.³⁸⁰ 1200'lerin başında Mengüç Beylerinden Ahmet Gazi, Erzincan yöresinde hakimiyet sağlar ve Ovacık bölgesinde etkili olur. Sivas Divriği merkezli bir Anadolu Türk Beyliği olduğu kabul edilen Mengücekler hakkında tarihi bilgi oldukça sınırlıdır. Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçukluları ve Zengi Beyliklerinin Suriye'nin kuzeyindeki bölgede kurdukları varsayılan egemenlikleri oldukça tartışmalı olmakla birlikte bölge Moğol istilasından kesin şekilde nasibini almıştır.³⁸¹

1908 yılında ilçe teşkilatı Yesilyazi (Zeranik) bucağı merkezinde teskilatlanmış, 1935 yılında Tunceli ili teşkil edilince bu ile bağlanmıştır. 1937 yılında ilçe teşkilatı, Yesilyazi (Zeranik) bucagından kaldırılarak bugünkü ilçe merkezi olan Pulur Köyü üzerine Ovacık ilçesi olarak teskil edilmiştir.³⁸²

4.1.2. Coğrafya

Dersim/Tunceli'nin özgün kimliğinin önemli bir parçası olan Munzur Çayı, farklı anlamlandırmalar yoluyla Dersim/Tunceli inanç dünyasında varlık göstermektedir. Dersim/Tunceli sınırlarında bulunan en önemli akarsulardan biri olan Munzur Çayı, Ovacık ilçesindeki Ziyaret (Yenikonak) eteklerinde bulunan gözelerden doğar. Suyun doğduğu gözeler, bölge halkı için kutsiyet taşır; inanç ritüellerine sıklıkla ev sahipliği yapar.

Kuzeyi Mercan ve Munzur Dağlarıyla çevrili olan Ovacık, Munzur Irmağı'nın ikiye böldüğü bir havza özelliği taşımaktadır. Bu dağlarda 3000 m'nin üzerinde tepeler ve birçok doğal göl bulunmaktadır. Batısında ise Zeranik Ovası, Munzur gözelerinden başlayarak ilçe merkezinden doğuya doğru 85 km²'lik bir alanı kapsamaktadır. Yüzölçümü 1538 km² olan Ovacık'ın deniz seviyesinden yüksekliği 1300 metredir. En yüksek noktası olan Ziyaret Tepesi'nde (3071m) bulunan gözelerden doğan Munzur Çayı, Mercan Çayı ile birlikte hayat verdiği Munzur Vadisinde 43'ü endemik olan 1518 çeşit bitkiye ev sahipliği yapar. 1971 yılında Milli Park ilan edilen ve 42.000 hektarlık bir alanı kaplayan Munzur Vadisi, hayvan varlığı açısından da oldukça

³⁸⁰ "Tarihçe", Tunceli Ovacık Kaymakamlığı, <http://www.tunceliovacik.gov.tr/ovacik-tarihi> [22.02.2019]

³⁸¹ Oya Pancaroğlu, "Divriği'de Mengücek Sülalesi: 12. Yüzyılın Sonunda Hanedan Kimliğinin İnşası", **Anadolu Selçukluları Ortaçağ Ortadoğusu'nda Saray ve Toplum**, ed. A. C. S. Peacock, Sara Nur Yıldız, 2. bs. (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2018), 63.

³⁸² "Tarihçe", Tunceli Ovacık Kaymakamlığı, <http://www.tunceliovacik.gov.tr/ovacik-tarihi> [22.02.2019]

zengindir. İlçenin %25'ini platolar, %15'ini ova ve düzlükler, %60'ını dağlar oluşturmaktadır. Ovacık ilçesine bağlı köyler yerleşim olarak genelde dağlık ve ormanlık alanlarda inşa edilmiş olsa da ilçe merkezinin yerleşim alanı ovadır. İlçede sert ve karasal bir iklim hakimdir. Kışları soğuk ve karlı, yazları ise kurak ve sıcak geçer. Yıllık ortalama sıcaklık 7.6 derecedir. Tunceli ilinin kuzey kısmından Kuzey Anadolu Fay Hattı geçmekte olup, Ovacık ilçesinden geçen fay hattından dolayı birinci derecede deprem bölgesi niteliğindedir. Doğusunda Tunceli ve Pülümür, batısında Çemişgezek, kuzeyinde Kemah ve Erzincan, güneyinde Hozat'a komşu olan Ovacık, Dersim/Tunceli il merkezine Munzur Çayı'nı takip eden ve Munzur Vadisi Millî Parkı içerisinde yer alan 58 km asfalt yol ile bağlıdır.³⁸³

Ovacık'ın Dersim/Tunceli il merkezine olan fiziksel uzaklığı ve coğrafi yapısının, ilçenin sosyal ve kültürel olarak diğer ilçeler ve il merkezinden farklılaşmasında etkili olmuştur. Dersim/Tunceli'nin diğer ilçelerinin il merkezi ya da komşu illerle geliştirdiği ilişki, özellikle dil ve inanç anlamında etkileşimi beraberinde getirirken görece daha heterojen bir toplumsal yapının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Coğrafi konumuna bağlı olarak il merkezi ve çevre illerle bağlantısı daha zayıf olan Ovacık'ta bu etkileşimin daha zayıf olmasına bağlı olarak daha homojen bir toplumsal yapının varlığından söz etmek mümkündür. Sonraki bölümde incelenecek olan, bölgenin hakim dil ve inanç yapısının, il merkezi ve diğer ilçelerle karşılaştırıldığında Ovacık'ta daha fazla korunabilmiş olduğu söylenebilir.

Şekil 1: Ovacık İlçe Merkezi

³⁸³ Seyfi Küçük, “Tunceli Ovacık Yöresinde Kırsal Yerleşim Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri” (Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi, 2008), 17-18.

4.1.3. Dil ve İnanç

“Dersim” bölgesi, günümüz Tunceli ilinin tamamını, Elâzığ, Bingöl, Sivas, Erzincan’a bağlı ilçelerin bir kısmını içine alan bir bölge olarak tanımlanmaktadır.³⁸⁴ Bölgenin hâkim dili “Kırmanciki/Dımili”, Hint Avrupa dil ailesinin, İrani kolunun iki parçasından biri olan Pehlewani dil grubuna dahildir. Türkiye Kürtleri arasında en yaygın dil olan, “Kurmanci” ise, İrani kolun diğer parçasıdır. Kurmanci ve Pehlewani dilini aynı dil grubunun farklı lehçeleri olarak tanımlamanın yanlış olacağını söyleyen Izady, bu iki dilin, iki farklı dil grubuna ait oldukları tespitini yapmaktadır. Izady’ye göre Kurmanci ve Kırmanciki (Pehlewani) arasındaki ilişki, İtalyanca ile Fransızca arasındaki ilişkiye benzemektedir.³⁸⁵

Ovacık, Dersim/Tunceli Bölgesi’nin kültürel, inançsal ve etnik çoğunluğuyla benzer özellikleri taşımaktadır. Bununla beraber Dersim/Tunceli’nin diğer ilçelerden farklı olarak İnanç ve dil, bölgenin en ayırt edici iki kimliği ve kültürel kodudur. Hem Türkiye ile hem de yakın çevresi ile ayırt edici unsurlar taşımaktadır. “Alevilik” bölgenin inançsal kodu olarak ifade edilse ve genel kabul görse de Erdal Gezik, çalışmasında bölgedeki özellikle yaşlıların geleneksel inançlarını tanımlamak için daha çok “Ewlad-ı Raé” (Yolun Çocukları) ismini kullanmayı tercih etmekte olduklarını aktarmıştır.³⁸⁶ Rae inancında ruh ölmez ve tekrar dünyaya gelir. Kişinin yaşadığı hayatın cezası ya da mükafatı, öldükten sonra dünyaya geldiği bedende karşılık bulur ki bu beden insan ya da hayvan bedeni olabilmektedir. Yol inancında, ruhun tekrar varlık bulduğu bedendeki yaşamı, ömür kavramına sığmayacak bir anlama sahiptir. “Devr-i Daim” olarak anlamlandırılabilen bu döngü, yolda sürekli yürümek ve tüm yaşamlarda iyilik-kötülük, doğruluk-yanlışlık ikilemini sorgulamak demektir. Rae inancında yaşam, geçmiş yaşamlarla bağlı olduğu gibi, her zaman geleceğe taşınan bir yolu da ima etmektedir.³⁸⁷ Her insanın yolunun kendi içinde yapacağı yolculuk ile başlayacağına inanılan bu inanç dünyasında ibadet, bir mekâna sıkıştırılmamış, kutsiyet atfedilen birçok mekân yaratılmıştır.

³⁸⁴ Dilşa Deniz, **Yol/Ré Dersim İnanç Sembolizmi Antropolojik Bir Yaklaşım**, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2012), 43.

³⁸⁵ Mehrdad R. Izady, **Kürtler**, çev. Cemal Atila (İstanbul: Doz Yayınları, 2004), 300-301

³⁸⁶ Erdal Gezik, **Alevi Hafızasını Tanımlamak**, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2016), 37

³⁸⁷ Gürdal Aksoy, **Dersim Alevilik Ermenilik Kürtlük**, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2012), 234.

Alevi/Bektaşi inancında cem evinin, kapladığı mekânsal anlam, tarihsel farklılıklar gösterebilmektedir. Yaşlıların ifadelerinden, geçmişte “dedelerin”, ziyaret ettikleri evlerde cem edilmesinin kabul gördüğü anlaşılmaktadır.³⁸⁸

Ovacık sahasına ilk ziyaretim, “Gağan” kutlamalarına denk gelmiştir. Miladi yılın son perşembesine denk gelen, o yıl 28 Aralık’ta gerçekleşen kutlamalarda, kutsal olduğuna inanılan gözeler, mezarlar ya da tepeler ziyaret edilmekte, kutsiyet atfedilen “lokma” pişirilmekte ve komşularla, doğadaki tüm canlılarla paylaşılmaktadır. Etkinliğe katıldığım 150 haneli Kedek (Koyungölü) Köyünde, üç ayrı ziyaret yerinde kalabalık gruplar halinde toplanan köylüler, geldiklerinde önce ziyaret yerini öpmüş, yanlarında getirdikleri “çerağ” isimli doğal mumları yakarak, evlerinde pişirdikleri “lokma”ları aralarında bölüşmüşlerdir.

Şekil 2: Kedek (Koyungölü) Köyü Gağan Kutlaması

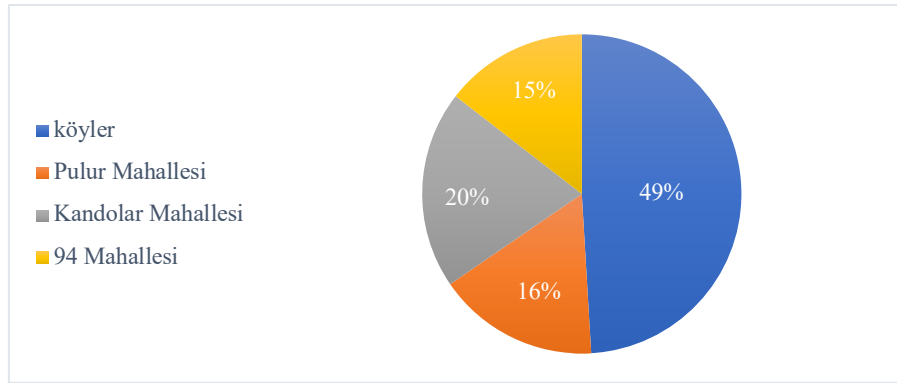
Ovacık Köylerindeki haricinde, ilçe merkezinde, 94 Mahallesinde Munzur Baba Cemevi bulunmaktadır. 2017 yılında yapılan saha ziyaretinde, Munzur Baba Cemevi Kültür ve Dayanışma Derneği Başkanı Aydın San ile yapılan görüşmede elde edilen bilgiye göre, cemevi toplanan bağışlarla inşa edilmiştir ancak henüz cemevinde düzenli olarak görev yapan dede/pir bulunmadığı gibi ‘cem’ nadiren gerçekleştirilmektedir. Bölgedeki cem evlerinin daha ziyade cenaze törenlerinde hizmet verdiği söylenebilir.

³⁸⁸ Erdal Gezik, **Dinsel, Etnik ve Politik Sorunlar Bağlamında Alevi Kürtler**, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2012), 215.

Ovacık İlçe Müftülüğünden alınan bilgiye göre, ilçe merkezinde 1, Akyayık Köyü'nde 1, Aşağı Torunoba Köyü'nde 1, Koyungözü Köyü'nde 1, Kozluca Köyü'nde 1, Yeşilyazı Köyü'nde 1, Ziyaret Köyü'nde 1 adet olmak üzere ilçede 7 tane cami bulunmakla beraber yalnızca ilçe merkezindeki cami hizmet vermektedir. 1 imam ve 1 hizmetlinin görev yaptığı ilçede, 1 imam, 1 vaiz, 1 müezzin ve 1 hizmetli kadrosu ise boş bulunmaktadır.

4.1.4. Yerleşim ve Demografik Yapı

Ovacık ilçe merkezi 3 mahalleden oluşmaktadır. Saha ziyaretinde Ovacık Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü'nden alınan bilgiye göre, 977 nüfuslu ve 510 haneli Pulur Mahallesi, 1198 nüfuslu ve 300 haneli Kandolar Mahallesi, 866 nüfuslu ve 440 haneli, çoğunluğu boşaltılmış köylerden gelenlerin ikamet ettiği 94 Mahallesi'dir. Ovacık ilçesinin mahalleleri ve köylerin nüfuslarının oransal karşılaştırması, Şekil2'de görülebilir. Merkez mahallelerinde toplam 1250 hanenin bulunduğu Ovacık'ta, İl Özel İdaresi'ne bağlı 61 köy vardır.³⁸⁹ TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre, 2018 yılında Ovacık ilçe merkezinin toplam nüfusu 3164, belde ve köylerinin toplam nüfusu 3834 olarak kaydedilmiştir.³⁹⁰

Şekil 3: Ovacık İlçesi 2017 Yılı Merkez Mahalleler ve Köylerin Nüfus Oranları

Bu grafik Ovacık Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü'nden alınan verilere dayanarak hazırlanmıştır.

TÜİK ADNKS sonuçlarına göre, Ovacık'ın bağlı olduğu Dersim/Tunceli 2018 yılında Türkiye'de nüfus yoğunluğu en düşük ikinci il olmuştur. 2018 yılında Türkiye'nin toplam nüfus yoğunluğu binde 107 iken bu oran Dersim/Tunceli'de binde

³⁸⁹ Ovacık Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü

³⁹⁰ TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları,

<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=101&locale=tr> [01.05.2019]

12'dir.³⁹¹ Dersim/Tunceli ve Türkiye'nin 1940-2018 yılları arasındaki nüfus yoğunluğunu gösteren Tablo1'de Türkiye genelinde artan nüfus yoğunluğunun aksine Dersim/Tunceli'de nüfus yoğunluğunun çoğunlukla azaldığı veya aynı kaldığı kolaylıkla gözlenebilmektedir. 2008 Nisan tarihinde yayınlanan Devlet Planlama Teşkilatı'na ait Türkiye'de İç Göçler ve Göç Edenlerin Nitelikleri (1965-2000) isimli rapora göre doğduğu ilden başka ilde ikamet edenlerin en fazla olduğu illerin başında Dersim/Tunceli ili gelmektedir. Rapora göre bu il doğumluların % 69,9'u başka illerde ikamet etmektedir.³⁹² Özellikle iç göçlerin, doğum ve ölüm oranlarının değişiminden daha hızlı bir şekilde nüfusun dağılımını yeniden düzenlediğini belirten Yakar'ın tespiti ve DPT raporu göz önünde bulundurulduğunda, Dersim/Tunceli'nin göç olgusuna bağlı olarak şekillenen düşük nüfus yoğunluğu daha anlaşılır olabilir.³⁹³ 1938 Dersim Katliamı ve yaşanan sürgünlerin ardından 1980-2000 yılları arası Türkiye'nin güvenlik politikaları doğrultusunda uygulanan köy boşaltmaları ile beraber bölgenin sosyo-ekonomik özelliklerine bağlı olarak Ovacık ilçesinin yoğun göç veren, nüfus yoğunluğu düşük bir ilçe olduğu görülebilmektedir.

³⁹¹ TÜİK, İl ve Cinsiyete Göre İl/İlçe Merkezi, Belde/ Köy Nüfusu ve Nüfus Yoğunluğu 2007-2018, [20.04.2019]

³⁹² Tuncer Kocaman, "Türkiye'de İç Göçler ve Göç Edenlerin Nitelikleri (1965-2000)" **DPT Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü**, 2008, 60.

<http://ekutup.dpt.gov.tr/nufus/kocamant/icgoc.pdf> adresindedir

³⁹³ Mustafa Yakar, "Türkiye'de İç Göçlerin İlçelere Göre Mekânsal Analizi: 1995-2000 Dönemi" **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, Cilt 9, Sayı 1, 2012, 748.

Tablo1: 1940-2017 Dersim/Tunceli ve Türkiye Nüfus Yoğunluğu (kişi/km²)

Yıl	Dersim/Tunceli Nüfus Yoğunluğu (binde)	Türkiye Nüfus Yoğunluğu (binde)
1940	12	23
1945	11	24
1950	13	27
1955	15	31
1960	18	36
1965	20	41
1970	20	46
1975	21	52
1980	20	58
1985	19	66
1990	17	73
2000	13	88
2007	11	92
2008	12	93
2009	11	94
2010	10	96
2011	11	97
2012	12	98
2013	11	100
2014	12	101
2015	12	102
2016	11	104
2017	11	105
2018	12	107

“Tunceli”, Fırat Kalkınma Ajansı,
<http://investintunceli.gov.tr/tr/files/rakamlarla-tunceli.pdf> [06.08.2018];
“Yıllara Göre İllerin Yıllık Nüfus Artış Hızı ve Nüfus Yoğunluğu”,
TÜİK [20.04.2019].

1990-2000 yılları arasındaki 10 yıllık periyotta Türkiye genelinde binde 27 düzeyinde olan kentsel nüfus artışının, ilginç bir şekilde Doğu ve Güney Doğu illerinde binde 36-37 değerlerini gösterdiğine dikkat çeken Özgür, bu bulguyu, dönemin güvenlik politikaları ile ilişkilendirmektedir. Buna göre, zorunlu köy boşaltmalarına bağlı olarak göç eden kırsal kesimin, daha çok bölgelerinin kasaba ve şehirlerine akın etmesi, 90’lı yıllar boyunca bölgedeki güvenlik kuvvetlerinin sayısal artışı, bölgedeki ani kentsel nüfus artışında etkili olmuştur.³⁹⁴ Özgür’ün 1990-2000 arası Doğu ve Güneydoğu illerine yönelik yaptığı tespitler, Ovacık ilçesinde de gözlenebilmektedir. Şekil4’te 1990-2000 arası dönemde, Ovacık’ın özellikle köy nüfusunda hızlı bir düşüş olduğu görülmektedir. 1995-2000 arası dönemde Türkiye’de kırsal nüfus artış oranının en düşük olduğu ilçe % -77,6 oranı ile Ovacık olmuştur.³⁹⁵

³⁹⁴ Ertuğrul Murat Özgür, “XXI. Yüzyılın Başında Türkiye Nüfusu” *Coğrafi Bilimler Dergisi*, c. 1, 2013, 47.

³⁹⁵ Yakar, *age*, 750

Ovacık'taki kırsal nüfusta yaşanan azalma, büyük ve küçükbaş hayvan varlığındaki aynı yıllarda gözlenen azalma ile beraber okunabilir. (bkz. Şekil5) 1990-2000 arası dönemde kırsal nüfusta yaşanan azalmaya paralel olarak Ovacık ilçe merkezinin nüfusunda artış gözlenmektedir. Özgür ve Yüceşahin, yerinden olmuş nüfusun ilk toplanma alanının, genellikle ilçe merkezleri olduğunu, başka bir yere gitmeden önce bu yerleşmelerin basamak yerleşmeler olarak kullanıldıklarını ve bu ilçe merkezlerinin nüfusundaki olağandışı artışın 2000 sonrası yerini nüfus azalmalarına bıraktığını belirtmişlerdir.³⁹⁶ Aynı tarihlerde benzer özelliklerin gözlenebildiği Ovacık'ta da yerinden edilen kırsal nüfusun ilk toplanma alanı, Ovacık ilçe merkezi olmuş, boşaltılan köylerden gelenlerin yerleştiği 94 Mahallesi bu tarihlerde kurulmuştur. Ovacık ilçe merkezinin nüfusunun 2000 yılına kadar artış gösterdiği, bu tarihten sonra ise devamlı bir azalma eğiliminde olduğu da Şekil4'te görülebilmektedir.

Köy boşaltmalara bağlı olarak en hızlı nüfus kaybının yaşandığı illerden biri olan Dersim/Tunceli'de sadece 1994 yılında 8.439 hanenin boşaltıldığı ve 41.939 kişinin yer değiştirmek zorunda kaldığı bilinmektedir. Toplam 183 köy, 823 mezranın boşaltıldığı Dersim/Tunceli'de göç hareketlerinden en yoğun etkilenen ilçeler Ovacık ve Hozat olmuştur.³⁹⁷ Saha ziyareti sırasında Ovacık Kaymakamlığı'ndan alınan bilgiye göre 1994 yılında Ovacık ilçe merkezine bağlı 30 köy ve bu köylere bağlı 128 mezra boşaltılmıştır.

2003 yılından itibaren Ovacık ilçesinde saha çalışmalarında bulunan, 2005 yılında Kamu Kurum Temsilcileri, köylüler ve Sivil Toplum Kuruluşlarının katılımıyla ön çalıştay düzenleyen Ulaşılabilir Yaşam Derneği tarafından hazırlanan "Ovacık ve Hozat İlçelerinde Geriye Göç Sürecine İlişkin Araştırma", alana ilişkin demografik göstergeler ile göç sürecinde yaşanan tarımsal değişimleri ve geriye dönüş sürecinde temel sorun alanları ve çözüm önerilerini konu edinmektedir. 1994 köy boşaltmalarının yaşandığı her ilde özel sonuçların ortaya çıktığına değinilen araştırmada, özellikle 1938'de Dersim/Tunceli'de yaşananların, burada yaşayanların belleklerinde canlılığını koruması nedeniyle bu bölgedeki yerinden edilmelerin sonuçları ve etkilerinin diğer bölgelere kıyasla daha ayırt edici bir durum oluşturduğuna dikkat çekilmiştir. Çalışmada, köye dönmek için ne tür beklentilerinin

³⁹⁶ M. Murat Yüceşahin ve E.Murat Özgür, "Türkiye'nin Güneydoğusunda Nüfusun Zorunlu Yerinden Oluşu: Süreçler ve Mekânsal Örüntü" **Coğrafi Bilimler Dergisi**, c. 4, s. 2 (2006) 27.

³⁹⁷ Betül Çelik, Bülent Gülçubuk, Ahmet Tamek Aker, "Ovacık ve Hozat İlçelerinde Geriye Göç Sürecine İlişkin Araştırma", Ulaşılabilir Yaşam Derneği, (2006), 13.

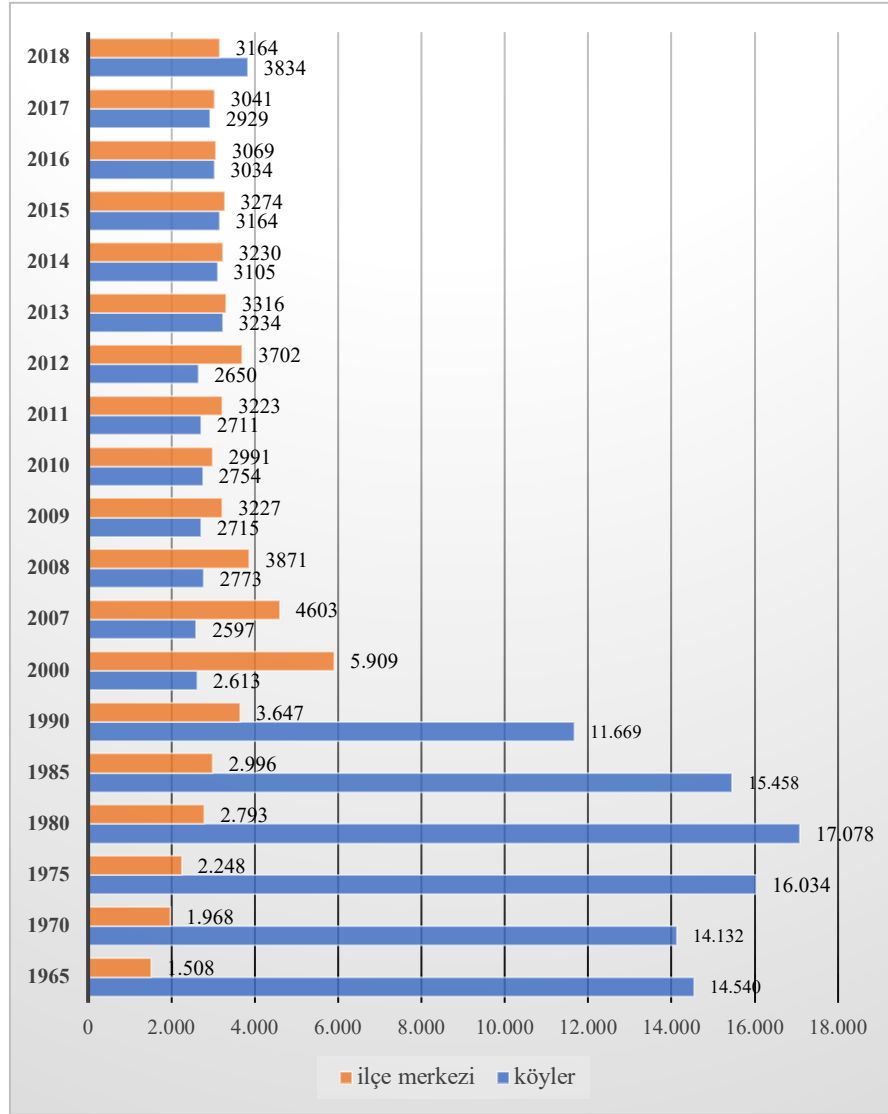
olduğu sorulan yerinden edilmiş kişiler tarafından en çok yinelenen talebin, “bir daha aynı sürecin yaşanmayacağına dair güvence” olduğu belirtilmiştir.³⁹⁸ Göç etmek zorunda kalan hanelerin ait oldukları yerlere geri dönüş sürecinde yaşanan sorunlar arasında ekonomik kaygı, geçim ve iş derdi ile barınma sorunları ön planda gelmektedir.³⁹⁹

2000 sonrası yıllarda nüfusunda belirgin bir artışının olmadığı Ovacık’ta 2018 yılında kırsal nüfusta belirgin bir artış gözlenmiştir. TÜİK İl ve İlçelere Göre Yıllık Nüfus Artış Hızı verilerine göre 2017 yılında Türkiye’nin toplam nüfus artış hızı binde 12,4 iken bu oran Ovacık’ta binde -22,0 olarak kaydedilmiştir. 2018 yılında ise Türkiye nüfus artış hızı binde 14,7 olurken Ovacık’ta bu oran binde 158,9’a yükselmiştir.⁴⁰⁰ Nüfus artış hızında gözlenen bu yükseliş, Ovacık’a bağlı köylerin nüfusunda yaşanan artış ile açıklanabilmektedir. 2018 yılında Ovacık’ın kırsal nüfusunda yaşanan bu artışla beraber, 1990 yılından sonra ilk kez Ovacık’ın köylerinin nüfusu, ilçe merkezinin nüfusunu geçmiştir. (bkz. Şekil4) Artışta yurtdışı ve yurtiçinden “geri dönüşlerin” payının olduğu saha ziyaretlerinde gözlenmiştir.

³⁹⁸ age, 3-4.

³⁹⁹ age, 29.

⁴⁰⁰ “İl ve İlçelere Göre İl/İlçe Merkezi, Belde/Köy Nüfusu ve Yıllık Nüfus Artış Hızı.” TÜİK. <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do%3Fmetod%3Dtemelist> [20.04.2019].

Şekil 4: 1965-2018 Ovacık Köyler ve İlçe Merkezi Nüfusları

“1965-2000 Genel Nüfus Sayımları”, TÜİK, <https://biruni.tuik.gov.tr/nufusmenuapp/menu.zul>; [20.04.2019]; “ADNKS”, TÜİK, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> [20.04.2019]

4.1.5. Sosyo-Ekonomik Göstergeler

Devlet Planlama Teşkilatı'nın 2004 tarihli raporuna göre Ovacık, gelişmişlik sıralamasında 872 ilçe arasında 377. sırada yer almıştır.⁴⁰¹ Nüfus artış hızı, nüfus yoğunluğu ve bağımlılık oranına göre 872 ilçe içinde son 25 ilçe arasında yer alan Ovacık,⁴⁰² hizmetler sektöründe çalışanların oranına göre ise ilk 25 ilçe arasında yer alır.⁴⁰³

⁴⁰¹ Bülent Dinçer, Metin Özaslan, **İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2004)**, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, 2004, 125,

<http://ekutup.dpt.gov.tr/> [20.04.2018]

⁴⁰² Dinçer, Özaslan, **age**, 233-235.

⁴⁰³ **age** 239.

Tablo 2: 2004 Tarihli Ovacık İlçesi Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Göstergeleri

Sosyo-Ekonomik Göstergeler	Sayı	Sıra
Şehirleşme Oranı	69,34	93
Nüfus Artış Hızı (%)	-58,61	868
Nüfus Yoğunluğu (‰)	6	869
Nüfus Bağımlılık Oranı (%)	39,28	854
Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü	5,03	421
Tarım Sektöründe Çalışanlar Oranı (%)	33,12	831
Sanayi Sektöründe Çalışanlar Oranı (%)	2,02	654
Hizmetler Sektöründe Çalışanlar Oranı (%)	64,86	17
İşsizlik Oranı (%)	4,35	527
Okur Yazar Oranı (%)	81,95	608
Bebek Ölüm Oranı (%)	35,21	549
Fert Başına Genel Bütçe Geliri (Bin TL)	44.526	375
Vergi Gelirlerinin Ülke İçindeki Payı (%)	0,00263	586
Tarımsal Üretimin Ülke İçindeki Payı (%)	0,00432	835

Bülent Dinçer, Metin Özasan, "İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2004)", Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, 125, <http://ekutup.dpt.gov.tr/> [20.04.2018]

Ovacık ilçe merkezinde 20 market/bakkal, 3 içkili lokanta, 8 içkisiz lokanta, 3 tekel bayi, 13 kahvehane, 1 çay bahçesi, 5 giyim mağazası, 1 ayakkabıcı, 1 bayan kuaförü, 4 berber, 2 elektronik mağazası, 3 pastane, 3 fırın, 1 manav, 1 kasap, 1 toptancı, 2 kırtasiye, 1 mobilyacı, 1 züccaciyeci, 1 tuhafiyeci, 1 fotoğrafçı, 3 tüpçü, 1 çocuklar için oyun salonu, 1 ganyan ve iddia bayii, 1 kamyoncu yazıhanesi, 2 otobüs yazıhanesi, 1 minibüs yazıhanesi, 1 eczane, 3 otel ve Munzur Su Fabrikası bulunmaktadır.

4.1.6. Tarım ve Hayvancılık

İlçe ve köylerinde yaşayanların temel geçim kaynaklarından biri tarım ve hayvancılıktır. Bununla beraber, Tablo2’de 2004 tarihli araştırmanın sonuçlarına göre Ovacık tarımsal üretiminin ülke içindeki payında 872 ilçe arasında 835. sırada, tarım sektöründe çalışanların oranında 831. yer aldığı görülmektedir.

Ovacık’ın tarım alanı 31,7 bin hektardır. Dersim/Tunceli’de tarım arazisi bakımından en az alana sahip ilçelerden biri olan Ovacık’ın toplam arazisi 145 bin hektardır. Bununla beraber baklagil ve yem bitkileri bakımından Dersim’de en fazla üretimin yapıldığı ilçe Ovacık’tır ve üretilen kuru fasulye pazarda en fazla aranan

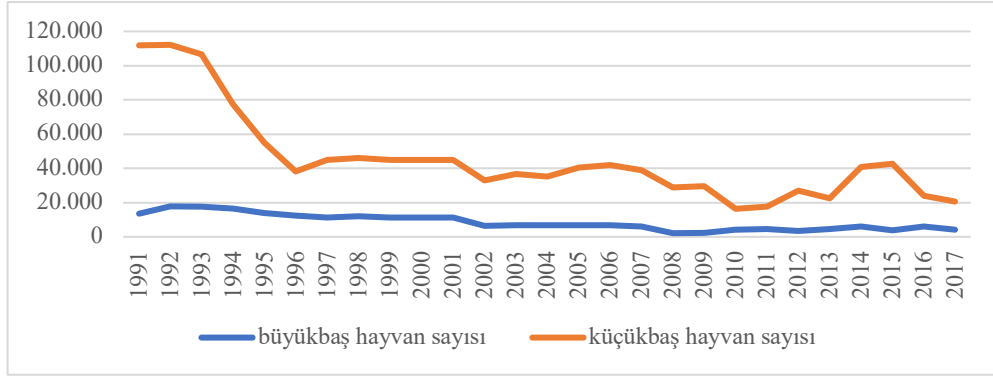
üründür.⁴⁰⁴ 2017 yılı saha ziyaretinde Ovacık İlçe Tarım Müdürlüğü'nden alınan bilgiler doğrultusunda oluşturulan Tablo3'te Ovacık ilçesinde 2017 yılında en fazla ekim alanına sahip iki ürünün fasulye ve hayvan yemi olarak kullanılan yonca olduğu görülmektedir.

Tablo 3: Ovacık'ta Üretimi Yapılan Ürünler

Ürün	Ekim Alanı (dekar)	Üretim Miktarı (ton)
Buğday	7947	930
Arpa	5453	30
Yonca	14.530	19.320
Fiğ	186	93
Korunga	2252	1351
Nohut	853	13
Fasulye	11.353	109

Bu tablo Ovacık İlçe Tarım Müdürlüğü verilerine göre düzenlenmiştir.

Geçmiş yıllardan bugüne kadar ilçenin hayvan varlığı incelendiğinde, Şekil: 5 ve Şekil 6'da görüldüğü üzere 1992 yılından itibaren düşüşe geçen hayvan varlığı, 2000 yılından itibaren tekrar yükselmeye başlamaktadır. Hayvan varlığındaki bu ani düşüş, ilçenin demografik incelemesinde bahsi geçen güvenlik önlemlerinin yol açtığı zorunlu göçün bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

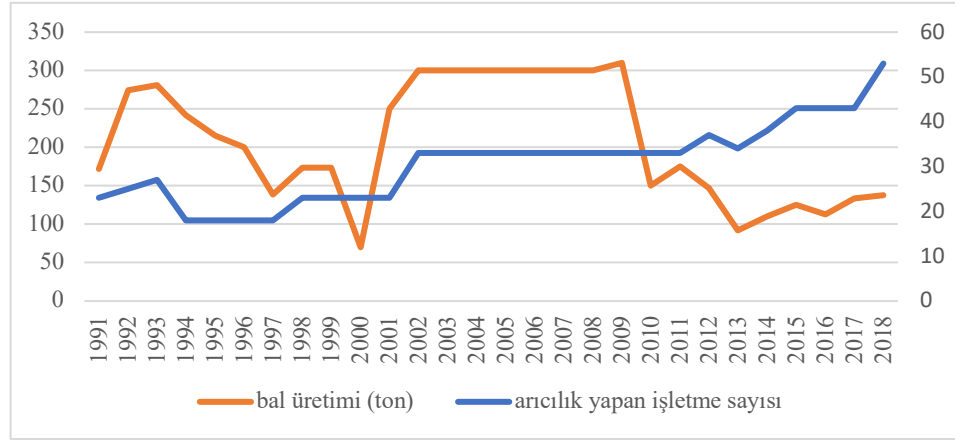

Şekil 5: 1991-2017 Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Sayısı

“Hayvancılık İstatistikleri”, TÜİK, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=101&locale=tr> [01.05.2019]

Arıcılık, bölge ekonomisinde önemli bir yer tutmaktadır. Bal üretimi 2009 yılında 310 tona kadar çıkmış akabinde ser bir şekilde düşüş göstermiştir. Toplam üretimdeki düşüşe rağmen, işletme sayısındaki artış (bkz.Şekil: 6) balın ticari değerinin artışı ile ilişkilendirilebilir.

⁴⁰⁴ Seyfi Küçük, “Tunceli Ovacık Yöresinde Kırsal Yerleşim Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri” (Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi, 2008), 24.

Şekil 6: 1991-2018 Arıcılık Yapan İşletme Sayısı ve Bal Üretim Miktarı

“Hayvancılık İstatistikleri”, TÜİK, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=101&locale=tr> [01.05.2019]

4.1.7. Eğitim

TÜİK tarafından ilk defa hazırlanan ve Ocak 2016’da yayınlanan ‘İllerde Yaşam Endeksi 2015 araştırmasının sonuçlarına göre, illerin eğitim sıralamasında Dersim/Tunceli birinci sırada yer almıştır.⁴⁰⁵ Okul öncesi eğitimde net okullaşma oranı, Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş (TEOG) sistemi yerleştirmesinde esas puan ortalaması, Yükseköğretime Geçiş Sınavı (YGS) puan ortalaması, fakülte ve yüksekokul mezunlarının oranı, kamunun eğitim hizmetlerinden memnuniyet oranı gibi 5 göstergenin incelendiği araştırmada,⁴⁰⁶ en yüksek puanı alan il Tunceli olmuştur. 2004 tarihli araştırmanın sonuçlarının derlendiği Tablo2’de ise okur yazarlıkta yüzde 81,95 ile Ovacık, bu alanda 872 ilçe arasında 608. sırada yer almıştır. 2017 yılına gelindiğinde, toplam nüfusunun okur yazarlık oranı yüzde 89,15 olan ilçede kadın nüfusun okur yazarlık oranı yüzde 81,91 iken bu oran erkek nüfusta yüzde 94,7 olarak hesaplanmıştır.⁴⁰⁷

Saha ziyaretinde Ovacık İlçe Milli Eğitim Müdüründen alınan bilgiye göre, Ovacık’ta 1 anaokulu, 2 ilköğretim okulu, 2 ortaokul olmak üzere temel eğitim hizmeti veren toplam 5 okul bulunmaktadır. Merkezde 1 adet liseyle beraber bir tane de Yatılı Bölge Ortaokulu’nun eğitim hizmeti verdiği ilçede anaokulu hariç okullaşma oranı %100’dür. 2011 yılında Ovacık’ta açılan Munzur Üniversitesi Meslek Yüksek

⁴⁰⁵ TÜİK, İllerde Yaşam Endeksi, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24561> [22.01.2016]

⁴⁰⁶ Önder Öndeş, “TÜİK İllerde Yaşam Endeksi Araştırması: Eğitimde en iyi il Tunceli”. Hürriyet. <http://www.hurriyet.com.tr/egitim/tuik-illerde-yasam-endeksi-arastirmasi-egitimde-en-iyi-il-tunceli-40044276> [23.01.2016]

⁴⁰⁷ TÜİK, Ulusal Eğitim İstatistikleri, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=130&locale=tr> [01.05.2019]

Okulu'nda bulunan İngilizce tercümanlık, Çocuk Gelişimi ve Maliye Bölümleri güvenlik gerekçesiyle 2017 yılında kapatılmış, bu bölümlerde okuyan 186 öğrenci, üniversitenin Dersim/Tunceli'de bulunan kampüsüne nakil edilmiştir. İlçede, okul öncesi 67, ilkokul ve ortaokul seviyesinde 339, lise seviyesinde 81 öğrenci eğitim görmektedir. Son Kanun Hükmünde Kararnameler (KHK) ile işten çıkarılan 9 öğretmenin haricinde ilçede görev yapan 52 öğretmen ve 10 idareci bulunmaktadır.

4.1.8. Sağlık

İlçe merkezinde faaliyet gösteren tek sağlık kuruluşu, Toplum Sağlığı Merkezi'ni de içinde barındıran Ovacık İlçe Entegre Hastanesi'dir. İki aile sağlığı hekimi ve onlara bağlı ebe-hemşire kadrosundan birer aile sağlığı elemanın görev yaptığı Aile Sağlığı Merkeziyle toplamda 4 hekim çalışmaktadır. Ovacık İlçe Entegre Hastanesi Başhekimisi Ceren Solkanat'ın verdiği bilgiye göre yazın ilçeye dışarıdan gelenlerle beraber artan nüfusa bağlı olarak sağlık hizmetlerinden yararlananların sayısı artarken, sık görülen hastalıklar da dönemsel olarak değişiklik göstermektedir.

4.1.9. Sivil Toplum ve Siyasi Partiler

İlçede faaliyet yürüten yedi adet dernek bulunmaktadır: Ulaş Spor Kulübü Derneği, Otlu Bahçe Derneği, Koyungözü Kırklar Cem Evi Derneği, Ovacık Tarımını Geliştirme Derneği, Sultanbaba Çevre Köyleri Sosyal Kültürel Yardımlaşma Derneği, Munzur Kayak ve Doğa Sporları Derneği, Pulur Çevre Kültür ve Dayanışma Derneği, Munzur Baba Cem Evi Kültür ve Dayanışma Derneği, Ulaşılabilir Yaşam Derneği, Ovacık Muhtarlar Derneği.

İlçede temsilcisi bulunan dört sendika vardır: Türkiye Gıda Sanayi İşçileri Sendikası (Gıda-İş), Tüm Belediye ve Yerel Yönetim Hizmetleri Emekçileri Sendikası (TümBel-Sen), Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (Eğitim-Sen), Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası (SES). İlçede dört adet kooperatif ve birlik vardır: Sınırlı Sorumlu Ovacık 94 Mahallesi Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, Ovacık Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, Taşıyıcılar Kooperatifi ve Organik Baklagiller Birliği.

Ovacık'ta ilçe başkanlığı bulunan 4 örgütlü siyasi parti vardır; Ak Parti, CHP, Emek Partisi (EMEP), Halkların Demokratik Partisi (HDP). 1968 yılından itibaren Mahalli İdareler Seçim Sonuçlarına göre belediye başkanlığını kazanan partiler ve oy

oranları sırasıyla şu şekildedir:⁴⁰⁸ 1968’de %44.9 oy oranı ile CHP adayı Ali Yerlikaya, 1977’de %51.5 oy oranı ile bağımsız aday Ali Yerlikaya, 1984’te %42.2 oy oranı ile bağımsız aday Süleyman Akgül, 1989’da %40,8 oy oranı ile DSP adayı olarak seçimde yer alan Süleyman Akgül, 1994’te %38,1 oy oranı ile SHP adayı Musa Yerlikaya, 1999’da %25,9 oy oranı ile ANAP adayı Mustafa Geçgin, 2004’te %34 oy oranı ile Ak Parti adayı Hasan Hüseyin Dizi, 2009’da %31,4 oy oranı ile CHP adayı Mustafa Sarıgül seçilmiş 2013 yılında CHP’den istifa ederek Barış ve Demokrasi Partisi’ne geçmiştir. Ovacık seçmenin çeşitli siyasi partilerden adayları başkan olarak tayini, Türkiye genelinde olduğu gibi, dönemsel farklılıklardan etkilendiğine işaret ettiği gibi Türkiye kamuoyunun yerel siyaset eğilimleriyle paralellikler göstermektedir.

4.2. Ovacık Belediyesi Deneyimi 2014-2019

2014 yılında göreve gelen, 31 Mart 2019 yerel seçimlerine kadar Ovacık Belediyesi Başkanlığını yürüten Fatih Mehmet Maçoğlu’nun faaliyet dönemi, belediye faaliyet raporları, mali hesapları, saha araştırması ve yapılan görüşmelerden yararlanarak incelenmeye çalışılmıştır. Yerel yönetimlerde toplumcu anlayışın, tarihsel ve aktüel uygulama ve ilkeleri, tartışma başlıklarının tespitinde belirleyici olmuştur. Ovacık Belediyesi deneyimi (2014-2019) başlıklar göz önünde bulundurularak sonuç kısmında tartışılmıştır.

4.2.1. Seçim Çalışmaları

2014 yılında Ovacık Belediye Başkanı seçilen Fatih Mehmet Maçoğlu’nun mensubu olduğu Sosyalist Meclisler Federasyonu,⁴⁰⁹ Dersim/Tunceli’nin Hozat (2004-2009) ve Mazgirt (2009-2011) ilçelerinde de yerel yönetim deneyimlerine sahiptir. Siyasi parti temsiliyeti olmayan DHF, Hozat’ta desteklediği bağımsız adayla, Mazgirt’te EMEP üzerinden desteklediği adayla yerel yönetimlerde varlık göstermeye başlamıştır. Maçoğlu 2014’te Türkiye Komünist Partisi (TKP) adayı olarak girdiği yerel seçimlerde %36 oy oranıyla Ovacık Belediye Başkanı seçilmiştir. Türkiye’de TKP’nin yönettiği tek ilçenin belediye başkanı olan Maçoğlu, bu biriciklik nedeniyle

⁴⁰⁸ “Yerel Seçim Sonuçları, Ovacık”. TODAİE, Yerel Yönetimler Portalı, https://www.yerelnet.org.tr/belediyeler/belediye_secimsonuclari.php?yil=1968&belediyeid=126922 [01.03.2019]; “Mahalli İdareler Seçim Sonuçları, TÜİK, <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/menuyerel.zul> [01.03.2019].

⁴⁰⁹ Demokratik Haklar Federasyonu (DHF), 2017 yılında ismini Sosyalist Meclisler Federasyonu (SMF) olarak değiştirmiştir.

de ‘Komünist Başkan’ olarak tanınmaktadır. Kendisi de sosyalist bir hareketin mensubu olan Maçoğlu siyasi çizisini şu şekilde tarif etmiştir:⁴¹⁰

“Ben Partizan geleneğinden geliyorum. 1990’ların hemen başlarında Demokratik Haklar Platformu, 2008’de Demokratik Haklar Federasyonu, bugün de Sosyalist Meclisler Federasyonu olarak kurumsallaşan Kaypakkaya düşüncesinin demokratik alandaki faaliyetçisiyim.”

Sosyalist ilkeler doğrultusunda geliştirilen yerel yönetim programı ile halka gittiklerini anlatan Maçoğlu, seçim çalışmalarının nasıl yürütüleceğini belirlemek için bir ön çalışma yaptıklarını aktarmıştır:

“Biz topluma giderken, sosyalist bir siyasetin ne yapması gerektiğine dair bir programla gittik. Halkla beraber yönetebilme kültürünün geliştirilmesi adına sözün, yetkinin, kararın halka ait olduğu bir programdı bu. Gençlikle, kadınla ya da toplumun ileri gelenleriyle küçük kolektif gruplar yaratarak onlarla bir araya geldik. Nasıl bir seçim çalışması yapılacağına dair burada önbilgiler alındı. Devrimci halkçı yerel yönetim programının nasıl işletileceği, bu bilgilerin harmanlanmasıyla belirlendi.”

Demokratik Haklar Federasyonu, 2014 yerel seçim programında belediyeçilik yaklaşımını şu şekilde ilan etmiştir:

- İşçilerin, emekçilerin, yoksulların, işsizlerin, kadınların, gençlerin, yaşlıların, engellilerin, azınlıkların, farklı yönelimleriyle ötekileştirilenlerin yönetime katılmalarını sağlayan ve söz sahibi olabilecekleri devrimci halkçı meclislerini yaratan belediyeçilik
- Eşitlikçi, demokrat ve katılımcı belediyeçilik
- Şeffaf ve denetlenebilir belediyeçilik
- Rantı değil, nitelikli, yeterli ve eşit hizmet üretimini amaçlayan belediyeçilik
- Tarihi dokuya ve çevreye yönelik zararları suç olarak gören belediyeçilik
- Doğayı koruyan kollayan belediyeçilik
- Kültürel gelişmeleri destekleyen belediyeçilik
- İnsan onuruna yaraşır bir yaşam için çağdaş belediyeçilik
- Açık ve denetimi esas alan belediyeçilik
- Yoksul mahallelerde kültür ve dayanışma evleri oluşturan belediyeçilik
- Engelliler için pozitif ayrımcılık yapan belediyeçilik
- Belediye meclisleri ile eşgüdüm içinde çalışacak devrimci halkçı meclisleri oluşturan belediyeçilik
- Meslek örgütleri ile birlikte çalışma tarzı oluşturan belediyeçilik
- Toplumda sosyal ve dayanışma kültürü oluşturan belediyeçilik
- Yeşil alanları yaratan ve kollayan belediyeçilik
- Konutlarda oturan insanların için rahat ve güvenli ulaşımı sağlayan servis araçlarını düzenleyen belediyeçilik
- SODES projelerini etkin ve halkın çıkarına sunan belediyeçilik
- Munzur Gözeleri ile ilgili projeleri geliştiren belediyeçilik
- Öğrenim gören öğrencilerin sorunları ile ilgili çalışmalar yapan belediyeçilik
- Ovacık dışında okuyan öğrencilerin ekonomik sorunları ile ilgili çalışmalar yapan belediyeçilik
- İlçenin imar sorunu ile ilgili çalışmalar yapan belediyeçilik

⁴¹⁰ Erdal Emre, **Komünist Başkan**, (İstanbul: Siyah Beyaz Yayıncılık, 2018), 87.

- Üretim için kooperatiflerin kurulmasını ve geliştirilmesini destekleyen belediyeçilik
- Kadınlar için özel üretim alanları yaratan belediyeçilik
- Kadınların toplumda eşit temsiliyi sağlayan belediyeçilik
- Gençlerin gelişimine katkı sunan belediyeçilik
- Köylerimizde yaşayan insanlarımızın emeklerine sahip çıkan belediyeçilik
- Dersim'in kadim inançlarına saygı duyan belediyeçilik
- Anadilimizin gelişmesi ve yaşamın her alanında kullanılması için sorumlu belediyeçilik
- Halkın demokratik kararları alabilme yeteneğini geliştiren belediyeçilik
- Belediye başkanını gerektiğinde görevden alabilecek mekanizmaları yaratan halk meclislerini inşa eden belediyeçilik

Maçoğlu'nun adaylık sürecinde teamül ya da ön seçim benzeri bir çalışmanın yapıldığına ait bilgiye ulaşamamıştır. Ovacık İlçe Seçim Kurulu'ndan alınan bilgiye göre, 30 Mart 2014 tarihinde yapılan yerel seçimlerde en fazla oyu alan belediye başkan adaylarından BDP adayı Mustafa Sarıgül, toplam 1817 oyun 607'sini almış, TKP adayı Fatih Mehmet Maçoğlu oyların 656'sını alarak Ovacık Belediye Başkanı seçilmiştir. Belediye Meclisi için yapılan oylamada 212 oy olan CHP bir, 552 oy alan TKP üç, 628 oy alan BDP⁴¹¹ beş belediye meclis üyeliği kazanmıştır.

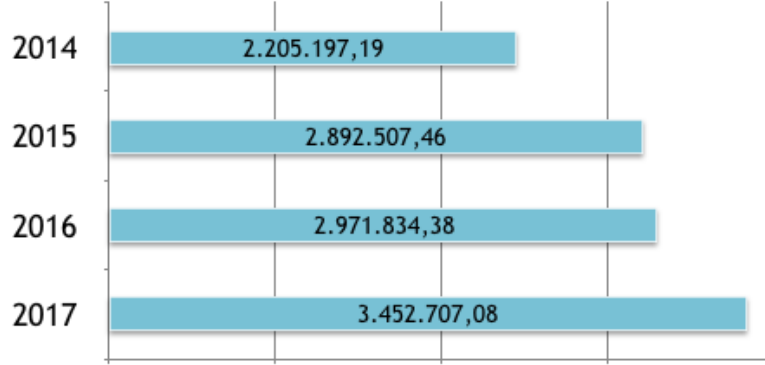
4.2.2. Belediye Bütçesi

İl ve ilçe belediyelerinin hem kesin hesap cetvellerini hem de faaliyet raporlarını kamuya açık hale getirmesi giderek yaygınlaşan bir uygulamadır. İl ve ilçe belediyeleri, web sayfalarında daha yaygın olarak faaliyet raporlarını yayınlamaktadırlar. Kesin hesap cetvellerinin ise web sayfaları ya da başka mecralarda yayınlanması daha istisna bir uygulamadır. Kesin hesap cetvellerinin, bilgi edinme yasası kapsamında ilgili il ve ilçe belediyesinin Mali Hizmetler Müdürlüğünden talep edilmesi, kısmen sonuç verici bir yöntemdir. Yentürk-Karabacak ortak çalışmasında, bilgi edinme kapsamında başvuru yaptıkları otuz büyükşehir belediyesinden yalnızca onunun kesin hesap cetvellerini paylaştıkları ifade edilmektedir.⁴¹² Ovacık Belediyesi yıllık bilanço özetini, belediye binasına pankart olarak asmıştır. Bu kısımda ise Ovacık Belediyesinin bütçe analizi yapılırken, KAHİP yöntemi esas alınarak, Ovacık Belediyesi'nin kesin hesap cetvellerinin incelenmesi yanında, giderlere ilişkin yapılan

⁴¹¹ 2013'te HDP kurulmuş, 2014 yılında BDP milletvekilleri HDP'ye geçmiştir. 2014 yerel seçimlerine ise BDP adıyla girilmiştir.

⁴¹² Nurhan Yentürk, Yakup Kadri Karabacak, "İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB), Bağlı Kuruluşları ve Şirketlerinin Harcamaları (2006-2016)". **Türkiye'nin Kamu Harcamaları (2006-2017)**, der. Nurhan Yentürk, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2018a): 189.

değerlendirmede Ovacık Belediyesi'nin 2014-2017 Faaliyet Raporlarından faydalanılmıştır.

Şekil 7: 2014-2017 Ovacık Belediyesi Gelirleri

Bu grafik, Ovacık Belediyesi Gelir Gider Tablolarındaki verilerin derlenmesi oluşturulmuştur.

Belediye yönetimini borçla devraldıklarını söyleyen Maçoğlu, bu borcun kapanması ve belediyenin sorumlu olduğu hizmetlerin sağlanabilmesi için göreve geldiklerinde bütçeye dair bir planlama yaptıklarını bu sayede bugün belediye bütçesinin açık vermediğini ifade etmiştir:

“Ekonomik olarak kurumsal bir destek yoktu yani İller Bankası'nın nüfus üzerine vermiş olduğu bir gelir var. Bunu bütün belediyelere veriyor. Ama proje üzerinden çok destek alamayınca da kendi öz yağınla kavrulmak zorunda kalıyorsun. Emin olun küçücük küçücük giderleri kısıtlamaya giderek bugün artık rahat hareket edebilecek, insanlara yardım edebilecek, yardıma muhtaç olan birçok insana destek olabilecek bir pozisyona ilerledik. [...] Aslında belediyeyi bir aile gibi düşünmeniz lazım. Bir ailenin geliri 3000 lira ise siz 4000 liralık bir gider yaparsınız batmaya doğru gidirsiniz. Biz yaşamımızı, hareket alanımızı bütçemize göre planlamaya başladık. Bütçeyi kendimize göre planlamadık. Kendimizi bütçeye göre planlayınca bugünkü duruma gelebildik. Biz, belediye olarak bir bütçe geliştirilmesine hiç uğraşmadık ama belediye adına giderlerimizin büyük bölümünü şöyle yaptık. Mesela bir vatandaş, bir dostumuz, yoldaşımız geldi bize bir çocuk parkı yaptı. Çocuk parkının maliyeti olan 100 bin lira bizden gitmedi. Bize niye para versin ki? Gelsin bizim ihtiyacımız olan bir projeyi yapsın. Bizim ihtiyacımız arabaysa eğer bize bir araba alsın. Siz giderlerinizi kesmeye başladığınızda zaten ekonomik bir altyapı geliyor.”

Saha ziyaretlerinde yapılan görüşmelerde belediye bütçesi ile ilgili ortak kanaat, bütçenin yetersizliğidir. “Mahalli idare birimlerinin, Genel Yönetim giderleri içerisindeki düşük payının, mahalli idare birimleri arasında ölçek küçüldükçe azaldığı görülmektedir.”⁴¹³ Oldukça düşük bir nüfusa sahip olan Ovacık ilçesinin, nüfusu ile orantılı olarak hazineden aldığı ödenek, geleneksel belediye hizmetlerini devam ettirmek için dahi kısıtlıdır. Görüşmecilerin yaygın olarak dile getirdiği görüş, belediyenin mali kaynaklarının yetersiz olduğu bu nedenle yapabileceklerinin çok

⁴¹³ Nurhan Yentürk, Yakup Kadri Karabacak, “Yerel Yönetim Harcamaları”, **Türkiye'nin Kamu Harcamaları (2006-2017)**, der. Nurhan Yentürk, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2018b): 181.

sınırlı olduğudur. İlçede yaşayanları öğrenilmiş çaresizliğe sevk eden bu durum, yerel hizmetlerin sağlanmasında beklentileri düşürürken, yerel siyasete dair ufku da sınırlandırmaktadır. Bu bahiste Kandolar Mahalle Muhtarı Muharrem Özkan'ın ifade ettiği görüş durum özeti niteliğindedir:

“Güzel işler yapıyor. Ama yapamadığı işler de var. Benim mahallemde, Kandolar Mahallesinde yaşayan vatandaşlara sulama suyu yetersiz geliyor. Toprak ark olduğu için su tarlaya randımanlı gelmiyor. Ben dört senedir bu sulama kanallarının betonlaşması için uğraşıyorum. Belediyeye görüşüyoruz ama bütçesi olmadığı için bize bu hizmeti veremiyor.”

Belediyenin yapması beklenen işlerin sınırlı kalmasının nedeni olarak belediye bütçesinin yetersizliğini ifade eden görüşmecilerin yorumları şu şekildedir:

“Halk belediyeden çok şey bekliyor tabi ama belediyenin de bütçesi belli, yapabilecekleri sınırlıdır. Bu daha önceki belediyeler için de geçerli. Belediyecilik yapıyorsan eleştiriler oluyor mutlaka.”⁴¹⁴

“Nüfusumuz az, İller Bankası'ndan gelen para belli, bu kadar az bir bütçeyle bir ilçeyi idare etmek çok zordur ama buna rağmen Ovacık'ta güzel hizmetler veriliyor.”⁴¹⁵

“Tarım alanında bir şeyler yapmaya çalışıyor ama burada belediyecilik anlamında hiçbir dönem vasatın üstünde bir şey görmedim. Ama bunun nedeni de geliri yok belediyenin. 5 yılda taş taş üstüne koymadık. Son bütçe kesintileri ile belediyenin elinde kalan para ancak personel maaşlarını karşılamaya yetiyor. Başkan dışarıdan destek alıyor bu yüzden. Kartal Belediyesinin desteği ile ses sistemi alındı mesela.”⁴¹⁶

“Başkan ilçemizi çok güzel tanıtıyor. İyi işler de yapıyor ama maddi imkansızlıklar var. Maddi olarak gücü olmayınca başkan ne yapsın.”⁴¹⁷

“Belediyemiz küçük tabi ki mali imkanları az. Keşke bir İzmir Belediyesi kadar gücümüz olsa da daha fazla şey yapabilesek.”⁴¹⁸

Türkiye yerel yönetimler tarihi boyunca belediye gelirlerinin düşük olması bir sorun olarak varlığını sürdürmüştür. Beledi hizmetlerin yanı sıra toplumcu uygulamalara yönelen belediyeler için ise kaynak yetersizliği daha kritik bir problem haline gelmiş; çözüm için alternatif yöntemler geliştirilmiştir. Ovacık Belediyesi'nde ise toplumcu ilkeler doğrultusunda yürütülen çalışmaların, üretimle ilgili bölümü belediye bütçesinden izlenememektedir. S.S. Ovacık 94 Mahallesi Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, üretim bölümünde ayrıca incelenecektir. Sosyal politikalar alanında üretilecek hizmetler ve yapılacak sosyal yardımlar için belediye bütçesinin yetersizliğinin doğurduğu sonuçlar ayrıca ilgili bölümde tartışılacaktır.

Ovacık Belediyesi, ilgili faaliyet yıllarında bütçe dengesini sağlamış görünmektedir. Bütçe dengesinin sağlanabilmiş olması, “meskenlere indirimli su

⁴¹⁴ Şerbet Eroğlu, BDP Belediye Meclisi Üyesi

⁴¹⁵ Vedat Kekemehmetoğulları, Ulaş Belediye Spor Başkanı

⁴¹⁶ Murat Bark, DİSK Genel-İş temsilcisi

⁴¹⁷ Özkan Toz, 94 Mahallesi Muhtarı

⁴¹⁸ Celal Ateş, H-TKP üyesi

uygulaması” göz önünde bulundurulursa, ayrıca dikkat edilmesi gereken bir başarı sayılmalıdır. Yine de küçük ilçe belediyelerinin gelirleri ile karşılanması mümkün olmayan yüksek maliyetli alt yapı projelerini hayata geçirebilmek için belediyeler, uzun vadeli borçlanma yöntemiyle kredilerden yararlanma yolunu tercih etmek ya da merkezi yönetimden ya da taşra teşkilatlarından kaynak transferi sağlamak zorunda kalmaktadırlar. Görüşmecilerin birçoğunun, ilçenin en acil altyapı ihtiyacı olarak ifade ettikleri arıtma tesisinin yapımı, yüksek maliyeti nedeniyle Ovacık gibi küçük bir ilçenin belediye bütçesinin karşılayamayacağı bir projedir. Belediye, 2018 yılında “Ovacık Atık Su Arıtma Tesis Yapımı Projesi” ile, İller Bankası’na başvurmuştur. 596 bin TL bütçeli proje, uygun görülmüş; ancak henüz ödenek tahsis edilmemiştir.⁴¹⁹ Maçoğlu yaşanan zorlukları şu şekilde ifade etmektedir:

“...arıtma ile ilgili bir projemiz var. Projeyi iller bankasına verdik. İller bankası projeyi bir buçuk yıldır bekletiyor. Projeyi ihale aşamasına getirip yapması lazım. Bunun için de müthiş bir iletişim kuruyoruz, koşturuyoruz, yalvarıyoruz, yakarıyoruz ama bilirsiniz alternatif siyaset üretenlerin çok projeleri geçmiyor. Ben ona bağlıyorum, belki öyle değildir. Öyle değilse o zaman yapılmış olması lazım. Yani 2 milyonluk bir projeye benim gücüm yok. İller bankası yapar, beni 180 ay borçlandırır, ayda 5-10 lira verebilecek kapasitem var. Yani 10 bin liraya taksitlendirdiğinde yapabilirim. Ama benim 2 milyonu verecek kapasitem yok ki. Bunun için bütün binalarımı satmam lazım.”

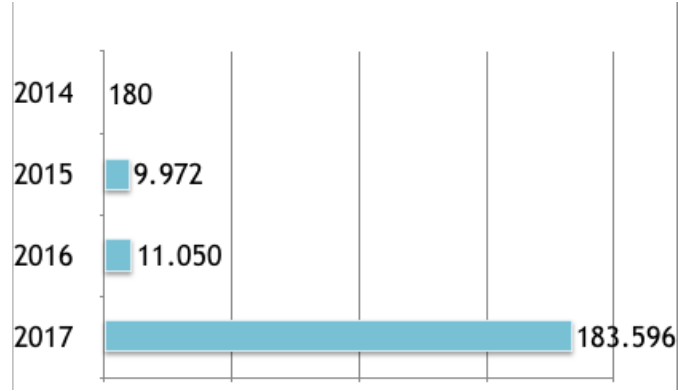
Günümüz belediyelerinin kaynak artırma çabalarında başvuru ortak yollardan biri de AB uyum sürecinde alt yapısı ve uygulama politikaları geliştirilen Bölge Kalkınma Ajanslarına, Sosyal Destek Programlarına (SODES), yabancı ülke elçilikleri ve DB gibi fon sağlayıcı diğer kuruluşlara yaptıkları başvurulardır. Ovacık Belediyesi, 2017-2018 yıllarında, “Kadın Sosyal Yaşam ve Mesleki Beceri ile Yaşlı Bakım Hizmeti Merkezi” projesiyle, Japonya Büyükelçiliğine iki başvuru yapmış, ancak proje kabul edilmemiştir. SODES’e yapılan dört proje başvurusundan ikisi kabul edilmemiş, ikisi yedek listeye alınmıştır. Fırat Kalkınma Ajansı’na yapılan, arı ürünlerinin geliştirilmesi ve pazarlanmasına ilişkin başvuru yine yedek listeye alınmıştır. Almanya Büyükelçiliğine de bir proje başvurusu yapılmış, yine reddedilmiştir.⁴²⁰ Belediyenin faaliyet raporlarından, geçici statüde bir de proje uzmanı istihdam ettiği anlaşılmaktadır.

Ovacık Belediyesi’nin gelirlerinin büyük kısmını oluşturan, “Merkezi İdare Vergi Gelirlerinden Alınan Pay” isimli kod ile gelir cetvellerinden takip edilebilmektedir. 2017 yılında bağış ve yardımlarda görünen artışın nedeni, Merkezi

⁴¹⁹ Ovacık Yerel Yönetimler Programı, (İstanbul:Sancı Yayınları, 2019), 119

⁴²⁰ age, 119.

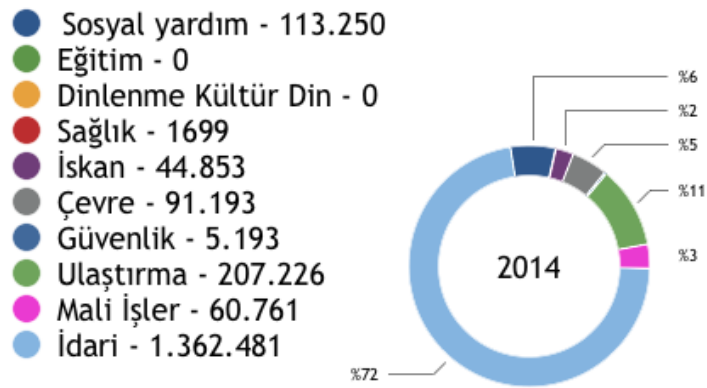
Yönetim Bütçesine Dahil İdarelerden Alınan Bağış ve Yardım kaleminde, yaşanan 130 bin TL artıştır. Bu transfer düştüğünde dahi, yıllar içerisinde belediyeye yapılan bağışlarda düzenli bir artış olduğu görülmektedir. Bu artışta, Ovacık Belediyesi'nin kamuoyunda bilinirliğinin ve belediyenin yürüttüğü “Ovacık için Hayata Dokun” bağış kampanyasının etkili olduğu söylenebilir.

Şekil 8: 2014-2017 Ovacık Belediyesi'ne Gelen Bağış ve Yardımlar

Bu grafik, Ovacık Belediyesi Gelir Gider Tablolarındaki verilerin derlenmesi oluşturulmuştur.

2014-2017 döneminde belediyenin giderleri arasında en yüksek pay, idari harcamalara ait görünmektedir. Toplumcu belediyecilik çalışmalarında daha fonksiyonel bir inceleme yapılmasını sağlayan KAHİP sınıflandırmasına göre, harcamaların yıllar arası dağılımında süreklilik vardır. Belediye bütçesinin bu sürekliliği, geleneksel belediyecilik hizmetlerinin bütçede en büyük paya sahip olduğu iddiasıyla da tutarlılık içerisinde görünmektedir.

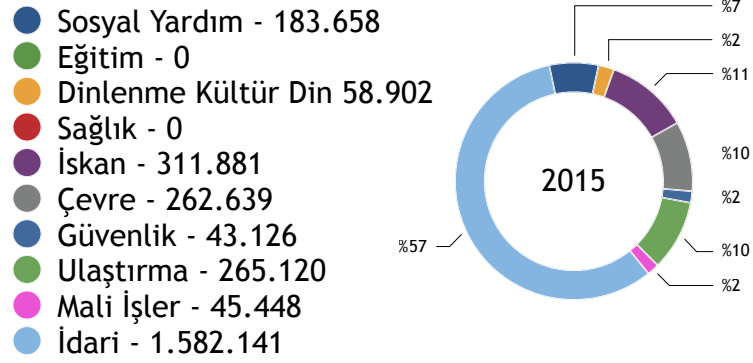

Şekil 9: 2014 yılı Ovacık Belediyesi Giderleri

Bu grafik, Ovacık Belediyesi Gelir Gider Tablolarındaki verilerin KAHİP yöntemine göre derlenmesi ile oluşturulmuştur.

Belediye bütçesinin sınırlı imkanlarına rağmen, sosyal yardımlara ve kültür-sanat harcamalarına sürekli bir pay ayrılması önemsenmesi gereken bir bulgu olarak değerlendirilebilir.

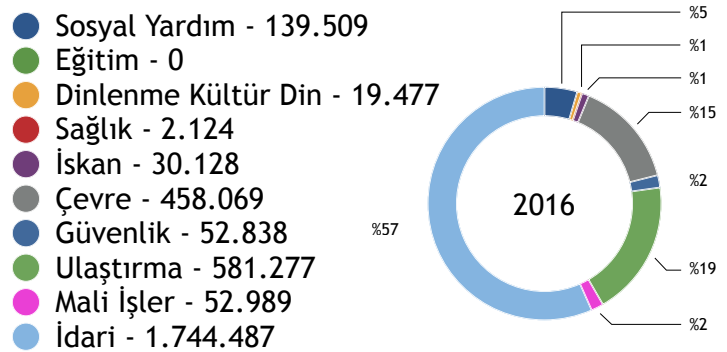
Fidan Kılavuz ve Cihan Yüksel'in Yerel Yönetimler Maliyesi Çerçevesinde Toplumcu Belediyecilik: Fatsa ve Ovacık Örneği isimli çalışmasında, Ovacık Belediye Bütçesi'nde 2016 yılında bir önceki yıla oranla, "Diğer Sosyal Amaçlı Transferler" başlıklı gider kaleminde yaşanan, %739'luk artış çarpıcıdır.⁴²¹

Şekil 10: 2015 yılı Ovacık Belediyesi Giderleri

Bu grafik, Ovacık Belediyesi Gelir Gider Tablolarındaki verilerin KAHİP yöntemine göre derlenmesi ile oluşturulmuştur.

Ancak KAHİP yönteminde, sosyal harcamalar başlığı altında "Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Yapılan Transferler" de hesaplanmaktadır. Ovacık Belediyesi'nin toplumcu faaliyetleri arasında sayılan "eğitim burslarının", Onur Toplumsal Tarih ve Kültür Vakfı aracılığıyla dağıtılması, bu eklemeyi sosyal harcamalar arasında değerlendirmeyi gerektirmektedir. Bu eklemeye birlikte, sosyal harcamalardaki eğilim de süreklilik kazanmış olmaktadır. 2017 yılında bağış ve yardım gelirlerinde yaşanan artışın, belediyenin sosyal yardım harcamalarında eşdeğer bir artışa sebep olmamasının nedeninin, bağış ve yardımlarda görünen 130 bin TL artışın diğer yıllarda olmamasıyla açıklanabilir.

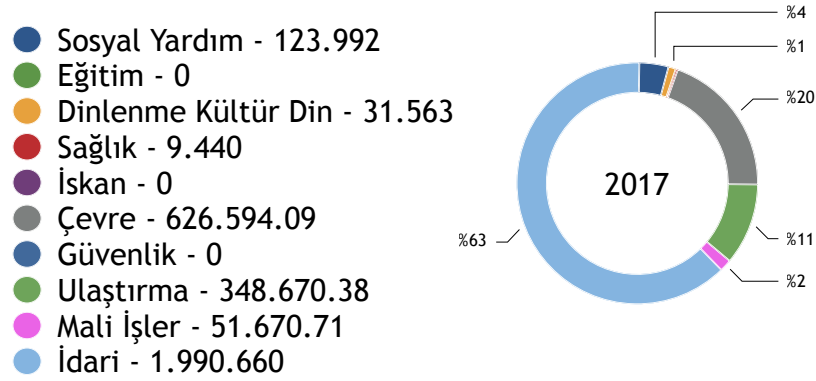

Şekil 11: 2016 yılı Ovacık Belediyesi Giderleri

Bu grafik, Ovacık Belediyesi Gelir Gider Tablolarındaki verilerin KAHİP yöntemine göre derlenmesi ile oluşturulmuştur.

⁴²¹ Kılavuz, Yüksel, age, 135.

Ovacık Belediyesinin, ‘tavuk civcivi üretimi projesi’ kapsamında ailelere dağıttığı canlı hayvanların, daha çok aile ekonomilerine hizmet ettiği, sahada gözlemlenmiştir. Bu nedenle, tamamı bu projeye dönük harcama kalemi olarak kabul edilen, canlı hayvan alım giderleri de sosyal harcamalara dahil edilmiştir. ‘Ücretsiz ulaşım hizmetine’ ilişkin giderleri ise kesin hesap cetvelinin verdiği bilgilerle hesaplamak mümkün olmadığı için, sosyal harcamalara dahil edilememiştir.

Şekil 12: 2017 yılı Ovacık Belediyesi Giderleri

Bu grafik, Ovacık Belediyesi Gelir Gider Tablolarındaki verilerin KAHİP yöntemine göre derlenmesi ile oluşturulmuştur.

4.2.3. Üretim

2014 yılında Ovacık Belediyesi’ni devralan Maçoğlu yönetiminin tarımsal üretim alanında hayata geçirdiği ilk faaliyet, kolektif üretim modeli ile nohut ve fasulye ekimi olmuştur. Ovacık Tarımını Geliştirme Derneği’ne ürün denemesi yapmaları için tahsis edilen 100 dönüm hazine arazisinde, belediyenin başlattığı girişim ile gönüllülerin katılımıyla hasat edilen ürünlerin satışından sağlanan gelirin bir kısmı ile üreticilere destek sağlanırken bir kısmı ile de öğrencilere burs desteği sağlanmıştır. Ovacık Belediyesi’nin tarımsal üretimin desteklenmesine yönelik çalışmaları daha sonraki yıllarda da farklı uygulamalar ile devam etmiş. 2017 yılında belediye öncülüğünde S.S. Ovacık 94 Mah. Tarımsal Kalkınma Kooperatifi’nin kurulması ile kurumsallaşma sağlanmıştır.

S.S. Ovacık 94 Mah. Tarımsal Kalkınma Kooperatifi Eş Başkanı Deniz Yerlikaya, kooperatifin ilçede ve ilçenin köylerinde yaşayanların temel geçim faaliyeti olan tarım ve hayvancılık alanında üreticilerin ortak sorunlarının başında gelen pazarlama sorununa çözüm getirdiğini ifade etmiştir:

“Tarımsal ve hayvansal üretim yapılan burası gibi yerlerde üreticilerin pazarlama sorunu vardı. Bu bölgede bu işi yapan birçok kişinin ortak sorunu buydu. Buna nasıl bir çözüm üretilebilir diye düşündüğümüz aşamada üç yıl önce yola çıktığımızda kimse buna inanmadı. İnsanlarda

kabullenilmiş bir çaresizlik vardı. Yıllardır tüccarlar düşük ücretten almış ürünleri ya da hiç ödeme yapmamış, bu yüzden insanlarda yılgınlık vardı. Durum böyle olunca biz de önce biz tarla ekelim, ürünleri satalım ve insanlara rol modeli olalım dedik. Bu sayede önyargıları kırabiliriz diye düşündük. İlk yıl hazine arazilerine ve kişilerin kullanmadıkları, bizim kullanımımıza verdikleri arazilere fasulye ve nohut ekimi yapıldı. Kolektif üretim modeli uygulandı bu süreçte. Gönüllü herkesin katılımıyla yapıldı bütün işler. Ürünler organik bir şekilde üretildiği ve yerel tohumlar kullanıldığı için yoğun bir talep oldu yurt genelinde. Son yıllarda fazlaca duyduğumuz gıda teröründen kendini arındırmış gayet sağlıklı ürünlerdi bunlar o yüzden hepsi satıldı. [...] İlk sene yaptığımız çalışmalardan sonra insanlar, bizim ürünleri satabildiğimizi gördüler ve kendileri de daha fazla ekim yapmaya başladılar. Biz o yüzden ikinci yıl belediye olarak daha az ekim yaptık. Bu işi kademeli olarak asıl üretici olan kesime bırakmamız gerekiyordu çünkü biz eker biz satarsak köylü ne satacak. Biz onlara rol model olmak istedik sadece. Bu yıl hatta belediye hiç ekim yapmadı, üretim kısmı tamamen köylüde artık.”

Türkiye'nin en fazla göç veren illerinden biri olan Dersim/Tunceli'de önceki bölümde tartışılan zorunlu göç olgusunun yanı sıra ekonomik sebepler de dışarıya göçün nedenlerindedir. Ovacık ilçesinde ya da köylerinde yaşayan görüşmecilerin birçoğu tarım, hayvancılık ya da arıcılık yapmaktadır. Yapmayanlar ise ilçenin yaygın geçim kaynağı olan bu alana dair fikir sahibidir. Tarımsal üretimde karşılaşılan en büyük sıkıntının, tüccarların ürünleri ucuza satın alması, ödemeleri zamanında yapmaması ya da hiç yapmamasıdır. Ürünleri kendi imkanlarıyla satmak isteyen üreticiler ise pazar bulma sıkıntısı çekmektedirler. Türkiye'nin makro tarım politikalarının çiftiler nezdinde izdüşümüne karşılık gelen bu sorunlar, kırsal alanda yaşayan ve geçimini tarım ve hayvancılıkla sağlayan kişilerin bu üretim alanından uzaklaşarak büyük kent merkezlerinde ücretli işçi olarak çalışmaya yönelmesi ile sonuçlanmaktadır. Görüşmecilerin çoğunluğunun ifade ettiği gerçeklik, Ovacık'ta tarımın sürdürülmesinin mümkün hale geldiğidir. Dağlık bir bölge olması, iklim koşulları ve tarım arazilerinin veriminin düşük olması da görüşmecilerin dile getirdiği sorunlar arasındadır. Gençlerin ilçeden göç ederek başka kentlerde farklı geçim kaynaklarına yönelmesi bu gerçeklik üzerinden okunmaktadır. Ovacık Belediyesi'nin tarımsal üretimi desteklemeye yönelik yürüttüğü çalışmalar, bu bağlamda görüşmecilerin çoğunluğu tarafından desteklenmekte ve başarılı bulunmaktadır.

“Daha önce burada çiftçi fasulye ekiyor, ürünü alıcıya satıyor, belki aylarca parasını alamıyordu. Şimdi belediye öncülüğünde kurulan kooperatif sayesinde -ki bence belediyenin en önemli hizmetidir- çiftçi ürününü kooperatif aracılığı ile satıyor ve parasını alıyor. İnsanlar daha güvenli bir şekilde iş yapabiliyor. Böyle bir şey Ovacık gibi bir yer için çok önemli. Burası insanların geçtiği bir yer değil, sadece gelmek istenince geline bir yer, son nokta gibi bir şey. Dolayısıyla işsizlik çok yüksek ve bu durum göçe de neden oluyor. Şu an gençlik yok Ovacık'ta ve belli bir süre sonra burası yok olup gidecekmiş gibi görünüyor. Bu yüzden üretime dayalı politikalar gerekli. İnsanlar da bunu bekliyor. Su fabrikası da ilk açıldığında bu anlamda bir umut olmuştu. Bizim grevimizin de toplum nezdinde çok destek bulmamasının sebebi de buydu. Kapınızın önünde yatırım yapılmış, iş var niye çalışmıyorsunuz gibi şeyler söylenmişti. Bu da insanlar da umutsuzluk doğuruyor. Ama bu tür üretime dayalı çalışmalar artarsa her alanda insanlar kendilerini daha rahat ifade edebilecekler, birilerinin himayesine girmelerine gerek

kalmayacak.”⁴²²

“Buradaki en büyük sorun işsizlik, görüyorsunuz herkes sabahtan akşama kadar kahvehanelerde. Benim başkana bir tekstil atölyesi önerim olmuştu buradaki insanlara iş imkânı yaratılması için. Başkan da olumlu karşıladı, planı projesi hazırlanıyor şimdi. Bu yapılabilirse en az 30 genç kahvede oturmak yerine çalışacak, evine ekmek götürecektir.”⁴²³

“Konya’da bire otuz verim alınırken burada bire on alırsa insanlar seviniyor. Bunun yanında tarım için maliyetler yüksek burada. İlçenin genç nüfusu da hep göçtü buradan, kalanlar yaşlılardır genelde. Böyle olunca üretimden kopuyor insanlar. Ama burada yapılabilecek şey tarımdır. Bakliyata giriş ana nedenlerinden biri belediyenin bütçesidir zaten borçla devraldık.”⁴²⁴

“... bunlar geçici değil kalıcı yatırımlar. Çünkü kooperatif kuruldu artık ve bundan sonra gelen başka biri de bunu devam ettirebilir. Burası göç veren bir yer, işsizlik oranı yüksek bu nedenle insanları çalışmaya, üretime teşvik etmek çok önemli. Arazi çok fazla burada ama ekilmiyor. O yüzden burada yapılan en önemli şeyin üretimin teşvik edilmesi olduğunu düşünüyorum.”⁴²⁵

“Ovacık tarımda önemli ivme kazandı. Bölgedeki olağanüstü durumdan ötürü insanlar arazilerini ekemiyorlardı. Çoğu köyler boşaltıldı, insanlar ilçe merkezinde yaşamaya başladılar, tarım yapamadılar. Başkanın gelmesiyle Ovacık’ı yeniden tarıma yönlendirdi. Ovacık’ta tarımdan ziyade hayvancılık ve arıcılık ön plandaydı. Arıcılık da başkan sayesinde yeniden gelişmeye başladı. Bal üretimi arttı. Başkanın bu yönüyle ilçeye çok büyük katkısı oldu, kendisine teşekkür ediyoruz.”⁴²⁶

“Hem fasulye ekiyorum hem arıcılık yapıyorum. Daha önce insanlar ürettiklerini araçılara verirdi, parasını alamazdı ya da geç olurdu. Bu yüzden insanlar üretimden uzaklaştılar. Çiftçilik bitmişti. Ürettiklerinin parasını alamıyordu insanlar. Belediyenin öncülük etmesi, kooperatifin kurulması ile son iki yıldır insanlar yeniden üretim yapmaya başladı.”⁴²⁷

“Burası tarım ve hayvancılık yapılan bir yerdir.⁶⁷ köyümüz vardı, köyler doluydu. 94 yılında burada köyler hep yakılınca bir şeyler oldu. Şimdi tabii durum biraz daha iyi olunca insanlar geliyorlar.”⁴²⁸

“Ovacık’ın nohutunu, fasüyesini, balını sosyal medyada tanıttı. Bu ürünlerin tüccarın eline geçmeden doğrudan üreticiden alınarak ilgili yere ulaşmasını sağladı. Bu buradaki üreticiler için bir katkıdır.”⁴²⁹

“Güzel bir projesi var, güzel bir iştir. Ovacık halkı da yararlanıyor bundan. Daha önce tüccarlar değerinin altında alıyordu ürünleri ya da almıyordu elinde kalıyordu insanların. Köylülerle beraber nohut fasulye ekilmesi de iyidir.”⁴³⁰

Ovacık’ın demografik yapısının incelendiği bölümde, Ulaşılabilir Yaşam Derneği tarafından hazırlanan “Ovacık ve Hozat İlçelerinde Geriye Göç Sürecine İlişkin Araştırma”dan referansla 90’lı yıllarda yaşanan köy boşaltmaları ile yerinden edilenlerin geri dönüş sürecinde yaşadığı sorunlar arasında ekonomik kaygı, geçim ve iş derdinin olduğu saptamasına yer verilmiştir. Aynı çalışmada, geri dönüş sürecinde ekonomik sorunların giderilmesi ve bölgenin kalkınması için sunulan çözüm önerileri arasında, bölgedeki en önemli gelir kaynağı olan hayvansal ve bitkisel üretim

⁴²² Deniz Erdoğan, Gıda-İş temsilcisi

⁴²³ Muharrem Özkan, Kandolar Mahallesi Muhtarı

⁴²⁴ Ali Rıza Çalışkan, TKP Belediye Meclisi Üyesi

⁴²⁵ Ceren Solkanat, İlçe Sağlık Grup Başkan Vekili

⁴²⁶ Aydın San, Munzur Baba Cemevi Kültür ve Dayanışma Derneği Başkanı

⁴²⁷ Baskın Güngören, Tunceli Arıcılar Birliği Yönetim Kurulu Üyesi

⁴²⁸ Hasan Hüseyin Dizi, Ak Parti Ovacık Belediye Başkanı (2004-2009)

⁴²⁹ Muzaffer Yerlikaya, CHP İl Genel Meclisi Üyesi

⁴³⁰ Hasan Sal, BDP İl Genel Meclisi Üyesi

alanlarında faaliyet geliştirilmesi de yer almaktadır. Çalışmada, bölgenin, çeşitli dezavantajları olmakla birlikte organik tarım açısından topraklarının uygunluğu, yerel ürün potansiyeli, yöreye mal olmuş ürünler, bal üretimi için yörenin zengin flora ve faunaya sahip olması gibi avantajlara sahip olduğuna değinilmiştir.⁴³¹ Ovacık Belediyesi'nin bu alanda faaliyetlere başlamasının evvelinde ilçede organik tarıma yönelik dernek, birlik ve kooperatifler üzerinden yürütülen proje bazlı girişimler de vardır.⁴³² HDP ilçe başkanı aynı zamanda Organik Baklagiller Birliği Başkanı Kemal Dinlergüler, bölgede organik tarımın yaygınlaşmasına yönelik çalışma yapan kendi birlik girişimlerini şu şekilde anlatmıştır:

“Dersim organik üretim alanı haline getirilmeye çalışılıyor. Devletin de ilgi alanında bu durum. Vali bu teklifte bulunmuştu, ilçe tarım müdürü de çok ilgilendi. Bakanlıktan üç tane temsilci gelmişti, İl Tarım Müdürlüğü'nde toplantımız olmuştu. Biz onlara da Ovacık'ın konumunu anlattık. Buranın havası, suyu, toprağı temiz. Burada organik sertifikalı üreticiler var. Bunun altyapısı oluşturuldu, toprak tahlilleri yapıldı. Organik Baklagiller Birliği kurulalı beş yıl oldu. Tarım Bakanlığı'na bağlıyız. Birliğe bağlı organik tarım yapan üreticilere teşvik veriliyor, ürünlerin, toprağın analizi yapılıyor. Organik Tarım sertifikası olan üreticiler bunlar. 10 köyde 500 dönüme yakın toprakta bu şekilde üretim yapılıyor. Organik üretimde verim düşük oluyor, üreticiye maliyeti daha fazla oluyor. Bizim üyelerimiz kendileri satışını yapıyor ürünün. Biz satış kısmında yer almıyoruz. Organik pazarı çok oluşmadı Türkiye'de. Aslında toplum artık zehirle beslenmek istemiyor ama organik ürünlerin fiyatı yüksek geliyor insanlara. Biz de pazar oluşturamıyoruz. Aslında daha çok gençler olsa bu işi yaparlar belki. Belediye de kooperatif kurmak istediği zaman İl Tarım da biz de bu işi beraber yapalım dedik hazır bir birlik var zaten. Onlar ayrı yapmak istediler. Biz tamamen organik sertifikalı üreticilerle çalışıyoruz. Onlar da analiz yapıyorlar ama sertifikası olmayan üreticilerden de -onlar buna doğal diyorlar- ürün alıyorlar. Organik tarım yapan ile yapmayandan aynı fiyatla alıyorlar ürünleri. Dersim bölgesinden ürün alıyorlar. Hozat'ın, Pülümür'ün, Nazimiye'nin ürünü de iyidir benzer bölgeler ama Ovacık ürününün pazarda değeri daha yüksek. Diğer ilçelerden de alınsın ürün alınmasın demiyorum ama bunu belirtsinler satarken, böyle daha güzel olur.”

Organik tarım olgusuna üreticilerin aşına olmasını sağlaması nedeniyle pozitif bir etkiye sahip olan bu girişimlerin, öte yandan özellikle pazar yaratma konusunda çeşitli sıkıntılar yaşamış olmalarından dolayı üreticilerin belediyenin bu alandaki girişimlerine başlangıçta temkinli yaklaşmalarına yol açmıştır. Tarımsal Kalkınma

⁴³¹ Çelik, Gülçubuk, Aker, age, 37.

⁴³² Ovacık eski Belediye Başkanı CHP (2009-2013), BDP (2013-2014) Mustafa Sarıgül, kendi yönetim döneminde de tarımsal üretimin desteklenmesine yönelik girişimleri olduğunu belirtmiştir: “İlk kurduğumuz kooperatif sulama içindi. Burada üretim yapacaksak, önce sulama sorununu çözmeliyiz dedik. Sulama kooperatifinin şu anki durumu nedir bilmiyorum. Burada bir kanal var. DSİ bu kanalı yapıyor sonrada bir kooperatif kurun kanalı devralın diyor. Üyelerden aldığımız aidatlar ile kanalın bakım ve diğer giderleri karşılanır, böylece suyun dağıtımını sağlarsınız. 2012 de tüm giderlerini belediye karşıladığı şekilde, 62 mülkiyetsiz kadına tarım yapma imkânı sunduk. Sulama yüzünden büyük zorluklar yaşadık. Biz de gittik çalıştık. O zamanın parasıyla 6-7 aylık asgari ücret meblağında kazançları oldu. Tohumu biz verdik, hazine arazilerini biz aldık, ecremisini biz ödedik. 94 yangını sonrası, afet konutları bölgesine taşınan kadınlarımızdandı. Yaklaşık 250 dönümde fasulye ekimi yaptık. Çok başarılı oldu; ancak akabinde sulama ve eleme sorunlarını çözmeye giriştik. 2012'de SODES kapsamında eleme makinasını aldık, kurduk. Açılışını yapmak bu yönetime nasip oldu. Tesiste tek bir ufak eleme makinası eksikti. Onu ilave edemedik. Sulama sorunu büyük olacağı için yaygınlaştıramadık. Daha sonra arkadaşlar bu işi büyüttüler. Doğru bir iş yaptılar. En çok hayal ettiğim işlerden biriydi.”

Kooperatifi Yönetim Kurulu Başkanı Musa İşcan, geçmiş deneyimler hakkındaki görüşlerini şu şekilde açıklamıştır:

“Biz kendi kooperatifimizde iyi organize olmadık, üyelerimize çok yardımcı olmadık. Üyelerimiz de bilinçsiz. Kooperatif aile gibidir aslında, beraber hareket eder öz sermayemizi artırırsak yarın belki marka alırız bir şeyler yapabiliriz. Ama geçmişteki hatalardan dolayı insanlar çekiniyor, pasif kalıyorlar. Aidatları bile düzenli alamıyoruz. Kimse canı gönülden inanıp bir şey yapmıyor. Daha önce burada Ulaşılabilir Yaşam Derneği organik tarım için insanları teşvik etti, projeler yoluyla hibe paraları geldi, çiftçilere mazot desteği verildi, mandıra kuruldu ama bir sonuca vardıramadılar. Kitlesel olarak üreticilerin umutları kırıldı, kendilerini geri çektiler.”

TKP belediye meclis üyesi Ali Rıza Çalışkan, tarımsal üretim hakkında ilçede yaşayanların düşüncelerinin nasıl değiştiğini aşağıda paylaşmıştır:

“İlk bakliyat ekimi yapıldığı zaman bunları sulayamazlar denildi, sularlarsa biçemezler denildi. Birçok insanın katılımı ve desteğiyle biz üretimi yaptık. Bu sefer pazarlayamazlar denildi. Pazarlaması da yapılmıca bakliyat konusundaki bu söylentiler durdu. Daha sonra kooperatif kuruldu.”

2017 yılında kooperatif kurulana kadar, köylülerin ürünlerinin satışı belediye üzerinden yapılmıştır. Kooperatif Eş Başkanı Deniz Yerlikaya, çalışmalarını ilk iki yıl belediye bünyesinde sürdürdüklerini, üreticilerin ürünlerinin alınması, analizlerinin yapılması, paketlenip kargolanması ve siparişlerin alınmasının belediye üzerinden gerçekleştiğini aktarmıştır. Organik ürünlere özellikle büyük kentlerde yoğun bir ilgi olması ve ürün aldıkları üretici sayısının giderek artmasına bağlı olarak bu çalışmaların kurumsal bir yapı bünyesinde sürdürülmesi kararı alınmıştır. Bu noktada hem üreticiler hem de tüketiciler açısından adil bölüşüm esasına dayanan, kooperatif modelinin tercih edilmesinde, toplumcu ilkeler belirleyici olmuştur. Bununla beraber, doğayı metalaştıran ve yüksek kar dürtüsüyle endüstriyel üretime yönlendiren neo-liberal tarım politikalarına karşı doğal ve organik ürünlerin tercih edilmesi, yerel yönetimlerde ekolojik bir perspektife dayanan sosyalist yaklaşımın uzantısı olarak ele alınmıştır. S.S. Ovacık 94 Mahallesi Tarımsal Kalkınma Kooperatifi Eş Başkanı Deniz Yerlikaya, kooperatif sürecinin gelişiminde etkili olan yaklaşımı şu şekilde aktarmıştır:

“Sosyalist bir belediye olarak bizim bu toprakları da korumamız gerekiyor çünkü kapitalizm doğaya da amansız bir şekilde saldırıyor. Gübre, ilaç satıyor ve çevreyi kirletiyor. 3-5 yıl bu sayede verim alıyorsunuz belki ama uzun vadede dedelerimizin zamanında ektiği bu verimli topraklar verimsiz hale geliyor ve bizden sonraki nesillere kirlenmiş topraklar bırakmış oluyorsunuz Kooperatif sayesinde üreticiler artık ürünlerini asıl değeri üzerinden satabiliyor. Burada daha önce ürünlerin fiyatını tüccarlar belirliyordu. Tüccar peki emek vermiş mi, ekip biçmiş mi? Hayır. Tüccar, hiçbir üretim riskini üzerine almadan köylünün emeği üzerinden kar sağlıyordu. Bu sistem kırıldı artık, tüccarı aradan çıkarmış olduk.”

Yöredeki bal ve bakliyat üreticilerinin ürünlerinin değerlendirilmesi ve pazarlanması önündeki engellerin kaldırılması amacıyla Ovacık Belediyesi'nin desteği ile 2017 yılı

ağustos ayında S.S. Ovacık 94 Mahallesi Tarımsal Kooperatifi kurulmuştur. Üretimin toplumsallaşması amacına yönelik olarak kurulan kooperatifte nohut, fasulye, bal ve bal ürünlerinin satışı yapılmaktadır. Açılan internet sitesi üzerinden tüketiciler siparişlerini doğrudan kooperatife iletebilmektedir. Bunun yanı sıra tüketicilerin ürünlere hızlı bir şekilde ulaşabilmesi için ülkenin belli noktalarında kooperatifin satış merkezleri açılmıştır. 2018 yılı itibari ile İstanbul Göztepe ve Gazi Mahallesi, Ankara Çankaya ilçesi, İzmir ve Dersim/Tunceli merkezde olmak üzere kooperatife ait beş tane satış merkezi bulunmaktadır.

2018 yılı itibari ile kooperatif bünyesinde 4 kişi muhasebe ve kargo bölümünde, 5 kişi ise paketleme bölümünde sigortalı olarak çalışmaktadır. Bunun dışında ortak üretim alanı Kızık Köyü üretim sahasında yaz döneminde (4 ay boyunca) 4 gece bekçisi sigortalı olarak istihdam edilmiştir. Yine aynı üretim sahasında sulama, hasat ve patosta 10 kişi günlük yevmiye karşılığında dönüşümlü olarak çalıştırılmıştır. Nohut-fasulye eleme tesisinde 6 erkek ve yaklaşık 80 kadın dönüşümlü şekilde günlük yevmiye karşılığında çalışmaktadır.⁴³³

S.S. Ovacık 94 Mah. Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, öncelikli amaçlarını, “emeği ve doğayı değersizleştiren devlet ve sermayenin tükettiği kolektif bilinci, üretim aşamasında yeniden örgütlemek, dayanışmayı sağlamak ve doğayı koruyarak insanları sağlıklı gıdayla buluşturmak” olarak ifade etmiştir. Endüstriyel tarımın, daha kısa zamanda daha fazla kâr amacına yönelik olarak üreticilere dayattığı kimyasal ilaç ve gübreyle, genetiği ile oynanmış tohumlara karşı geleneksel üretim yöntemlerini destekleyen kooperatif, aracı ve tüccarları aradan çıkararak üretici ve tüketici arasında doğrudan bir bağ kurulmasını mümkün kılmaktadır.⁴³⁴ Yönetim kuruluna ve ortaklarına gönüllülük esası kapsamında hiçbir şekilde kar payı, huzur hakkı, maaş gibi ödemelerin yapılmadığı kooperatifte, pozitif gelir gider farkı, yatırım destek fonuna, sosyal fonlara ve sosyal yardım amaçlı kurulan derneklere ve vakıflara aktararak toplum yararına kullanılmaktadır. Yönetimde tek dönem kuralı uygulayan kooperatifte demokratik ilkeleri gözetirken, toplumcu esaslara uygun olarak, kâr payı dağıtmamakta, kazancı topluma aktaracak çalışmalarda kullanılmaktadır. Kooperatifin internet sitesinde savunduğu değerler şu şekilde sıralanmıştır: ⁴³⁵

⁴³³ Ovacık Yerel Yönetimler Programı, 98.

⁴³⁴ “Ovacık Doğal Hakkımızda”,
<https://www.ovacikdogal.com/ic/hakkimizda> [01.04.2019].

⁴³⁵ “Ovacık Doğal 2018 Kooperatif Faaliyetlerimiz”,

- Gıdadaki endüstriyel üretim tarzına karşı geleneksel üretimi savunuyoruz ve sisteminin merkezine üretici ile tüketiciyi koyuyoruz.
- Tüketicinin, tükettiği gıdanın hangi şartlarda, nasıl ve nerede üretildiğini bilmesi gerektiğini savunuyoruz.
- Endüstriyel üretime karşı kolektif üretimi, endüstriyel pazarlamaya karşı dayanışma odaklı pazarlamayı savunuyoruz.
- Kapitalist fiyat politikalarına karşı adil fiyat politikasını savunuyoruz.
- Emeği sömürü alanı olarak değil, örgütlenme alanı olarak görüyoruz.
- Bir bitkiyi ekerken diğer canlıların da o toprakta yaşam hakkı olduğunu savunuyoruz.
- Toplumdaki her bireyin çalışma hakkı olduğunu savunuyoruz.

Bu ilkeler doğrultusunda şekillenen kooperatifin, şirketlerden farkını S.S. Ovacık 94 Mahallesi Tarımsal Kalkınma Kooperatifi Eş Başkanı Deniz Yerlikaya şu şekilde özetlemiştir:

“... mesela Mersin’de tarlada domates 50 kuruş ama markette 2,5 liradır. Bunun sebebi belli. Markette ürünü satın alan kişi o domatesin nereden geldiğini bilmez, Mersin’deki üreticiyi tanımaz. Üretici domatesi hale veriyor, haldeki kişi kendi karını alıyor, domatesi kabzımala veriyor, kabzımal kendi karını alıyor domatesi markete veriyor, market de kendi karını üzerine koyup domatesi öyle satıyor. Domates bu kadar fazla aracının elinden geçip markete geldiğinde fiyatı tarladakinin 5 katı yani 2,5 lira oluyor. Ama bu paranın sadece elli kuruşu üreticinin cebine giriyor. Bizde tam tersi bir durum var. Biz fasulyeyi üreticiden 8 liradan alıyoruz. Paketleme nakliye gibi masraflardan sonra fiyatı 9,25 lira oluyor. 10 lira artı KDV gibi bir fiyattan sattığımızda bize 75 kuruş kar kalıyor. Üretici de bu ürüne 10,85 kuruş gibi bir fiyattan sahip olmuş oluyor. Üreticiden 8 liraya çıkan ürün, sadece %25-30 gibi bir farkla nihai tüketiciyle buluşmuş oluyor. Diğer tarafta beş katı fiyata çıkan ürün burada bir buçuk katı gibi bir fiyata geliyor. Bakliyatı burada tüccarlar almış olsaydı 4-5 lira gibi bir fiyata alacaktı ve markette 12-13 lira gibi bir fiyat satılacaktı bu ürün. Kooperatifle beraber bu yapı burada kırılmış oldu.”

Daha fazla kar etme dürtüsüyle şekillenen endüstriyel üretim modeline karşı çıkan kooperatif, geleneksel üretim modelini teşvik etmektedir. Üretim sürecinde kimyasal maddelerin kullanıldığı ürünlerin satışını yapmayan kooperatif, organik sertifikası olan üreticilerden ürün almanın yanı sıra bu sertifikaya sahip olmayan üreticilerden de alım yapmakta ancak üreticilerin getirdiği ürünlerin doğallığını test etmek için laboratuvar analizleri yaptırmaktadır. S.S. Ovacık 94 Mahallesi Tarımsal Kalkınma Kooperatifi Eş Başkanı Deniz Yerlikaya, ürünlerin analiz süreçlerini aşağıda anlatmıştır:

<https://www.ovacikdogal.com/ac/makale/2018-yili-faaliyetlerimiz/2018-yili-kooperatif-faliyetlerimiz> [01.04.2019].

“Üreticiden istediğimiz şey kesinlikle suni gübre kullanmamaları. Burada hayvancılık yapıyor zaten doğal gübre var, bunu kullanın diyoruz. Zaten böyle üretiliyordu aslında burada ürünler. 150 tane üreticimizin organik sertifikası var. (...) Biz kooperatif olarak bal için şöyle bir çalışma yapıyoruz; üreticilerin doğal üretim tekniklerinin dışına çıkmamasını istiyoruz, kalıntı bırakmaması için kullandıkları ilaca dikkat etmelerini istiyoruz ve şeker şurubu vermemelerini istiyoruz. Peki biz bunu söylüyoruz ama yapıp yapmadıklarını nereden biliyoruz? Bizimle anlaşma yapan üreticileri periyodik olarak kontrol ediyoruz ve son olarak bir analiz süreci uyguluyoruz. Gelen ürünlere seri numaraları vererek barkotluyoruz, numuneleri Mersin’e laboratuvara gönderiyoruz, numune sonuçları temiz geldiğinde paketliyoruz.”

Ovacık Belediyesi, ilçede yaşayanların refah seviyesini yükseltmeye yönelik olarak üretime dayalı istihdam politikaları kapsamında kooperatif projesini hayata geçirmiştir. Görüşmecilerin birçoğu, kooperatifin ürünlerin satışı için pazar bulması ve adil fiyatlardan alım yapmasına bağlı olarak, ilçede bakliyat üretimi ve arıcılık yapanların, üretim kapasitelerini arttırdığını, daha fazla kişinin üretime yönelerek kooperatife ürün verdiğini söylemişlerdir.

“Burada köylüler fasulye çıkarıyordu ama satamıyordu. Üretim neredeyse bitme aşamasına gelmişti. Başkanın ücretsiz tohum dağıtması, mazot desteği vermesi kendisinin gidip yardım etmesi köylüleri üretime teşvik etti. Geçen sene ürünlerini satan kişiler bu sene daha fazla arazilerini ekmeye başladılar.”⁴³⁶

İlçenin yapısal işsizlik probleminin giderilmesine yönelik olarak kooperatif, bakliyat ve arıcılık alanından sonra, ilçenin atıl durumdaki mandırasının işletilmesi yoluyla süt ürünlerinin üretimi ve satışı alanında faaliyetlere başlamıştır. Bunun yanı sıra kooperatif çalışmaları kapsamında, 94 Mahallesinde tekstil atölyesi kurulmuş, 10 kadın çalışan istihdam edilmiştir. Kızık Köyü’nde 20 aile ile protokol imzalanarak 400 dönüm arazide fasulye ekimi yapılmış; masrafları hasattan sonra tahsil edilmek üzere kooperatif tarafından karşılanan bu uygulama ile kolektif üretim modeli teşvik edilmiştir.⁴³⁷

4.2.4. Sosyal Yardım ve Politikalar

2008 yılından itibaren Kalkınma Bakanlığı’ndan aktarılan kaynaklarla, ilçe düzeyinde kaymakamlıkların koordinasyonunda yürütülen Sosyal Destek Programları (SODES) kapsamında hakkı kazananlara yönelik sosyal yardım sağlanmaktadır.⁴³⁸ 2017 yılı saha ziyaretinde SODES yetkilisinden alınan bilgiye göre, Ovacık ilçesinde

⁴³⁶ İmam Sevgi, BDP Belediye Meclis Üyesi

⁴³⁷ “Ovacık Doğal 2018 Kooperatif Faaliyetlerimiz”,

<https://www.ovacikdogal.com/ac/makale/2018-yili-faaliyetlerimiz/2018-yili-kooperatif-faliyetlerimiz> [01.04.2019].

⁴³⁸ “Sosyal Destek Programı (SODES) Nedir?”, <http://www.sodes.gov.tr/kapsam-ve-bilesenler/> [13.03.2019].

27 yaşlı, 46 engelli, 100 eşi vefat eden kişi ve 4 aile (0-18 yaş arası öksüz/yetim bulunan) merkezi yönetimin sosyal yardımlarından yararlandırılmaktadır. İkinci bölümde ele alındığı üzere Türkiye’de sosyal yardımların yerel yönetim birimleri yerine daha çok merkezi yönetim bütçesi üzerinden sağlanması söz konusudur.

Belediye bütçesi kısmında bahsi geçen, özellikle küçük ilçe belediyelerinin mali kaynaklarının yetersizliğine bağlı olarak Ovacık Belediyesi’nin bütçe gelirleri, daha çok belediyenin geleneksel görevlerinin finansmanında kullanılmaktadır. Altyapı harcamaları gibi geleneksel belediyeçilik hizmetlerinin ya da personel maaşları gibi idari harcamaların finansmanını ancak karşılayabilen kısıtlı bütçe ile sosyal politikalar alanında hizmet üretmek mümkün olamamaktadır. Bütçesinin yetersizliği nedeniyle Türkiye’de belediyeler, geçmişte de kaynaklarını arttırmanın yollarını aramışlardır. Toplumcu belediyeçilik uygulamaları doğrultusunda hizmet sunabilmek için, bütçe dışı kaynak arayışına yönelmesi ile ilgili Maçoğlu şu değerlendirmeyi yapmıştır:

“Biz belediye olarak bir bütçe geliştirilmesine hiç uğraşmadık ama belediye adına giderlerimizin büyük bölümünü şöyle yaptık. Mesela bir vatandaş, bir dostumuz, yoldaşımız geldi bize bir çocuk parkı yaptı. Çocuk parkının maliyeti olan 100 bin lira bizden gitmedi. Bize niye para versin ki? Gelsin bizim ihtiyacımız olan bir projeyi yapsın. Bizim ihtiyacımız arabaysa eğer bize bir araba alsın. Siz giderlerinizi kesmeye başladığınızda zaten ekonomik bir altyapı geliyor.”

Görüldüğü üzere, Ovacık Belediyesi rutin harcamalarını bütçe gelirlerinden karşılamakta ve toplumcu belediyeçiliğe dair çabalarını ise daha çok gönüllü destekler ve yardımlarla karşılamaktadır. Maçoğlu, sosyal politikalar için bütçenin yetersizliği ile ilgili aşağıda şu yorumu yapmıştır:

“Açık söyleyeyim gücümüz de yetmiyor. Bizim gücümüz neye yetiyor söyleyeyim. Toplumun sadece bir kesimine yönelik çalışma yapmaya, örneğin sadece kadınlara yönelik çalışmalara gücümüz yetiyor. Ama toplumun her kesimine yetişmeye çalıştığımızda yani hem kadın hem genç hem çocuk hem yaşlı hem üretim hem belediyenin kendi yükümlülüklerine yetişmeye çalıştığımızda hepsi yarım yapılıyor.”

Toplumcu anlayışla sosyal politikalar alanında hizmet üretmeye çalışan özellikle küçük ilçe belediyelerinin, mali kaynaklarının yetersizliği nedeniyle bu hizmetleri belediyeler üzerinden değil bağış ve yardımlar üzerinden gerçekleştirmeye çalıştığı görülmektedir. Belediye bütçesinin yetersiz olması nedeniyle bağışlar yoluyla yardım faaliyetlerinin yapılmasını, Maçoğlu’nun kişisel başarısı olarak gören görüşmecilerin değerlendirmeleri şu şekildedir.

“Burada 100 tane çocuğa bilgisayar hediye etti başkan, çocuklara mont, bot dağıtıldı. Belediyenin bütçesi az ama başkan zengin iş adamlarını ikna ediyor, yardımlar geliyor, bunlar

hep başkan sayesinde oldu. Ödenek yeterli olmadığı için yapabilecekleri sınırlı ama kimin ne ihtiyacı varsa çekinmeden söyler başkana o da yardım etmeye çalışır.”⁴³⁹

“Burası nüfusu az olan bir ilçe. Buna bağlı olarak mali kaynakları da sınırlı. Buna rağmen hizmetler aksatılmadı. Şimdi belediyenin borcu yok artı parası var. Başkan yurtdışında yaşayan iş adamlarıyla görüşüyor, onların yardımları oluyor ilçeye, ekstra kaynak yaratılıyor.”⁴⁴⁰

Sosyal yardımlar, en yoksulların ve ihtiyaç sahiplerinin kazandığı bir “hak” olmakla birlikte, nakdi yardımların, yoksullukla mücadele ve refahın artırılmasında uzun vadede bir çözüm olup olamayacağı, önemsenmesi gereken aktüel tartışmalardan biridir. Bağışlar yoluyla sağlanan sosyal yardımların, yardım alan kişiler üzerinde yarattığı etkinin de konuyu, sorgulanması gereken bir başlık haline getirdiği söylenebilir. Bağışlar yoluyla sağlanan sosyal yardımlarla ilgili BDP Belediye Meclis Üyesi Fatma Küçük’ün değerlendirmesi çarpıcıdır:

“Birçok belediyeye kıyasla iyi bir şeyler yapmaya çalışıyorlar. Okullarda çocuklara montlar, botlar veriliyor. Yardımlar çok geliyor belediyeye. Şu da bir gerçektir ki Kürdistan coğrafyasında bizler bir anlamda modern dilenciler olduk. İş alternatifinden çok nereden ne yardım alabiliriz diye hesap yapılıyor.”

4.2.5. Kadın Çalışmaları

Ovacık Belediyesi öncülüğünde faaliyet yürüten S.S. Ovacık 94 Mahallesi Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, kadın istihdamına öncelik vermektedir. Kooperatif bünyesinde hayata geçirilen tekstil atölyesinde 10 kadın istihdam edilirken; bez torba dikimi ve ürün eleme vb. kooperatif çalışma alanlarında 80 kadın istihdam edilmiştir. TKP Belediye Meclisi üyesi Sanem Yerlikaya, belediyenin kadınlar için fidan yetiştiriciliği ve arıcılıkla ilgili eğitim çalışmaları düzenlediğini ancak maddi imkanların yetersizliği ve projelerin gerekli mercilerinden onay almaması gibi nedenlerle bu çalışmaların sınırlı kaldığını aktarmıştır. Konuyla ilgili Eğitim-Sen temsilcisi Raife Yılmaz şu değerlendirmeyi yapmıştır:

“Ben Antalya’dan geldim buraya, başka yaşadığım şehirlerle kıyasladığımda burada bir kadın olarak daha özgür hissediyorum kendimi. Buradaki Alevilik kültürü ve siyasal geleneğin etkisiyle kadına daha fazla değer veriliyor. Ama yine de kadının çalışma hayatı içinde çok sınırlı bir yeri var. Kadınların ekonomik hayata daha fazla katılabilmesi için belediyenin projeleri oluyor ama maddi ya da siyasal nedenlerle her zaman bu projeleri hayata geçirmek mümkün olmayabiliyor. Belediyenin girişimi ile burada Kadın Yaşam Merkezi projesi vardı mesela, puanlama sisteminde en yüksek puanı almasına rağmen bakanlık onaylamadı projeyi.”

S.S. Ovacık Tarımsal Kalkınma Kooperatifi Eş Başkanı Şehriban Batar, aynı zamanda belediyenin halk meclisi bünyesinde kurulan Kadın Komisyonu sorumlusu olarak görev yapmaktadır. Görüşmenin gerçekleştiği 2017 yılında halk meclislerinin aktif olmadığını bu nedenle meclisler bünyesinde oluşturulan diğer komisyonların faal

⁴³⁹ Gökhan Kılıç, Pulur Mahallesi Muhtarı.

⁴⁴⁰ Aydın San, Munzur Baba Cem Evi Yönetim Kurulu Başkanı.

olmadığını ancak kadın komisyonunun çalışmalarını sürdürdüğünü ifade etmiştir. İlçede yaşayan kadınların en temel sorunlarından birinin ekonomik güvencesizlik olduğuna değinen Batar şu yorumu yapmıştır:

“Kadın komisyonu olarak eğitim çalışması yapılmasında ya da başka konularda kadınların sorunlarını dinleyerek çalıştık. Fikirlerini, taleplerini belediyeye duyurmalarına aracı olduk. Kadınlara duyurular yaptık. Her komisyon kendi temsilcilerini seçti ben de kadın komisyonu sorumlusuyum aynı zamanda. Şu an komisyonda toplam kaç kişi vardır bilmiyorum. Tabi burada kadınları evden çıkarmak sosyalleşmesini sağlamak kolay olmuyor. Biz de sosyalleşmelerini istiyoruz zaten. Önemli olan bir şeylere ön ayak olmaktır. Bir şeyi istediğinizde hemen olmuyor. Çünkü bastırılmış bir kimlik vardır burada. Burada kadınların en büyük sorunlarından biri ekonomik sorunlardır. Uzun bir kış süreci var, eve kapanıyor kadınlar. Sosyalleşme imkanları çok yok. Burada bir kültür evi yapıldı belediye bünyesinde. Burada öğrencilere yönelik çalışmalar yapılıyor. Sosyal kültürel çalışmalar kadınlar için de yapılabilir.”

Batar, SODES projesi kapsamında belediyenin aracılığı ile ilçede yaşayan 40 kadına arıcılık ve fidan dikimi eğitimi verildiğini aktarmış, sadece kadınların satış yapacağı bir pazar projesinin hayata geçirildiğini ancak OHAL koşullarında sürdürülemediğini belirtmiştir.

“Burada kadınların belediyeden talepleri üzerine kadın pazar yeri açıldı. Belediyenin ait yer olmadığı için, başkanla konuştuktan sonra yedi tane çadır ayarlandı. İlkbahar aylarında mantar, ışkın döneminde kadınlar bunları toplayıp pazarda sattılar. Sonrasında kadınların kendi ürettiklerini de burada satması düşünülüyordu ama OHAL kapsamında yaşanan sıkıntılar nedeniyle tekrar açamadık pazarı.”

4.2.6. Ücretsiz Ulaşım, İndirimli Su

Ovacık Belediyesi'nin uyguladığı ücretsiz ulaşım politikası, yaygın medyada en çok gündeme gelen başlıklardan bir diğeridir. Büyük şehirlerde toplu taşıma araçları için uygulanan fiyat politikaları ile karşılaştırıldığında, Ovacık Belediyesi'nin ortaya koyduğu yaklaşımın, büyük şehirlerde yaşayanlar için dikkat çekici bir özellik taşıması daha anlaşılır olmaktadır. İlçenin merkeze en uzak mahallesi olan 94 Mahallesi'ne (Konutlar Bölgesi) çalışan toplu taşıma aracı, ilçenin tek toplu taşıma aracıdır. İlçenin görece daha yoksul vatandaşlarının yerleşim yeri olan 94 Mahallesi sakinleri için ücretsiz ulaşım sağlaması, toplumcu yerel yönetim anlayışı çerçevesinde ele alınabilecek uygulamalar arasındadır. Görüşmeciler arasında bu politika ile ilgili olumlu ve olumsuz görüş belirtenlerle beraber, bu uygulamanın ilçede zaten mevcut olduğu, yeni belediye yönetiminin aracı yenileyerek sefer sayısını artırdığı, görüşmeciler tarafından ifade edilen diğer görüşlerdir. Görüşmecilerin belediyenin ücretsiz ulaşım politikası ile ilgili değerlendirmeleri aşağıda sıralanmıştır:

“Ben Konutlar Bölgesine ücretsiz taşıma yapılmasını doğru bulmuyorum. Bence her şeyin bir

karşılığı olmalı.”⁴⁴¹

“AKP döneminde bile burada bu araç ücretsizdi. Bizim dönemimizde iki araç vardı. Biz günde iki, üç sefer yapardık, onlar şimdi 6-7 sefer yapıyorlar. Aradaki tek fark bu. Mesafe bir buçuk km.”⁴⁴²

“Belediye HDP’de iken konutlar bölgesine ulaşım başlamıştı ve yine ücretsizdi. Fatih Maçoğlu bunu devam ettirdi; medyada yer alan haberler ise bunun yeni bir durum olduğu algısı oluşturdu.”⁴⁴³

“Burada otobüsün ücretsiz olması belediye için çok büyük bir şey olmasa da halkımız için büyük bir şey. İnsanlar ağır bedeller ödüyorlar o yüzden halkımızın bedel ödemedenden de bazı avantajları yaşamasını isterim.”⁴⁴⁴

“İlçede bedava taşıma yapılıyor deniyor. Bir mahalleye yapılan taşıma bedavadır ama diğer mahalleye bedava taşıma yapılmıyor. Bu o mahallede yaşayan insanlara katkıdır ama bizim belediyenin geliri fazla değil. Gelir azken bir de böyle bir bütçe ayırırsanız ilçeye yapılacak diğer hizmetleri aksatmış olursunuz.”⁴⁴⁵

“Şimdiye kadar günde iki sefer mahallemize gelen bir servis aracı vardı zaten, gücü yeten veriyordu ücretini, yetmeyen vermiyordu. Şimdi saat başı geliyor artık servis aracı, ücretsiz olarak.”⁴⁴⁶

“Toplu taşıma araçlarımız daha önceki belediye yönetimlerinde de vardı. Vatandaşların kimisi elli kuruş kimi bir lira veriyordu, kimi hiçbir şey vermiyordu. 5 dakikalık mesafe zaten toplu taşımanın çalıştığı bölge, yürüterek gidilebilecek kadar yakın. Şimdi hafta içi her gün saat başı araba çalışıyor.”⁴⁴⁷

“Bir kere ücretsiz ulaşım sağlanıyor. Konutlar bölgesinde yaşayan insanlar 94 köy boşaltmalarıyla gelen insanlar ve maddi durumları ortada. Kış aylarında insanlar bu yolu yürümek zorunda kalmıyorlar. Eğer biz sadece engelliler ücretsiz kullansın diye bir ayırım yaparsak kendi politikamızla uyumlanmış oluyoruz. Sosyal bir belediyecilikten bahsederken ayırım yapmış oluruz.”⁴⁴⁸

“Ovacık’ın girişinde 94 Mahallesi var aynı zamanda kooperatifin de ismini aldığı ve çalışma sahası olan bir mahalle. 1994’te köy boşaltmalarıyla kurulan bir mahalle, ismi de oradan geliyor. Haliyle burada Ovacık’ın daha yoksul kesimi yaşıyor. Ulaşım sorunu vardı burada. İlçe merkezine biraz daha uzak bir mahalle. Taksiyle gidip gelmek 20 lira. Ayda üç defa bile gitse bu bir külfet orada yaşayan insanlar için. Şimdi sabah 8’den akşam 6’ya kadar saat başı ücretsiz otobüs gidip geliyor. Burada yaşayan insanların hayatını kolaylaştırdı bu ve bu yapılırken belediyeye çok yük de binmedi. 40 bin lira gibi cüzi bir miktar harcanarak bir mahallenin sorunu çözülmüş oldu. Bu miktar bir belediye için çok ufak bir miktar. Eski araç küçüktü, daha büyük bir otobüs temin edilerek insanların yaşam kalitesi de artırılmış oldu. Pratik belediyeciliğin böyle olması lazım.”⁴⁴⁹

⁴⁴¹ Ali Koçuk, CHP İlçe Başkanı

⁴⁴² Mustafa Sarıgül, (2009-2013) CHP, (2013-2014) BDP Ovacık Belediye Başkanı

⁴⁴³ Akın Gedik BDP Belediye Meclis Üyesi Yaş 40, Lise Mezunu

⁴⁴⁴ Celal Ateş, H-TKP üyesi

⁴⁴⁵ Muzaffer Yerlikaya, CHP İl Genel Meclisi Üyesi

⁴⁴⁶ Özkan Toz, 94 Mahallesi Muhtarı

⁴⁴⁷ Şerbet Eroğlu, BDP Belediye Meclisi Üyesi

⁴⁴⁸ Sanem Yerlikaya, TKP Belediye Meclisi Üyesi

⁴⁴⁹ Deniz Yerlikaya, S.S. Ovacık 94 Mahallesi Tarımsal Kalkınma Kooperatifi Eş Başkanı

Şekil 13: Ovacık Belediyesi Halk Otobüsü

Ovacık Belediyesi'nin (2014-2019) Yerel Yönetim Programında, tüm insanların temiz ve sağlıklı içme suyu hizmetini mümkün olan en düşük bedel ile alma hakkına sahip olduğu; bu amaçla belediye tarafından yasaların öngördüğü çerçevede içme suyu tüketim bedelinin mümkün olan en düşük bedelde tutulduğu ifade edilmiştir. Görüşmecilerden BDP Belediye Meclisi Üyesi Şerbet Eroğlu belediyenin su hizmetinin medyaya yansıdığı gibi ücretsiz olmadığını dile getirmiş, sadece zam yapılmadığını ifade etmişlerdir:

“Su ücretsiz değil zaten, kamu kurumlarına ve esnafa zam yapılıyor halka zam yapılmıyor.”⁴⁵⁰

“Suya zam yapılmıyor sadece. Ben buna da karşıyım. Dediğim gibi her şeyin bir götürüsü var ve bunun bir karşılığı olmalı. İlçemizde yeterli su kaynağı yok. Üzerimizde Munzur Dağları altımızda Munzur Çayı var ama biz kuyudan su çekiyoruz burada. Yaz aylarında su sıkıntısı çekiliyor. Koyungözü, Ada, Yeşilyazı, Ziyaret, Eğripınar gibi köylerimizde organik tarım yapılıyor ama bütün köylerde değil. Mesela bizim Erzincan Caddesi'nin yakınında tarım yaptığımız alanın altında şebeke suyu deposu var. Üzerinde tarım yapılıyor ve kimyasal gübre kullanılıyor, toprağa, suya karışıyor. Bu gibi maliyetler yüzünden ücretli olmalı su.”⁴⁵¹

Ovacık Belediyesi, ilçede içme suyu birim fiyatını çok düşük bir bedele çekmiştir. Belediyelerin suyu ücretsiz vermesinin yasal olarak mümkün olmadığını dile getiren S.S. Ovacık 94 Mahallesi Tarımsal Kalkınma Kooperatifi Eş Başkanı Deniz Yerlikaya, belediyenin düşük ücretli su politikası için şu yorumu yapmıştır:

“Suyu kanunen bedava yapma şansınız yok zaten, aksi halde kamuyu zarara uğratmaktan size zimmet çıkarırlar. Bu gibi hukuk kurallarını aşamıyorsunuz. Sonuçta kapitalist sistem içinde yaşıyoruz.”

Ovacık'ta bir önceki dönem belediye başkanlığı yapan Mustafa Sarıgül, başkanlığı döneminde de (2009-2014) su ücretinin aynı şekilde 50 kuruş olduğunu

⁴⁵⁰ Şerbet Eroğlu, BDP Belediye Meclisi Üyesi.

⁴⁵¹ Ali Koçuk, CHP İlçe Başkanı.

belirtmiş, bununla beraber önceki belediye yönetimlerinden farklı olarak belediyeye borcu olan birçok kişiye su ödeme ihbarnamesi gönderildiğini ifade etmiştir. DİSK Genel-İş temsilcisi Murat Bark bu borçların tahsil edilmesiyle ilgili şu yorumu yapmıştır:

“Belediye devralındığında borç vardı ama bir o kadar da alacak vardı. Gelir gider dengesi yakındı birbirine. Bundan önceki belediye başkanları o borcu almazlardı, Maçoğlu ise aldı, iyi de yaptı. Almasa o borç büyüyüp gidecek. Bu tek başkanın da değil belediye meclisinin kararıydı. Doğru bir karardı. Diğer kurumlara ödeme yapılıyor ama esas bizim kendimizin olan belediyeye borcunu ödemiıyor insanlar.”

4.2.7. Yaşlı ve engelli bireylere yönelik çalışmalar

Yaşlı nüfusu yüksek olan, gençlerin ise çoğunlukla başka şehirlere göç ettiği Ovacık'ta yapılan görüşmelerde, yaşlılara yönelik çalışma yapılmasından, bir ihtiyaç olarak bahsedilmiştir. Özellikle kış mevsiminde yaşam koşullarının zorlaştığı ilçede bakıma muhtaç ve yaşlı bireylerin ihtiyaçlarının karşılanması için belediye tarafından bu alanda çalışma yapılması, önemli bir gereklilik olarak değerlendirilebilir. SES temsilcisi Alev Varlıer de bu ihtiyacı dile getiren görüşmecilerden birisidir:

“İlçede yaşlı nüfusu çok fazla. Evde sağlık hizmetini sağlayan birimiz var bizim, sağlık ihtiyaçlarını karşılıyor ama bu kişilerin evlerinin yemek, temizlik ihtiyaçlarının karşılanması için belediye bir çalışma yapabilir. İş-Kur elemanları kurumlara dağıtılıyor, belediyeye de veriliyor. Bu çalışanlar böyle bir işle görevlendirilebilir.”

Ovacık Belediye Başkanı Fatih Mehmet Maçoğlu, yaşlı ve engelli bireyler için bir yaşam evi projeleri olduğunu ancak henüz hayata geçirilemediğini aktarmıştır. Maçoğlu yönetimi döneminde ilçede yaşam evi projesi haya geçirilemiştir.

“... kış döneminde zorlukların yaşandığı bir bölge olmasından kaynaklı yaşlılar ihtiyacını karşılayamıyor. Sobasını yakamaz, yemeğini yapamaz durumdaki insanların, kış döneminde en azından iki üç aylığına hayatını sürdürebilecekleri aynı zamanda sosyalleşebilecekleri bir ortam yaratma çabamız var. Orada yemek yiyecekler, akşam isterse oradan evine yemek götürerek akşam yine evlerinde kalmaları sağlanacak. (...) Bir vakıf üzerinden 150-160 bin Euro değerinde bir proje verdik, geçmedi. Ama önümüzdeki dönemde ekonomik alanı biraz daha geliştiresek, su, yaşlı ve engellilere yönelik bu projemiz, bir de artıma tesisi bizim olmazsa olmaz dediğimiziz, şu an mali gücümüzü aşan ama mutlaka yapmak istediğimiz işler.”

4.2.8. Sosyal Konut

Barınma hakkının bir insan hakkı olduğunu savunan yaklaşım doğrultusunda toplumcu belediyecilik anlayışının üretiminden sorumlu olduğu ortak tüketim araçlarından biri de konuttur. Belediyenin, sosyal konutla ilgili çalışmaları hakkında Maçoğlu aşağıdaki bilgileri paylaşmıştır:

“Belediyeye ait konut yapacağız. Burada kiralalar 350-400 lira. Biz günün şartlarına göre 60-70-80 liraya, kendimizde zarar vermeyecek şekilde, günü geldiğinde evlerin onarımını, boyasını yapabileceğimiz şekilde bir artı değer yaratarak çok ucuza yoksul olan ailelere kiraya vereceğiz. Kimdir bu kişiler? 1000 aile var. Bunlardan evi olmayan, düzenli maaş geliri olmayan, bankada parası olmayanlara verilecek. Bunu sağlayan 70-80 kişi kalıyor zaten. Burada yaşayanların bir

bölümü zaten TOKİ üzerinden kendilerine barınma alanları yarattılar. Bu koşulları sağlayan 70-80 kişinin %50 sine, bir sonraki dönem de kalan %50 sine barınma hakkı sağlamış olacağız. Ama satmayı çok düşünmüyoruz. Ekonomik altyapıyı geliştirmede mecbur satarız bir bölümünü tutarız. Ama 5 kişiye 10 kişiye de olsa 50 liraya kiraya vermek önemlidir. Biz gücüz, erkiz, iktidarız, 500 ev yaparız hepinizi içine koyarız demek değil bizim yöntemimiz. Bizim için önemli olan ideolojik politik duruştur. Biz ideolojimiz doğrultusunda barınmayı bir ihtiyaç ve hak olarak görüyoruz, bu şekilde 2-3 tane ev de yapsak bununla övünürüz. Çünkü bizim bakış açımız budur. Ben de popülizme düşebilirim. İstersem yaparım. Bir sürü borçla 50 tane ev yaparım, hiçbir işçinin maaşını da ödemem. Kapitalist sisteme hizmet eden diğer belediye başkanları gibi yapabilirim.”

90’lı yıllardan itibaren gecekondü modelinin toplumsal meşruiyetini yitirmesi ve gecekondü inşa etmenin yasaklanmasının ardından konut edinme amacıyla kredi kullanan hane halklarının borçluluğunda artış gözlenmektedir. Yılmaz ve Yentürk, yeni dönemde konut üretiminde önemli bir aktöre dönüşen Toplu Konut İdaresi’nin (TOKİ) geçmiş dönemdeki orta sınıfların konut ihtiyacını karşılamaya yönelik kooperatif projelerinin yerini aldığı iddia edilmekte olduğunu söylemişlerdir. 2002 yılından bu yana TOKİ yaklaşık 150 bin civarında alt-yoksul gelir grubu için konut inşa etmiştir. Bu konut tipinin TOKİ’nin toplam ürettiği konut stokunun yaklaşık %19’una denk geldiğini söyleyen Yılmaz ve Yentürk, sadece 2014 yılında toplam konut satışının 1.500.000 olduğunu söyledikleri TOKİ’nin 15 yılda alt-yoksul gelir grubuna yönelik yapılan konut sayısının oldukça kısıtlı kaldığına dikkat çekmişlerdir.⁴⁵²

Mustafa Sarıgül kendi belediye başkanlığı döneminde (2009-2014) ilçede TOKİ’nin konut yapmasına itiraz edildiğini bu yüzden belediye olarak kendilerinin konut ürettiklerini aktarmış, süreci şöyle anlatmıştır:

“HDP’de liberal bir yaklaşım da vardır. HDP belediyelerinin olduğu her yerde TOKİ vardır, AB Projelerinden, devletin imkân ve olanaklarından faydalanırlar... Bu arkadaşlarımız bizim dönemimizde, bu minvalde önlerine getirdiğimiz tüm projelere itiraz ederlerdi, imza atmazlardı... Sonuç ne oldu; Ovacık’a TOKİ’yi onlar soktular! Biz ilk defa alternatif bir iş yaptık. Dedik ki, HDP, CHP belediyeleri şikâyet ediyor “TOKİ talan kültürüdür...”. Alternatif ne? Biz de aldık Ovacık Belediyesi TOKİ kurduk! Bununla ilgili yargılanırken de şaşırıldılar, hukukta da emsali yok! Neticede beraat ettik. Belediye TOKİ ile 52 aileye, 2013’te 65 bin liraya lüks daire verildi. Şöyle oldu, projenin maliyeti çıkarıldı, yapılacak yer ve konut sayısı belli olduktan sonra halka duyuru yapıldı. Ekonomik durum, mülkiyet sahibi olmamak (ev sahibi) gibi kriterler de koyduk. 98 başvuru oldu. En az 104 olmasını bekliyorduk. 52 asil, 52 de yedek halinde...Bir aileden birden fazla kişi başvuru yapabiliyordu; ancak birden fazlasına çıkarsa, diğerleri fesih ediliyordu. Bir sonraki yedeğe sıra gelecekti. Projeye rağbet düşük oldu, çünkü söylenen yer, rakamlar kimseye inandırıcı gelmedi! Hatta birçok kişi teminatlarını yatırıp, sonra geri çektiler. Böyle olunca kendi özel çevremizi seferber ettik, başvuruları tamamladık. Ev ev gezip, ağırlığı AKP ve DHF gruplarına mensup, çocuklu daha yoksul aileleri gezdik. İnandırıcı gelmedik onlara...Çünkü daha önce de TOKİ yapılacak diye paralar toplanmış, paraların bir kısmı geri ödenememiş...Talepleri aldık, noter huzurunda kuraları çektik, daha işe başlamadan. Sonra teminatlar alındı, yatırmayanların hakkı, yedeklere devredildi. Peşinatlar toplandı ve geri

⁴⁵² Nurhan Yentürk, Volkan Yılmaz, “Türkiye’de Sosyal Politika Alanının Dönüşümü”, **Türkiye’nin Kamu Harcamaları (2006-2017)**, der. Nurhan Yentürk, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, (2018): 17.

kalan ödemeler 500 lira gibi cüzi bir ödemeye taksitlendi. Toplanan parayı bir finans kurumunda bir süre değerlendirdik zaten. Söylediğimiz tarihte de teslim ettik. Teslim alanlar için kredilendirme yapıldı, tapuları verildi işin sonunda belediyemiz de 1 milyon lira kar etti. Vatandaşlarımız da 65 bin liraya ev sahibi oldu. Ki o fiyata bir arsa bile alamazsınız... Bugün o evlerin, 200-250 bin lira civarında alıcı bulabiliyor. Konutlar şehir merkezinde. Yapılan yerin bir kısmı çöplük, bir kısmı da şahsa ait araziydi.”⁴⁵³

TOKİ konutlarının yapılmasındansa, konut sorunun çözümünde belediyenin kendisinin konut üretebileceğini dile getiren görüşmeciler olmuştur:

“Sarıgül döneminde bir toplu konut şirketi oluşturuldu. İnşaatı TOKİ değil de bu şirket yapsaydı, KDV muafiyeti dahil başka ticari avantajları olurdu. %8 KDV iadesinden faydalanabilse, konut fiyatları daha uygun olabilirdi. Belediyenin bu anlamda bir projesi olduğunu biliyorum. Belediye aracı oldu, TOKİ yapılmasına. Sarıgül döneminde lojman yapıldı ve uygun fiyata da satıldı. Bundan dolayı da çok eleştirildi; ama uygun fiyata yaptı ve kura ile sattı. TOKİ konutları 100 milyar civarında, ödemesi uzun vadeye yayıldığı için avantajlı. Yoksa daha pahalı.”⁴⁵⁴

“TOKİ konutları yapılıyor burada. Ben de kayıt oldum ama evleri görenler pişman. 70 bine mal olan evler için 150 bin ödedik. Mütaitler kazanıyor böyle. Bunun yerine bir belediye olarak hazineden yer alabilirdi, bu yer bağışlanabilirdi. Kendisi yapsaydı, hem kar edecekse belediye kar ederdi hem de insanlara daha ucuza satmış olurdu evleri. Halk için olacaksa böyle olmalıydı.”⁴⁵⁵

4.2.9. Öğrencilere burs desteği

Yerel yönetim programında yer alan “Öğrenim Gören Öğrencilerin Sorunları ile İlgili Çalışmalar Yapan Belediyecilik” ve “Ovacık dışında Okuyan Öğrencilerin Ekonomik Sorunları ile ilgili Çalışmalar Yapan Belediyecilik” ilkeleri doğrultusunda 2014-2018 yılları arasında yaklaşık 300 üniversite öğrencisine burs desteği sağlayan Ovacık Belediyesi’nin bu uygulaması, görüşmecilerin çoğunlukla olumlu buldukları bir uygulama olmuştur İlçe Sağlık Grup Başkan Vekili Ceren Solkanat, öğrencilere burs verilmesini takdir ettiğini belirtmiştir. TKP belediye meclis üyesi Ali Rıza Çalışkan burs verilmesi sürecini şu şekilde anlatmıştır:

“Onur Vakfı Ovacık’ta 50-60 Tunceli genelinde 150 öğrenciye ayda 200 lira burs veriyor. Burs verilecek öğrenciler biz belirliyoruz, hesap ve iletişim bilgilerini, transkriptlerini vakfa iletiyoruz. Bir de iş adamları varsa öğrencilere burs vermek isteyen onları da vakfa yönlendiriyoruz, aracılık ediyoruz.”

4.2.10. Şeffaflık

Ovacık Belediyesi’nin, yıllık bilanço özetini, pankarta basıp, belediye binasının dış cephesine asması, kamuoyuna en çok yansıyan uygulamalarından biri olmuştur.⁴⁵⁶

⁴⁵³ Mustafa Sarıgül, (2009-2013) CHP, (2013-2014) BDP Ovacık Belediye Başkanı

⁴⁵⁴ Akın Gedik, BDP Belediye Meclis Üyesi

⁴⁵⁵ Murat Gülatar, Taşıyıcılar Kooperatifi Başkanı

⁴⁵⁶ “Ovacık’ın gelir ve giderleri pankartla belediye binasına asıldı”.

<https://www.haberturk.com/tunceli-haberleri/66335200-ovacikin-gelir-ve-gideri-pankartla-belediye-binasina-asildi> [24.01.2019]

Şekil 14: Ovacık Belediyesi Yıllık Bilanço Özeti Pankartı

“Ovacık'ın Gelir ve Gideri Pankartla Belediye Binasına Asıldı”, <http://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/tunceli/ovacikin-gelir-ve-gideri-pankartla-belediye-bi-41093555> [20.03.2019].

Kamu kurumlarının finansal şeffaflığı, hesap sorulabilir ve denetlenebilir hale gelmelerinde önemli bir yer tutmaktadır. Vatandaşla, en dolaysız ilişki kuran kamu kurumlarının başında gelen, faaliyetleri günlük yaşam akışı içerisinde daha yakından takip edilebilen belediyelerin, yolsuzlukla anıldığı, suçlandığı vakalar her dönemde vardır. Türkiye’de kamu idaresinin 2000’li yıllarda hız kazanan dönüşüm süreciyle, uluslararası politika belgelerinin de sıklıkla vurguladığı “kamu kurumlarının şeffaflığının sağlanması” ile ilgili tartışmalar gündemde daha çok yer bulmaya başlamıştır. Türkiye’de çok sayıda büyükşehir, il ve ilçe belediyesinin daha çok web siteleri aracılığıyla, faaliyet raporlarını ve mali tablolarını yayınladığı görülmektedir. Bunun yanında, daha çok gelir ve nüfus açısından zayıf ilçe belediyelerinin teknoloji kullanımlarına da bağlı olarak bunu tercih etmediği söylenebilir. Ovacık Belediyesi’nin bu uygulamasının, gelir-giderilerindeki görece sınırlılığı aşarak toplum nezdinde takdir edildiği gözlemlenebilmektedir. Etkinliğinin simgesel değerine bağlı olarak, yerel ve ulusal düzeyde yarattığı etkide, Türkiye’nin genel gündeminin de etkileri vardır. Saha ziyaretinde, belediyenin ilgili dönemlere ait, kesin hesap cetvelleri ve faaliyet raporları, talebim üzerine hızla tarafımla paylaşılmıştır; belediye yönetimi ve personeli oldukça yardımcı davranmışlardır. Ovacık Belediyesi’nin resmî web sitesi, son haliyle 2018 yılında faaliyete başlamış görünmektedir.⁴⁵⁷ Sayfada yapılan incelemelerde, belediyenin faaliyet raporları, kesin hesap cetvelleri, bilanço özetleri

⁴⁵⁷ “Tunceli Ovacık Belediyesi Web Sitesi”, <https://www.tunceliovacik.bel.tr> [26.02.2019]

ve belediye meclis toplantısı tutanaklarına erişilememiştir.

Uluslararası Şeffaflık Derneği, “Kurumsal Şeffaflık Ödülü” 2016 yılında Ovacık Belediyesi’ne verilmiştir.⁴⁵⁸ Uluslararası Şeffaflık Derneği’nin web sitesinde yayımlanan ve yönetim politikası belgeleri ile desteklenen, ‘Kamu Yönetiminde Şeffaflık İlkeleri’⁴⁵⁹ politikasının Türkiye’de kamu kurumlarında ne derece karşılık bulduğu ise ilgili bölümde tartışılmıştır.

Saha ziyaretlerinde, Ovacık Belediyesi’nin ‘bütçe pankartı’, çarpıcılığı, görünürlüğü ve ulaşılabilirliği yüksek bir etkinlik olarak gözlemlenmiştir. Bir önceki dönemin belediye başkanı Mustafa Sarıgül, başkanlığı döneminde (2009-2014), özet bilançonun matbu çıktılarının kahvehanelere asıldığını belirtmiş, BDP Belediye Meclisi Üyesi Akın Gedik ve CHP İl Genel Meclisi Üyesi Muzaffer Yerlikaya, benzer uygulamaların başka belediyelerde de yapıldığını söylemiş, kamuoyunda aynı etkiyi yaratamamasını, Maçoğlu’nun popülerliğiyle ilişkilendirmişlerdir. Görüşmeciler tarafından büyük ölçüde desteklenen ‘burs desteği’ faaliyetinde şeffaflığın sağlanamadığını ifade edenler olmuştur.

“Belediye bütçesi sanki ilk defa açıklanıyor. Benim dönemimde aylık olarak kahvelere asılırdı, insanları toplar her kalemin ne anlama geldiğini anlatırdık. Dünya kadar bağış var, görebiliyor musunuz ilan edilen bütçede?”⁴⁶⁰

“Ben başkanın dürüst davrandığını, belediyede yolsuzluk yapılmadığını, hesapların düzgün tutulduğuna inanıyorum. Ben bunu CHP’li diğer ilçe belediye başkanlarına söylediğimde Hozat Belediye Başkanının bana söylediği şu oldu: ‘O belediyenin girişine asıyor, ben bütün kahvelerin camlarına asıyorum yıllık gelir gider tablosunu. Bizim reklamımızı yapmıyorlar sosyal medyada ama o bir tabela asıyor reklamı yapıyor.’ Türkiye’de ilk defa komünist partiden seçilmiş olması yüzünden reklamı çok yapıyor. Bu bir avantajdı ama gereği ne kadar yapıldı, bence çok yapılmadı.”⁴⁶¹

“Bölgede HDP’li belediyeler program anlamında, çok daha büyük projeler yaptılar... Ancak bu kadar görünür olmadı. Çünkü HDP Belediyeleri algısı oldukça farklı. Örnek olarak; Belediyenin yıllık bilançosu, Tunceli Belediyesi tarafından da iki dönemdir pankart ile ilan ediliyordu. HDP Belediyelerinde bir yolsuzluk olmamıştır; olmazdı da.. Devlet tarafından sürekli denetleniyorlar. En sonunda görevden alınıp kayyum atandı. Maçoğlu HDP’nin belediye başkanı olsa, muhtemelen şimdi içerideydi. Komünist Belediye Başkanı, insanlara sempatik geliyor.”⁴⁶²

“Öğrencilere burs veriliyor mesela çok güzel bir şey ama ben bir vatandaş olarak kimlere yardım edildiğini bilmiyorum.”⁴⁶³

“Fasulye tohumları dağıtıldı, ekildi öğrencilere burs verildi. Bir para verildiğinde bir yere makbuz alınıyor. Burs verildiği zaman öyle bir makbuz oluyor mu ben bilmiyorum. 60-70 kişiye burs veriyorum diyor. Sordum nasıl oluyor diye fasulyeden kazandığımızı bölüyoruz, zengin

⁴⁵⁸ Ovacık Yerel Yönetimler Programı, 83.

⁴⁵⁹ “Yerel Yönetim Şeffaflık İlkeleri” Uluslararası Şeffaflık Derneği, <http://www.seffaflik.org/wp-content/uploads/2019/02/Yerel-Yönetim-Şeffaflık-İlkeleri3.pdf> [20.03.2019].

⁴⁶⁰ Mustafa Sarıgül, (2009-2013) CHP, (2013-2014) BDP Ovacık Belediye Başkanı

⁴⁶¹ Muzaffer Yerlikaya, CHP İl Genel Meclisi Üyesi.

⁴⁶² Akın Gedik, BDP Belediye Meclis Üyesi

⁴⁶³ Alev Varlier, SES temsilcisi

kişiler bağış yapıyor onları dağıtıyoruz diyor. Ama bu para dağıtıldığı zaman cepten mi veriyorsunuz bankaya yatırıp dekont alıyor musunuz bunu sormak gerekir.”⁴⁶⁴

Belediye Bütçesi ve Öğrencilere Burs Desteği bölümlerinde de konu edilen öğrencilere burs desteğinin, Onur Toplumsal Tarih ve Kültür Vakfı aracılığıyla yürütüldüğü, Maçoğlu ve belediye meclisi üyeleri tarafından ifade edilmiştir. 2008 tarihli Anayasa Mahkemesini kararı⁴⁶⁵ ile belediyelerin yüksek öğretim kurumlarındaki öğrencilere burs desteği sağlamanın yolunun kapatıldığı unutulmamalıdır. Yine sosyal yardım harcamalarının yerleşme eğiliminin kuvvetlendiği bu dönemde, belediyelerin, sosyal yardım harcamalarının bir kısmını sivil toplum örgütleri aracılığıyla yapması yaygınlaşan ve neo-liberal belediyeciliklerde de sıklıkla izlenen bir yoldur. Sivil toplum örgütlerinin, belediyelerin sosyal yardım hizmetlerinde artan etkinliği hem küresel hem de yerel ölçekte bir tartışma konusudur. Bu gelişimin Türkiye özelinde farklı dinamiklerle şekillenmesi, 1994 ve 2000 sonrasına ilişkin bölümde tartışılmıştır. Sivil toplumun bu rolünün denetlenebilme imkanları, Türkiye’de oldukça sınırlıdır; harcamanın takibi bu yönüyle oldukça zordur.⁴⁶⁶

4.2.11. Katılım

Yerel yönetimler, demokrasinin tabandan tavana doğru yapılanması işlevini gören kurumlardır. Yöneten ve yönetilen arasında mekânsal ve toplumsal uzaklığın en aza indiği yerel düzeyde, temsil ve katılma için olanaklar daha geniştir. Bu nedenle temsili demokrasiyi aşarak katılımcı demokrasiyi gerçek kılabilmenin yani demokrasiyi demokratikleştirmenin en optimal biçimde yerel düzeyde yaşama geçirileceği varsayılmaktadır.⁴⁶⁷ Öte yandan günümüz kentlerinde sınırlar genişlemekte, nüfus artmakta, yaşam karmaşıklaşmaktadır. Coğrafi, demografik, ekonomik boyutları muazzam büyüklüklere ulaşan kentlerde katılım imkanlarının sınırlılığına vurgu yapan Bookchin, New York kentinin sakinlerinin Antik Yunan’da Atina’da yaşayan halka benzer şekilde toplanabilecekleri bir meclis oluşturmanın olanaksız olduğuna dikkat çekmiştir.⁴⁶⁸ Bu nedenle, günümüz dünyasının kentlerinde,

⁴⁶⁴ Cemsî Tokmak, CHP Belediye Meclis Üyesi

⁴⁶⁵ Anayasa Mahkemesi, [5102 Sayılı Yüksek Öğrenim Öğrencilerine Burs, Kredi Verilmesine İlişkin Kanun’un 2. maddesinin 2. fıkrasının ‘... (belediyeler hariç) ...’ ibaresinin Anayasa’ya aykırı olduğu ve iptali Kararı] “E.S.: 2004/24; K.S.: 2008/165; K.G.: 20.11.2008”, **Resmî Gazete**, 27165 (10 Mart 2009).

⁴⁶⁶ Yentürk, Yılmaz, **age**, 12.

⁴⁶⁷ Çukurçayır, 2002, 101.

⁴⁶⁸ Bookchin, **age**, 376.

kent sakinlerinin karar süreçlerine katılımını öngören yerel yönetimler, bu doğrultuda çeşitli mekanizmalar geliştirmeye yönelmektedir. Yerel birimin ölçeğinin, katılım mekanizmalarını yaratmada etkili olduğu söylenebilir. Bir milyon nüfuslu Porto Alegre’de katılımcı bütçe uygulaması için daha komplike ve kurumsal bir yapı inşa edilirken, Marinaleda ve Zapatista özerk belediyelerinde yerel birimin boyutuyla bağlantılı olarak geleneksel halk toplantıları yoluyla katılımcı demokrasi tesis edilmeye çalışılmıştır.

Ovacık Belediyesi’nin 2014-2019 seçim programında yer alan başlıklardan biri, ilçede yaşayan herkesin kent yönetiminde söz sahibi olmasını sağlamaktır. Halk toplantıları düzenleyen Ovacık Belediyesi, ilçede yaşayanların kent yönetiminde karar süreçlerine dahil edilmesini amaçlamıştır. Halk toplantılarının nasıl organize edildiğini Maçoğlu şu şekilde aktarmıştır:

“Hiç kimseye özel bir ad, bir görev addetmiyoruz. Tarzımız bütün kurumlara açık. Mayıs ayında yapmıştık en son, genel güncel gelişmelerden dolayı bir duraksama oldu ama bunun altyapısını yine devam ettireceğiz- halk toplantıları, meclisi, kent toplantısı ismine ne dersen de biz bunları anonslarla bütün herkesin katılması için çağrı yapardık. Az da insan gelmezdi. 3000 nüfuslu bir yerde 50-60 kişinin katıldığı toplantılar oldu ve çok verimli oluyordu. Valla öyle kararlar alınıyordu ki yanlış da olsa bana ne siz aldınız kararı denecek kadar. Sizi rahatlatan, geliştiren toplantılar yapılıyordu. Bunun için herkes katılabiliyordu. AKP’ye oy vermiş, CHP’ye oy vermiş, HDP’ye oy vermiş, bize vermiş ya da vermemiş ya da boykot etmiş kişilerin de katıldığı, söz söyleyebildiği bir durum.”

Şekil 15: Ovacık Halk Meclisi

“Ovacık Halk Meclisi Toplandı”, <https://www.sosyalistmeclisler.net/ovacik-halk-meclisi-toplandi/> [21.03.2019].

Halk meclisinde gündeme gelen konulardan birinin kum ocaklarının yol açtığı toz olduğunu söyleyen Eğitim-Sen temsilcisi Raife Yılmaz, bu talep doğrultusunda

sorunun belediye tarafından çözüldüğünü belirtmiştir. Düzenlenen toplantılarda alınan kararlar doğrultusunda hayata geçiren uygulamalara dair örnekleri TKP Belediye Meclisi Üyesi Sanem Yerlikaya aşağıda anlatmaktadır:

“Az insan geliyor toplantılara. Çünkü Ovacık'ta gündem ne olabilir ki en fazla. Bir gündem olduğunda anonsla çağrı yapılıyor zaten gelip katılıyorlar. Bu şekilde üç büyük karar alındı Ovacık'ta. İmar sorunu ile ilgili toplantı yapıldı ve 50-100 kişi katıldı toplantıya. Mandıra projesi için böyle bir toplantı yapıldı. Daha önce Ovacık'ta yeni bir mandıra yapılması planlanırken yönetim değişince bu konu bizim önümüze geldi. Biz halkla beraber karar almak istedik. Yapılan toplantıda insanlar zaten Kedek (Koyungölü) Köyü'nde kullanılmayan bir mandıra olduğunu Ovacık'ın merkezinde yeni bir taneye ihtiyaç olmadığını söylediler. Halk meclisinde bu kaygılar dile getirilince eski mandıranın kullanılmasına karar verildi. Halk meclisinde aldığımız en önemli kararlardan biri budur. Önceden her ay yapılıyordu toplantılar ama şimdi gündem oldukça yapılıyor. Şimdiye kadar 25'ten fazla toplantı yapılmıştır. Bunun yanında belediye meclisi toplantıları herkesin katılımına açık zaten.”

Ovacık'ın nüfusu az olan bir yerleşim olması, halk katılımının sağlanmasında kolaylaştırıcı imkanlar yaratabilecek bir özellik olarak değerlendirilebilir. Ancak, Sanem Yerlikaya, ilçenin bu özelliği nedeniyle üzerine toplantı yapılacak çok fazla kentsel gündemin ortaya çıkmadığına dikkat çekmiştir. Öte yandan, Belediye Başkanı Maçoğlu'na taleplerini doğrudan iletebilme imkanına sahip olduklarını söyleyen görüşmecilerin birçoğu bu nedenle toplantılara katılma ihtiyacı hissetmediklerini ifade etmişlerdir. Kandolar Mahallesi Muhtarı Muharrem Özkan, “Sorunlarımızı bireysel olarak kendisine iletebildiğimiz için pek toplantılara gitme ihtiyacı duymuyoruz.” demiştir.

Belediyenin, başlangıçta ayda bir çarşamba günleri halk toplantıları düzenlediğini söyleyen Eğitim-Sen temsilcisi Raife Şen, toplantılarda belediyenin ne tür çalışmalar yaptığının, bir sonraki çalışmalarının neler olacağını bilgilendirmesinin yapıldığını ve halkın taleplerinin dinlendiğini söylemiş ancak halk toplantısı düzenleme aralıklarının giderek açıldığını dile getirmiştir.

Belediyenin katılma yönelik politikaları ile ilgili görüşlerine başvuru yapılan Belediye Meclis Üyeleri'nden HDP Belediye Meclisi Üyesi Şerbet Eroğlu ve HDP Belediye Meclis Üyesi Fatma Küçük, belediyenin düzenlediği Ovacık Sanat Günleri'nin programlanması sürecine dahil edilmedikleri eleştirisini getirmiştir. HDP Belediye Meclisi Üyesi Akın Gedik, Ovacık Kültür Sanat Festivali'nin gerçekleştiği tarihlerde OHAL koşullarına bağlı olarak kurum temsilinde kısıtlamaya gidildiğine dikkat çekmiş, ancak belediyenin bu tutumuna rağmen festivalin yine de Valilik kararı ile yasaklandığını belirtmiştir.

“... burada yazın sanat günleri yapılmıştı, bizim bu etkinliğin programlanmasından hiç haberimiz olmadı. Bundan önceki belediye CHP ondan önceki de AKP'liydi. Onların döneminde

bile her kurum kendi önerdiği yazar, sanatçı ya da müzik grubunu çağırabiliyordu. Bu yönetim kendisi dışında hiç kimseyi dahil etmeden festival programını hazırladı. Biz toplantı için belediye binasına gittiğimizde broşürleri gördüğümüzde haberimiz oldu etkinlikten. Bu sene önceki yıllara göre yasaklar daha fazlaydı, onların hazırladığı etkinlikler de yasaklandı iki gün kala ama bizimle hiç ortaklaşmadan yapmaları ayıptı. Biz bu nedenle istifa etmeyi bile düşündük.”⁴⁶⁹

“Bir eleştirim bu yaz yapılan festival çalışması ile ilgili. Bizlere de fikrimiz sorulabilirdi. Festival programı hazırlanmış, broşürler basılmış bizim o zaman haberimiz oldu. Ben gördüğümde elim titredi sinirden. Neticede ben aynı zamanda Munzur Çevre Derneği başkanıydım o zaman ve ekoloji alanında festival programına biz de katkı sunmak isterdik ama bize hiç sorulmadı. Bu bir eksikliğidir belediyenin.”⁴⁷⁰

“Ovacık Kültür Sanat Festivalinin kararı çok sınırlı bir çevre ile alındı. Belediye Meclis Üyelerinin bazılarının bile haberi yoktu. Munzur Festivali yapılırken, belediye tüm kurumları çağırırdı, bir komite oluşur, planlama yapılırdı. Geçen sene zaten festival yapılamadı. Valilik kendi organizasyonunu yaptı. Ovacık’taki etkinlikler de Munzur Festivalinin bir ayağı olarak yapılırdı; ama ismi Ovacık Kültür Sanat Festivali ismiyle yapılırdı. Munzur Festivali artık yapılmadığı için Ovacık Belediyesinin organizasyonunda çok az kişinin hazırlık sürecine katılımı istendi. HDP siyaseten bu hazırlık grubunda temsil edilmedi. Her siyasi çevre, kendi sanatçılarını kendine yakın akademisyenleri programa dahil etmeye çalışıyor. Vali ve Kaymakamlığın, siyasi çevrelerin dahil olması durumunda festivale izin vermeyeceği söylenmişti. Belediye biraz da bundan dolayı organizasyonu sınırlı tutmayı tercih etti. Ama sonuçta yine de yasaklandı, engellendi.”⁴⁷¹

Festivalin organizasyonunda Belediye Meclis Üyeleri’nin ve kurum temsilcilerinin sürece dahil edilmediğine yönelik eleştirilerle ilgili görüşleri sorulan Fatih Maçoğlu konuyla ilgili şu yorumu yapmıştır:

“O dönemde biz karar aldığımızda aslında halkın Mayıs’ta çağrıyla davet edildiği, 25-30 kişinin katıldığı bir toplantıyla karar alınmıştı. Ama eğer demokratik kitle örgütleri kendilerine özel bir zarfla bir bildirim beklerlerse hiçbir zaman yollamayacağız. Gelmiyorlarsa gelmesinler. Hiç de umurumuzda değil. Bu benim siyasetim için de böyle.”

Halkın katılımına açık olan Belediye Meclis Toplantıları’nın yanı sıra Halk Meclisleri düzenleyerek katılımcı bir yerel yönetim süreci inşa etmeye çalışan Ovacık Belediyesi’nin bu alandaki yaklaşım ve uygulamaları ile ilgili görüşmecilerin farklılaşan yorumları şu şekildedir:

“Bizim 5 belediye meclisi üyemiz vardı, onların üç meclis üyesi bir de başkan, bir de CHP’li meclis üyesi vardı. İki yıl önce belediye meclisi olarak ortak çalışma yapmak adına beraber karar aldık. Ama aldığımız kararların birçoğu uygulanmadı. Biz belediye meclisinde çoğunluk olduğumuz halde iki belediye encümenini de kendi üyelerimizden seçebilecekken ortaklaşmayı sağlamak adına birini onlardan birini bizden olacak şekilde oylama yaptık. Ama belediye başkanının vekilinin sadece kendi üyelerinden seçilmesine itiraz etmiştik. İki defa bizim arkadaşlarımız da vekil atandı ama devamı gelmedi. Sözlerinde durmadılar.”⁴⁷²

“Başkan hem belediye meclisi olarak bizleri hem de halkı gerçekten dinliyor ve sorunlarını çözmeye çalışıyor.”⁴⁷³

⁴⁶⁹ Şerbet Eroğlu, BDP Belediye Meclisi Üyesi.

⁴⁷⁰ Fatma Küçük, BDP Belediye Meclisi Üyesi.

⁴⁷¹ Akın Gedik, BDP Belediye Meclisi Üyesi.

⁴⁷² Şerbet Eroğlu, BDP Belediye Meclisi Üyesi.

⁴⁷³ İmam Sevgi, BDP Belediye Meclisi Üyesi.

“Ben belediye meclis üyesi olarak toplantılara katılıyorum ama bana görev vermiyorlar. Vermedikleri için ne alıyor ne satılıyor o konuda çok bilgim yok.”⁴⁷⁴

“9 belediye meclis üyesinden 3 kişi ve bir de başkan ile 4 kişiyiz. Yeterli çoğunluğumuz yok. Arkadaşlar daha önce ters davranarak işleri kilitlemeye çalıştılar ama biz olumlu tavır aldığımız ve aldığımız kararların halkın lehine işler olduğunu gösterdiğimiz için karşı çıkamadılar. Daha sonra karşı çıkma durumu ortadan kalkınca, karar alırken el kaldırmaya gerek yok ortaklaşa alalım kararları dedik. Diğer arkadaşlar da olumlu baktılar. Onların da başkan vekilliği yapmak için talepleri oldu, onu da verdik arkadaşlara.”⁴⁷⁵

“Burada her şeyi bilen çok konuşmayı seven bir insan grubu var. Halk meclislerinde de onlar konuşuyor ama bence bu gerçek anlamda bir halk meclisi olmuyor. 80 yaşındaki amca da kıymet verip geliyorsa o meclise o zaman adı halk meclisi olur. Bu insanların çağırılması gerekir toplantılara. Yoksa kendi hem fikir oldukları insanları bir araya getirince bu halk meclisi olmuyor. Esas kendi fikirlerinin karşıtı olan insanların o meclislerde yer alması gerekir. Eğer sosyalistlerse, o toplantıya MHP’li AKP’li kişileri getirebildikleri ölçüde başarılı olurlar. Ben bir tane belediye meclis toplantısına katıldım. CHP’lilere AKP’lilere söz vermediler, ben kalktım gittim. Niye gittiğimi sorduklarında, o söz verdikleri insanların Ovacık’ı unuttuysunuz dedim. Ovacık’ta belediye çok güzel işler yaptı ama Ovacık halkıyla bütünleşemedi. Burada sadece 70 tane insanla çalışıp buna halk dersiniz olmaz.”⁴⁷⁶

“Belediye ilk zaman Halk Meclisi uygulamasına gitti. Ancak devam edilemedi. Belediye anonsla toplantıya çağrı yaptı. Ancak bu yanlıştı. Doğrusu daha profesyonel, sistematik, gündemleri önceden yayınlanan ve temsiliyeti yüksek toplantılar yapmak olurdu. Temsilciler mahalleler de düzenli toplantılar yapmalıydı. Bunlar raporlanmalı ve mecliste tartışılmalıydı. Katılım Maçoğlu’na yakın siyasi tarafın katılımıyla sınırlı kaldı. Şu an yapılmıyor toplantılar. Belediye meclisinin gündemi olduğu gibi halk meclisi toplantılarına getirildi; yanlış bir yöntemdi. Alt yapısı yapılamadı; kolay bir çalışma değil.”⁴⁷⁷

4.2.12. Emek Politikaları

Ovacık Belediyesi’nde Disk Genel-İş üyesi, sürekli kadrolu 8 çalışan, Tüm Bel-Sen üyesi 8 memur, Nisan-Kasım ayları arasında çalışan 12-13 mevsimlik işçi, son düzenleme ile taşerondan kadroluya geçen henüz sendika kaydı yapılmayan 12 çalışan vardır.

Giderinin %40’ından fazlası personel gideri olan belediyelerin işçi alımı yapamadığını belirten Maçoğlu, bu yüzden sözleşmeli olarak ya da taşeron üzerinden işçi alımı yapıldığını söylemiş ve belediyenin işçi alımı ile ilgili politikalarını aşağıda aktarmıştır:

“Bizim belediyemiz zaten küçük. Belediye içinde çalışan personelden çok sokakta çalışan işçiye ihtiyaç oluyor. Kilitli parke döşemesi yapan ya da fabrikasında çalışan, çevre düzenlemesi gibi ağır işlerde çalışan, çöp toplama işinde çalışan insan bize lazım olan. Bu işler için personel alımını sözleşmeli ya da taşeron üzerinden yaptığımız için kadro meselesinde engelli bireylerin çalışabileceği bir alan yok. Daha çok sokağa dair çalışma yaptığımız için çok fazla güç gerektiren, erkeklerin çalışabileceği işler oluyor. Biz tarımsal alan ve diğer faaliyetlerde kadınların yer almasına çalışıyoruz. Çünkü belediyenin sokaktaki işlerinde çalışanlar gerçekten çok ağır iş yapıyorlar.”

⁴⁷⁴ Cemi Tokmak, CHP Belediye Meclis Üyesi.

⁴⁷⁵ Ali Rıza Çalışkan, TKP Belediye Meclis Üyesi

⁴⁷⁶ Orhan Özkanlı, Ovacık Tarımını Geliştirme Derneği

⁴⁷⁷ Akın Gedik, BDP Belediye Meclisi Üyesi

Ovacık Belediyesi'nde çalışan, Tüm Bel-Sen temsilcisi Nuri Süzgün ve Disk Genel-İş temsilcisi Murat Bark, kendisinin de sendikacılık geçmişi olduğunu belirttikleri Maçoğlu'nun belediye emekçilerine yönelik tutum ve politikalarını olumlu buldukları değerlendirmesini yapmışlardır. Nuri Süzgün, bir belediye çalışanı olarak şimdiye kadar en memnun kaldıkları belediye başkanının Maçoğlu olduğunu belirtmiş, maaş ve ikramiye ödemelerinde sıkıntı yaşanmadığını ve toplu sözleşme süreçlerinde taleplerinin karşılandığını belirtmişlerdir. Murat Bark belediyenin emek politikaları ile ilgili şu değerlendirmeyi yapmıştır:

“Ben şahsen biliyorum, başkanın muhasebeye her zaman bir sonraki ayın çalışan maaşlarının hazır bulunmasını söylediğini. Fatih Bey'in döneminde toplu sözleşme süreci çok rahat geçiyor. Biz bir rakam söylüyoruz, Fatih Bey bir rakam söylüyor, ortasını bulup anlaşıyoruz. Daha önce çok sıkıntı yaşıyorduk bu konuda. Defalarca yüksek hakem kuruluna gittik. %2 zamlarla iki üç sene sözleşmeye mahkûm edildik. Ama bu dönem hiç öyle bir sıkıntı yaşamadık. İller Bankası payının kesilmesi ile bütçe çok zayıfladı, o yüzden ben belediyenin bütçesini de düşünerek %15 gibi bir zammın uygun olacağını düşünmüştüm, öyle de oldu. Bundan önceki Sarıgül döneminde de hakkını yemeyeyim çok büyük sıkıntılar yaşamadık. Ama AKP döneminde zam alamadık, işçiler bölündü, sonra seçim zamanı gelince %45 zam yaptılar. Başkan da sendikacılıktan gelen biri zaten.”

4.2.13. Kültürel çalışmalar

Ovacık'ta saha çalışması sırasında, görüşülen kişiler, kültürel etkinliklerin Ovacık için bir ihtiyaç olduğundan bahsetmiştir. Dersim/Tunceli merkeze ulaşımın kısıtlı olduğu Ovacık'ta kültürel etkinliklere erişimin de sınırlı olduğu, özellikle kış aylarında tarımın da yapılamadığı ilçede çok sayıda kişinin boş vakitlerinde sosyalleşmek için vaktini kahvelerde geçirdiği, görüşmeciler tarafından paylaşılan yorumlar arasındadır. Belediye tarafından belediye düğün salonunda çocuklar için tiyatro etkinliklerinin düzenlenmesi, yine belediye binasında bir kütüphanenin kurulmuş olması ve çocukların okumaya teşvik edilmesi, belediyenin hayata geçirdiği ve görüşmeciler tarafından beğenilen uygulamalar arasındadır.

“Kütüphane açıldı, çocuklar okumaya yönlendirildi. Bunlar güzel projelerdir. Geçen yıl kayak sporunda 13,14,15 yaş grubunda Türkiye genelinde dereceler elde ettik. Belediye Başkanımız derece alan çocukları ödüllendirdi. Bu çocukları spora teşvik eder, bu da benim için sevindiricidir.”⁴⁷⁸

“Halkın sosyalleşme ihtiyacı var, daha fazla festivallerin, eğlencelerin yapılmasını isterim. Bu sene yazın festival yapılmaya çalışıldı ama yasaklandı. En güzel şeyler en zor dönemlerde ortaya çıkar o yüzden OHAL koşullarında da olsa mücadeleye devam etmek gerekir. Halk meclislerinde halkın küçük talepleri oluyor. İnsanların taleplerinin üst seviyeye taşınması için insanların da kendilerini geliştirmeleri lazım. Bu yüzden kültürel etkinliklerin artması gerekiyor. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya'da ilk yapılan şey tiyatroları, operaları, sinemaları onarmak olmuş. Halkı geliştirecek olan şey kültürel faaliyetlerdir. Ben belediyeden bunu beklerim.”⁴⁷⁹

⁴⁷⁸ Vedat Kekomehmetoğulları, Ulaş Belediye Spor Başkanı

⁴⁷⁹ Celal Ateş, H-TKP üyesi

“Kültürel çalışmaları hareketlendirmemiz gerekiyor mesela. Kültür evinde her hafta bir film gösterimi yapma planımız var. 2017 yaz döneminde Birinci Uluslararası Sanat Festivalini organize ettik, organizasyonun başındaydım. Ama iki ay öncesinden verdiğimiz proje son anda engellendi. Felsefe, sinema, tiyatro, çocuk atölyeleri olacaktı ama festivale üç gün kala yapılan son toplantıda içerik tartışması yaşandı, dış mekanlarda etkinlik yapılmasına izin verilmedi. Biz 150 kişinin biletini almıştık birçoğunu iptal ettik, gelen 30 kişiyle etkinliklerin küçük bir bölümü gerçekleşti. Şimdi ayda bir tiyatro gösterimleri yapılmaya başlanacak. Biraz hareketlenmesi gerekiyor Ovacık’ın. Burada en doyumlayan şey sosyal aktivite, kışın herkes evde çünkü ve sosyal açıdan bir doyumsuzluk var.”⁴⁸⁰

1998 yılından beri Dersim/Tunceli’de düzenlenen Munzur Festivali’nin bir parçası olarak Ovacık ilçesinde de iki gün süren etkinlikler gerçekleştirilirken, Ovacık Belediyesi, bu süreyi bir haftaya çıkararak Uluslararası Ovacık Sanat Günleri’ni gerçekleştirmektedir. Fatih Maçoğlu etkinlik sürecini şu şekilde anlatmıştır:

“Sanat Günlerini biz festivalden 5 gün önce başlatıp, son iki günde de Munzur Festivali ile birleştirerek yapıyoruz. Bu sayede katılımcıların sanatsal bir alanı görerek, atölyelere katılarak, enerjisini buraya aktararak aynı zamanda 5-6 gün burada tatil yaparak, coğrafyayı gezerek dahil olabilecekleri bir etkinlik olarak kurguladık. Özellikle Dersim Dernekleri Federasyonunun büyük katkılarının olduğu bu festivali daha güçlü ve kitlesel kılmaya yönelik bir çabamız olduğu gibi belediyenin de kendisine ait bir plan yapması gerektiğini düşünüyoruz. Kurumların bu tarz etkinlikler yapması önemlidir ama belediyeler de gelsin birileri yapsın bu tarz işleri diye beklememeli.”

Belediye bünyesinde açılan Behzat Firik Kültür Evi’nde çocuklarla birlikte Çizgi Roman Atölyesi çalışması yapılmıştır. 2018 yılında Ovacık Belediyesi tarafından 125 kişinin katılımı ile 1. Ovacık Foto Maratonu ve Ovacık Bağlama Günleri etkinliği düzenlenmiştir.

4.2.14. Çevre politikaları

Saha ziyaretinde görüşmeciler tarafından en fazla dile getirilen çevresel sorun, Munzur Çayı üzerine yapılması planlanan baraj projesi ve Munzur Vadisi’nde yaşanan orman yangınlardır. Dersim/Tunceli ve Ovacık arasında uzanan ve 42.674 hektar alana yayılan Munzur Vadisi Milli Parkı florasında 1518 çeşit bitki kayıtlıdır. Bu bitkilerin 43 çeşidi Munzur Dağlarına, 227 çeşidi Türkiye’ye özgü endemik türlerdir.⁴⁸¹ Munzur Çayı’nda yaygın olarak bulunan ve yöreye özgü bir tür olan kırmızı benekli alabalık türünün yanı sıra Munzur Vadisi’nde, nesli tükenme tehdidi altında olan çok sayıda nadir canlı barınmaktadır. Bölgedeki çeşitli akarsularda yapılması planlanan bir dizi baraj projesi, bölgenin bitki ve hayvan popülasyonu için tehdit oluşturmaktadır.⁴⁸² Ovacık’ta doğal alanda en fazla tahribata yol açacak sorunun baraj projesi olduğunu

⁴⁸⁰ Sanem Yerlikaya, TKP Belediye Meclis Üyesi

⁴⁸¹ “Munzur Vadisi Milli Parkı” <http://munzurvadisi.tabiat.gov.tr> [17.08.2018]

⁴⁸² “Mercan (Munzur) Dağları”, <https://www.dogadernegi.org/wp-content/uploads/2018/10/dog008-munzur-daglari-onemli-doga-alanlari-kitabi.pdf> [06.03.2019].

söyleyen Eğitim-Sen temsilcisi Raife Yılmaz, belediyenin de bu alanda çeşitli çalışmaları olduğu söylemiştir:

“Bu konuda belediye, şu an KHK ile kapatılmış olan Ovacık Kültür Derneği ve Munzur Çevre Derneği ile ortak çalışmalar yaptı, bilgilendirme için broşürler dağıtıldı, OHAL'den önce eylemler yapıldı. Bu çalışmalarda aktif olarak yer aldı belediye başkanı.”

Maçoğlu, Munzur Çayı'na yapılacak baraj projesine karşı çıktıklarını ancak mevcut yerel yönetim yapısı belediyelerin yetkilerini sınırlı tuttuğu için yapabileceklerinin kısıtlı olduğuna dikkat çekmiştir:

“Milli Park belediye sınırları içinde değil, yasal olarak müdahale edemiyoruz sadece müdahil olabiliyoruz. Yapmayın diyoruz, mahkemeye veriyoruz. Ne adına buradaki doğa adına, buradaki insanlar adına. Bir vatandaş gibi müdahil oluyoruz. Biz bir şeyi yıktık. Belediye kendi bölgesinde olmadığı halde mahkeme sürecini işletti Munzur'a yapılacak baraj için. Ve böyle bir çaba çok nadirdir. Burada barajlara dair bir direnç gösteriyoruz, hukuksal alanda mücadele ediyoruz. Barajlarla ilgili olan davada mesela biz müdahil olduk, aynı zamanda mahkemeye verdik. Hatta buranın sit alanı ilan edilmesi gerektiğini söyledik. Dünya Çevre Koruma Kurulu tarafından koruma altına alınması için başvurularımız oldu. Çevreci birçok dostumuzu buraya çağırarak bitki florasının araştırılmasının yapıp koruma altına alınabilecek bir alan olabilir mi diye baktık. Jeolojik çalışmalarını vesaire yapıyoruz. Ama tüm bunları yaparken sizin etki alanınız önemlidir.”

CHP İl Genel Meclisi Muzaffer Yerlikaya, bölgedeki halkın ve kurumların Munzur Çayı'na baraj yapılmasına karşı olduklarını dile getirmiş ancak eylem düzeyinde ortaklaşma sağlanamadığına dikkat çekmiştir.

“Burada Munzur'a baraj yapılması gündemde. Halk, başkan ben de dahil buradaki herkesin baraj yapılmaması için bir gayreti var. Biz CHP olarak Munzur'a baraj yapılmaması için yürüyüş düzenledik. Belediye başkanlarımız, milletvekillerimiz, grup sözcümüz de katıldı. Ama bu yürüyüşte başkan ve başkanın arkasındaki siyasi yapı bize destek vermedi. Munzur bizim ortak değerimiz. Munzur'a baraj yapılmaması için yapılacak bütün girişimlere bence herkesin destek vermesi lazım. Bunu siyasi arenadan çıkarıp başka bir yere koymamız lazım. Ama bu yapılmadı maalesef. CHP dışındaki diğer siyasi partiler ve sivil toplum örgütleri bizim yaptığımız bu yürüyüşe katılmadılar.”

Belediyenin, bölgedeki orman yangınlarının söndürülmesi için de girişimleri olduğunu aktaran HDP Belediye Meclisi üyesi Akın Gedik, “Belediye araçları orman yangınlarıyla mücadele de aktif olarak çalışıyor. Belediye başkanı da dahil Ovacıklılar yangınlara müdahale için seferber oluyorlar.” demiştir. Orman yangınlarına müdahale etmeye çalıştıklarını söyleyen Maçoğlu, bu konuda belediyenin yetki alanlarının sınırlı olması sorunu ile karşılaştıklarını ifade etmiştir:

“Belediye sınırları İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenir. Siz orada sadece temizlik yaparsınız. [...] Güvenlik, oraya gitme sorun çıkarırım sana der, ormana gitme orada olay var der, sokağa gitme burası senin belediye sınırların içinde değil sana ne der, sen kendi bölgenin dışına çıkamazsın senin görev yetkin yok der.”

Saha ziyaretinde görüşmeciler tarafından sıklıkla ifade edilen çevresel sorunlardan bir diğeri, kanalizasyon sularının bir kısmının Munzur Nehri'ne karışmasıdır. Maçoğlu, arıtma tesisini belediye olarak tek başına yapabilecek maddi

kaynaklara sahip olmadıklarını, bu nedenle soruna ancak geçici çözümler üretebildiklerini aktarmıştır. (bkz. 4.2.2. Belediye Bütçesi)

Baraj projesinin aksine bölgenin ekosistemine zarar vermeyecek sürdürülebilir enerji kaynaklarını kullanmak istediklerini ifade eden Maçoğlu, belediye bütçesinin büyük kapasiteli bir proje geliştirmeye yetmediğini ancak rüzgâr ve güneş enerjisine dair bir çalışma için Enerji Piyasası Denetleme Kuruluna başvuru yaptıklarını belirtmiştir.

4.3. Ovacık Belediyesi Deneyime Yönelik Algılar

4.3.1. Ulusal ve Uluslararası Basında Ovacık Belediyecisi Algısı

31 Mart 2014 tarihinde yapılan yerel seçimlerde Ovacık Belediye Başkanı seçilen Fatih Mehmet Maçoğlu, seçildiği günden itibaren Komünist Başkan olarak Türkiye gündeminde yer bulmuştur. Türkiye Komünist Partisi'nin ilk kez bir belediyenin yönetimini kazanmış olması da gözlerin Ovacık ilçesine çevrilmesinde etkisi olmuştur.

Hazine arazisine nohut ve fasulye ekimi yapan belediyenin, bu ürünlerin satışından elde edilen gelire öğrencilere burs desteği sağlaması, haberlere sıklıkla konu olmuştur.⁴⁸³ Maçoğlu'nun makam aracı kullanmaması, ilçede ulaşımın ücretsiz yapılması, belediyenin gelir ve giderlerinin pankart ile ilan edilmesi, belediyenin dikkat çeken ve beğeni toplayan faaliyetleri olarak basında yer bulmuştur.⁴⁸⁴

New Yorker Gazetesi'nin, "Türkiye Muhalefetinin Beklenmeyen Kahramanı" başlığı ile hazırladığı haberde, komünistlerin marjinal olarak algılandığı Türkiye'nin tek komünist belediye başkanının Maçoğlu olduğu söylenmiş, yaklaşan başkanlık seçimlerinde Maçoğlu'nun aday olmasını isteyenlerin sosyal medyada kampanya başlattıkları aktarılmıştır.⁴⁸⁵

"Türkiye'nin Marinaledası" başlığı ile Ovacık Belediyesi'nin haberini yapan İspanyol Le Monde Gazetesi yazarı Lluís Miquel Hurtado, Maçoğlu'nun, "Kapitalizm

⁴⁸³ "Ovacık Belediye Başkanı 78 Öğrenciye Burs Veriyor", <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/ovacik-belediye-baskani-78-ogrenciye-burs-veriyor-40019842> [27.07.2018].

⁴⁸⁴ Saygı Öztürk, "Makam aracı yok, maaşı işçiden az". <https://www.sozcu.com.tr/2018/gundem/makam-araci-yok-maasi-isciden-az-2584292/> [20.07.2018].

⁴⁸⁵ Fariba Nava, "The Unlikely New Hero of Turkey's Opposition". <https://www.newyorker.com/news/news-desk/the-unlikely-new-hero-of-turkeys-opposition> [21.04.2019].

saygı duymamız gereken bir engel” sözlerine de haber başlığında yer vermiştir. Ovacık’a yaptığı yolculuğu ve ilçedeki gözlemlerini de paylaşan Hurtado, Maçoğlu’na duyulan ilgiye bizzat şahit olduğunu, İstanbul’dan gelen 20 kişilik gezi grubunun Maçoğlu ile fotoğraf çektirmek istediklerini paylaşmıştır. Maçoğlu ve belediyenin faaliyetleri hakkında gözlemlerini şu şekilde aktarmıştır:⁴⁸⁶

“Marinelada Belediye Başkanı Juan Manuel Sánchez Gordillo kadar dünya çapında ünlü olmasa da oldukça popüler olan Fatih Mehmet Maçoğlu, komünist olmaya okulda karar vermiş. Radikal girişimler ve bir tutam popülizmden oluşan devrimini, beş yıllık yönetim deneyimi boyunca sürdürmüştü. Ovacık’ta toplu taşıma ücretsiz, su çok ucuz, sosyal konutlar yapılıyor ve öğrencilere burs desteği sağlanıyor. Kooperatif ise Anadolu Sovyeti’nin incisi.”

Tarımsal ürünlerin satışında kullanılan “komünist bal, komünist nohut” gibi söylemlerin, ürünlere ilgiyi artırmış olmasının yanı sıra ürünlerin hasatında tarlada çalışan Maçoğlu’nun fotoğraflarının da hem ürünlerin hem de Maçoğlu’nun popülerliğinde etkili olduğu söylenebilir. Ovacık Belediyesi’nin sosyal medya hesabının ismi, 31 Mart 2019 seçimlerinden sonra değiştirilerek “Ovacık Doğal” olmuştur ve 34.959 takipçisi vardır.⁴⁸⁷ Kooperatife ait “OVACIKDOĞAL” isimli sosyal medya hesabının takipçi sayısı 14.086⁴⁸⁸ iken Fatih Mehmet Maçoğlu’nun ise 349.275 takipçisi bulunmaktadır.⁴⁸⁹ Türkiye’nin tek komünist belediye başkanı olarak popülerlik kazanan Maçoğlu’nun adına, sosyal medyada çok sayıda parodi hesap açılmıştır. Bu hesaplardan yapılan paylaşımlar, kimi zaman yanlış bilgilerin dolaşıma girmesine yol açtığı gibi Maçoğlu’nun popülerliğinin artmasında da etkili olmuştur. Maçoğlu resmi twitter hesabını 2017 yılında açmıştır.

4.3.2. Yerelde Ovacık Belediyesi Algısı

Ovacık Belediyesi ve Maçoğlu’nun medyada sıkça yer bulmasının olumlu bir gelişme olduğunu belirten görüşmecilerin büyük kısmı, bu popülerliğin ülkenin batısının bölge hakkındaki önyargılı algısının değişmesine katkı sağladığını ifade etmişlerdir. Farklı siyasi görüşlere sahip kişilerin bile Ovacık Belediyesi’nin çalışmalarına ilgi duyduklarını ve hakkında olumlu görüşler paylaştıklarını söyleyen görüşmeciler, medyanın ilgisinin Ovacık’ın tanıtımı için yararlı olduğunu dile getirmişlerdir.

⁴⁸⁶ Lluís Miquel Hurtado, “Viaje a la Marinaleda Turca: El capitalismo es un obstaculo que debemos respetar”, çev. Jordi Nuibo Boj,

<https://www.elmundo.es/papel/historias/2019/03/24/5c94b6b1fc6c83e9418b4678.html> [24.03.2019]

⁴⁸⁷ “Ovacık Doğal Takipçiler”, <https://twitter.com/ovacikkooperati/followers> [02.05.2019].

⁴⁸⁸ “OVACIKDOĞAL Takipçiler”, <https://twitter.com/ovacikdogal/followers> [02.05.2019].

⁴⁸⁹ “Fatih Mehmet Maçoğlu Takipçiler”, <https://twitter.com/FatihMacoglu/followers> [02.05.2019].

“Belediye başkanı Ovacık’ı dünyaya tanıttı. Burası terör bölgesi olarak anılmıyor sadece artık. Komünizm nedir diyenler, buradaki icraatları gördükçe bunun korkulacak bir şey olmadığını öğrendiler. Belediyenin popülerliği sayesinde gittiğimiz bütün illerde güler yüzle karşılanıyorduk. İskenderun’da Belen Spor ile maçımız bittikten sonra takımın yönetimi yanımıza geldi, biz ülkücüyüz ama sizin belediye başkanının icraatlarını çok beğeniyoruz dediler. Statlara girdiğimizde oradaki polislerin, tanıştığımız sağ görüşlü kişilerin bile belediyemizi çok beğendiklerini söylemesi bizi mutlu ediyor.”⁴⁹⁰

“Gerçekten artı yönleri vardır belediyenin. Ovacık’ı Türkiye’ye hatta dünyaya tanıttı, burasının öcülerin yaşamadığı bir yer olduğunu duyurdu.”⁴⁹¹

“Fatih Maçoğlu seçildiği zaman, sanki sihirli bir değnek ile her şey değişecek gibi bir algı oluştu. Komünist bir belediye başkanının seçilmesi tüm ülkede bir ilk olması nedeniyle bir heyecan yarattı. Maçoğlu’na medya ilgisi, Ovacık’ın turizm ve tarım ürünlerinin önemli bir reklamı oldu. Para harcasak bu reklamı yapamazdık. Tunceli’deki basın çalışmalarının katkısı da bu anlamda fazladır.”⁴⁹²

Maçoğlu’nun birçok faaliyetinin farklı siyasi görüşlere sahip kişilerce de takdirle karşılandığını söyleyen görüşmecilerden Eğitim-Sen temsilcisi Raife Yılmaz, Maçoğlu’nun muhalif sosyalist görüşlerine rağmen görevden alınmamış olmasının bu kamuoyu desteği ile ilgili olabileceğini belirtmiştir.

“İnternette satıştan önce eskiden fasulye nohut talepleri telefonla alınıyordu. MHP’li insanlar arıyordu bazen görüşünüzü savunmuyorum ama sizin belediye başkanını seviyorum diyorlardı. Dindar insanlar arıyordu, partisini değiştirse iyidir ama yine de seviyoruz başkanı diyorlardı. Devletin yıktığı bir camiyi onararak, komünizmin aslında dine karşı olmadığını; su fabrikasında işçilerin grevine destek vererek patronların yanında değil emekçinin yanında olduğunu göstermişti belediye. Bir de başkanın kişisel bir sempatisi var tabii. Bu yüzden belli bir kamuoyu desteği var belediyeye, bence buraya hala dokunulmamış olması bununla ilgili.”

Basında sıkça yer bulan Ovacık Belediyesi ile ilgili haberlerde zaman zaman yanlış bilgilendirmelerin yapılması ise görüşmecilerin değindiği diğer bir husustur:

“Sözcü Gazetesi’nde manşet olmuştu su ücretsiz, belediyenin kapıları yok diye. Belediyenin kapıları var, su da paralı. Ben size faturayı göstereyim.”⁴⁹³

“Bir belediye için yol yapmak kanalizasyon yapmak bunlar söylenmeye gerek olmayan şeyler ama ülkede gündem yaratacak işler yaptığı bir gerçek. Bazı şeyler abartılıyor. Basında, sosyal medyada kapısı yokmuş diye haberler çıkıyor ama bazı şeyler de özellikle yörede konuşulmuyor.”⁴⁹⁴

“Dışarıda çok fazla abartılıyor bazı işler tabii. Örneğin Sözcü gazetesi makam arabasını sattığını yazmış ama yok öyle bir şey. Makam arabası duruyor ama başkanın kendi arabası olduğu için onu kullanmıyor.”⁴⁹⁵

Ovacık Belediyesi’nin ülke gündeminde çokça yer bulmasının olumlu bir gelişme olduğunu ancak bunun ilçedeki yaşam şartlarında gözle görülür bir değişiklik yaratmadığını ifade eden görüşmeciler olmuştur.

“İnsanların ürettiklerini kooperatif aracılığıyla satabiliyor olması güzel. Ama ben daha farklı belediye hizmetlerinin de yapılması gerektiğini düşünüyorum. Büyüdüğümüzü görmek

⁴⁹⁰ Vedat Kekomehmetoğulları, Ulaş Belediye Spor Başkanı

⁴⁹¹ Şerbet Eroğlu, BDP Belediye Meclisi Üyesi

⁴⁹² Akın Gedik, BDP Belediye Meclis Üyesi

⁴⁹³ Ali Koçuk, CHP Belediyesi Meclis Üyesi

⁴⁹⁴ Sanem Yerlikaya, TKP Belediye Meclis Üyesi

⁴⁹⁵ İmam Sevgi, BDP Belediye Meclis Üyesi

istiyorum. Çok popüler olduk, bu popülerlikten faydalanarak ilçemiz için daha fazla imkan yaratabilirdik. 4 yıldır çalışmalar fasulye nohut üzerinden yapıldı. Biz sanki belediyecilikte orada kaldık. İnsanların birlikte hareket etmesi, ürünlerini satabilmesi sağlandı kooperatif sayesinde ama üzerine başka şeyler de koyabilmeliydik. Bu beni düşündürüyor.”⁴⁹⁶

“Başkanımız iyi, dürüst bir insan ama hizmet konusunda eksiklikleri var. Fasulyeyle nohutla bir belediye yürümez. Belediyenin işi inşaat. Belediyenin işi yol, bina, altyapı yapmaktır. Bana göre belediye başkanının mesleği inşaat mühendisliği olmalıdır. Başkanın medyayı bırakıp hizmete yönelmesi gerekir.”⁴⁹⁷

Esasen kendisi DHF’li zaten, partileri olmadığı için TKP’nin altında girdiler seçime. Türkiye’de Komünist Parti’nin kazandığı tek yer olduğu için komünist diye popüler oldu ama bizim yaşamamızda çok değişen bir şey yok.”⁴⁹⁸

Ovacık Belediyesi’nin maddi imkanları ölçüsünde yardımlaşmaya önem vermesi, dayanışma kültürünün gelişmesine yönelik çabaları, görüşmeciler tarafından olumlu bulunan belediye faaliyetleri arasındadır.

“Belediye aktif olarak eğitime destek veriyor. Kendileri okul ziyareti yapıyorlar ya da sendikayı halk toplantılarına çağırıyorlar. Bir sorunumuz olduğunda birebir görüşerek de ihtiyaçlarımızın neler olduğunu soruyorlar. Okulun boyası, kırtasiye, giyim malzemesi gibi fiziksel ihtiyaçları biz talep etmeden de kendileri karşılıyorlar zaten. Komünist belediyeye bu vasıta ile destek vermek isteyen gönüllüler var, onların gönderdiği yardımlar oluyor.”⁴⁹⁹

“Birçok farklı kişiden ve kurumdan gelen bağışlarla biz cem evini inşa ettik, üç yıl önce de açılışını yaptık. Belediye başkanımız da cem evinin çevre düzenlemesini yaptı. Katkılarından dolayı kendisine plaket verdik biz. Biz isteriz ki Türkiye’nin her yerine böyle bir başkan nasip olsun.”⁵⁰⁰

“İlçede belli yaşın üzerindeki kadınları kanser taraması için müdürlüğe gönderiyoruz biz, bir kere müdürlükten gönderilen araç yetmeyince belediyeden ek araç talep etmiştik, yardımcı olmuşlardı. Bu iyi bir şey.”⁵⁰¹

“Okulun yurt binasının yanı çöplük gibi olmuştu, geldiğinde gördü temizletti orayı, ağaç gönderdi dikmemiz için, iyi oldu.”⁵⁰²

“Biz BAL liginde oynarken 3000 nüfuslu bir ilçeden bir milyon nüfuslu şehirlere gidiyorduk maç için. Belediyenin bize tesis ettiği araçla Bal Ligi’nde 10.704 km yol ettik. Rakiplerimiz büyük otobüslerle geliyorlardı maça biz 13 kişilik arabada 25 kişi yolculuk ediyorduk ama küçük bir araç da olsa belediyenin bunun gibi destekleri olmasa bu başarıları elde edemezdik.”⁵⁰³

⁴⁹⁶ Alev Varlıer, SES Temsilcisi

⁴⁹⁷ Turhan Kılınç, Ak Parti İlçe Başkanı

⁴⁹⁸ Şerbet Eroğlu, BDP Belediye Meclisi Üyesi

⁴⁹⁹ Raife Yılmaz, Eğitim-Sen temsilcisi

⁵⁰⁰ Aydın San, Munzur Baba Cemevi Yönetim Kurulu Başkanı

⁵⁰¹ Ceren Solkanat, İlçe Sağlık Grup Başkan Vekili

⁵⁰² Nergis Doğru, Öğrenci

⁵⁰³ Vedat Kekomehmetoğulları, Ulaş Belediye Spor Başkanı

5. SONUÇ

31 Mart 2019 yerel seçimleri, Türkiye’de yerel siyasetin gelişim dinamiklerinin olanca hızıyla güç kazanarak devam ettiğine bir kez daha işaret etmiştir. Bu gelişimin muadil demokratik ülkelerdeki gelişim ve karşı karşıya olunan sorunlarla farklılıklarını kavrayabilmek, Türkiye’de yerel yönetimlerin “toplumcu uygulamalarının imkân ve sınırlarını” anlamlandırmak için elzemdir.

Türkiye’nin yerel yönetim politikaları ve uygulamaları, Cumhuriyet’le birlikte büyük ölçüde Kıta Avrupası’nın yönelim ve uygulamalarına yakınsamıştır. Öte yandan Türkiye’de bugünün yerel yönetim politikalarını ve eğilimlerini tartışmak, gelişim sürecine etki eden öznellikler göz ardı edilerek yapılamaz. Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundaki tercihlerine etki eden ‘batı tipi-modern toplum yaratma projesi’, Türkiye siyasetinin ve kamuoyunun güncel tartışmalarda halen sıklıkla referans yaptığı ‘köklü bir değişimi’ temsil etmektedir.

Türkiye’de demokrasinin ve kamu-devlet ilişkilerinin üzerinde etkisi olan faktörlerden biri, Türkiye kamu politikasının ve yerel yönetim uygulama ve mevzuatının “merkeziyetçi” bir devlet geleneği üzerinde yükselmesidir. Merkezi devlet yapılanması, Türkiye’de demokrasinin gelişim dinamiklerine etki ettiği gibi yerel yönetimler üzerindeki “idari ve mali vesayetini” derinleştirmiştir. Türkiye, batı demokrasilerine nazarla “dönüşümünü” büyük ölçüde merkezden yönetmeye ve uygulamaya devam etmektedir. Merkezi yönetimin “yetkilerini paylaşması” bu tartışmanın bir tarafıysa, diğer tarafı da “mevzuatta öngörülen mahalli hizmetlerin” ne ölçüde yerelin imkân ve olanaklarıyla sağlanabileceğidir.

Türkiye’nin mahalli idare yapılanmasında, belediyelerin rolü zaman içerisinde artmıştır. Merkezin vesayeti devam etmekle birlikte, 1980’li yıllardan sonra yerel yönetimlerin yetki ve kaynaklarında artış gözlenmiştir. Türkiye demokrasisinin gelişim dinamiklerini etkileyen faktörlerin tamamı bir ölçüde yerel yönetimlerin özerkliğine de refakat etmişlerdir. Mahalli idareler mevzuatında 2000’li yıllar itibariyle büyük bir değişime gidilerek yerel yönetimlerin özerkliğini artırmaya

yönelik yasal düzenlemeler hayata geçirilmeye çalışılmıştır. Öte yandan Türkiye’de 2000’li yıllar itibariyle karşılık bulan yerel yönetimler üzerindeki merkezi vesayetın azaltılması yönündeki yaklaşımın, bugün farklılaştığı gözlenmektedir. Siyasal, ekonomik ve toplumsal alanda yaşanan dönüşüm ile birlikte bugün yeniden merkezileşmeye yönelik yaklaşımın güç kazandığı gözlenebilmektedir. 31 Mart 2019 Mahalli İdareler seçimlerinin öncesinde, çoğunluğu HDP mensubu başkanlarca yönetilen belediyelere ‘kayyum atanması’⁵⁰⁴ bu boyutuyla tartışma konusudur. Seçimler öncesinde Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın “yine kayyum atarız”⁵⁰⁵ açıklaması, yine son yerel seçimlerin hemen ardından Millet İttifakı’nın ortağı Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) Genel Başkanı Devlet Bahçeli’nin ‘yalnızca büyükşehir belediyesi başkanlarının seçilmesini ve ilçe belediye başkanlarının da seçilen başkan tarafından atanmasını” önerdiği konuşması,⁵⁰⁶ Türkiye siyasetinin önemli aktörlerinin “yerel yönetimlere bakış açısını” ifade etmesi anlamıyla da önemlidir.

Genel yönetim bütçe giderleri içerisinde yerel yönetim giderlerinin payı, 2016 yılı itibariyle OECD ülkelerinde ortalama %21,48 iken Türkiye’de bu oran %13’e ancak yaklaşabilmiştir.⁵⁰⁷ Türkiye’de yerel yönetimlerin en önemli geliri “genel yönetim bütçe paylarıdır”. Genel yönetim bütçesi dışında, belediyelerin yeni gelir kaynakları yaratmakta yaşadığı sorunlar halen devam etmektedir.⁵⁰⁸ 2018 yılında, 17 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile tek hazine hesabına ilişkin yapılan düzenlemenin, belediyeleri de kapsamaması, merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerindeki mali vesayetini güçlendiren bir uygulama olarak tartışılmaktadır.⁵⁰⁹

Türkiye’de yerel yönetimler üzerindeki merkezi vesayet gücü, büyükşehir belediyeleri ve ilçe belediyeleri arasında da benzer bir görünüm taşır. 2012 yılında, büyükşehir belediyeleri kanununda yapılan düzenleme, “güçlü büyükşehir, zayıf ilçe”

⁵⁰⁴ “Kayyum Raporu: 102 Belediyenin 94’üne Kayyum Atandı, 68 Belediye Başkanı Tutuklu”, <https://tr.euronews.com/2017/12/11/kayyum-raporu-102-belediyenin-94une-kayyum-atandi> [13.04.2019].

⁵⁰⁵ “Cumhurbaşkanı Erdoğan’dan Kayyum Açıklaması”, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogandan-kayyum-aciklamasi,ViOfBt5-5EivukSSdmpAAQ> [13.04.2019].

⁵⁰⁶ “Bahçeli’den Yeni Seçim Sistemi Önerisi”, <https://t24.com.tr/haber/bahceli-den-yeni-secim-sistemi-onerisi,815116> [13.04.2019].

⁵⁰⁷ Yentürk, Karabacak, 2018b, 176-177.

⁵⁰⁸ Yentürk, Karabacak, 2018b, 182-183.

⁵⁰⁹ Mahfi Eğilmez, “Tek Hazine Hesabı Değişti?”, <http://www.mahfiegilmez.com/2018/08/tek-hazine-hesab-degisti.html> [15.04.2019].

uygulamalarını güçlendirmiştir.⁵¹⁰ Ovacık Belediyesi, Dersim/Tunceli'nin Büyükşehir olmaması nedeniyle 5393 Sayılı Belediye Kanunu'na tabidir. Büyükşehir Belediyelerine bağlı ilçe belediyeleriyle bu minvalde farklılıklar taşıdığı unutulmamalıdır. Belediyelerin nüfus ve genel yönetim bütçesine katkıları oranında aldıkları bütçe payları arasında da büyük farklar vardır. Türkiye'de belediyeler ve belediyelere bağlı kuruluşların harcamalarının %29'u İstanbul'da yapılmaktadır. Dersim/Tunceli'nin giderlerde ki payı yalnızca %0,05'tir.⁵¹¹

Neo-liberal ekonomi politikalarının güç kazandığı 1980'li yıllara kadar, Türkiye'de ana akım belediyeçilikten bir ölçüde farklılıklar göstermiş tüm 'toplumcu belediyeçilik' deneyimlerinin birikiminde "merkez-yerel" çatışması itici güç olmuştur. 1980 darbesi ve takip eden yıllarda hız kazanan neo-liberal ekonomik dönüşüm, yerel yönetimler ve toplumcu uygulamalar tartışmalarının çerçevesinde önemli değişikliklerle sonuçlanmış görünmektedir.

Ovacık Belediyesi'nin, Maçoğlu döneminde, merkezi yönetimle önemli siyasal farklılıklar taşımasına rağmen kayda değer bir yetki çatışması yaşamadığı görülmektedir. Öte yandan Maçoğlu, merkezi vesayet in belediyeçilik faaliyetlerinde sınırlarını daralttığını sıklıkla ifade etmektedir.

Sermaye birikiminin yoğunlaştığı ülkelerle karşılaştırıldığında Türkiye'nin ve yerel yönetimlerin önemli zorluklarından biri de 'kaynak yaratmadır'. Tek parti döneminde ve sonrasında da "merkezi yönetim bütçesinden ve yatırımlarından pay kapma yarışı", yerel yöneticiler arasında bu sorunun çözümünde izlenen en yaygın yol olmakla birlikte, 1973-1980 dönemi uygulamalarında, "üretici belediyeçilik" denemeleri, belediyelerin kaynak çeşitlendirmesinde, buna bağlı olarak da toplumcu hizmetlerini yaygınlaştırıp erişilebilir yapmada alternatif olmuştur. Toplumcu belediyeçilik deneyimlerinin, büyük ölçüde sermaye birikiminin yoğunlaştığı kentlerde ortaya çıkması tartışılmaya değerdir. Kentlerde yoğunlaşan "iş gücü ve sermaye", kentin yönetimine de etki etmektedir. Büyük ölçüde kent yoksullarının desteği ile yönetimlere gelen belediye başkanlarının toplumcu uygulamaları gözetmesinde kent yoksullarının siyasal eğilimleri de etkili olmuştur.

⁵¹⁰ Fikret Toksöz, "Giriş", **Yerel Demokrasi Sorunsalı**, der. Pınar Uyan Semerci, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015): 8.

⁵¹¹ Yentürk, Karabacak, 2018b, 182-183

Merkezi vesayet ve kaynak sorunları, Türkiye’de yerel yönetimlerin geçmişten bugüne karşı karşıya olduğu iki esaslı oluşturmaktadır. Bununla beraber, neo-liberal küreselleşme döneminde, “yerelin artan önemi” ile birlikte şartlar da değişmiştir. Belediyelerin, “kâr amacı gütmeyen” yürüttüğü mahalli müşterek hizmetler 1980’den başlayarak önce özelleştirilmeye başlanmış, 2000’li yıllarla birlikte geri kalan hizmetlerde de şirketleşme süreci hız kazanmıştır.⁵¹² Belediyelerin, il özel idarelerinin ve ilçe belediyelerinin iştiraki olan “şirketler”, beledi hizmetlerden kâr elde etmek üzere tüm Türkiye belediyelerinde yaygınlaşmaya devam etmektedirler. Taşeron firmalardan hizmet satın almaları, aynı ölçüde tüm belediyelerin başvurdukları bir yöntemdir. Ulaşımdan, çevreye, sağlığa, imara kadar tüm mahalli müşterek hizmet alanlarında tesis edilen şirketler, belediyelerin tabi oldukları kamu hukukuna değil, özel hukuk kurallarına tabidirler. Kamu kurumları olan belediyelerin müşterek hizmetleri kendilerinin değil, şirketler aracılığıyla sunması ve şirketlerin halkın ihtiyaçlarını göz ardı etmenin toplumsal sonuçlarını daha az dikkate alacak olmaları dikkate değer bir soruna işaret etmektedir.⁵¹³ Yerel yönetimlerden beklenebilecek “toplumcu uygulamaların”, şirketlerden beklenebileceği açıktır. 2012-2017 dönemine ilişkin Sayıştay Kamu İdareleri raporlarından, çok az sayıda belediye şirketinin denetimden geçirilebildiği anlaşılmaktadır.⁵¹⁴ Belediyelere bağlı diğer kuruluşlar da kamu hizmetlerinden kâr elde etmeye devam etmektedirler. İstanbul Büyükşehir Belediyesi’ne ait bir şirket olan İGDAŞ da, belediyeye bağlı bir kuruluş olan İSKİ de sürekli artarak kâr elde etmeye devam etmektedirler.⁵¹⁵ Yerel yönetim iştiraki şirketlerde çalışan personel ve belediye personelinin ekonomik ve sosyal statülerindeki uçurum, yine şirketleşme sürecinin “toplumsal” tartışma başlıklarından biri olarak görülmelidir.

Toplu taşıma, imar, çevre temizliği, su ve gaz dağıtımı, vb. hizmetlerin, “kâr beklentisi” en aza indirilerek verilebilmesinin özellikle kent yoksulları açısından hayati önem taşıdığı unutulmamalıdır. Günümüz neo-liberal belediyeçilik uygulamalarıyla fark yaratabilecek “toplumcu belediyeçilik uygulamalarının imkanları”, 1980’den bu yana hem dünyada hem de Türkiye’de hızla aşınan

⁵¹² “Şirketler”, İBB Kurumsal, <https://www.ibb.istanbul/SitePage/Index/149> [14.04.2019].

⁵¹³ Castells, *age*, 41.

⁵¹⁴ “Kamu İdareleri Denetim Raporları”, T.C. Sayıştay Başkanlığı, <https://www.sayistay.gov.tr/tr/?p=2&CategoryId=103> [14.04.2019].

⁵¹⁵ Yentürk, Karabacak, 2018a, 207.

“toplumsal yarar” ilkesi bugünün yerel yönetim politikaları açısından ayırt edici başlıklardan biri olarak tespit edilebilir.

Ovacık Belediyesi'nin gelirlerinin de büyük ölçüde, merkezi yönetim gelirlerinden alınan paya dayalı olduğu ve bu minvalde belediye bütçesinin yetersizliği ilgili bölümde tartışılmıştır. Bununla birlikte, belediyenin “popülaritesinin” de katkısıyla belediyenin, bağış ve yardımlarla, gelirlerini bir miktar arttırabildiği görülmüştür. Doğrudan belediye geliri olarak kaydedilemese de “kooperatifleşme” sürecinde belediyenin etkin rolü, “kaynak yaratıcı ve üretici belediyecilik” uygulamaları için ayırt edici öneme sahip bir uygulama olarak değerlendirilebilir. Neo-liberal belediyecilik uygulamalarının hâkim uygulaması olan “şirketleşme” ve bu yolla gelir artırımını karşısında kooperatifleşmeye yönelen Ovacık Belediyesi, bu yolla gelir artırımını sağlayarak öğrencilere burs desteği sağlamış, çiftçilere tohum ve mazot desteği verebilmiş, aynı zamanda üretime dayalı istihdam yaratabilmiştir. Türkiye'nin makro tarım politikaları karşısında alternatif olarak ön plana çıkan kooperatif uygulamasında başarı gösteren Ovacık Belediyesi'nin üstlendiği öncü rolün başka belediyeler tarafından da takip edilecek bir model olarak ön plana çıkabileceği söylenebilir.

Ovacık Belediyesi'nin “indirimli su” ve “ücretsiz toplu taşıma” uygulamalarının, kamuoyunda da bulunduğu yankıyı, neo-liberal dönemde toplumcu uygulamalara yönelik beklenti başlığında tartışmak mümkündür. Ovacık'ın “küçük bir ilçe” olması pek ala, bu uygulamaları kolaylaştırıcı olmuş olabilir. Ancak benzer ölçeklerdeki başka hiçbir il ve ilçe belediyesinde, bu iki uygulamanın hayata geçirilmiyor oluşu nedeniyle Ovacık Belediyesi'nin ayırt edici toplumcu uygulamaları olarak değerlendirilmelidir. Bu iki uygulamanın, belediye bütçesinde bir “açık” yaratmamasına da ilgili bölümde vurgu yapılmıştır. Ücretsiz toplu taşımanın, ilçenin dezavantajlı bir bölgesi olan 94 Mahallesi'ni hedeflemesi de ayrıca önemlidir. İlçenin en düşük gelirli bölgesinin, ilçe yaşamına fiziksel ve sosyal dahlinin toplumsal değeri olduğu ortadadır.

Toplumcu belediyecilik uygulamalarının tespitinde zorluk yaratan bir diğer değişim, beledi sosyalizm deneyimlerinden bu yana önem kazanan ilkeler ve politik uygulama başlıklarının bir kısmına bugün “neo-liberal, küreselleşmeci” politikaların da bambaşka gerekçelerle vurgu yapıyor olmasıdır. Türkiye'deki uygulamalarının da en ayırt edici özelliklerinden biri olan “katılım” ilkesinin, Türkiye'de demokrasinin

yapısal sorunları göz önünde bulundurulduğunda, toplumsal faydası göz ardı edilemeyecek önemli bir başlık olduğu açıktır. Katılımın düzeyi, araçları ve bileşenleri, bu minvalde farklılığın aranacağı alt başlıklar olarak tespit edilebilir. Neo-liberal küreselleşmeci politikaların, “yerel kalkınma” için “yerel demokrasi” vurgusuyla birlikte önem atfettiği katılım süreçlerinin Türkiye’de ne derece uygulanabildiği ilgili bölümde tartışılmıştır. Demokratikleşme vurgusu ile gerçekleştirilen düzenlemelerin temelde serbest piyasa mantığı ile şekillendiği gözlenmektedir. Dünyada egemen olan neo-liberal politikalar çerçevesinde öngörülen sermaye birikim sürecinde yerel yönetimlerin yeni işlevler kazandığı süreçte, yerel yönetimlerde özerkleşme, demokratikleşme, şeffaflık, hesap verebilirlik ve katılım gibi kavramlar dolaşıma sokularak bir meşruiyet zemininin yaratılmaya çalışıldığı söylenebilir. Bu yönüyle daha ziyade söylem düzeyinde kalan bu kavramların uygulamada ne derece karşılık bulduğu tartışmalı hale gelmektedir.

Türkiye’de toplumcu belediyeçilik deneyimlerinin de “Fatsa örneği dışında”, katılım başlığında geliştirdiği yöntemlerin başarı gösterdiğini ileri sürmek de aynı ölçüde güç görünmektedir.

Ovacık Belediyesi’nin “katılım” başlığında önemli bir fark yarattığını ileri sürmek güçtür. Görüşmecilerin birçoğunun ifade ettiği üzere halk toplantılarının sürekliliğinin sağlanamaması, katılımın teşviki yönünde bir çaba ortaya konulmaması, alternatif katılım araçları geliştirilememesi, Ovacık Belediyesi’nin katılım başlığında önemli bir fark yaratamadığına işaret etmektedir. Özellikle Belediye Meclisi Üyesi görüşmecilerin paylaştıkları görüşler itibariyle, büyük çoğunluğu sol düşünceye sahip olmalarına rağmen siyaseten temsil ettikleri hareket ve partiler nezdinde siyasal rekabet içinde oldukları gözlenebilmektedir. Katılım süreçlerine ilişkin görüşlerde sıklıkla karşılaşılan “onlar” ve “biz” söylemleri, ayrışmanın boyutlarına işaret etmektedir. Saha çalışmasının yapıldığı dönemde, ülke genelinde mevcut bulunan, Olağan Üstü Hal kapsamında alınan güvenlik tedbirleri ve belediyenin bu uygulamalar karşısındaki tutumuna karşı ileri sürülen eleştirilerin de siyasal gerginliğin artmasında etkili bir faktör olduğu gözlenmiştir. Siyasal düzeyde belirgin bir rekabet gözlenebilmesine karşılık Türkiye’nin büyük kentlerinde katılım süreçlerinin geliştirilememesine engel olan faktörlerden biri sayılabilecek toplumsal kutuplaşma ortamının Ovacık’ta olmadığı kolaylıkla söylenebilir. Türkiye toplumunun “kimlik” eksenli farklılıklarının büyük oranda bulunmadığı, bu anlamda daha homojen bir

toplumsal yapının hâkim olduğu Ovacık'ta, 2014 yerel seçimimde ilçede yaşayanların siyasal tercihlerinin de yakınlık gösterdiği gözlenmiştir. Birbirine çok yakın olan oy sayıları ile en çok oy alan iki parti BDP (HDP) ve TKP (DHF) olmuştur. 2014 yerel seçim sürecinde gelişen siyasal rekabet ortamının öncesinde 2015 genel seçimlerinde ittifak içerisinde hareket eden iki siyasi yapı da sol eğilimlere sahiptir.⁵¹⁶ Yerel yönetimlerde katılımcı süreçlerin işletilmesine yönelik vurgular iki siyasi yapının da yerel yönetim programlarında yer bulmaktadır. Sol siyasi aktörlerin, Ovacık deneyiminin özgünlüğü de unutulmadan, görece elverişli bir ortamdan istifade edemedikleri ileri sürülebilir. Müştereklik duygusunun yaratılması ve gerçek anlamda bir katılım sürecinin inşa edilebilme olanaklarının olduğu bu mekânda katılım mekanizmalarının tesisi için öncelikle gerekli olan “mekandaşlık” kavrayışının beş yıllık yerel yönetim deneyimi sürecinde geliştirilemediği iddia edilebilir. Katılımın imkanlarının iyi uygulama örneklerinde, iyi tesis edilmiş süreçlerin yerel müşterek ihtiyaçların karşılanmasına toplumsal desteği ve ilgiyi arttırdığı göze çarpmaktadır. Her ne kadar, “Ovacık'ın ‘ufak’ bir ölçüğe sahip olduğu ve bu sebeple yoğun bir belediyeçilik gündemi olmadığı” iddia edilebilse de katılım yollarının kurumsallaşmasının, sağlıklı bir demokrasinin tesisi için gerekli olduğu görülmektedir ve adaylık süreçlerinden itibaren bu yöntemin takip edilmesi gerekir. Türkiye siyasetinde önemli tartışma başlıklarından biri olan “ön seçim” uygulamasının Ovacık yerel siyasetinde de başvurulan bir uygulama olmadığı tespit edilebilmiştir. Ovacık Belediyesi'nin toplumcu uygulamalara yönelmesi önündeki kısıtlayıcı faktörlerin başında gelen belediye bütçesinin yetersizliğinin, katılımcı bir yerel yönetim modeli geliştirilmesi önünde engel teşkil etmediği göz önünde bulundurulmalıdır. Deneyim sürecinde sıfır maliyetle inşa edilebilecek olan katılım süreçlerinin geliştirilmesinde nitelikli bir başarı sağlanamadığı gözlenebilmektedir.

Belediye Melislerinin oluşumunda ekonomik, sosyal ve siyasal güç erkleri, Türkiye yerel yönetimler tarihi boyunca, etkili olmuştur. Her ne kadar, Türkiye'de yerel yönetimler, “güçlü başkan, zayıf meclis” ilkesine uyum gösteriyor olsalar da bu belediye meclislerinin katılım, denetleme ve temsil imkanları taşıyor olması gerçeğini değiştirmemektedir. Ovacık Belediye Meclisinde de durum bu genel tablodan farklı

⁵¹⁶ “DHF, HDP ile seçim ittifakı kararı aldı”, <https://www.evrensel.net/haber/109846/dhf-hdp-ile-secim-ittifaki-karari-aldi> [22.04.2019].

görünmemektedir. Belediye Meclis üyelerinin seçiminde de demokratik süreçler işletilmemiş, ilçedeki siyasal erklerin belirleyiciliği başat olmuştur.

Sosyal yardımların, kent yoksullarının hayatlarını idame ettirmesindeki gerçekliği göz ardı edilemez. Türkiye’de de diğer dünya devletleriyle birlikte esas eğilim “sosyal yardımların” artması yönündedir. Türkiye’de sosyal yardım politikaları ve uygulamaları büyük ölçüde merkezi yönetim tarafından yürütülmeye devam etmektedir. Sosyal yardımların, “eşitsizlikleri ortadan kaldırmadığı tam tersine sürdürülebilir kıldığına” ilişkin eleştiriler de olmakla birlikte, belediyelerin sosyal yardım faaliyetlerinin 1990’lı yıllar itibariyle ilk öncüllerinin, sivil toplum örgütleri marifetiyle dağıtılıyor olmasının siyasal nedenleri tartışılmıştır. Sivil toplum örgütlerinin, neo-liberal belediyeçilik uygulamalarında da öneminin artması, bu tartışmayı hem yerel hem de küresel karakterli kılmaktadır. Ovacık Belediyesi’nin sosyal yardımlar başlığı altında değerlendirilen “eğitim burslarının”, dağıtılmasının bir sivil toplum örgütü eliyle yürütülüyor olması, yardım ve bağışlarla sağlanan sosyal yardım uygulamaları, Türkiye’de 1990’lardan bu yana uygulanan ve oldukça tartışmalı bir yöntem olmaya devam etmektedir.

Neo-liberal ekonomi politikalarının başarısı ve başarısızlıkları, küreselleşen dünyada top yekûn bir değişimin imkanları, olabilirliği ve yönü hem neo-liberaller hem de Marksistler için bir tartışma olmaya devam etmektedir. Liberal dönem, belediye sosyalizm ve sosyal belediyeçilik deneyimleriyle birikmeye başlayan toplumcu belediyeçilik uygulamalarına çağdaşları tarafından yöneltilen “reformist” eleştirilerinin “yerel toplumcu deneyimler” için ileri sürüldüğü tartışmalar mevcuttur. Neo-liberal küresel dünya düzeninin, iddialarının tersine büyük yıkımlar yaratan sonuçları özellikle Türkiye gibi “kalkınmakta olan ülkelerde” daha kolay takip edilebilmektedir. Dünya ekonomik, siyasal ve kültürel anlamda “tek” değildir. Toplumcu uygulamaların ve kazanımların değeri tüm farklılıklar göz önünde bulundurulduğunda, farklı ülkelerde farklı özgül ağırlıklara sahip olabilecektir.

“Oturup bir mucize (ya da dindirilemez bir felaket) beklemek yerine, düşüncelerimizi ve enerjilerimizi, mevcut ekonomik sistemi, göreceli olarak bir avuç, toplumsal bakımdan sorumsuz kapitalist için çekici yatırım fırsatlarının varlığının ya da yokluğunun basit bir yan ürünü olarak değil de insan ihtiyaçlarını tatmin etmek adına işleyen bir sistemle değiştirmeye harcamanın tam zamanıdır.”⁵¹⁷

⁵¹⁷ Sweezy, 2006a: 74.

Paul M. Sweezy'in ifade ettiği bu "toplumsal çıkar öncelikli" politika ve uygulamaları mekânsal ölçek bağlamında "yerelde" aramaya itiraz edenler olsa da dünyanın farklı yerlerinde, farklı önceliklerle bu toplumsal uygulamalar denenmeye, neo-liberal dönemde varlığı iyiden iyiye zayıflayan "toplumsal yarar"ın gözetilmesi için yeni yollar açılmaya çalışılmaktadır.

Yerel yönetimlerin, geniş yığınların savunma ve direniş mekanizmaları olabileceğini söyleyen Haluk Gerger, bugün dünyadaki alternatif yerel yönetim deneyimlerinin, küresel neo-liberal ekonomi politikalarının ticarileştirme, zelleştirme, piyasalaştırma ile her alandaki fethediciliğine bir karşı çıkışı barındırdığına dikkat çekmektedir. Sermayenin uluslararasılaşması olgusundan bağımsız olarak ele alınamayacak olan küreselleşme olgusunun çift yönlü olduğunun altını çizen Gerger, yerel yönetimlerin yerellikten çıkıp bir uluslararası ağ yaratabildikleri ölçüde farklı bir enternasyonelin nüveleri olarak küreselleşmenin direniş ve mücadele tarafını temsil edebileceklerini iddia etmiştir.⁵¹⁸

2014-2019 yılları arasında Ovacık'ta yaşanan belediyecilik deneyimi de şüphesiz hem dünyada hem de Türkiye'de devam eden bu arayış sürecinin bir parçasıdır. 1973-1979 CHP'li belediyelerin toplumcu belediyecilik deneyimleri farklı şartlarda olsa da Türkiye'de yerel yönetimlerin toplumcu deneyimlerinde nc role sahiptir. Neo-liberal küreselleşme döneminde, yine farklı ekonomik ve siyasal şartlarda, farklı toplumcu deneyim birikimleri oluşmuşsa da bunların refah devleti ve liberal dönem pratiklerinin çok ötesine geçtiğini söylemek g görünmektedir. Türkiye'de merkezi vesayet ve belediyelerin kaynak sorunlarının yanı sıra neo-liberal ekonomik dönüşümün etkilerinin, yerel yönetimlerin "toplumcu uygulamalar" geliştirmeleri önünde engel teşkil ettiği düşünülebilir. Bunun yanında, toplumsal değerini tartışılamayacak, üretici, katılımcı, sosyal adaleti önceleyen girişimlerin tamamı bu şartlar altında denenmeye, bazı başlıklarda da görece başarı elde etmek için çabalamaya devam edilmektedir. Terzi Fikri'nin Fatsa'da inşa ettiği yerel yönetim deneyimi göz önünde bulundurulduğunda, bugün Türkiye'de yerel yöneticilerin

⁵¹⁸ Haluk Gerger, "Yerelleşme ve Küreselleşme Bağlamında zerklik ve Otonomi", **Devrimci-Halki Yerel Yönetimler: Umut ve Mücadele Mekânlarından Deneyimler**, haz. Ahmet Kerim Gültekin, İbrahim Gündoğdu (İstanbul: Patıkakitap, 2013): 62-64.

toplumcu uygulamalara yönelmeleri önündeki kısıtlayıcı faktörlerin başında gelen yetki ve kaynakların sınırlılığının, aşılamayacak sorunlar olmadığı görülebilir.

Ovacık Belediye Başkanı Fatih Mehmet Maçoğlu'nun, 31 Mart 2019 Yerel Seçimlerinde, Dersim/Tunceli Belediye Başkanlığına adaylığı ve seçimleri kazanmasında, şüphesiz kamuoyunda da büyük ilgi uyandıran başarılarının payı aranmalıdır. Yerel seçimlerin ardından Türkiye'nin başka il ve ilçelerinde göreve gelen belediye başkanlarının, devraldıkları belediyelerin bilanço özetlerini pankartlar asarak halka ilan etmeleri,⁵¹⁹ Ovacık Belediyesi deneyiminin yarattığı etkiyi gösterir niteliktedir. Öte yandan Maçoğlu'nun halefi olarak işaret ettiği ve kendisinin temsil ettiği belediyecilik çizgisinin adayı Ovacık'ta seçimleri kaybetmiştir. Deneyimin ortaya çıktığı Ovacık'ta alınan bu sonuç, çalışmada aktarılan görüşmecilerin değerlendirmeleriyle de ilişkilendirilebilecek kritik edilmesi gereken hususlara işaret etmektedir.

⁵¹⁹ "Isparta Belediyesinin Borçları Pankart Oldu", <https://www.cnnturk.com/2009/turkiye/06/09/isparta.belediyesinin.borclari.pankart.oldu/530052.0/index.html> [12.05.2019].

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Şenol. “Türkiye’de ‘Belediyeçilik Anlayışı’nın Dönüşümünü Küreselleşme Üzerinden Okumak”. **Toplumcu Belediyeçilik Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları**, der. İhsan Kamalak, Hüseyin Gül. İstanbul: Kalkedon Yayıncılık, 2009: 99-125.
- Akduran, Özgün. “Belediyeçiliğin Kadınlarla İmtihanı” **Birikim**, s. 358-359 (2019): 56-62.
- Aksakal, Pertev. **Fatsa Devrimci Yol Savunması Bir Yerel Yönetim Deneyi**. 2.bs. Ankara: Penta Yayıncılık, 2007.
- Aksoy, Gürdal. **Dersim Alevilik Ermenilik Kürtlük**. İstanbul: İletişim Yayınları, 2012.
- Anayasa Mahkemesi. [5393 Sayılı Belediye Kanununun 11. Maddesinin Birinci Fıkrasının Anayasaya aykırı olduğu Kararı] “E.S.:2005/95; K.S.:2007/5; K.G.:24.01.2007”. **Resmî Gazete**, 26741, 29 Aralık 2007.
- Anayasa Mahkemesi. [5102 Sayılı Yüksek Öğrenim Öğrencilerine Burs, Kredi Verilmesine İlişkin Kanun’un 2. maddesinin 2. fıkrasının ‘... (belediyeler hariç) ...’ ibaresinin Anayasa’ya aykırı olduğu ve iptali Kararı] “E.S.: 2004/24; K.S.: 2008/165; K.G.: 20.11.2008” 26.3.1974”. **Resmî Gazete**, 27165, 10 Mart 2009.
- Aslan, Şükrü. **1 Mayıs Mahallesi 1980 Öncesi Toplumsal Mücadeleler ve Kent**, 5. bs. İstanbul: İletişim Yayınları, 2016.
- _____. “Yasalar ve Kamu Yönetiminin Politikaları Üzerinden Türkiye’de Gecekondu Sorunu”. **Yönetim Bilimleri Dergisi**. c. 6. s. 1 (2008a): 157-168.
- _____. “1970’lerde Politik Nitelikli Kentsel Hareketler: Mustafa Kemal-Gültepe ve Gülsuyu Mahalleleri Deneyimleri” **32. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu Kentsel Yeniden Yapılanma: Kazananlar, Kaybedenler, 6-7-8- Kasım 2008**. İstanbul: MSGSÜ İstanbul, 2008b: 793-803.
- _____. “Güncelden Geçmişe Türkiye’de ‘Gecekondu Meselesi’ Üzerine Yeniden Düşünmek”. **Kent Üzerine Özgün Yazılar**. haz. Cem Ergun, Muharrem Güneş, Ayşe Dericioğulları Ergun. İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2013: 85-106.
- Aslan, Şükrü, Hatice Kurtuluş. **İnsana ve Demokrasiye Adanmış Bir Hayat Nurettin Sözen**. İstanbul: Doğan Kitap, 2014.

- Aslan, Şükrü, Besime Şen. "Politik Kimliğin Temsil Edici Mekanları: Çayan Mahallesi". **Toplum ve Bilim**. s. 120 (2011): 109-133.
- Aydın, Murat. **Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler**. İstanbul: Yedirenk Yayıncılık, 2008.
- Aydın, Mustafa. "Kafkasya ve Orta Asya'yla İlişkiler". **Türk Dış Politikası**, ed. Baskın Oran, 5. bs. İstanbul: İletişim Yayınları, 2003: 366-340.
- Bahut, Emma López. "Bottom-up Process in Marinaleda, Spain: Houses, Public Spaces and Landscape as Spatial Materialisation of Democracy". **Defining Landscape Democracy** (2015): 37-38.
- Batuman, Bülent. "Kapitalizm, Kent ve İktidar", **Devrimci-Halkçı Yerel Yönetimler: Umud ve Mücadele Mekânlarından Deneyimler**. haz. Ahmet Kerim Gültekin, İbrahim Gündoğdu. İstanbul: Patıkakitap, 2013: 13-25.
- _____. "Toplumcu Belediyecilik Modeli: 'Yeni Belediyecilik Hareketi' 1973-1977". **Mülkiye**. c. 34, s. 266 (2010): 223-241.
- Baumann, Zygmunt. **Küreselleşme**. 6. bs. çev. Abdullah Yılmaz. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016.
- Baydemir, Osman. "Amed Büyükşehir Belediyesi". **Devrimci Halkçı Yerel Yönetimler: Umud ve Mücadele Mekânlarından Deneyimler**. haz. Ahmet Kerim Gültekin, İbrahim Gündoğdu. İstanbul: Patıkakitap, 2013: 225-235.
- Bayramoğlu, Sonay. **Toplumcu Belediye: Nam-ı Diğer Belediye Sosyalizmi**. Ankara: NotaBene Yayınları, 2015.
- _____. **Yönetişim Zihniyeti**, İstanbul: İletişim Yayınları, 2014.
- Bayraktar, Ulaş. "Kamuyu Kamulaştıran Toplumcu Belediyeler için Geçmişten Alınabilecek İlham Üzerine". **Katılımcı Yerel Yönetim**. der. İnan İzci. İstanbul: Kalkedon, 2014: 51-67.
- _____. "Kimin İçin, Nasıl Bir Özerklik? Farklı Yerelleşme Söylemlerinde Özerklik Zaafları". ed. Mengi, Çınar, Özgül, **5. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildiriler Kitabı**. Adana: Türkiye Belediyeler Birliği, (2011): 275-292.
- Bayraktar, Ulaş, Mehmet Penpecioglu. "Yerel Liderlik, Toplumcu Belediyecilik ve Ali Dinçer: 1977-1980 Dönemi Ankara Belediyesi". **Toplumcu Belediyecilik Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları**. der. İhsan Kamalak, Hüseyin Gül. İstanbul: Kalkedon Yayıncılık, 2009: 159-197.
- Bookchin, Murray. **Kentsiz Kentleşme Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü**. çev. Burak Özyalçın. İstanbul: Sümer Yayıncılık, 2014.
- Boratav, Korkut. **Türkiye İktisat Tarihi (1908-2002)**. Ankara: İmge Kitabevi, 2004 (Aktaran: Ali Ekber Doğan. **Eğreti Kamusalılık: Kayseri Örneğinde İslamcı Belediyecilik**. İstanbul: İletişim Yayınları, 2007).

- Bourdieu, P., **Acts of Resistance: Against the New Myths of Our Time**, çev. R. Nice, Cambridge Polity, 1998 (Aktaran: Aykut Çoban. “Küreselleşmeye Karşı Olmak: Olanaklar ve Sınırlılıklar”. **Praksis**. s.7 (2000): 117-164).
- Cassen, Bernard. “Kamu Hizmetlerine Karşı Avrupa Saldırısı”. **Le Monde**, çev. Mahmut Nedim Demirtaş, s. 9, (2003): 9-12.
- Castells, Manuel. **Kent, Sınıf, İktidar**. çev. Asuman Türkün, 2. bs. Ankara: Phoenix Yayınevi, 2017.
- _____. **City Class and Power**, MacMillan, 1978 (Aktaran: Kurtuluş, Hatice, Şükrü Aslan. “Üç Şehir Üç Başkan: Yeni Liberal Dönemde İstanbul, Ankara ve İzmir’de Sosyal Demokrat Belediyecilik Deneyimi (1989-1994)”. **İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**. s. 54 (2016): 17-42).
- Çelik, Betül, Bülent Gülbuçuk, Ahmet Tamer Aker. “Ovacık ve Hozat İlçelerinde Geriye Göç Sürecine İlişkin Araştırma”. **Ulaşılabilir Yaşam Derneği**, <https://core.ac.uk/download/pdf/11740113.pdf> [01.05.2019].
- Çavuşoğlu, Erbatur, Murat Cemal Yalçın. “Kapitalist Kentte Sosyal Belediyecilik Ne Kadar Mümkün? Dikili Örneği”, ed. Deniz Yıldırım, Evren Haspolat, **Değişen İzmir’i Anlamak**, (Ankara: Phoenix Yayınevi, 2010): 539-561.
- Çiçek, Cuma. “Kürt Siyaseti ve Yerel Yönetimler (1999-2019)”. **Birikim**. s. 358-359 (2019): 75-87.
- Çoban, Aykut. “Küreselleşmeye Karşı Olmak: Olanaklar ve Sınırlılıklar”. **Praksis**. s.7 (2000): 117-164.
- Çukurçayır, Akif. **Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi: Küreselleşme Sürecinde Yurttaş, Yönetim, Siyaset**. 2. bs. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2002.
- _____. **Küreselleşme ve Türkiye’de Yerel Yönetimler**. Ankara: Türkiye Belediyeler Birliği, 2009.
- _____. **Yerel Yönetim Kuram, Kurum ve Yeni Yaklaşımlar**. Konya: Çizgi Kitabevi, 2011.
- Deniz, Dilşa. **Yol/Ré Dersim İnanç Sembolizmi Antropolojik Bir Yaklaşım**. İstanbul: İletişim Yayınları, 2012.
- Dinçer, Bülent, Metin Özaslan. **İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2004)**. Ankara: Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, 2004. <http://ekutup.dpt.gov.tr/> [20.04.2018].
- Doğan, Ali Ekber. **Eğreti Kamusalılık: Kayseri Örneğinde İslamcı Belediyecilik**. İstanbul: İletişim Yayınları, 2007.
- _____. “Neoliberalizmin Yerel Yönetimlere Yansımaları”. **Devrimci Halkçı Yerel Yönetimler: Umud ve Mücadele Mekânlarından Deneyimler**, haz. Ahmet Kerim Gültekin, İbrahim Gündoğdu. İstanbul: Patikakitap, 2013: 83-99.

- Dolu, Turan. “Katılımcı Yerel Yönetim ve Kent Konseyleri”, **Katılımcı Yerel Yönetim**, der. İnan İzci. İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2014: 93-113.
- Eğilmez, Mahfi. “Tek Hazine Hesabı Değişti”.
<http://www.mahfiegilmez.com/2018/08/tek-hazine-hesab-degisti.html>
[15.04.2019].
- Engels, Friedrich. **İngiltere’de Emekçi Sınıfların Durumu**. çev. Yurdakul Fincancı. Ankara: Sol Yayınları, 1997.
- Erder, Sema, İncioğlu, Nihal. **Türkiye’de Yerel Politikanın Yükselişi: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği, 1984-2004**. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008.
- Emre, Erdal, **Komünist Başkan**. İstanbul: Siyah Beyaz Yayıncılık, 2018.
- Ergun, Cem, Gül, Hüseyin. “Toplumcu Belediyecilik ve Kent Kapılarını Sermayeye Açan Anahtar Olarak Kentsel Dönüşüm”. **Toplumcu Belediyecilik Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları**. der. İhsan Kamalak, Hüseyin Gül. İstanbul: Kalkedon Yayıncılık, 2009: 295-333.
- Fainstein, S.S, C. Hirst. “Urban Social Movements”, ed. David J. Stoker, G. And Wolman, H. **Theories of Urban Politics**. London: Sage Publication, 1995: 181-204 (Aktaran: Besime Şen. “Kentsel Dönüşüm ve Kaybetmeden Mücadele Etme Arayışı Gülsuyu Gülensu ve Başbüyük Deneyimleri”. **Tarih, Sınıflar ve Kent**. der. Besime Şen, Ali Ekber Doğan. Ankara: Dipnot Yayınları, 2010: 309-354).
- Fırat, Melek. “Yunanistan’la İlişkiler”. **Türk Dış Politikası**. ed. Baskın Oran, 5. bs. İstanbul: İletişim Yayınları, 2003: 440-481.
- Flierl, Bruno, Marcuse, Peter. “Sosyalist Kentler: Halk İçin mi İktidar İçin mi?”. **Kâr İçin Değil Halk İçin: Eleştirel Kent Teorisi ve Kent Hakkı**, der. Neil Brenner, Peter Marcuse, Margit Mayer. çev. Ali Yağız Şen. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2014: 287-311.
- Gambetti, Zeynep. “İktidarın Dönüşen Çehresi: Neoliberalizm, Şiddet ve Kurumsal Siyasetin Tasfiyesi”. **İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**. s. 40 (2009): 145-156.
- _____. “Uzam/Mekan Politikası: Kürt ve Zapatista Hareketlerinin Uzamsal Dinamikleri”. **Toplum ve Kuram**. s. 5. (2011): 121-163.
- Genro, Tarso, De Souza, Ubiratan. **Porto Alegre: Özgün Bir Belediyecilik Deneyimi**, çev. Bülent Tanatar. İstanbul: WALD Yayınları, 1997.
- Gerger, Haluk. “Yerelleşme ve Küreselleşme Bağlamında Özerklik ve Otonomi”. **Devrimci-Halkçı Yerel Yönetimler: Umud ve Mücadele Mekânlarından Deneyimler**. haz. Ahmet Kerim Gültekin, İbrahim Gündoğdu. İstanbul: Patikakitap, 2013: 61-68.

- Gezik, Erdal. **Dinsel, Etnik ve Politik Sorunlar Bağlamında Alevi Kürtler**. İstanbul: İletişim Yayınları, 2012.
- _____. Alevi Hafızasını Tanımlamak. İstanbul: İletişim Yayınları, 2016.
- Giddens, Anthony. **Sosyoloji**. çev. İsmail Yılmaz. İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2008.
- Göymen, Korel “Önsöz”, **Katılımcı Yerel Yönetim**. der. İnan İzci. İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2014: 11-19.
- Gret, Marion, Yves Sintomer. **Porto Alegre**. çev. Azer Kılıç. İstanbul: İthaki Yayınları, 2004 (Aktaran: Sonay Bayramoğlu. **Toplumcu Belediye: Nam-ı Diğer Belediye Sosyalizmi**. Ankara: NotaBene Yayınları, 2015)
- Güler, Mahmut. “Toplumcu Belediyeciliğin Doğuş Koşulları Üzerine”. **Toplumcu Belediyecilik Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları**, der. İhsan Kamalak, Hüseyin Gül. İstanbul: Kalkedon Yayıncılık, 2009: 125-159.
- Gündoğdu, İbrahim. “Batı’da Anti-Kapitalist Yerellikler, Politikalar ve Sonuçlar”. **Devrimci Halkçı Yerel Yönetimler: Umut ve Mücadele Mekânlarından Deneyimler**. haz. Ahmet Kerim Gültekin, İbrahim Gündoğdu. İstanbul: Patikakitap, 2013: 137-151.
- Güneş, Muharrem “Sosyal Demokrasinin Deneyim Alanı Olarak ‘Ankara Belediyeciliği’ Karayalçınlı Yıllar”, **Toplumcu Belediyecilik Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları**, der. İhsan Kamalak, Hüseyin Gül. İstanbul: Kalkedon Yayıncılık, 2009: 229- 246.
- Hancox, Dan. **Dünyaya Kafa Tutan Köy**. Çev. Ali Karatay. İstanbul: Metis Yayınları, 2016.
- _____. “Spain's communist model village”.
<https://www.theguardian.com/world/2013/oct/20/marinaleda-spanish-communist-village-utopia> [10.01.2019].
- Hamamcı, Can. “Devrimci-Halkçı Bir Yerel Yönetim Deneyimi Fatsa Belediyesi”. **Devrimci Halkçı Yerel Yönetimler: Umut ve Mücadele Mekânlarından Deneyimler**. haz. Ahmet Kerim Gültekin, İbrahim Gündoğdu. İstanbul: Patikakitap, 2013: 167-175.
- _____. “Sunuş”. **Toplumcu Belediye: Nam-ı Diğer Belediye Sosyalizmi**. Sonay Bayramoğlu. Ankara: NotaBene Yayınları, 2015: 11-15.
- Jill Hamberg, “Sosyalist Üçüncü Dünyada Konut Politikaları”, *Praksis*, s.2 (2001): 288-315.
- Hart-Landsberg, Martin. “Neo-liberalizm: Mitler ve Gerçekler”. çev. Çiğdem Çıdamlı. **Monthly Review**, s. 5. (2006): 9-26.
- Harvey, David. **Neoliberalizmin Kısa Tarihi**. çev. Aylin Onocak. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2015.

- _____. **Dünyanın Halleri**. çev. Kolektif. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2019.
- _____. **Kent Deneyimi**. çev. Esin Soğancılar. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2017.
- _____. “Sosyal Adalet, Postmodernizm ve Şehir”. çev. Bülent Duru, **20. Yüzyıl Kenti**, der. Ayten Alkan. Ankara: İmge Yayınevi, 2002: 215-248.
- _____. “Kent Hakkı”. çev. Meriç Kırmızı. **New Left Review**. s. 53 (2008): 23-40
<http://politeknik.org.tr/kent-hakk-david-harvey> [17.05.2019].
- Hurtado, Lluís Miquel. “Viaje a la Marinaleda Turca: El capitalismo es un obstaculo que debemos respetar”. çev. Jordi Nuibo Boj.
<https://www.elmundo.es/papel/historias/2019/03/24/5c94b6b1fc6c83e9418b4678.html> [24.03.2019].
- Izady, Mehrdad R.. **Kürtler**. çev. Cemal Atilla. İstanbul: Doz Yayınları, 2004.
- İnsel, Ahmet. **Neoliberalizm: Hegemonyanın Yeni Dili**. İstanbul: İletişim Yayınları, 2005.
- Kalfa, Ceren, Faruk Ataay. “Yönetişim:Devlet-Toplum İlişkilerinde Yeni Bir Aşama”. **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**. c. 17. s. 3 2008: 229-240.
- Keynes, John Maynard. **The General Theory of Employment, Interest and Money**, London: Macat International, 2017.
- Kılavuz, Fidan, Yüksel, Cihan. “Yerel Yönetimler Maliyesi Çerçevesinde Toplumcu Belediyecilik: Fatsa ve Ovacık Örneği”, **Toplum ve Demokrasi**, c. 11, s. 23 (2017): 121-138.
- Khasnabish, Alex. **Zapatistalar**. çev. Nilgün Güngör. Ankara: Abis Yayınları, 2010.
- Kamalak, İhsan. “Giriş: Sosyal Demokrasi ve Yerel Yönetimler – Gecikmiş Bir Adım”. **Toplumcu Belediyecilik Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları**, der. İhsan Kamalak, Hüseyin Gül. İstanbul: Kalkedon Yayıncılık, 2009:15-27.
- Kamalak, İhsan, Hüseyin Gül, Eylem Beyazıt. “Sosyal Demokrat İlkelerin Yerel Düzeyde Uygulanması Üzerine Bir Deneme: Türkiye Örneği”. **Toplumcu Belediyecilik Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları**, der. İhsan Kamalak, Hüseyin Gül. İstanbul: Kalkedon Yayıncılık, 2009: 27-65.
- Karaaslan, Mehmet. **Özerklik ve Denetim Açısından Yerel Yönetimler Reform**. Ankara: Turhan Kitabevi, 2008.
- Keleş, Ruşen. **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, 10. bs. İstanbul: Cem Yayınevi, 2016.
- Keleş, Ruşen, Ayşegül Mengi. **Kent Hukuku**. Ankara: İmge Yayınevi, 2017.
- Kocaman, Tuncer. “Türkiye’de İç Göçler ve Göç Edenlerin Nitelikleri (1965-2000)” **DPT Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü**.
<http://ekutup.dpt.gov.tr/nufus/kocamant/icgoc.pdf> [05.04.2019].

- Knight, Laurence. "Spanish economy: What is to blame for its problems?". <https://www.bbc.com/news/business-17753891> [10.01.2019].
- Konak, Cevdet. "Dersim/Hozat Belediyesi". **Devrimci Halkçı Yerel Yönetimler: Umut ve Mücadele Mekânlarından Deneyimler**. haz. Ahmet Kerim Gültekin, İbrahim Gündoğdu. İstanbul: Patikakitap, 2013: 205-211.
- Kurtuluş, Hatice, Şükrü Aslan. "Üç Şehir Üç Başkan: Yeni Liberal Dönemde İstanbul, Ankara ve İzmir'de Sosyal Demokrat Belediyecilik Deneyimi (1989-1994)". **İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**. s. 54 (2016): 17-42.
- Küçük, Seyfi. "Tunceli Ovacık Yöresinde Kırsal Yerleşim Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri". Yüksek Lisans Tezi. Namık Kemal Üniversitesi. 2008.
- Lefebvre, Henri. **Mekânın Üretimi**. 4. bs. çev. Işık Ergüden. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2014.
- Löwy, Michael. "Brezilya'nın Güneyinde 'Kızıl' Bir Hükümet". **Sosyalist Demokrasi için Yeni Yol Dergisi**. s. 3. 2000: 87-96.
- Marx, Karl, Engels, Friedrich. **Komünist Manifesto ve Komünizmin İlkeleri**. 6. bs. çev. Muzaffer Erdost. Ankara: Sol Yayınları, 2005.
- Magdoff, Fred. "Kapitalizmin İkiz Krizleri: Ekonomik ve Çevresel Krizler". çev. Çiğdem Çıdamlı, Eren İnan Canpolat. **Monthly Review**, s. 10. (2006): 69-74.
- Menendez, Elisa. "How a rural Spanish village has resisted capitalism- until now". https://www.independent.co.uk/news/long_reads/communist-spanish-village-marinaleda-rural-juan-manuel-gordillo-sanchez-a8681526.html [06.01.2019].
- Mısır, Mustafa Bayram. "Gerçek Demokrasi Olanığı: Paris Komünü". **Praksis**, s. 10. (2003): 105-122.
- _____. "Porto Alegre Deneyiminden Çıkan İki Sonuç Üzerine". **Devrimci Halkçı Yerel Yönetimler: Umut ve Mücadele Mekânlarından Deneyimler**. haz. Ahmet Kerim Gültekin, İbrahim Gündoğdu. İstanbul: Patikakitap, 2013: 123-137.
- Nava, Fariba. "The Unlikely New Hero of Turkey's Opposition". <https://www.newyorker.com/news/news-desk/the-unlikely-new-hero-of-turkeys-opposition> [21.04.2019].
- Navaro, Vincent. "Dünya Çapındaki Sınıf Mücadelesi: Bir Sınıf Pratiği Olarak Neoliberalizm". çev. Çiğdem Çıdamlı, Eren İnan Canpolat. **Monthly Review**. s. 10. (2006): 27-43.
- Novak, Adam. "Halkın İktidarını Yaratmak". çev. Umut Konuş. **Sosyalist Demokrasi için Yeni Yol Dergisi**. s. 4. 2000: 53-90.
- Ovacık Yerel Yönetimler Programı**. İstanbul: Sancı Yayınları, 2019.

- Ozan, Ebru Deniz. “İki Darbe Arasında Kriz Sarmalı”, Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Siyasal Hayat, (İstanbul: Yordam Kitap, 2015): 657-747.
- Öndeş, Önder. “TÜİK İllerde Yaşam Endeksi araştırması: Eğitimde En İyi İl Tunceli”. <http://www.hurriyet.com.tr/egitim/tuik-illerde-yasam-endeksi-arastirmasi-egitimde-en-iyi-il-tunceli-40044276> [23.02.2017]
- Özgür, Ertuğrul Murat. “XXI. Yüzyılın Başında Türkiye Nüfusu” **Coğrafi Bilimler Dergisi**. c. 1. s. 1. (2013): 43-53.
- Öztürk, Saygı. “Makam aracı yok, maaşı işçiden az”. <https://www.sozcu.com.tr/2018/gundem/makam-araci-yok-maasi-isciden-az-2584292/> [20.07.2018].
- Pancaroglu, Oya. “Divriği’de Mengücek Sülalesi: 12. Yüzyılın Sonunda Hanedan Kimliğinin İnşası”. **Anadolu Selçukluları Ortaçağ Ortadoğusu’nda Saray ve Toplum**. ed. A. C. S. Peacock, Sara Nur Yıldız, 2. bs. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2018: 33-64.
- Ramonet, Ignacio. **Marcos Onurlu İsyankar**. çev. Kerem Eksen. İstanbul: Sel Yayınları, 2001.
- Sallan Gül, Songül. “Sosyal Devlet ya da Refah Devleti Nedir?”. **Toplumcu Belediyecilik Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları**. der. İhsan Kamalak, Hüseyin Gül. İstanbul: Kalkedon Yayıncılık, 2009: 65-99.
- Sallan Gül, Songül, Fatih, Kahraman. “Kent için sosyal adaleti savunmak ya da David Harvey Üzerinden Kentsel Adaleti Okumak”, **Kent Üzerine Özgün Yazılar**. haz. Cem Ergun, Muharrem Güneş, Ayşe Dericioğulları Ergun. İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2013: 257-278.
- B. De Sousa Santos, “Participatory Budgeting in Porto Alegre: Toward a Redistributive Democracy”, **Politics and Society**, c. 4, s. 26 (1998): 461-510.
- Savaşkan, Osman. “Türkiye’de Yerel Yönetimler ve AKP Belediyeciliği”, **Birikim**, s. 358-359, 2019: 88-99.
- Schmid, Christian. “Henri Lefebvre, Kent Hakkı ve Yeni Metropol Anaakımı”, **Kâr İçin Değil Halk İçin: Eleştirel Kent Teorisi ve Kent Hakkı**. der. Neil Brenner, Peter Marcuse, Margit Mayer, çev. Ali Yağız Şen. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2014: 72-100.
- Serter, Nur. **Devlet Görevlerindeki Gelişmelerin Sonucu Olarak Sosyal Devlet**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınevi, 1994.
- Sevim, Emre. “Sosyalist Kenti Yeniden Düşlemek: 1917-1932 Sovyet Kentleşmesinde Miliutin’in Lineer Kent Örneği”, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 38. Kolokyumu: **Kentlerin Geleceği Kolokyumu, 8 Kasım 2014, İstanbul**.
- Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin Yerelleştirilmesinde İyi Örnekler Kitabı**. Yerel İzleme Araştırma ve Uygulamalar Derneği, İstanbul: 2018.

- Sweezy, Paul M. "Neden Durgunluk". çev. Çiğdem Çıdamlı. **Monthly Review**. s. 8. (2006a): 67-75.
- _____. "Kapitalizm ve Çevre", çev. Çiğdem Çıdamlı. **Monthly Review**, s. 8, (2006b): 77-85.
- Şen, Besime. "Kentsel Dönüşüm ve Kaybetmeden Mücadele Etme Arayışı Gülsuyu Güleusu ve Başbüyük Deneyimleri". **Tarih, Sınıflar ve Kent**, der. Besime Şen, Ali Ekber Doğan. Ankara: Dipnot Yayınları, 2010: 309-354.
- Şengül, H. Tarık. **Kentsel Çelişki ve Siyaset-Kapitalist Kentleşme Süreçleri Üzerine Yazılar**. İstanbul: WALD Yayınları, 2001.
- Tekeli, İlhan. **Cumhuriyetin Belediyecilik Öyküsü (1923-1990)**. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2009.
- _____. **Belediyecilik Yazıları (1976-1991)**. İstanbul: IULA-EMME, 1992.
- _____. "Türkiye'de Yerel Yönetimlerde Katılımcı Demokrasi Pratiğinin Geliştirilmesi Üzerine Yorumlar". **Katılımcı Yerel Yönetim**. der. İnan İzci. İstanbul: Kakkedon Yayınları, 2014: 39-51.
- Toksöz, Fikret. **İyi Yönetişim El Kitabı**. İstanbul: TESEV Yayınları, 2008.
- _____. "Giriş". **Yerel Demokrasi Sorunsalı**, der. Pınar Uyan Semerci, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015): 1-13.
- Topal, Aylin "Zapatista Özerk Belediye Deneyimleri". **Devrimci Halkçı Yerel Yönetimler: Umut Ve Mücadele Mekânlarından Deneyimler**. haz. Ahmet Kerim Gültekin, İbrahim Gündoğdu. İstanbul: Patikakitap, 2013: 99-123.
- Tuğal, Cihan. **Pasif Devrim**, 2. bs. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2011.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası**, 1921.
- Türkün, Asuman Şükrü Aslan, Besime Şen. "1923-1980 Döneminde Kentsel Politikalar ve İstanbul'da Konut Alanlarının Gelişimi Mevzuat, Aktörler ve Hakim Söylem". **Mülk Mahal, İnsan İstanbul'da Kentsel Dönüşüm**. der. Asuman Türkün. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2014: 45-78.
- Uitermark, Justus. "Reel Bir Adil Kent mi? Amsterdam'da Kent Hakkı İçin Verilen Savaş". **Kâr İçin Değil Halk İçin: Eleştirel Kent Teorisi ve Kent Hakkı**, der. Neil Brenner, Peter Marcuse, Margit Mayer. çev. Ali Yağız Şen. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2014: 262-287.
- Yakar, Mustafa. "Türkiye'de İç Göçlerin İlçelere Göre Mekânsal Analizi: 1995-2000 Dönemi" **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**. c. 9. s. 1. (2012): 742-768.
- Yeğin, Metin. **Gerillanın Barışı: El Salvador-Guatemala-Meksika Barış ve Ateşkes Süreci**. İstanbul: Tarem Yayınları, 2010.

- Yeniay, Özlem. “Fransa’da Bir Komün Köy ve Fatsa ile Dayanışma Hikayeleri”.
<https://www.birgun.net/haber-detay/fransada-bir-komun-koy-ve-fatsa-ile-dayanisma-hikayeleri.html> [12.05.2019].
- Yentürk, Nurhan, Yakup Kadri Karabacak, Çağrı Çarıkçı. **STK’lar için İstanbul Büyükşehir Belediyesi Harcamalarını İzleme Kılavuzu**. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2015.
- Yentürk, Nurhan, Yakup Kadri Karabacak. “İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB), Bağlı Kuruluşları ve Şirketlerinin Harcamaları (2006-2016)”. **Türkiye’nin Kamu Harcamaları (2006-2017)**. der. Nurhan Yentürk. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2018a: 189-213.
- _____. “Yerel Yönetim Harcamaları”, **Türkiye’nin Kamu Harcamaları (2006-2017)**. der. Nurhan Yentürk. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2018b:173-188.
- Yentürk, Nurhan, Volkan Yılmaz. “Sosyal Harcamalar”. **Türkiye’nin Kamu Harcamaları (2006-2017)**, der. Nurhan Yentürk, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2018: 3-24
- Yıldırım, Selahattin. **Yerel Yönetim ve Demokrasi**. İstanbul: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı ve Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği, 199
- Yüceşahin, Murat, E. Murat Özgür. “Türkiye’nin Güneydoğusunda Nüfusun Zorunlu Yerinden Oluşu: Süreçler ve Mekânsal Örüntü”. **Coğrafi Bilimler Dergisi**. c. 4. s. 2. (2006): 15-35.
- “Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları” TÜİK.
<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=101&locale=tr> [01.05.2019]
- “Bahçeli'den Yeni Seçim Sistemi Önerisi”. <https://t24.com.tr/haber/bahceli-den-yeni-secim-sistemi-onerisi,815116> [13.04.2019].
- “Belediyecilik Ak Parti’nin İşidir”. Türkiye Bülteni, Ak Parti.
<https://www.akparti.org.tr/media/277898/turkiye-bulteni-ocak-2019.pdf> [01.05.2019].
- “Bitkisel Üretim İstatistikleri”. TÜİK.
<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr> [01.05.2019].
- “Bozbey katılımcı bütçesi anlattı”. Nilüfer Belediyesi.
http://www.nilufer.bel.tr/haber-1248-bozbey_katilimci_butcesi_anlatti [20.11.2013].
- “Bölgede seçim | HDP 3’ü büyükşehir 8 ilde kazandı”.
<https://www.evrensel.net/haber/376745/bolgede-secim-hdp-3u-buyuksehir-8-ilde-kazandi> [11.04.2019].

- “Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan Kayyum Açıklaması”.
<https://www.ntv.com.tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogandan-kayyum-aciklamasi>, ViOfBt5-5EivukSSdmpAAQ [13.04.2019].
- “DHF, HDP ile seçim ittifakı kararı aldı”.
<https://www.evrensel.net/haber/109846/dhf-hdp-ile-secim-ittifaki-karari-aldi> [22.04.2019].
- “Fatih Mehmet Maçoğlu Takipçiler”. <https://twitter.com/FatihMacoglu/followers> [02.05.2019].
- “Gazete Kıpürlerinden 1989 İSKİ Skandalı”. Sabah Gazetesi,
Arşiv <https://www.sabah.com.tr/galeri/aktuel/iste-gazete-kupurlerinden-1989-iski-skandali/2> [03.04.2018].
- “Hayvancılık İstatistikleri”. TÜİK.
<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=101&locale=tr> [01.05.2019].
- “İsparta Belediyesinin Borçları Pankart Oldu”.
<https://www.cnnturk.com/2009/turkiye/06/09/isparta.belediyesinin.borclari.pankart.ordu/530052.0/index.html> [12.05.2019].
- “İl ve Cinsiyete Göre İl/İlçe Merkezi, Belde/ Köy Nüfusu ve Nüfus Yoğunluğu 2007-2018”. TÜİK.
<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do%3Fmetod%3Dtemelist> [20.04.2019].
- “İl ve İlçelere Göre İl/İlçe Merkezi, Belde/Köy Nüfusu ve Yıllık Nüfus Artış Hızı.” TÜİK. <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do%3Fmetod%3Dtemelist> [20.04.2019].
- “İllerde Yaşam Endeksi”. TÜİK.
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24561> [22.01.2016].
- “Kamu İdareleri Denetim Raporları”. T.C. Sayıştay Başkanlığı.
<https://www.sayistay.gov.tr/tr/?p=2&CategoryId=103> [14.04.2019].
- “Kayyum Raporu: 102 Belediyenin 94'üne Kayyum Atandı, 68 Belediye Başkanı Tutuklu”. <https://tr.euronews.com/2017/12/11/kayyum-raporu-102-belediyenin-94une-kayyum-atandi> [13.04.2019].
- “Mahalli İdareler Seçim Sonuçları, TÜİK,
<https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/menuyerel.zul> [01.03.2019].
- “Munzur Vadisi Milli Parkı”. <http://munzurvadisi.tabiat.gov.tr> [17.08.2018].
- “Mercan (Munzur) Dağları”, <https://www.dogadernegi.org/wp-content/uploads/2018/10/dog008-munzur-daglari-onemli-doga-alanlari-kitabi.pdf> [06.03.2019].
- “Ovacık Doğal Hakkımızda”. <https://www.ovacikdogal.com/ic/hakkimizda> [01.04.2019].

- “Ovacık Doğal 2018 Kooperatif Faaliyetlerimiz”.
<https://www.ovacikdogal.com/ac/makale/2018-yili-faaliyetlerimiz/2018-yili-kooperatif-faliyetlerimiz> [01.04.2019].
- “Ovacık Halk Meclisi Toplandı”. <https://www.sosyalistmeclisler.net/ovacik-halk-meclisi-toplandi/> [21.03.2019].
- “Ovacık’ın gelir ve giderleri pankartla belediye binasına asıldı”.
<https://www.haberturk.com/tunceli-haberleri/66335200-ovacikin-gelir-ve-gideri-pankartla-belediye-binasina-asildi> [24.01.2019].
- “Ovacık’ın Gelir ve Gideri Pankartla Belediye Binasına Asıldı”.
<http://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/tunceli/ovacikin-gelir-ve-gideri-pankartla-belediye-bi-41093555> [20.03.2019].
- “Ovacık Belediye Başkanı 78 Öğrenciye Burs Veriyor”.
<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/ovacik-belediye-baskani-78-ogrenciye-burs-veriyor-40019842> [27.07.2018].
- “Ovacık Doğal Takipçiler”. <https://twitter.com/ovacikkooperati/followers> [02.05.2019].
- “OVACIKDOĞAL Takipçiler”. <https://twitter.com/ovacikdogal/followers> [02.05.2019].
- “Sosyal Destek Programı (SODES) Nedir?”. <http://www.sodes.gov.tr/kapsam-ve-bilesenler/> [12.04.2017].
- “Sub-Saharan Africa from Crisis to Sustainable Growth”. World Bank, Documents.
<http://documents.worldbank.org/curated/en/498241468742846138/pdf/multi0page.pdf> [08.01.2018].
- “Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları”. Birleşmiş Milletler Türkiye.
<http://www.un.org.tr/belgeler/surdurulebilir-kalkinma-hedefleri/> [27.04.2019].
- “Şirketler”. İBB Kurumsal. <https://www.ibb.istanbul/SitePage/Index/149> [14.04.2019].
- “Tarihçe”. Tunceli Ovacık Kaymakamlığı. <http://www.tunceliovacik.gov.tr/ovacik-tarihi> [22.02.2019].
- “Toplumcu Belediyecilik Bildirgesi”. **Toplumcu Belediyecilik Ulusal Forumu, 11 Mayıs 2013.** ed. İlyas Osmanoğlu. Ankara: Memleket Yayınları, 2014.
<http://www.yayed.org/uploads/yuklemeler/toplumcu%20belediye.pdf> [12.2.2019].
- “Tunceli”. Fırat Kalkınma Ajansı, Rapor.
<http://investintunceli.gov.tr/tr/files/rakamlarla-tunceli.pdf> [06.08.2018].
- “Tunceli Ovacık Belediyesi Web Sitesi”. <https://www.tunceliovacik.bel.tr> [01.05.2019].

“Ulusal Eğitim İstatistikleri”. TÜİK.

<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=130&locale=tr> [01.05.2019].

“Yerel Demokrasi, Katılım ve Kent Konseyleri Eğitimi”, Yerelİz,

<http://yereliz.org/yerel-demokrasi-katilim-ve-kent-konseylere-egitimi-katilimcilarini-ariyor/> [28.04.2019].

“Yerel Yönetim Şeffaflık İlkeleri”. Uluslararası Şeffaflık Derneği.

<http://www.seffalik.org/wp-content/uploads/2019/02/Yerel-Yönetim-Sheffalik-Ilkeleri3.pdf> [20.03.2019].

“Yerel Seçim Sonuçları, Ovacık”. TODAİE, Yerel Yönetimler Portalı.

https://www.yerelnet.org.tr/belediyeler/belediye_secimsonuclari.php?yil=1968&belediyeid=126922 [01.03.2019].

EKLER

Ek 1. Görüşmeci Listesi

	Ad Soyad	Kurum	Yaş	Eğitim
1	Fatih Mehmet Maçoğlu	2014-2019 Ovacık Belediye Başkanı	51	Üniversite mezunu
2	Akın Gedik	BDP Belediye Meclisi Üyesi	40	Lise mezunu
3	Fatma Küçük	BDP Belediye Meclisi üyesi, Munzur Çevre Kültür ve Dayanışma Derneği Başkanı	41	Lise terk
4	Şerbet Eroğlu	BDP Belediye Meclisi Üyesi, DBP Meclis Üyesi	32	Lise mezunu
5	İmam Sevgi	BDP Belediye Meclisi üyesi, EMEP ilçe Temsilcisi	52	Lise Mezunu
6	Ali Rıza Çalışkan	TKP Belediye Meclisi Üyesi	57	Lise mezunu
7	Sanem Yerlikaya	TKP Belediye Meclisi Üyesi		
8	Hasan Geçgil	TKP Belediye Meclisi Üyesi	58	Ortaokul mezunu
9	Cemsi Tokmak	CHP Belediye Meclisi Üyesi	70	Ortaokul mezunu
10	Hasan Sal	BDP İl Genel Meclisi Üyesi	54	İlkokul mezunu
11	Muzaffer Yerlikaya	CHP İl Genel Meclisi Üyesi	57	Lise mezunu
12	Kemal Dinlergüler	HDP İlçe Başkanı, Organik Baklagiller Birliği Başkanı	63	Öğretmen Okulu mezunu
13	Turhan Kılınç	Ak Parti İlçe Başkanı	56	Ön Lisans mezunu
14	Ali Koçuk	CHP İlçe Başkanı	52	Lise mezunu
15	Gülseren Şaşar	CHP İlçe Kadın Kolları Başkanı	47	Lise mezunu
16	Celal Ateş	H-TKP Üyesi	58	Yüksekokul mezunu

17	Hasan Hüseyin Dizi	2004-2009 Ak Parti Ovacık Belediye Başkanı	67	Lise mezunu
18	Mustafa Sarıgül	2009-2013 CHP; 2013-2014 BDP Ovacık Belediye Başkanı	42	Üniversite mezunu
19	Muharrem Özkan	Kandolar Mahallesi Muhtarı	30	Lise mezunu
20	Gökhan Kılıç	Pulur Mahallesi Muhtarı	36	Lise mezunu
21	Özkan Toz	94 Mahallesi Muhtarı	46	Ortaokul mezunu
22	Şehriban Batar	S. S. Ovacık 94 Mahallesi Tarımsal Kalkınma Kooperatifi Eş Başkanı	40	Lise mezunu
23	Deniz Yerlikaya	S. S. Ovacık 94 Mahallesi Tarımsal Kalkınma Kooperatifi Eş Başkanı	34	Üniversite mezunu
24	Orhan Özkanlı	Ovacık Tarımını Geliştirme Derneği	61	Lise mezunu
25	Baskın Güngören	Tunceli Arıcılar Birliği Yönetim Kurulu Üyesi	40	Lise Terk
26	Musa İşcan	Ovacık Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	48	İlkokul mezunu
27	Deniz Erdoğan	Gıda-İş Temsilcisi	44	Lise terk
28	Murat Bark	Genel-İş Temsilcisi	47	Ortaokul mezunu
29	Alev Varlıer	SES Temsilcisi	48	Ön Lisans mezunu
30	Raife Yılmaz	Eğitim-Sen Temsilcisi	28	Üniversite mezunu
31	Nuri Süzgün	Tüm Bel-Sen Temsilcisi	56	Lise terk
32	Düzgün Şimşek	Munzur A.Ş. İşletme Müdürü	40	Meslek Lisesi mezunu
33	Vedat Kekomehmetoğulları	Ulaş Belediye Spor Başkanı	70	Ön Lisans mezunu
34	Aydın San	Munzur Baba Cemevi Yönetim Kurulu Başkanı	45	İlkokul mezunu
35	Ceren Solkanat	İlçe Sağlık Grup Başkan Vekili	27	Üniversite mezunu
36	Murat Gülatar	Taşıyıcılar Kooperatifi Başkanı	37	Lise mezunu
37	Pelçin Memişoğlu	Öğrenci	16	Lise öğrencisi
38	Nergis Kozlucalı	Öğrenci	16	Lise öğrencisi

Ek 2.

**OVACIK BELEDİYE BAŞKANI
FATİH MEHMET MAÇOĞLU GÖRÜŞMESİ**

Kişisel hikayeniz nedir? Kimdir Fatih Maçoğlu?

Ovacık'ta 1968'de doğdum. Ovacık Yatılı Bölge İlköğretim Okulu'nda okudum sekiz yıl. Bingöl Sağlık Meslek Lisesi'nde Toplum Sağlığı Bölümünü kazandım. Sonrasında Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Laboratuvar ve Hayvan Sağlığı Bölümü'nü okudum. Evliyim ve iki kızım var.

Belediye Başkanlığına giden süreç nasıl gelişti? Seçim çalışmaları ne zaman başladı, nasıl bir seçim çalışması yürütüldü?

1970'lerden bu yana Kaypakkaya geleneğinin demokratik alan mücadelesinin içinde çalışan biriyim. Yerel yönetim, sendika gibi alanlarda çalıştım. Demokratik halk dayanışmaları ile 2004'te Hozat, 2009'da Mazgirt ve Dersim merkezdeki yerel yönetim yarışındaki kazanımların içine 2014'te Ovacık da eklendi. Aslında devrimci halkçı yerel yönetim programını, Hozat ve Mazgirt'ten sonra Ovacık'ta işlevsel hale getirme çalışmasıydı bu.

Biz topluma giderken, sosyalist bir siyasetin ne yapması gerektiğine dair bir programla gittik. Halkla beraber yönetebilme kültürünün geliştirilmesi adına sözün, yetkinin, kararın halka ait olduğu bir programdı bu. Gençlikle, kadınla ya da toplumun ileri gelenleriyle küçük kolektif gruplar yaratarak onlarla bir araya geldik. Nasıl bir seçim çalışması yapılacağına dair burada önbilgiler alındı. Devrimci halkçı yerel yönetim programının nasıl işletileceği bu bilgilerin harmanlanmasıyla belirlendi. Seçimlerden altı ay önce Eylül 2013'te başladık çalışmalara. Topluma vaatlerle gitmedik, sadece programımızı anlattık. Topluma söylediğimiz birkaç şey vardı. Yalan söylemeyeceğiz, şeffaf olacağız, üretim ilişkileri içinde insanı ön plana koyacağız. Bunları yerine getirmediğimiz takdirde üç yıl içinde oylarınızı geri çekip bizi düşürme hakkına sahipsiniz dedik.

Bölgemizde güncel değişimler olmasından kaynaklı zaman zaman bir iki ay ertelemeler ya da gerilemeler oluyor. Çatışmalı durumlar bizi etkiliyor. Olağanüstü hal dönemine denk gelmemiz, birçok insanın geride durmasına neden oluyor. Mesela biz 45-50 günde bir halk meclisi toplantıları yaparken son yedi sekiz aydır toplumun

güvenlikle ilgili kaygılarından dolayı toplumda bir geri çekilme başladı. Bizim programlarımız da gerilemeye başladı tabii ki.

Evlere gittiğimizde her salı günü kendi içimizde kolektif eğitim tartışması yapıyorduk, değerlendirmeler yapıyorduk. Her gün akşam beşte bütün ev çalışmalarından sonra ne eksiklerin olduğunu tespit ediyorduk. Ama bizim için esas önemli olan programın topluma iyi anlatılmasıydı ve bunda da başarılı olduk.

Belediye yönetimini devraldığımızda önünüzdeki mali tablo nasıldı? Belediyenin bütçe politikaları nasıl şekillendi?

Biz belediyeyi aldığımızda 1 milyon 207 bin lira resmi bir borç vardı. 300 bine yakın da etrafımızdaki esnafa, petrol ofisine vesaire borç vardı. Mazot alınmış mesela ama parası ödenmemiş. Bu gibi borçlarla beraber toplamda 1 buçuk milyona yakın borçla aldık belediyeyi. 1 buçuk milyona yakın borcun karşısında belediyemizin hesabında 10 bin lira para vardı. Ben o zaman burada oturuyordum, kara kara düşünmeye başladım. Elli bin yüz bin lirayı bir arada görmemiş insanlarız biz, bununla nasıl başa çıkılacağına dair kafamız kurcalanmaya başladı, yapamayacağımız korkusu gelişti. Sonra şube müdürlerinden aldığımız brifinglerle neleri kısıtlayabileceğimize, neleri durdurabileceğimize dair bir bilgi edindik. Bizim kolektifimizle beraber bunu tartışmaya açtığımızda birçok şeyin durabileceğini gördük. Makam arabası durduğunda ortalama ayda 1 tona yakın benzin stoğu olacağını, bu giderin kesilebileceğini düşündük. Bununla beraber belediyenin alacaklarına dair insanlarla iletişim kurduğumuzda hızlı bir geri dönüşün yapıldığını gördük. Ya da temizlik ihalesi yapılmadığında, kendi öz gücünle bunları yaptığında yavaş yavaş aslında belediyenin bir çark etrafında dönmeye başladığını bir iki ay içerisinde gördük. Bunu somut sayısal verilerle görmeye başladık. Bizim gibi belediyelerde 20-30 bin liranın üzerinde bir artı değer üretildiğini gördüğümüzde biz bunu başarırız demeye başlıyorsunuz. Dolayısıyla her ay böyle bir durum söz konusu olduğunda bir düzelme oluyor zaten. 7-8 ay içinde biz kendimizi hareket edebilecek duruma getirdik, korkularımız geçti kendimize olan güvenimiz gelişmeye başladı. Ekonomik olarak kurumsal bir destek yoktu yani İller Bankası'nın nüfus üzerine vermiş olduğu bir gelir var. Bunu bütün belediyelere veriyor. Ama proje üzerinde çok destek alamayınca da kendi öz yağınla kavrulmak zorunda kalıyorsun. Emin olun küçücük küçücük giderleri kısıtlamaya giderek bugün artık rahat hareket edebilecek, insanlara yardım edebilecek, yardıma muhtaç olan birçok insana destek olabilecek bir pozisyona ilerledik. Belki bir ay sonra görülecektir bütçemiz asıldığında, yaklaşık 200-300 bin liraya yakın bir artı değer -kar diyorlar ya hani- yaratıldığı görülecektir. Ama bu, iş yapmadığımızdan değil yani bir önceki döneme göre çok daha fazla iş yapılmasına rağmen böyle oluyor. Mesela bizden önceki belediyelerin yapmış olduğu yol çalışmaları 25-30 bin metrekare iken biz daha 3 buçuk yıl dolmadan o kadar yaptık.

Belediyenin sorumluluğunda olan işlerden yaptıklarımızı saymayı çok seven biri değilim, bunlar zaten belediyenin görevleridir, belediye bu işleri zaten yapmak zorunda. Ama artı olarak yaptığımız işler vardı. Mesela biz buraya geldiğimizde itfaiye

çok kötü durumdaydı, şimdi itfaiye yenilendi. Su depolarının hepsi yosun tutmuştu, içi dışı üstü yeniden yapıldı. Mezarlıklardan tutun da kesimhanenin sıhhi şartlarının sağlanmasına kadar birçok iş yapıldı. Bunlar hep bu dönemde ve bu bütçeyle yapılan şeyler. Çok eski bir otobüsle buradaki topluma hizmet edilirken, bugün sıfır 107 kişilik otobüs alınarak 12-17 saat boyunca insanlara hizmet verilmeye başlandı. Kepçelerin hepsi kötü durumdaydı, yenileri alındı. Cenaze araçları yokken cenaze araçları alındı. Aslında belediyeyi bir aile gibi düşünmeniz lazım. Bir ailenin geliri 3000 lira ise siz 4000 liralık bir gider yaparsınız batmaya doğru gidirsiniz. Biz yaşamımızı, hareket alanımızı bütçemize göre planlamaya başladık. Bütçeyi kendimize göre planlamadık. Kendimizi bütçeye göre planlayınca bugünkü duruma gelebildik.

Maliyetleri düşürmede gönüllük, imece yöntemi nasıl uygulandı? İnsanların katkısı nasıl oldu? Mesela çöp toplama için, ilk sene nohut ekimi için gönüllük yönteminin geliştiğini biliyoruz, başkaca alanlarda bu yöntem uygulandı mı?

İlk sene bu daha güçlüydü. İlk sene bunu yaparken toplumda yaratılan farkındalığın önemi de öne çıktı. Mesela biz ilk dönemlerde yol ve sokakları yaptığımızda 3-4 kişi çalışmamızla sokağa girdiğimizde 30-40 kişi ile çıktığımızı biliyorum. Üç günde bitireceğimiz bir sokağı bir günde toplumun desteği ile bitirebiliyorduk. Bu bize güç katıyordu. Birlikte iş yapabilme kültürünün bize güven verdiği bir hissiyat uyanmaya başladı. Biz sokaklarımızın büyük bölümünü bu şekilde yaptık. Tarımsal çalışmaya geldiğimizde Türkiye'nin farklı yerlerinde ve burada birçok kadının, gencin, insanın katıldığını, herkesin orağını alıp tarlaya geldiğini görünce bu toplumda hala birlikte iş yapabilme kültürünün, kolektif yaşam biçiminin olduğunu gördük. Çok uzak değildi bunlar, çocukluk dönemimizde köylerde bu tür çalışmalar yapılıyordu, herkes birbirine yardım ediyordu bağda, bahçede, tarlada.

Biz ilk dönemlerde üç hafta üst üste her pazar günü çevre temizliği yapıyorduk. Toplumla çağrı yapılıyordu ve 150-200 kişinin katılımıyla yapılıyordu. Sonra bunu ayda bir yapmaya başladık. Belli bir zaman sonra çevrede çok çöpün kalmadığı, sadece çöp toplama alanlarında çöpün olduğu bir duruma evrildi. Bir yıla yakın bu işi yaptıktan sonra o iş durdu. Mevcut belediye hizmeti şeklinde çöp toplanmaya başlandı çünkü biz ilk başladığımızda binlerce torba ovada çöp topladık. Mesela bu sene 40-50 kişiyle bu işe giriştik, en son temizlemeden sonra bir yıl geçmişti, 50-100 torba çöp çıktı sadece. Biz yılların birikimini topladık.

İkinci olarak ilk dönemlerdeki tarımsal çalışmalarda, üretimde birlikte çalışma yapıldı. Sonra herkes kendi üretimini yapınca zaman kalmamaya başladı. Çalışmayan toplum söz konusu olduğunda herkesin başka şeylere zaman ayırma imkanı doğuyor ama insanlar yavaş yavaş üretim ilişkileri içine girince bizim gibi coğrafyalarda bu çok zorlaşıyor. Niye? Altı ay boyunca kış döneminde herkesin oturduğu sonraki altı aylık yaz döneminde de bir sonraki kışı idame ettirebilmek için herkesin canla başla çalışıp kendi ekonomi politikasını planladığı bir dönemdir. Hiç kimse boş kalmamaya çalışıyor. Ya inşaata bölgeye gidiyor ya ışkına, mantara ya da tarlaya gidiyor. Yani

çok zaman kalmıyor insanlara. Birçok insan sadece 8 saat çalışmamaya başlıyor. Çünkü sadece 8 saat çalışırsa kışın aç kalır. 12-13 saat çalıştığı, sabahın beşinde kalkıp dağa gittiği akşam 7'ye 8'e kadar çalıştığını biz biliyoruz. Durum böyle olunca biz de toplumun tamamına hadi gel şu işi beraber yapalım diyemiyoruz. Dönemsel boşluklarda insanlar dayanışma içerisinde oluyor ama bunu çok fazla yapmamak da lazım. Çünkü eğer böyle bir çalışma yapıyorsanız o zaman toplumun bütün ekonomik programını da planlamanız lazım. Yani yaşamını idame edebilme planını da yapmanız lazım ama şunu söyleyeyim bu toplum, kendisinin boş bulduğu anında belediye ya da başka bir kurum çalışma yaptığında buna dahil olabiliyor. Ben bunu gördüm. Tarımda, sokak yapımında öyle oldu, çevre temizliğinde öyle oldu. Bunlar olabiliyor ve bunları yaptık. Bunlar sonraki dönemi planlarken aslında aklınızda bir rapor olarak yer ediyor. Siz ne yaparsanız toplumun size nasıl bir katkı sağlayabileceğini öğreniyorsunuz. Ama devamlı bunu yapamıyorsunuz. Bunu yaptığımızda, insanlar bu kadar fedakarlık yaptığında ekonomik olarak sıkıntı yaşamaya başlıyor.

Öğrencilere burs verilmesi veya ilçede ek hizmetlerin üretilmesinde belediyenin bütçe politikalarının nasıl etkisi oldu? Kaynakların yaratılması ve çeşitli alanlarda değerlendirilmesi sürecinden bahsedebilir misiniz?

Bizim yaptığımız çalışmaların hiçbiri belediyeye aktarılmadı. Biz bir sivil inisiyatif üzerinden çalışma yaptık. Bu sivil inisiyatifin zaten amacı en son kooperatife doğru bir evrilmeydi. Oldu şu an ve kooperatif de kuruldu. Bir bölgede toplum yoksulken, toplum ekonomik sıkıntı yaşarken, çocuklarını okutamazken, sağlığına bakamazken belediyeye gelir gelse ne olur gelmesene ne olur. Çok da umurumuzda değil bu tür şeyler. Bizim derdimiz devamımız yaşadığımız alanda canlılara dair program yapmaktır. Bu programın bir bölümü kurt, kuş, ayı, sokaktaki köpektir ya da bitkidir, ağaçtır, sudur bir bölümü de insanın olduğu bir parçadır.

Biz bu süreçte kısa, orta ve uzun vadede program yaptık. Kısa vadede tarıma, orta vadede hayvancılığa, uzun vadede turizme dair bir çalışmaydı. Üç yıl sonrasında tarımı sonuçlandırdık, kooperatifleşmeye gittik ve önümüzdeki yıldan itibaren hayvancılığa başlayacağız. Aslında bu mantık meselesi değil bu ideolojik bir mesele. Yani belediyeyi halkına hizmet ettirip öyle güçlendiren bir anlayış mı ya da tüccar mantığıyla bakıp para kazanıp sonra da altını boşaltan bir anlayış mı? Biz ikincisini reddettik. Bizim derdimiz devamımız şu, bir tarım çalışması yapacağız, bu tarım çalışması belediyenin desteğiyle olacak, bunun bir bölümüyle bir sonraki yıla üreticiye tohum ayarlanacak, bir bölümüyle mazot ayarlanacak, bir bölümüyle de çocuklara burs verilecek. Üç ayağı vardı, eşit bir şekilde bu çalışmalar yapıldı. Bir yıl sonra bunu yaptığımızda aslında planladıklarımızı yapmaya başladığımız hissiyatı bize bir güven de vermeye başladı. Tamam yapıyoruz demeye başlıyorsunuz. 7-8 tona yakın mazot bir o kadar tohum desteği verildi köylüye bir de ilk sene 45-50 tane çocuğa burs verilmeye başlandı. Şu an 170 tane çocuğa burs aktarılıyor. Ama sadece bizim ürettiklerimizden mi? Hayır. Bu çalışmanın bir parçası da toplumun diğer kısmıdır. Yani biz sadece kazandıklarımızla çocukların eğitim ihtiyacını gideren değil tersine

kolektif dayanışmayı geliştirerek herkesin katıldığı bir çalışma planlıyoruz. Bugün 170 tane çocuğa verilen bursun en az 100 tanesi bizim dostlarımızın her birinin bir çocuğun maddi ihtiyaçlarını üstüne almasıyla sağlandı. 70 tanesi Eğitim Vakfı üzerinden verilse de esasen bir dayanışma kültürü geliştirildi. İnsanlarla ilişki kurulmaya başlandı. Ama bu süre içinde başlangıçta 20-30 tane üreticiyken şimdi 250-270'in üzerinde üretici oldu. Arıcılığa dayalı çalışma yaptık, arıcılar kendini geliştirmeye başladı. Burada artık kendimizi -kapitalist şeyi- gibi görmeye başladık, sanki fabrikasyon bir ticaret yapılıyor gibi görülüyor ama tersine öyle değil. Hem üreticiyi hem tüketiciyi bir arada aynı potada gören bir anlayışla bu işi yapıyoruz. Mesela çok cüzzî karlarla kooperatifin sadece kira, elektrik, su gibi giderlerini karşılamak için ya da beraber çalıştığı, istihdam alanı yarattığı kadınların ekonomik altyapısını geliştirmek, ona yaşamını sürdürmek, evine 3-5 kuruş bir para götürmesi için yapılan çalışmalar. Kar marjını düşünen tüccar mantığıyla çalışmıyoruz. Ama biz de çok iyi biliyoruz ki bunu böyle yapmak zorundayız, yapmadığımız taktirde belli bir süreden sonra ekonomik bunalımlarla çökmeye başlıyorsunuz. Ama buna uygun o kapitalizmi, tüccar mantığını değil ama emeğin karşılığına dair bir şey üretmeye çalışıyoruz. Bu tamamen toplumsal alandır. Siz zaten toplumun ekonomik altyapısını geliştirmeye başladığınızda burada göçü engellersiniz. Göçü engellediğiniz andan itibaren belediyeye katkıları olmaya başlıyor zaten. Küçük de olsa su parasını peşin verebiliyor, belediyeye borcu olan getirip verebiliyor ama ekonomik durumu kötü olan vermez. Vermediği zaman da siz belediye olarak çökmeye başlıyorsunuz. Biz belediye olarak bir bütçe geliştirilmesine hiç uğraşmadık ama belediye adına giderlerimizin büyük bölümünü şöyle yaptık. Mesela bir vatandaş, bir dostumuz, yoldaşımız geldi bize bir çocuk parkı yaptı. Çocuk parkının maliyeti olan 100 bin lira bizden gitmedi. Bize niye para versin ki? Gelsin bizim ihtiyacımız olan bir projeyi yapsın. Bizim ihtiyacımız arabaysa eğer bize bir araba alsın. Siz giderlerinizi kesmeye başladığınızda zaten ekonomik bir altyapı geliyor. Biz tarımsal çalışmanın tamamı buradaki üretimi, üretim ilişkilerini desteklemek ve üretimle beraber toprağı korumak o ekolojik alanı geliştirme çabamız vardı. Sizin toprağı dayalı bir programınız olduğunda insanı kurtarıyorsun, hayvanı kurtarıyorsun. İlaçlama yapmadığında arı sağlıklı verebiliyor. Hayvan merada otladığında ilaçlı, gübreli değilse sağlıklı bir bitkiyle yaşamını sürdürüyor ve eti, sütü de sağlıklı olmaya başlıyor. Ya da toprağı ilaçlamadığımızda solucan kendi gübresini bırakıp topraktaki mineral değerleri de geliştiriyor. Tohumlamayı yapıyor vesaire. Aslında bir döngü bu. Bu döngüye küçük de olsa bir katkı sağlayarak bunu sürdürmek için bir çabamız var. Ne olur? Gelişir mi müdahale mi olur kapitalizmi rahatsız mı ederiz? Zaten amacımız bu. Kapitalizmi rahatsız edeceğiz. Kapitalizmi rahatsız edip onların yok etmek istedikleri dünyanın, kendisine hizmet etmesini istedikleri bu dünyanın sadece insanlara değil bütün canlılara hizmet etmesini planladığımız bir program düşünüyoruz. Ama biz daha çok yeniyoruz. Yeni başlıyoruz.

Kooperatif sürecini eş başkanlar Deniz Bey ve Şehriban Hanım'dan dinledim, siz de bu konu hakkındaki düşüncelerinizi aktardınız. Kooperatif henüz birinci yılın

içerisinde olmasına rağmen Ovacık dışına dahi yayılan bir ürün alımınız var çevre ilçelerden. Kooperatifin geleceğini nasıl görüyorsunuz?

Öncelikle bizim çok zorlandığımız bir durum var, insan alışkanlıkları. İnsanoğlunun alışkanlığı son 20-30 yılda şöyle oldu. Önceki 30 yıl herkesin köyde beraber olduğu, köylerin boşaltılmadığı, gencin, kadının, erkeğin, çocuğun çalıştığı bir durum vardı. Biri hayvana bakar, biri suya biri tarlaya giderdi; herkesin bir işi vardı. Bir gün oğlaklara giden diğer gün tarlaya gidiyordu, diğer gün oduna gidiyordu. Aslında ev ekonomisi planlanmıştı. Bir ülke gibi düşünün o evi, 10 kişilik aile herkesin kendi işi vardı, evi geçindiriyorlardı, yaşamlarını böyle sürdürüyorlardı. Son 30 yıldaki alışkanlıklar öyle olmadı. Çocuklar okula gitmeye başladı. Yaz sezonu biz gittiğimizde her işi yapardık. Şimdi çocuklar öyle yapmıyor. Yaz sezonunu bir tatil olarak görmeye başladı. Öyle olunca 80 sonrası gençlerin çoğunda bir kültür gelişti. Yaz sezonu bir de okul. Onun dışında eğer bir iş de yoksa İstanbul'da. Şimdi böyle bir alışkanlığı kırmak çok zor. Niye? Çünkü genci toprakla buluşturana kadar canın çıkıyor. Evet 40 yaş üzerindeki insanlarda bir kültür var, hemen geliyor. Üç beş kuruş kazanınca, yaşamı biraz rahatlayınca da seneye iki üç dönüm daha fazla yapalım diyor. Bizim planlamamızın tamamı alttan üste kadar bir planlamadır. Bu planlama içerisinde zorluklar, sıkıntılar yaşayacağız. Bunun farkındayız. Ama biz Ovacık'çılık oynamayacağız. Biz yaşadığımız dünyada bütün canlıların programlamasını sağlayan sosyalist bir siyasetiz. Diyebilirsiniz ki bununla mı olur, hayır. Ama herkes bu yaşadığı alana dair örgütlenmeyi sağladığında, yaşadığı alanın ekonomi yönetimini yapmaya başladığında kimsenin onları yönetemeyeceği, onları biat eden bir topluma çekemeyeceğinden kaynaklı, bu kültürün gelişmesi bu sıkıntıların ortadan kalkmasını da sağlayacak. Bakın bugün Hozat'tan köylüler bizimle ilişki kuruyor, Hopa bizimle ilişki kuruyor, Kadıköy'de kooperatif girişimi ilişki kuruyor, Kars'tan bizimle ilişki kurulmaya başlandı, Mazgirt bizimle ilişki kurmaya başladı. Türkiye'de en az 8-10 ilde ve ilçede bu işleri bizimle yapmak istedikleri bir durum gelişmeye başladı. Ege bizimle ilişki kuruyor, Seferihisar mesela. Tam da burada aslında herkesin gönlünde toprağa dair bir şey var. O toprakla duygulu bir ilişkisi olan bir toplumuz biz ve buna dokunduğunuzda eğer planladığınız program buysa yani eğer tarlayı kurtarmak, toprağı kurtarmak, üstündeki börtü böceği kurtarmak, kurdu, kuşu, ayıyı kurtarmak gibi bir davanız varsa ideolojik ayrışımın dışına çıkmaya başlıyorsunuz. Ama bu davayı savunanlar sosyalistler. Çünkü kapitalistler gölgesinden faydalanamadığı ağacı bile keserler. Bir böyle bir anlayış var; bir de bu ağacın yaşamasını savunanlar var. Bu sosyalizm. Ama biz sosyalistiz böyle yapacağız, değil bu. Bu bir ihtiyaç. Dünyanın ve gelecek nesillerdeki hayvan popülasyonun, bitki florasının azalmasını engelleyen ve yaşamın rahatlamasını sağlayan bir program. Herkesin ihtiyaç duyduğu bir program. Genetik hastalıklı çocukların doğmasını engellemektir, yaşamın kalitesini yükseltmektir, bu bir ideoloji ama yürütülen bir ihtiyaç programıdır. Yani o ideoloji ihtiyaç olmayan üstten bir karar almıyor; alttan bir karar alıyor ve yukarı doğru çıkıyor. Bu bütün canlıları koruyor. Bütün cansızları da koruyor, yani taşı da dağı da dereyi de koruyor. Şimdi bunun için mecburuz biz buranın dışına çıkmaya. Şunu da söyleyeyim gün geldiğinde biz şunu da tartışacağız. En son ulaşacağımız nokta şu: Ovacık'ın bir

köyünde bir bölgesinde refah düzeyi yükselmiş nitelikli bir yaşam 30 bin lira olacaksa biz 40 bin lira kazandırtmayız köylüye. Biz ihtiyacı belirleyerek ihtiyaç üzerinden gideceğiz. 30 binin üzerine çıkardığınızda parasını bankaya koyan ve kapitalizmi besleyen bir anlayışa gittiğinde biz bu işi durdururuz. Çünkü toprağı rant alanı olarak görmüş oluruz. Yani topraktan para kazanmak ranttır. Satmak da ranttır ama ihtiyacı 5 dönümse 8-10 dönüme çıkardığında toprağı mahvedersin. Onun için düzenlemek planlamak zorundasın.

Belediyenin çevre politikalarından da söz edelim. Örneğin altyapı hizmetleri sağlanırken belediye çevreye yönelik duyarlılık adına nasıl bir politika izliyor? Örneğin Munzur'a kanalizasyon sularının aktığından, arıtma tesisi ihtiyacından bahsediliyor. Bu alanda belediyenin bir çalışması oldu mu?

Bundan en çok biz rahatsızız. 20 km aşağıda biz suya giriyoruz, ben kendim de orada yüzüyorum. Ovacık'ta, Dersim'de yaşayıp da ya da Dersim dışında yaşayıp da buna dair bilgisi olup da burada suya böyle bir şeyin akmasından rahatsız olmayacak kişi yoktur. Munzur Gözeler'in oradan başlar, Tornova'ya kadar akar. Birkaç bölgede şu anda kuyularla toplama merkezleri yapıldı. Biz de toplama merkezi yaptık. Bizden önce yapılan bir durum aslında. Bizim buna dair bir kanalizasyon projemiz yok ama bizden bir önceki dönemde, benim geldiğim yıldan bir yıl önce sonuçlanmış bir çalışma yapılmış altyapıyla ilgili olarak. Sonra bununla beraber bir arıtma çalışması yapılacak ama maalesef bu projenin devamında bitirilmemiş. Bitirilmeyince iptal olmuş. Şimdi ilçenin yüzde doksanın üzerindeki kanalizasyon atığı bir bölgede toplanıyor. Munzur'a akıyor o. Ama yüzde 10'luk bir bölümü bölgede küçük kuyularda toplanıyor, bunun sızıntı yaptığını, suya aktığını biz de biliyoruz, farkındayız. Buna dair arıtmayla ilgili bir projemiz var. Projeyi iller bankasına verdik. İller bankası projeyi bir buçuk yıldır bekletiyor. Projeyi ihale aşamasına getirip yapması lazım. Bunun için de müthiş bir iletişim kuruyoruz, koşturuyoruz, yalvarıyoruz, yakarıyoruz ama bilirsiniz alternatif siyaset üretenlerin çok projeleri geçmiyor. Ben ona bağlıyorum, belki öyle değildir. Öyle değilse o zaman yapılmış olması lazım. Yani 2 milyonluk bir projeye benim gücüm yok. İller bankası yapar, ben 180 ay borçlandırır, ayda 5-10 lira verebilecek kapasitem var. Yani 10 bin liraya taksitlendirdiğinde yapabilirim. Ama benim 2 milyonu verecek kapasitem yok ki. Bunun için bütün binalarımı satmam lazım.

Bir de imara açılan araziler var. Sizin yönetiminiz süresinde belediyenin imara açtığı 500 adet arsa var. 300 tanesi için dava süreci devam ediyor. Bu arazilerin tarım için uygun olduğu söyleniyor. Arazilerin imara açılması sürecinin nasıl geliştiğini anlatır mısınız?

Bu zaten bizden önce şehrin kurulduğu bölgenin imarı yapılmış zaten. Biz zaten 18 uygulama ile parselli hale getiriyoruz. Bizden önce zaten sokağı caddesi her şeyi konmuş, belirlenmiş, il planlayıcıları tarafından yapılmış. 18 uygulama ile sadece bunu resmileştiriyorsunuz, ona göre insanların tapularını vermeye başlıyorsunuz. Biz

mesela yeniden bir alanı imara açıp yeni sokak yeni cadde yapıp tarım alanını iskana dahil etmedik. Örneğin şurası 18 uygulama olmadığı için bütün yapılar yasaklıydı. Ama siz artık insanların alanı sınırı ne kadar sokak ne kadar caddesi ne kadar bağ bahçesi ne kadarı düzenlemek zorundasınız yapmadığınız taktirde insanların barınma ihtiyacını karşılayamazsınız. Yapmadığınız taktirde sokakları koyamadığınız için insanlar hangi sokağı kullanacağını bilmez. Yani tarım arazisini dahil etmedik mevcut şey içerisinde yaptık. O 300 parsel olan yer de 4 kişi tarafından mahkemeye verildi, 3'ünde biz haklı bulduk bir tanesi haklı haksızlık değil hala bekliyor. Yani yine günceldeki bazı hukuk sorunlarının bir parçası da bize denk geldi. 7-8 aydır belirlenmedi. Biz orayı yapmadığımız taktirde bir mahalle ile şehir arasındaki her şey bitiyor. Çünkü sokağı caddesi olmaz. Şimdi parsel sahipleri ben buradan geçirmek istemiyorum dediğinde insanların sıkıntı yaşamaya başlayacağı bir alandır. Maalesef Türkiye'de kaç yer var bilmiyorum ama yani eğer varsa çok sorun var demektir. Düşünün burada 18 uygulaması yapılıyor ve bizim zamanımızda uygulanıyor. İki kere uyguluyorlar yanlış yaptıkları için, halka haksızlık yaptıkları için, iptal ediliyor mahkemece. Biz mesela bir bölgeyi, Mercan Caddesi'nden diğer tarafında bizi Maliye mahkemeye vermişti, biz kazandık. Bu taraftan 4 tane vatandaşımız mahkemeye vermiş bizi ve bizi mahkemeye verirken fazla kestiniz eksik kestiniz demiyorlar. Bunlar komünisttir diyor, özel mülkiyete karşı oldukları için elimizdeki toprağı alıyorlar diyor. Biz Çevre Bakanlığı'nın en alt 22 iki en üst yüzde 40 civarında 18 uygulama ile sokak cadde belirlemede ne kadar kesimlerin yapılması gerekiyor birçok belediye yüzde 35-37 civarında keserken biz yüzde 20-23 ile en altta kesiyoruz çünkü onu kesmediğinizde yol olmaz, onu kesmediğinizde okul yapamazsınız, onu kesmediğinizde yeşil park alanı yapamazsınız, cadde yapamazsınız, sokak yapamazsınız. Çünkü gökyüzüne yapacak halimiz yok. Bu durumları yaparken şehir planlamacılarla beraber yapılmış. Ovacık'ın genel yapılması da kötü olmamış. Yani bizden önce de yapılmış ama sokağı vesaire 7 metre 10 metre şeklinde konmuş, aslında dizayn düzgün olmuş ama yapılaşmaya müdahale etmedikleri için biraz çarpık yapılaşmaya doğru gitmiş. Bizim bunu düzeltmeye doğru bir çalışmamız var. Bunu yaparken de Türkiye'de TMMOB'a bağlı birçok mimar mühendis arkadaşlarımızla ilişki içerisindeyiz.

Örneğin belediyenin bir konut projesinden söz ediliyor, gönüllü kişiler gelip projelerini çizmişler.

Türkiye'de TMMOB içerisinde örgütlü çok dostumuz bize bu konuyla ilgili yardım yapıyor.

Türkiye'nin en büyük milli parklarından birini içinde barındıran bir ilçe burası. Çokça orman yangınının olduğu bir bölge aynı zamanda sizin de yangın söndürmeye gittiğinizi, belediyenin araçlarının yangın söndürmede kullanıldığını

biliyoruz. Milli Park çevresinde kaçak yapılaşmayı önleme, oradaki doğal hayatı koruma amaçlı belediyenin çalışmaları oluyor mu?

Belediye sınırları İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenir. Siz orada sadece temizlik yaparsınız. Altyapı üstyapıyı yönetmeyin diyor. Biz bunun dışında bir iş yapmaya çalışıyoruz. Bir ayağı toplum bir ayağı çevre olan bir çalışma yaptığımızda zorlanıyorsunuz. Güvenlik, oraya gitme sorun çıkarırım sana der, ormana gitme orada olay var der, sokağa gitme burası senin belediye sınırların içinde değil sana ne der, sen kendi bölgenin dışına çıkamazsın senin görev yetkin yok der. Ama biz bunların tamamını aslında biraz görünürlük meselesi üzerinden burada kendimizi yönetebilmeyi, bu doğada yaşayan herkesi polis, asker, öğretmen fark etmez herkesin bu doğaya dair sözünün olacağı, yöneteceği ve bu doğadan faydalanmaya hakkının olduğunu düşünüyoruz. Bu bütün canlılar için geçerli, sadece insan için değil. Ama şimdiye kadar insan merkezli bir siyaset gittiği için böyle bir çalışma olmamış. Bunun için Milli Park belediye sınırları içinde değil, yasal olarak müdahale edemiyoruz sadece müdahil olabiliyoruz. Yapmayın diyoruz, mahkemeye veriyoruz. Ne adına buradaki doğa adına, buradaki insanlar adına. Bir vatandaş gibi müdahil oluyoruz. Biz bir şeyi yıktık. Belediye kendi bölgesinde olmadığı halde mahkeme sürecini işletti Munzur'a yapılacak baraj için. Ve böyle bir çaba çok nadirdir. Burada barajlara dair bir direnç gösteriyoruz, hukuksal alanda mücadele ediyoruz. Barajlarla ilgili olan davada mesela biz müdahil olduk, aynı zamanda mahkemeye verdik. Hatta buranın sit alanı ilan edilmesi gerektiğini söyledik. Dünya Çevre Koruma Kurulu tarafından koruma altına alınması için başvurularımız oldu. Çevreci birçok dostumuzu buraya çağırarak bitki florasının araştırılmasının yapıp koruma altına alınabilecek bir alan olabilir mi diye baktık. Jeolojik çalışmalarını vesaire yapıyoruz. Ama tüm bunları yaparken sizin etki alanınız önemlidir. Şimdi siz bağırp çağırdınız, etki alanınız geniş olabilir de ama esasen yaşadığınız bölgede halkın iradesi doğasına, bağına, bahçesine dair söz söylemeyecekse yerel yönetimlere de gerek yok. Bu süreçte belediye başkanlarına da çok fazla gerek yok gibi geliyor bana. Türkiye'nin bir kısmında kendisine ait olan alanlarda adamlar her şeyi yapıyor ama burada siz bir iş yapmaya başladığınızda acaba bu ne yapıyor diyor. Hemen güvenlik politikaları üzerinden değerlendiriyor. Biz bu ülkeyi herkes kadar seviyoruz. Ama hiç kimseden daha fazla sevmiyoruz. Hiç kimse de bizden daha az ya da daha çok sevmiyor. Herkes bulunduğu, yaşadığı yeri sever. Bu, bu kadar açık. Dağda bir madencilik yaptığında bir aynın, bir kurdun yuvasını bozduğunda o bile mutsuz oluyor. Kimsenin haddi değil kim kimden daha fazla seviyor karar vermek. Sadece insanın doğa bilinci daha fazla gelişen olur daha az gelişen olur. Tarla, bağ, bahçe, orman yakılıyor; Dersim merkezdeki bölgelere bile müdahale ettik buradan ama bunlar geçici şeyler. Kalıcı olması lazım, etki alanı olması lazım. Kaymakamlıklar, valilikler ya da bakanlıklar üzerinden değil buradaki yerele dayalı yine merkeze bağlı olsun, bakana, başbakana bağlı olsun. Kimsenin buradan ayrılma derdi yok. Biz uluslararası sınırların kalkmasını istiyoruz, evrensel bir yaşamın gelişmesini isterken bu tarz çalışma yaptığımız yok ama bunu siz yaptığımızda galiba korkuları var rant alanını açamaz, istediği gibi yandaşına satamaz çünkü size bağlı olacak. Maalesef böyle bir çalışma hepimizi huzursuz ediyor.

Çevreyle ilgili son soru, dediğiniz gibi yaratılan duyarlılığın, çalışmaların daha uzun vadeli olabilmesi için örneğin elektrik üretimi için Munzur Barajı'nın gerekli olduğunu savunan fikrin karşısında sizin sürdürülebilir enerji kaynaklarına yönelik bir çalışmanız oldu mu?

Çok benim alanım değil. Her şeyi bilen bir tip de değilim. Mesela peyzajla ilgili birileri bir şey yapmak istediğinde belki aklıma bir şey gelir, pratik bir yanım var, böyle de olur mu derim ama buna dair çıkıp çok büyük söz söyleyecek kapasitem yok açık söyleyeyim. Haddimi de bilirim bu konuda. Ama birkaç tane dostumuz, yoldaşımızla geri dönüşümü olabilecek enerji türünü düşündük. Örneğin rüzgar, güneş ya da suda baraj değil de küçük pervanelerin suya vurmasıyla ya da elektrik direklerine rüzgar güllerinin takılmasıyla bölgenin enerji ihtiyacının küçük bir kısmı karşılanabilir. Ama çok büyük kapasiteli bir projeye gücümüz yok. Ama rüzgar ve güneş enerjisine dair bir çalışma için Enerji Piyasası Denetleme Kuruluna bir başvurumuz var.

Belediyenin karar alma süreçlerinin nasıl geliştiğini merak ediyorum. Ovacık'ta faaliyet yürüten sivil toplum kuruluşları, dernekler ile; ilçedeki diğer siyasi partiler ile nasıl ortaklaşma sağlanıyor, beraber kararlar nasıl alınıyor?

Hiç kimseye özel bir ad, bir görev addetmiyoruz. Tarzımız bütün kurumlara açık - Mayıs ayında yapmıştık en son, genel güncel gelişmelerden dolayı bir duraksama oldu ama bunun altyapısını yine devam ettireceğiz- halk toplantıları, meclisi, kent toplantısı ismine ne dersen de biz bunları anonslarla bütün herkesin katılması için çağrı yapardık. Az da insan gelmezdi. 3000 nüfuslu bir yerde 50-60 kişinin katıldığı toplantılar oldu ve çok verimli oluyordu. Valla öyle kararlar alınıyordu ki yanlış da olsa bana ne siz aldınız kararı denecek kadar. Sizi rahatlatan, geliştiren toplantılar yapılıyordu. Bunun için herkes katılabiliyordu. AKP'ye oy vermiş, CHP'ye oy vermiş, HDP'ye oy vermiş, bize vermiş ya da vermemiş ya da boykot etmiş kişilerin de katıldığı, söz söyleyebildiği bir durum.

Örneğin bu toplantılardan çıkan sonuç doğrultusunda yeni bir mandıra yapmak yerine var olan eski mandıranın değerlendirilmesi kararı alınmış. Buna benzer bahsedebileceğiniz örnekler var mı?

Bir belediye başkanının ya da belediye meclisinin yapabileceği şeyler var. Nedir? İşçi alınması, sokağın düzenlenmesi vesaire. Ama bölgeye, ilçeye dair karar alırken toplantı yapıyoruz. Mesela tarımsal çalışma yaparken toplumla toplantılar yaptık. En az 3 toplantı yaptık bu konuda, ulaşımın ücretsiz olması konusunda 3 toplantı yaptık, suyun ücretinin artmayacağıyla ilgili meclis kararlarıyla oturduk ve 50 yıl sonra da biz belediyedeyssek suyun ücretinin 50 kuruş olacağını söyledik. Mesela bunlar oradan çıktık. Mesela bir sokağın düzenlenmesinde nereden başlanması gerektiğine dair bir kadının sözü vardı. Belediyenin arka tarafında bir sokak vardı, çok kötü görünüyordu, oradan başlaması gerektiğinin sunumunu yaptım. Bir kadın Mercan yolunun toprak

olduğunu, orada yaşayan bir koah hastası olduğunu ve bu yüzden yoldan her araç geçtiğinde çok rahatsız olduğunu bundan kaynaklı ilk olarak buradan başlanması gerektiğini söylediğinde herkes hemfikir oldu. Düşünün, tek kişinin söylediği bir lafla herkesin hemfikir olduğu bir toplantı yapılıyor burada. Bu tür şeylerin tamamı, mandıranın kooperatifin üzerine alınması, hayvancılığın geliştirilmesi ile ilgili toplantılar olmaya başladı. Önümüzdeki Ocak ayı içerisinde bir halk toplantısı ile burada kadın istihdam alanını yaratmak için bir tekstile ilgili bir çalışma, ayrıca hayvancılığa dair olarak bir mandıra ve barınmayla ilgili konuta dair bir toplantı yapacağız. Önümüzdeki yılın projelerini tartışıp karar alacağız. Her ay herkesi çağırdığınızda gelemiyorlar, doğruya doğru. En fazla kendi yoldaşlarınızı getirebilirsiniz. Kendi yoldaşlarınızı getirip bir karar aldığımızda kendiniz çalıp kendiniz oynarsınız. Ama halkın her kesiminin katıldığı bir toplantı yapıldığında orada karar alındığında senin kendi yoldaşların da müdahale edebiliyor. Herkesin kendi programına ikna etme hakkı doğuyor, onu topluma sunabilme hakkı da doğmuş oluyor. Yılda bir kere çok büyük projelerin tartışıldığı, üç ayda bir de zaman zaman yapılan çalışmaların hem sunumunun yapıldığı, hem de ileride nasıl geliştirilebileceğinin tartışmasının yapıldığı toplantılar yapıyorduk. Mayıs ayından sonra biraz durdu bu toplantılar.

Görüşme yaptığım kişilerden bazıları Ovacık Kültür Sanat Festivali'nin düzenlenmesi sürecinde ortaklaşma sağlanamadığından bahsettiler. Katılımcıların belirlenmesinde kendilerinin fikirlerinin alınmadığını, ancak broşürler basıldıktan sonra kendilerinin durumdan haberdar olduklarını söylediler. Konuyla ilgili eleştiriler hakkında düşünceniz nedir?

O dönemde biz karar aldığımızda aslında halkın Mayıs'ta çağrıyla davet edildiği, 25-30 kişinin katıldığı bir toplantıyla karar alınmıştı. Ama eğer demokratik kitle örgütleri kendilerine özel bir zarfla bir bildirim beklerlerse hiçbir zaman yollamayacağız. Gelmiyorlarsa gelmesinler. Hiç de umurumuzda değil. Bu benim siyasetim için böyle. Demokratik Halklar Federasyonu yeni ismiyle Sosyalist Meclisler Federasyonu da çağrı yaptığımızda gelmiyorsa özel olarak çağırmayacağız. Halk kadar eşitler. Halkın üstünde adamlar değil. Burada izole edilmek istenen bir topluma, farklı bölgelerden gelen insanlarla ilişki kurmanın motivasyon sağlayacağı kararı alınır ve buna dair yapacağınız çalışmalarda ben yanınızdayım derse biz yaparız. Bütün bunlara rağmen mesela HDP'den bir arkadaş gelmişti. Demek ki geliniyormuş. HDP'nin diğer yöneticileri gelmediyse onların sorunu. Mesela HDP'de Akın Gedik bir arkadaşımız toplantılara katıldı. Ama şöyle bir özel durum da vardı. Biz bu toplantıları Mayıs'ta yapmamız gerekiyordu. Onlar bizim onları Haziran Temmuz'da toplantıya çağırmamızı istiyorlardı. Güvenlik meselelerinin varlığından dolayı en az iki ay önce bir başvuru yapmamız lazım. Ona rağmen son gün iptal ettiler etkinliği. İkincisi kamu kurumlarınınkiler dışında bütün etkinliklerin iptal edildiği bir dönemden bahsediyoruz. Kamu kurumlarının zaman zaman kapalı alanda etkinlik yapabilme ihtimalinin olduğunu düşündüğümüz için demokratik kitle örgütlerini altına HDP, EMEP, Partizan vs. şeklinde imza attığımızda zaten iptal oluyor. Böyle bir durumda

biz bütün kurumları dahil edip iptal etseler de boş verelim diye mi yapacağız yoksa yapacak mıyız? Bizim gönlümüz ikinci şıktan yana, yapacağız. Kamu kurumundaki arkadaşların tamamı gelir katılır, bir sunum da yapılır ki ben o süreçte o zaman danışmanımız olan Hayati arkadaşın birçok arkadaşı çağırıp konuştuğunu biliyorum. Ama Türkiye’de demokratik kitle örgütleri şöyle olmuş; halkı boş ver sadece demokratik kitle örgütlerini çağır toplantı yap. O olmaz. Demokratik kitle örgütleri de sokaktaki vatandaş kadar söz sahibidir.

Belediyenin balkonundan gelir gider tablosunu asıyorsunuz. Nasıl geri bildirimler alıyorsunuz?

Eğer bütçemizi size kapatırsak, şeffaf olmazsak 3 yıl sonra oyunuzu geri çekebilirsiniz dedik. Artık isteseniz istemeseniz de şeffaf olmak zorundasınız. Ama biz bunu zorunluluk olarak görmüyoruz. Tersine sorgulanabilirliğin, hesap verebilirliğin öğrenilmiş olduğunu düşünüyoruz. Herkesin bize methiyeler düzen laflar söylemesini istemiyoruz, öyleyse zaten kötüyüz. Burada halkın %50 si bize laf söyleyemiyorsa biz kötüyüzdür. Çünkü buranın tamamı bir ideolojinin örgütlediği tek tip insanlar değil. Burada sizin ikdidarlaşmanızı istemeyen burjuva siyaseti de var, devrimci siyasetler de var. Devrimci bir kurum çıkıp da helal olsun dediğinde kendi altını boşaltacak. Ama kimse bize hırsızlık yapıyor diyemiyor mesela. Belediye gidip niye tarım yapıyor belediyenin işi mi bu diyor. Şöyle denilmiyor ama belediye iş yapıyor dünyada Türkiye’de konuşuluyor, biz de gidelim bu işin parçası olalım. Devrimci kurumların, demokratların, vicdanlıların da bir parçası olduğu bir kolektif oluşturalım demiyor. Biz buna kapalı değiliz. Herkes gelsin, bu bütün kurumların işi olsun.

Mesela bugün sokakta bizi bu toplantıya koymuyorlar, biz bu toplantılarda karar almıyoruz tartışmasının sürmesinin temel sebebi bir alışkanlığın kırılması. Sadece kurumların çağrıldığı değil halkın her kesiminin çağrıldığı bir toplantıya evrildi. O yüzden biz özel aranmıyoruz meselesi kırılıyor. Bir sene sonra evet doğrusu buymuş diyecekler. Bizim aldığımız kararları ısrarla ... Bu bizim özelliğimizdir. Ta ki bunun yanlışlığı ispat edilene kadar. Şimdiye kadar kurumlar karar almış halka gitmiş demiş ki in gel sokağa çıkalım. Yok öyle bir şey. Öyle yaparsanız belli bir süre sonra halk sizden kopar. Kurumların da önemli kılındığı ama halkın da önemli kılındığı politikalar geliştirmek zorundasınız. Biz onun için bizi dahil etmiyorlar dediklerinde mesela HDP’ye oy verenler toplantıya katıldı, CHP’ye oy veren de katıldı, EMEP’e oy verenler de katıldı. Siyasetlerin tabanındaki insanlar toplantıya katıldı. Aslında siyaseten temsiliyet vardır ama resmi temsiliyet istiyorlarsa belediyenin anonslarını duyup gelmeleri lazım. Bunda ısrar edeceğiz. Sendikalı öğretmenler geliyor. Kadınlar geliyor. Birçok siyasi partinin il genel meclis üyeleri duyup geliyor. İl genel meclis üyesi geliyorsa CHP ya da HDP’den onun ilçe başkanı da gelsin. O nasıl duyuyor o nasıl duymuyor? O da örgütlü o da örgütlü sonuçta. Bu çok önemli bizim için. Bir çocuğa seni buradan atıyorum sen çalışmazsan görüşürüz senle dediğinde hani biz birlikte karar alıyorduk diyen bir anlayış gelişti burada. Emin ol şurada o büyük pankartı asmayalım burayı basarlar. Bazı şeyler geliyor. Ama hayatın yüzde yüz dönüşümünü istiyor toplum. Devrimciler geldi birden her şey değişti olsun istiyorlar.

Ama demiyor ki devrimciler geldiğinde önündeki engeller çoğalacak, ekonomik altyapı sorunu yaşayacak. Mesela bunu biz yaparken bile bu aşamaya geleceğinden korkmuyorduk. Dün kooperatife gittik mesela, ben kendim orada oturduğumda kendimi fabrika sahibi gibi görmeye başladım. Kooperatif başkanı da öyle görüyor, oranın üyesi de kendini öyle görüyor, üretici de kendini öyle görüyor çünkü orası onun kendi yeridir. Bu fabrikanın kime nasıl hizmet ettiği önemlidir bizim için. Komprador burjuvaziye, kapitalizme mi ya da yoksula, ezilene mi. Bizim için önemli olan budur. Biz ezilene hizmet ettiğini düşünüyoruz.

Biraz da sosyal politikalarda, dadınlar, çocuklar, yaşlılar, gençler için nasıl politikaları var belediyenin?

Tarımsal çalışmanın içerisinde kadın erkek ayrımı yapmıyoruz. Ama bunun içinde zaten daha çok kadın var. Tarladan yeşermesinden başlayarak paketlemeye kadar üretimde %70'in üzerinde kadın ağırlıklıdır çalışanlar. Mesela tarlada hasat döneminde kadınlar 8 gün üst üste çalıştılar. Bir gün de bizim belediyeye desteğimiz alsın yevmiye almıyoruz dediler. Yevmiyeler piyasada 50 lira iken biz 70 olması gerektiğini söylemiştik. O gün onlar öyle diyerek jest yapınca biz de yevmiyeler 80 lira deyip o bir günü de öyle kurtarmaya çalıştık. Önemli olan vicdanın ortaya konulmasıdır. Şimdi kadınlar vicdanlarını toprağa akıttılar ve dediler ki siz öğrencilere burs verdiğiniz için biz bir gün yevmiye almak istemiyoruz. Biz de dedik ki siz zaten elinizden geleni yaptınız biz yevmiyeleri yükselterek emeğinizin karşılığını almanızı sağlamak istiyoruz. Orada 20 kişi çalışıyorsa 2 tanesi erkekti sadece. Burada ayıklamada 8 kişi çalışıyor, 6'sı kadın 2'si erkek. Erkekler ağır yük taşımada çalışıyor, ayıklamanın tamamında kadınlar çalışıyor. Paketlemede yine 2 erkek 2 kadın çalışıyor. Erkeklerin de olması gerekiyor çünkü ağır şeylerin taşınması gerekebiliyor.

Engellilere dair çok politikamız olmadı ama şunu yaptık mesela; gönüllü bir öğretmen arkadaşımızla duyma ve konuşma engeli olan arkadaşlarımıza okuma yazma öğrettik. İki yıl sürdü, program bitti. Ayrıca bedensel engeli olan arkadaşlarımıza tekerlekli sandalye desteği veriyoruz. Çok büyük bir çalışmamız olmadı ama zaten biz istesek de her an her yere aynı şekilde kazma sallayamıyoruz. Hiç popülizme gerek yok. Gücümüz, haddimiz neyse odur. Türkiye'deki basında söylenenlerin büyük bir bölümü bizim elimizde olmadan bize yüklenen şeylerdir. Kapıyı kırmışız çıkarmışız, böyle şeyler yok. Herkes girebilir ama herkesin özeli de olabilir. Ama burada randevu sistemi yok. İsteyen istediği gibi girer. Biz yoksullar küçük hayallerimizi gerçekleştirdiğimizde mutlu olan insanlarız. Her bir hayal bizim için değerli ve o hayali yavaş da olsa gerçekleştirmek bizim için önemli olandır. Gücümüz daha çok olduğunda daha fazla hayali gerçek yapabiliriz.

Yaşlı nüfusu çok olan bir ilçe Ovacık. Bir yaşlılar evi projesinden söz ediliyor.

Aklımızda, hayallerimizde var. Gerçekleştireceğimizden eminiz. Gün yeter mi bu dönem içinde yapabilir miyiz bilmiyorum. Ama projemizi hazırladık. Özellikle kış dönemleri için yapıyoruz bunu. İnsanları bir yere götürüp beton yığını içinde koltukta televizyonun karşısında otursun istemiyoruz. Biz günlük hayatın kaliteli hale gelmesini istiyoruz. Bu, komşusuyla sokakta oturup muhabbet etmesidir, tarlasında gezip geçmişteki anılarını hatırlamasıdır, gezmesidir, tozmasıdır. Ama kış döneminde zorlukların yaşandığı bir bölge olmasından kaynaklı yaşlılar ihtiyacını karşılayamıyor. Sobasını yakamaz, yemeğini yapamaz durumdaki insanların, kış döneminde en azından iki üç aylığına hayatını sürdürebilecekleri aynı zamanda sosyalleşebilecekleri bir ortam yaratma çabamız var. Orada yemek yiyecekler, akşam isterse oradan evine yemek götürerek akşam yine evlerinde kalmaları sağlanacak. Çünkü insanlar özellerini severler. Biz bile en yakın yoldaşımızın evine giderken bile kendi evimizi arıyoruz. Bu özel mülkiyet hırsı değil aslında, yaşanmışlıkların sana verdiği güvendir. Bir vakıf üzerinden 150-160 bin Euro değerinde bir proje verdik, geçmedi. Ama önümüzdeki dönemde ekonomik alanı biraz daha geliştirirsek, su, yaşlı ve engellilere yönelik bu projemiz, bir de arıtma tesisi bizim olmazsa olmaz dediğimiz, şu an mali gücümüzü aşan ama mutlaka yapmak istediğimiz işler. Bu dönem içinde ahır ve barınma işini yapabilirsek önümüzdeki dönem diğerlerini mutlaka yaparız.

Belediyenin sosyal konutlarından bahsetmiştik. Bu konutlar ihtiyaç sahiplerine nasıl hangi yöntemler izlenerek ulaştırılacak?

Belediyeye ait konut yapacağız. Burada kiralalar 350-400 lira. Biz günün şartlarına göre 60-70-80 liraya, kendimizde zarar vermeyecek şekilde, günü geldiğinde evlerin onarımını, boyasını yapabileceğimiz şekilde bir artı değer yaratarak çok ucuza yoksul olan ailelere kiraya vereceğiz. Kimdir bu kişiler? 1000 aile var. Bunlardan evi olmayan, düzenli maaş geliri olmayan, bankada parası olmayanlara verilecek. Bunu sağlayan 70-80 kişi kalıyor zaten. Burada yaşayanların bir bölümü zaten TOKİ üzerinden kendilerine barınma alanları yarattılar. Bu koşulları sağlayan 70-80 kişinin %50 sine, bir sonraki dönem de kalan %50 sine barınma hakkı sağlamış olacağız. Ama satmayı çok düşünmüyoruz. Ekonomik altyapıyı geliştirmedeğimizde mecbur satarız bir bölümünü tutarız. Ama 5 kişiye 10 kişiye de olsa 50 liraya kiraya vermek önemlidir. Biz gücüz, erkiz, iktidarız, 500 ev yaparız hepimizi içine koyarız demek değil bizim yöntemimiz. Bizim için önemli olan ideolojik politik duruştur. Biz ideolojimiz doğrultusunda barınmayı bir ihtiyaç ve hak olarak görüyoruz, bu şekilde 2-3 tane ev de yapsak bununla övünürüz. Çünkü bizim bakış açımız budur. Ben de popülizme düşebilirim. İstersem yaparım. Bir sürü borçla 50 tane ev yaparım, hiçbir işçinin maaşını da ödemem. Kapitalist sisteme hizmet eden diğer belediye başkanları gibi yapabilirim.

İlçede üç tane kütüphane sizin döneminizde faaliyete geçti, belediye tarafından iki tane park yapıldı. İlçede yaşayan gençler ve çocuklar için hayata geçirilen, geçmesi planlanan projelerden bahseder misiniz?

3 tanesi sadece belediyeye ait kütüphane, ayrıca okullara verdiğimiz kitaplar hariç. Kültür evimiz var, orada kadın arkadaşlar saz çalıp türkü söylüyorlar, film gösterimleri yapılıyor, belediye binasındaki sahnede tiyatro gösterimleri yapılıyor. Spor kulübümüz var. Spor kulübü ile kışın kayak yazın futbol müsabakaları yapılıyor. Lise çağındaki gençlere yönelik olarak Ovacık dışında başka yerlere geziler yapılıyor. Datça, Bodrum, Muğla'daki dostlarımızla ilişki kurarak geçen sene 15 tane öğrencimizin buralara gezi düzenlemesi sağladık. Bölgesel kamp etkinlikleri yapıyoruz. Ama yeterli mi değil. Açık söyleyeyim gücümüz de yetmiyor. Bizim gücümüz neye yetiyor söyleyeyim. Toplumun sadece bir kesimine yönelik çalışma yapmaya, örneğin sadece kadınlara yönelik çalışmalara gücümüz yetiyor. Ama toplumun her kesimine yetişmeye çalıştığınızda yani hem kadın, hem genç, hem çocuk, hem yaşlı, hem üretim, hem belediyenin kendi yükümlülüklerine yetişmeye çalıştığımızda hepsi yarım yapılıyor.

Sosyal politikalar başlığında son olarak sokak hayvanlarıyla ilgili çalışmalarınızı merak ediyorum. İlçede sokaklarda yaşayan çok fazla kedi, köpek var. Kedilerin açlıktan tavuklara saldırdığı söyleniyor. Belediyenin bu alanda bir çalışması ya da ilgili kurumlarla bir diyalog girişimi var mı?

Üç yıldır bir veterinerlik kurumu ile görüşerek burada sokakta fazla olan hayvanlar bölgenin dışındaki barınaklara verildi. Ama bu benim içime çok sinmiyor. Bir yıldır Türkiye'deki sokak hayvanları ile ilgilenen birçok kurumla görüşüyoruz. Başkanından tutun yönetimine kadar hepsiyle arkadaş olduk. Dersim merkezde birkaç arkadaşın yaptığı bir çalışma var. O tamamlandığında sokaktaki hayvanların bir kısmının oradaki barınağa taşınmasını sağlayacağız. 600 dönüm arazi içinde hayvanların serbest dolaşabildiği doğal bir barınak. Ama esasını sorarsan biz onların yerlerini gasp ettik aslında. Ben o yüzden hayvanların alınıp bir yere kapatılmasını istemiyorum. Ama sokakta aç kalıp diğer canlılara saldırmalarını da istemiyoruz. Ben bir de hayvan sağlığı ve laboratuvar bölümünü okuduğum için bir canlının yaşam hakkını bilen biriyim. Ama bunların hepsi gücünüzle alakalı. Bir hayvanın düzgün koşullarda yaşamını sürdürmesini isterseniz aylık maliyeti 1000 lira civarında. Barınağın yapım giderlerinden tutun, ona bakanın, oraya götürülen malın, veterinerin masraflarını düşündüğünüzde 1000 liraya yakın oluyor maliyeti. 200 tane hayvan olduğunu düşündüğünüzde altından kalkılacak gibi değil.

Bölgede konuşulan dil olan Kırmancki, UNESCO'nun kaybolan diller listesinde yer alıyor. Yerel siyasetin baş aktörü olarak bu alanda bir çalışmanız var mı? Bunun yanı sıra belediyenin eğitim alanındaki faaliyetlerinden bahsedebilir misiniz?

Sokak tabelalarımız yapıldı Kırmancki dilinde. Brenda hu pak var de, sokakları temiz tutun. Görüntüye baktığında güzel ama değişimi sağlayacak güçte şeyler değil bunlar.

Bu kurumsal bir durum, periferide merkezde dile dair eğitim verilmesi lazım. Müfredat izin vermiyor. Bütün Kürt coğrafyasında tüm belediyelerin yaptıkları her şeyi alt üst ettiler. Ama biz buna rağmen yaz döneminde İstanbul'dan gelen Hıdır abimizle birlikte çocuklara yönelik 2 ay boyunca dil eğitimi veriyoruz. Kırmancki bu coğrafyada yok edilmeye çalışılan, artık bitme aşamasına gelen bir dil. Ama biz yavaş yavaş bunu canlandırmaya çalışıyoruz. Etki alanımız var mı, çok yok. Eğitim alanına geçmeden, evlerin içinde konuşurmadığında olmuyor bu iş. Kırmancki dilinin yaşatılmasına dair biz küçük küçük işler yapmaya başladık. Bunun dışında bilimsel bir eğitim gelişmesi için çalışmalarımız var. Bilgisayar, internet sağlamaya çalışıyoruz. Eğitim-Sen'deki arkadaşlarımız talepleri üzerine kitap, soru bankası temin ettik. Ana sınıfının oluşturulmasından okullardaki konferans salonlarına kadar biz yaptık. Okullardaki giyim, barınma ihtiyacına kadar destek verdik. Geldiğimizde bilimsel ve anadilde eğitimin sağlanması için nasıl bir programın yapılması gerektiğine dair aklımızda bir şey vardı. Ama biz geldiğimizde bizim müfredatımız budur bunu yapacağız demiyoruz. Bilimsel eğitim kesindir ama bölgesel farklılıkları, anadili göz önünde bulundurarak, onunla ortaklaşarak bir eğitim planı yapmak gerekir.

Dünyadaki alternatif belediyeçilik örneklerinde toplumcu belediyeçilik idealini geliştirmeye, sonraki kuşaklara aktarmaya yönelik eğitim çalışmaları yapılıyor. Burada yaşayan çocuklarda da gençlerde de yerel yönetime dair bir duyarlılık, farkındalık geliştiğinden bahsettik. Bu ideali geleceğe taşıyabilmek adına belediyenin bir eğitim çalışması var mı?

Bu tarz çalışmalar akademik çalışmalardır. Biz önümüzdeki günlerde tohum takasıyla ilgili bir çalıştay düzenliyoruz. Sadece tohum değil aslında, doğal yaşam ve yerel yönetimlerle ilgili akademik alana doğru evriliyoruz. Bu toplumcu belediyeçiliktir. Toplumcu belediyeçilik sadece toplumun desteklediği adayın belediye başkanı olması, halk meclisi toplantısı yapılması değildir. Toplumcu belediyeçilik şudur, hayvancılıkla, tarımla, çalışan işçilerle ilgili örgütlülük alanı nedir? Biri kooperatiftir, biri tarımsal birliktir, biri sendikadır. Toplumculuk bunların tamamının üretimi üzerinde örgütlendiği ve birlikte yönetime katıldığı tartışmalardır. Biz de akademik alana dair bu tartışmaları yaptık. Mesela arıcılıkla, tarımla ilgili eğitim çalışmaları yaptık. Önümüzdeki dönem Türkiye'deki kooperatiflerin birliğinin gelişmesine ve bu birliğin çalıştaylar, sempozyumlar yapacağı bir duruma evrilmesine çalışıyoruz. Önümüzdeki dönem bunlar tartışılacak. Artık kim ne kadar ekecek tartışması değil gündemimiz, bu kolay oldu artık. Biz sıkıntı yaşandığında köylerde ortak üretim yapıp çok yüksek bir rekolteye erişebiliriz. Ama bizim meselemiz çok yüksek bir rekolteye erişmek değil. 100 ton buranın ihtiyacını karşılıyorsa 500 tona yükseltmeye gerek yok. Bütün dünyanın fasulyesini biz yapacağız gibi bir kapitalist düşünceye düşmeyeceğiz. Biz buradaki insanların ihtiyaçlarını karşılayacak üretim yapacağız ki Kulp da, Dicle de , Elazığ da, Erzincan da kendi üretimiyle ülkedeki bütün ihtiyaçları karşılayabilecek duruma gelsin. Biz aksini yaparsak başkalarına zarar vermiş oluruz. Biz kendi ihtiyacımız kadar üreteceğiz.

Ovacık Belediyesi'nin sivil toplum kuruluşu ya da kuruluşları ile sivil ulusal/uluslararası organizasyonlar ile yürüttüğü ortak bir proje var mı?

Yok, bizi kurtaracak kendi ellerimizdir. Buna karşı değiliz ama bu tarz projelerin tamamı Avrupa Birliği Bakanlığı ya da İçişleri Bakanlığı onayıyla geçer.

Türkiye ve dünyadan diğer sosyalist belediyeler ile nasıl bir temasınız var? Varsa dayanışma biçimleri nelerdir?

Almanya'da Solingen Belediyesi bilgi alışverişi yapıyoruz. Yaptıklarımız ile ilgili sunumlar yapıyoruz birbirimize. Onlardan bize heyet geldi, ben oraya gittim. Kardeş belediye fikri üzerinde önümüzdeki dönem yapabileceğimiz üzerine tartışmalar sürdürüyoruz. Çok kısa vadede olacak şeyler değil bunlar ama üç beş ay içinde netleşecek. İspanya'da Marinelada Belediyesi'ni takip ediyoruz. İlişki kuramadık henüz ama aracı ilişkiler kurmaya başladık. Önümüzdeki dönem ona dair çalışmamız da olacak. Önemli işler yapıyorlar. Toplumsal dinamiği güçlü olan bir belediye. Biz o seviyede değiliz hala tabi.

Ovacık turizm alanında da son yıllarda hayli rağbet gören bir ilçe oldu. Belediye olarak turizm politikalarınızı ve planlarınızı anlatır mısınız?

Hem yurtiçinden hem yurtdışından binlerce insan geliyor yaz döneminde. Sömestr döneminde de gelin buraya hem Türkiye'den hem dünyanın farklı yerlerinden birçok kişiyi görürsünüz. Biz yaz dönemlerinde lokal geziler, rafting, yaylalarda tırmanış gibi aktiviteler; kış döneminde de kayak yapılıyor. Buradaki dezavantajlı durumu avantaja çevirmeye çalışıyoruz. Ama buna dair büyük bir yatırımımız yok. Daha çok gündelik çalışmalar yapıyoruz. Bizim için önce tarım, hayvancılık sonra turizm. Çünkü turizm bizim gücümüzün çok üstünde olan çok büyük yatırımlar istiyor. Dışarıdan da büyük yatırımcıları buraya getirip devasa beton yapıların buraya yapılmasını istemiyoruz.

Ovacık'ta azınlık olarak tanımlanabilecek gruplar var mıdır?

Çok az Ermeni halkından kalanlar var. Ne yazık ki baskı ve inkar politikalarından dolayı çoğu değişime uğramışlar, alevleşmişler. Onun dışında başka etnik yapı yok. Homojen Kürt alevi grupların olduğu bir bölge. Ama çok az da olsa Ermeni aileler var.

Bölgede çok fazla kilise kalıntısı olduğu söyleniyor. Bu yapıların restorasyonu ve tekrar ibadete açılması mümkün mü?

Kalıntı da kalmamış, sadece yerleri bellidir. Maalesef yok edilmiş. Geçmişte burada yaşamış olan Ermenilerin bıraktıkları malları, yoksulluktan kaynaklı ekonomik kazanca çevrilmeye çalışılmış.

İlçede bir de yeni açılan bir Cem Evi var. Belediye Başkanı olarak parke taşlarının döşenmesinde sizin de yer aldığınız bu süreçten bahseder misiniz?

Cem Evi'nin parke taşlarının döşenmesinde kadınlarla çalıştık. 22 kadınla birlikte döşedik taşı. Biz bunu yaparken niye usta tutmuyorsunuz diyorlardı. Ustaların yaptığı yerler çöküyor şimdi, bizim yaptıklarımız sağlam duruyor.

Oruç dönemlerinde Ramazan ya da Muharrem ayında düzenlenen etkinlikler oluyor mu?

Biz belediye olarak bu tür çalışmalara girmiyoruz, kurumlar yapıyor bu tarz şeyleri. Biz bütün dinlere eşit dururuz. İnanç faaliyetlerinde halkın talebi olduğunda yanlarında dururuz ama belediye gibi kurumsal bir yapının oraya müdahale etmesini doğru bulmayız. Bu inancı erkleştirmektir, politikleştirmektir. Bu yüzden dini faaliyetlerle ilgili çalışmaya girmeyiz. Ama Alevi inancının kültürel alana doğru evrilmiş ritüelleri vardır. Örneğin On iki İmamlar döneminde yoksulların, herkesin yiyebileceği şekilde aşure yemeğinin dağıtımını yapıyoruz. Ya da kış döneminde Gaan etkinliklerinin yapılmasında yer alıyoruz, destek veriyoruz. Sünni İslam inancına sahip yoksul kesimin cami ihtiyacı olursa ona da destek veriyoruz. Ama burada önemli olan halkın talebinin olmasıdır.

Munzur Festivali kapsamında Ovacık'ta da Sanat Günleri düzenleniyordu. Bu sene Uluslararası Ovacık Sanat Günleri Festivali olarak gerçekleştirmeye çalıştığınız etkinliklerden bahseder misiniz?

Sanat Günlerini biz festivalden 5 gün önce başlatıp, son iki günde de Munzur Festivali ile birleştirerek yapıyoruz. Dışarıdan gelen birçok dostumuz için 2 günlük zaman yorucu oluyordu. Sadece gir çık yapılması memnuniyetsizlik yaratıyordu. Biz bunu 5 gün üstüne 2 gün yaparak bir haftaya yaydığımızda daha iyi olacağını düşündük. Bu sayede katılımcıların sanatsal bir alanı görerek, atölyelere katılarak, enerjisini buraya aktararak aynı zamanda 5-6 gün burada tatil yaparak, coğrafyayı gezerek dahil olabilecekleri bir etkinlik olarak kurguladık. Özellikle Dersim Dernekleri Federasyonunun büyük katkılarının olduğu bu festivali daha güçlü ve kitlesel kılmaya yönelik bir çabamız olduğu gibi belediyenin de kendisine ait bir plan yapması gerektiğini düşünüyoruz. Kurumların bu tarz etkinlikler yapması önemlidir ama belediyeler de gelsin birileri yapsın bu tarz işleri diye beklememeli. Bizim için en uygun zaman yaz dönemidir. Festivalden bir ay önce yaparsak millet buraya gelmez, bir ay sonra yaparsak gidip yine gelmezler. Herkesin işi gücü var, kolay izin alınmıyor bu ülkede. Bundan kaynaklı biraz daha festival ile birleştirmeye yöneliktir çabaydı o.

Belediyenin personel politikasını merak ediyorum. Örneğin işe alımlarda engelli ya da kadın kotası uygulanıyor mu?

Gelirinin %40'ından fazlası personel gideri olan belediyeler zaten işçi alamıyor. Belediyeler ya sözleşmeli ya da taşeron üzerinden alım yapıyor. Bizim belediyemiz zaten küçük. Belediye içinde çalışan personelden çok sokakta çalışan işçiye ihtiyaç oluyor. Kilitli parke döşemesi yapan ya da fabrikasında çalışan, çevre düzenlemesi gibi ağır işlerde çalışan, çöp toplama işinde çalışan insan bize lazım olan. Bu işler için personel alımını sözleşmeli ya da taşeron üzerinden yaptığımız için kadro meselesinde engelli bireylerin çalışabileceği bir alan yok. Daha çok sokağa dair çalışma yaptığımız için çok fazla güç gerektiren, erkeklerin çalışabileceği işler oluyor. Biz tarımsal alan ve diğer faaliyetlerde kadınların yer almasına çalışıyoruz. Çünkü belediyenin sokaktaki işlerinde çalışanlar gerçekten çok ağır iş yapıyorlar. Ben gittiğimde, yardım etmek için bir saat yanlarında çalıştığımda yoruluyorum. Taş indirip kaldırmak çok zor iş gerçekten. Büyük belediye değiliz ki 100-150 tane işçi aldığında 5-10 kişilik kota da özel bireyler ya da kadınlar için ayrılın. 5-10 tane işçi alıyoruz ki sokaktaki yolu yapsın diye. Ya büyük paralar karşılığında ihale yapacaksınız büyük şirketlere vereceksin ya da kendin yapacaksınız. Biz kendimiz yapmaya çalışıyoruz.

Belediye meclis üyelerinin aktardığına göre işe alınacakların belirlenmesinde de kişilerin mali durumları göz önünde bulundurulmuş.

Kadın ve erkeğin çalışmadığı, çocukları olanlar birinci tercihimizdir.

Belediyede çalışan ve bu alanda yaptığı hizmetlerden dolayı hakkında dava açılmış bir kişi var mı?

Yok.

İktidara geldiğiniz tarihten itibaren merkezi iktidarla resmi ya da gayri remi olarak karşı karşıya geldiğiniz durumlar yaşandı mı?

Bizi sevip sevmediklerine dair bir niyet sorgulaması yapamayız. Bizi sevmiyorlar demek çok doğru olmaz. Dur ben bunlarla bir kavga edeyim diye bir çabam da olmadı olamaz. Çünkü ben ve yoldaşlarım hizmet için buraya geldik. Ama mevcut sistemi doğru buluyor muyuz? Hayır bulmadığımız için zaten komünist-sosyalist sistemi savunuyoruz. Mevcut sistemin doğruluğunu reddettiğimiz için alternatif bir yerel yönetim siyaseti öneriyoruz. Alternatif yerel yönetimi hayata geçirirken siz kötü biz iyi meselesi üzerinden yapmıyoruz bunu. Yaptığımızın doğru olduğunu düşünüyoruz. Kimseye hakaret ederek, birilerinin üzerine basarak siyaset tapmayı düşünmüyoruz. Bu parti iyi bu parti kötü tartışması yürütmüyoruz. Kendi gücümüze, programımıza güveniyoruz. Bu yüzden valiyle, kaymakamla kavga etmek gibi bir niyetimiz yok. Bugüne gelindiğinde artık yavaş yavaş yerel yönetimle kaymakamlık arasında bir soğukluk, diyalogsuzluk başladı. Siz bir iş yaptığınızda o sizin yaptıklarınızın üzerinde bir iş yapamıyorsa galiba biraz sizi sevmemeye başlıyor. Ama dersenez ki hükümetin özel olarak üzerinizde bir baskısı var mı hayır yok. Ama danışmanımın suçsuz bir şekilde tutuklanması doğru değildi.

Yapılan işlerle ilgili olumlu yönde bir değerlendirme var mı?

Var. Mesela Vali beyin helal olsun iyi iş yapıyor diye en az 50 yerde söylediğini biliyorum.

Ovacık deprem kuşağında yer alan ilçe. Doğal afetlere yönelik belediyenin yaptığı bir çalışma var mı?

Bir dönem afet durumunda müdahale edecek bir grup kurduk aslında. Hatta araç gereçlerini temin ettik. Böyle bir çalışmamız oldu. O ekipten birkaç kişi bölgenin dışına gitti ama 7-8 arkadaş hala burada. Biz daha çok altyapıya dair çalışma yapıyoruz. Yüksek bina değil alçak bina yapılmasına çalışıyoruz. Mahallelerde en fazla bir ya da iki kat, ilçe merkezinde en fazla üç kat olacak şekilde yapıya izin veriyoruz. Olabilecek zararını en aza indirmeye çalışıyoruz. Jeoloji uzmanları da burada çalışma yapıyorlar. Bölgeye dair kaygılarıyla ilgili, neler yapılması gerektiği ile ilgili bilgi alışverişimiz var kendileri ile. Bunu nasıl durdurabileceğimize ilişkin çok büyük bir projemiz yok. Daha fazla bilinçlenmeyle ve eğitimle neler yapabileceğimizi öğrenmeye çalışıyoruz. Daha çok yerleşim alanına yönelik olarak sokakları geniş tutuyoruz ki çökmeler olduğunda zarar vermesin, geniş yeşil alanları muhafaza ediyoruz ki insanların toplanacağı yer olsun. Bir yapıları düşük katlı tutmaya çalışıyoruz.

Ovacık dışında özellikle yurtdışında yaşayan çok fazla Ovacıklı var. Yaz dönemlerinde geliyorlar. Nasıl bir ilişkileri var ilçeyle?

Ben duygusallığı seven bir adamım. Toplumunu nasıl ikna edeceğimi biliyorum biraz, örgütçü bir yapım var. Sıkıntılı bir topluma girdiğimde bile onları güldürebiliyorum. Öyle sosyal bir yanım da var. Oraya gittiğimde panellerde çağrı yapıyorum. 3-5 cümleyle birçok insanı buraya getirebiliyorum. Biraz duygu sömürüsü yapıyorum. Buradaki ayak izlerine dair sözlerim var. Burada bıraktıkları köylerindeki ziyaret yerleri, yıkılmış evler, küçükken sevgilileriyle buldukları yerlere dair nokta atışı yaparak birçok kişinin gözlerini yaşarttım. Ama sadece onlar da onlarla beraber benim de gözlerim yaşardı. Yurtdışında yurtçinde panellerde görüştüğümüz, yazın bak biz geldik başkanım diyen çok insan var. Yerleşenler var buraya. Erzincanlı bir aile var geri gelip yerleştiler buraya. İstanbul'dan gelip 7-8 ay burada üretim yapıp kışın 3-4 aylığına dönenler var. 35-40 aile gelip buraya yerleşip köylerde üretim yaptılar. 50 kadar aile yazın buraya gelip 7-8 ay kalıyorlar. Avrupa'dan 7-8 aile gelip burada kalıyor, aralık ayında dönüyorlar.

Geleceğe dair beklentileriniz, projeleriniz nedir? Nasıl bir Ovacık hayal ediyorsunuz?

Çok önemsedğim bir şey var, ütopya. Ütopya da hayallerin prensesidir. Biz hepimiz prensesimize ulaşmaya çalışıyoruz. Çok fazla hayalimiz var. Hayallerimiz büyük. Gücümüz oranında gerçekleştirebildiğimiz küçük hayallerimiz de var. Gerçekleştirmek istediğimiz hayallerimiz var. Bölgede üretim araçlarını geliştirmek, sosyoekonomik altyapıya dair programlar yapıp burayı yönetebilmek, ekonomisinin dizaynını yapabilmek, insanların yaşamının refahını geliştirebilmek, eğitim, sağlık, politika alanlarında programlarımız var. Başladık da aslında. İyi bir şekilde de ilerliyoruz. Yarın tarımsal alanda ortak üretimler yapmak, kendimizle birlikte bölgeye yayılan bir faaliyet alanında bu tarz üretimi geliştirmek istiyoruz. Buranın doğasına, yaşayanlarına, inanç çevresine dair çalışmalarımız güçlenmeye başladığında istediğimiz şey de yavaş yavaş oluşmaya başlıyor.

İdeallerinizin sizden sonra devam edeceğine inanıyor musunuz?

Bu saatten sonra kimse bu makama randevuyla gelmez. Kapıya vurur girerler. Bu saatten sonra gelir gider tablosunu asmayan belediye başkanları aforoz edilir. Bu saatten sonra suyun ücretini yükselten, barınma yerlerinin kiralarını yükselten, ulaşımı paralı yapanların canı yanar. Bir kültür oluşturduk. Bu saatten sonra artık belediyeye dair yanlış bulduğunu gelip söyleyenler olacak. Artık göbekli kravatlı belediye başkanları olmayacak buralarda. Burada halk devrimci politikaları üretenleri seçecek artık. Ben bundan eminim. Burada burjuva siyaseti bir geldiğinde tüh yanlış yaptık diyorsa insanlar zaten devrimcileri seçmiş olur. Bizim için herkesin gelip belediye başkanı olmasına gerek yok. Halkı bir araya getirdik. Gelişecek de. Biz istediğimiz her şeyi de yapamayız. Çünkü zaman geçtikçe değişimler, dönüşümler olacak. Hayallerimiz var. Galiba altyapısını da yavaş yavaş oluşturduk, oluşturuyoruz.

ÖZ GEÇMİŞ

Ece Yıldız 1989 İstanbul doğumludur. 2006 yılında Bahçeşehir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nü %100 burslu olarak kazanmış, 2011 yılında lisans eğitimini tamamlayarak mezun olmuştur. 2012 yılından bu yana Yıldız Teknik Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde yüksek lisans öğrencisidir. 2016 yılından beri Uluslararası Katolik Muhacerat Komisyonu'nda çalışmaktadır.